

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka

VII. ÉVFOLYAM

Alapította

1925

1. SZÁM

RAVASZ LÁSZLÓ

JANUÁR

TARTALOM

Az Ige tükrében. Isten munkatársai. (Maksay Albert.) — Igehirdetés. Kultusz. Égő áldozat. *Csiki István* koporsója felett. (Makkai Sándor.) Textusmagyarázatok. (M. S.) — Vallásos nevelés. Az ismétlőiskolások, iparos- és kereskedőtanoncok vallásos nevelése. (I. L.) — Gyülekezeti munka. A belmissziói munkások kérdésének rendezéséről. (I. L.) — Tudomány és világnézet. A teológiai tudomány helye a tudományok mai rendszerében. (T. S.) — Irodalom. Makkai Sándor: „Zörgessetek”; Kristóf György: „Az erdélyi magyar irodalom múltja és jövője”; György Lajos: „Pásztortűz Almanach”; Gyárfás Elemér: „Bethlen Miklós kancellár”; Borbély István: „A magyar irodalom története”; Karácsonyi János: „A magyar nemzet őstörténete” és u. ő: „A székelyek ősei és a székely-magyarok”; György Lajos: „A kolozsvári Szent Mihály egyház”. (T. S.) — Asszonyainknak, Levél. (Pilder Mária.) Vissza a rokkához! (Dombay Mária.) — Egyházi szemle. Új esztendő. (M. S.) — Kiadóhivatali üzenetek. Adományok, *oro* előfizetések nyugtázása. — Az én kicsinyeim. *oro*

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik:
július és aug. kivételével
minden hónapban

Felelős szerkesztő:
Dr. Imre Lajos.
Kiadóhivatal:
Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.

Előfizetési ára:
Egész évre . . . 150 Lei.
Egyes szám ára . . . 20 Lei.

Előfizetési felhívás

Mai számunkkal lapunk VII-ik évfolyamába lép. Az elmúlt hesztendő — a legnehezebbek közül való — megmutatta, hogy ez lap, melyet a hitünk és anyaszentegyházunkért való munkálkodás vagy hozott létre s tartott fenn eddig, tudott-e építeni valamit. Ott akartunk állani lelkész és tanító testvéreink háta megett testvéri közfoglással azzal, amit Isten nekünk adott, segíteni őket a jelen idők nehézségei között a munkában. Isten a tudója, sikerült-e és mennyi segítséget sikerült nyújtanunk.

Mikor lapunk e számában újra megköszönjük olvasóink, testvéreink támogatását, kérjük őket, hogy ezután se vonják meg azt lapunktól. Ez évfolyamban lapunk iránya marad a régi, *határozott küzdelem* Isten országa értékeiért ezen a földön, *nyílt vallása* annak, hogy aki Isten ügyében foglalatossak, azoknak *Isten lelke vezetésével* kell hálniuk; előkészítése annak, hogy *az erdélyi református anyaszentegyház tagjaiban és vezetőiben egészen Istennek adja magát* és alázatosan munkáljon országa előkészítésében és *biztos reménység* afelől, hogy a mi túsakadásunk nem hiábavaló. Ma is azt hisszük, hogy az igazi irány s ma is azt tartjuk vezérünknek, aki Út, Igazság és Élet.

Lapunk *előfizetési ára* egyelőre a régi marad: *150 Leu* évente. A pontosabb megjelenést igyekezünk lehetővé tenni.

Kérjük lelkipásztor és tanító testvéreinket *saját maguk előfizetésével és lapunk másoknak való ajánlásával* tegyék lehetővé lapunk minél nagyobb terjedelemben való megjelenését.

„AZ ÚT“ szerkesztősége.

Tisztelettel felkérjük mindazon barátokat, akiknek dr. *Makkai Sándor*: „*Zörgessetek és megnyitvatik néktek*“ c. könyvre vonatkozólag gyűjtőlevelet küldtünk, hogy azokat legkésőbb *folyó évi február hó 10-éig* címünkre beküldeni sziveskedjenek, mert a később beérkező előjegyzéseket legnagyobb sajnálatunkra nem vehetjük figyelembe s fenti művet 180 Leu boltiár mellett tudjuk csak megküldeni.

Dr. Tavaszy Sándor: Világnézeti kérdések

című könyve, mely kb. 15 ívnyi terjedelemben filozófiai esszék, cikkek, előadásokat tartalmaz, megrendelhető kiadóhivatalunkban.

Előfizetési ára 100 Leu; bolti ára magasabb lesz.

Az előjegyzési határidőt, a közbejött technikai akadályok miatt *folyó évi február hó 15-éig* kitöltük.

„AZ ÚT“ kiadóhivatala.

Az íge tükrében.

Isten munkatársai.

Ézsaiás, LXIII : 7. Az Úrnak kegyelmességeiről emlékezem.

Ézsaiás nem idegenkedett attól, hogy Isten jóságáról beszéljen. „Az Úrnak kegyelmességeiről emlékezem“ — hirdette hálás szívvel, boldogan. Meg volt győződve, hogy kötelessége elhirdetni mindenkinek a sok-sok jót, amiket Isten érte tett, s amiknek a véghezvitelét mások számára is megígérte.

Az imádkozás nem tesz minket mindenhatóvá. Hanem Isten mindenható és Ő, mindenre elégséges hatalommal viselven a mi gondjainkat, tud azzal felelni a mi imádkozásunkra, hogy valósággá teszi, amiért mi fohászainkban hozzá esedezünk. Amikor elébe tárjuk könyörgéseinkben a szívünket, mindenkor emlékezzünk meg arról, hogy az imádság hatóerejével mindent el lehet érní, csak azt nem, ami Isten akaratán kívül esik.

Valahol itt kezdődik a mi Istennel való munkatársi viszonyunk. Ha kegyelmes válasz érkezik az imádra, ha az Atya kegyelmének valamilyen felemelő, drága ajándéka új kincset hoz az életedbe, úgy-e testvérem, meg fogod osztani örömedet másokkal is és nem csak emlékezel az Úrnak kegyelmességeiről, hanem említést teszel róla embertársaidnak, hadd tudjanak felőle ők is?

Igen erős bennünk a kísértés, hogy Istenre csak a saját szükségünkkel kapcsolatban gondoljunk, ha gondolunk rá egyáltalán. Mert igen sokszor el is feledkezünk róla s csak akkor jut újra eszünkbe, amikor a segedelmét várjuk valamilyen személyes ügyünkhöz. Legtöbbször nem azért könyörgünk hozzá, hogy meglegyen az Ő akarata, bennünk is, a világban is, ha-

nem egy s más önző vágyunk teljesítését kérjük. Hány ember veszi a fáradságot, hogy hébe-korba készüllettel imádkozzék : teszem azt, listát állítván össze az egyes dolgokról, amiket kérni akar Istentől ? Pedig igen tanulságos volna egy ilyen feljegyzés-sorozat nap nap után. Azt bizonyosan megtanulnók belőle, hogy „az Úr néked annál sokkal többet adhat.“ (II. Krón. XXV 9.)

Milyen gyönyörű dolog volna, ha nem csak a meghallgatott imádság áldásainak proklamálásában, de már imádság közben is eszünkbe vennők felebarátainkat. Ez is isteni munkatárság, hiszen mi eszközök vagyunk Isten kezében, kegyelme kiárad ránk, de azért, hogy rajtunk keresztül tovább is adódjék. Miért ne akarnánk öntudatos eszközök lenni ?

Isten ajándékai mindig arányban állanak a mi készségünkkel, amivel elfogadjuk őket. Sőt : az Ő bőkezűsége sokkal nagyobb, mint a mi hitünk. Oh, ha mi azt keresnők, hogy miképen tehetnénk valamivel többet Krisztusért, sokkal de sokkal többet nyernénk mi is Tőle. Olyan ajándékokat, amiket ő mindig akar adni, de amiket mindeddig igen gyarlóak voltunk észrevenni. Hogy mit tehetünk mi Krisztusért ? „Amit cselekedtetek eggyel az én legkisebb atyámfiai közül, énvelem cselekedtetek meg.“

Az igaz, hogy a világ furcsa és az emberek ítélete szélsőséges. Mikor Mária megkente Jézus lábát, gyorsan kész volt a kritika és méltatlankodó szavak estek az elvesztegetettnék vélt drága kenet pazarlása felől. Az emberek összenéztek és csipős megjegyzéseket sugtak egymás fülébe. Hanem Jézus elhallgattatta az illetéktelen bírakat. A Mesternél jótetszésre talált Mária áldozathozatala. S végre is : ez az, ami legtöbbször számít. Ne törődj azzal, amit az emberek fecsegnek, még a tanítványok szavát se bánd, csak azt keresd, hogy Istennek tessed, amit cselekszel.

Add magad Istennek. Nem abban a hitben, hogy ebből neked származik javad. Az egész világ érdekében tedd és bizonyos, hogy Te nem fogsz kimaradni a többiek közül. Emlékezzél az Úrnak kegyelmességeiről és minél több szomjas halandónak mutasd meg ezt a csodaforrást, Milyen boldogság lesz, amikor együtt álltok és Isten megnyítja az egeket és leszáll közibétek !

Maksay Albert.

Igehirdetés. — Kultusz.

Égő áldozat.

— Csíki István marosvécsi lelkipásztor koporsója felett, 1925. január 16-án. —

János ev. 13. r. 32—35. v.

„*Fiaim, egy kevés ideig még veletek vagyok,*“ — az Üdvözítő e kijelentése az ő hűséges tanítványának, Istenben boldogult Csíki István marosvécsi lelkipásztor, drága testvérünknek talán soha ki nem mondott; mégis egész egyéniségét és munkáját jellemző életigéje volt. Fiatal homloka felett a dérezüst hajkorona: milyen beszédes jelképe volt a lelkének! Sietett, égett, lángolt, mert érezte, hogy még csak egy kevés ideig van velünk. S úgy lobogott el hirtelen, mint egy szép futócsillag az Isten felséges egén.

Még egy kevés ideig veletek vagyok, fiaim! ez volt egész életének, áldott tevékenységének titkos szívverése abban a családban, amelyet olyan forrón szeretett. Fiaim, fiaim, úgy hallgassátok az intéseimet, a tanácsaimat, a becézgetéseimet, a gondolataimat, az imádságaimat, mint a végrendeletet! Fiaim, csak egy kevés idő még... hallgassatok reám, higgyetek nekem, fogadjátok meg apai szívem igaz beszédeit! Még egy kevés ideig!... sugta a szíve annak a hitvesnek, akivel olyan elmúlhatatlan, örök szeretetben forrt össze a szíve. Mintha szeretének minden kicsi tényével azt a forró óhaját fejezte volna ki: siess, hű társam, siess Krisztusnak adni a szívedet s reá támaszkodni hiteddel, mert én csak kevés ideig lehetek támaszod, de Ő örökké. Még egy kevés ideig!... ezzel a sejtélemmel lépett gyülekezete elé, a szószékre, a házakba, a bölcső, vagy a koporsó mellé. Milyen lázas, siető, magát emésztő szeretettel imádkozott, tusakodott, tépelődött, dolgozott értetted, marosvécsi gyülekezet! Te talán nem is vetted észre, hogy a szíve vére ömlik el a seben át, amit közönyöd vagy ellenállásod ütött s hogy az alkonyat édes fénye ragyog a homlokán, valahányszor engedté, szót fogadtál és növekedté az Úrban. Ő, ez a fény!... hányszor láttam fellobbani a szemében, mikor drága vasárnapi iskolás gyermekeiről beszélt, akiket külön harangszó hívott Jézushoz s akiknek körpadja itt áll a templom lábánál. Még egy kevés idő!... ezzel az érzéssel tekintett a hegyre, ahol az ősi vár uralkodik a Maros gyönyörű völgye felett. Boldog örömmel látta a vár nemes urának és asszonyának áldott lelkében növekedni az Isten gondolatait, nőni bennük az Anyaszentegyház védő és támogató oszlopait s örvendezett, hogy sietve, égve érettük is imádkozhattott, nekik is hirdethette az Úr akaratát. Még egy kevés ideig!

Most látom, hogy ezt verte a szíve, amikor közöttünk, ba-

rátai között járt. Hogy sietett, hogy égett, hogy tépte és tékozta magát érettünk... elevenen áldozatul, csak hogy a lelkipásztorok szent barátságát szíve vérével összeforrassza, hogy a szeretet téphetetlen kötele gyanánt önmagát kösse szíveinkre s hogy minden széthúzásra ez az eleven kötél feszüljön meg a fájdalom zengő, tiltó, sikoltó húrjává s engedjen a pihenés boldog-sóhajába, amikor a szívek összesímúlnak. Még egy kevés idő!.. Hogy sietett kedves diákleányai közé, hogy szerette, nevelte, édesgette őket Krisztushoz. Halála előtt néhány héttel úgy énekelt és imádkozott velük Kolozsvárt, hogy a szomszéd szobában megfájdult a szívem egy sejtelemtől, ami, ime, ily korán — nem sejtelem többé! Fiaim, egy kevés ideig még veletek vagyok!... s tollat ragadott és lángolva írta „Órhelyi“ ékes, szívből kiáltó cikkeit az anyaszentegyház megtisztításáért, nem alkudva, nem leplezve, nem hazudva, hanem a nagyon siető ember gyors, bátor, kemény, áldott igazmondásával. S majd megennyhült kézzel a gyermekek lelkéhez hajolva írta Krisztust költői fényvel övező kis színdarabjait, s az ifjaknak a János evangéliumának magyarázatát. Oh, még mennyi terve volt! — De sietve alkonyodott... Már nem látta többé a betűket — s a tolla hirtelen, síró pattanással kettétörtött... Kevés ideje volt, azért sietett, azért lobogott el olyan hirtelen.

De tesvéreim, nem az a fontos mégsem, hogy sok, vagy kevés ideig munkálkodott. Sokkal fontosabb, hogy mit hagyott maga után? Csiki István örökségét akarom kiosztani nektek, testvéreim. Mi ez az örökség? Milyen csodálatos, hogy a legnagyobb kincs elfér a legegyszerűbb szavakban, az Üdvözítő végrendelkező igéjében: *„Új parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek, amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást; erről ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok.“* Csiki István öröksége egyszerűen: *születet*. De az a szeretet, amely nem volt pusztán szó és másoknak adott üres tanács, hanem egy hűség, ó csodálatosan önzetlen, teljesen önfeláldozó élet áldott, életadó valósága. Testvéreim, a Krisztus Anyaszentegyházának lehettek s lehetnek önála nagyobb tudósai, szónokai, kormányzói, de a szeretet tiszta önzetlenségében és a csupa szív-ember teljes odaadásában soha nem kívánok mindennél jobban szeretett Anyaszentegyházamnak jobb fiakat Csiki Istvánnál. Ahogy ő tudott szeretni, nemcsak nem törődve egészségével, életével, javaival; hírnevével, de mindezeket bátran odavető szívvel, még a maga becsületes és jogos érdekei ellen is családot, gyülekezetet, egyházat: az a szeretet drága öröksége és elpusztíthatatlan kincse marad az árva magyar Sionnak. Miért? Mert Ő egyedül Krisztust szerette. Ez a szeretet vetett forró sugarat mindenki másra s csak ezek a sugarak ragyogtak vissza a szívekből reá. Boldognak magasztalom Őt, hogy ezt az örökséget hagyhatta az Isten kegyelméből nekünk.

Ime szóra nyílnak néma ajkai és a koporsón átzenget az áldott ízenet, a Krisztus szava a hű tanítvány kihűlt szívéből: Ahogy én szerettelek titeket, úgy szeressétek ti is egymást!

És most... „kerestek majd engem, de ahová én megyek, ti nem jöhettek.“ A drága örökség itt maradt, de a kedves örökhagyó eltávozott. S mi, nézve az üres helyre, keresve nézünk utána. Már most is, de még ezután, ezután fog tátongni az a sötét úr, ami utána maradt. Sokkal sötétebb, sokkal hidegebb lett a világ, hogy ő már nincs közöttünk. Kerestek majd engem! Hányszor, hányszor fogja keresni őt a tartó oszlopát elvesztett család, a pásztornélküli nyáj, az oldott kéveként széthullástól féltő baráti kör, a gyermekek, a diákok, a magyar Sion... oh még az utódját is sokáig, sokáig fogjuk keresni hiába. Csiki István eltávozott s mi még nem mehetünk oda, ahová ő ment.

De testvéreim, szent leckénk csodálatos vigasztalással szól hozzánk: „Ha megdicsőítették őbenne az Isten, az Isten is megdicsőíti őt ömagában; és ezennel megdicsőíti őt.“ Ime az örök, az áldott igazság: Csiki István nem önmagáért, nem is érettünk élt, szeretett, sietett, lágolt, égett el, oh nem, — mindez azért volt, hogy megdicsőíttessék őbenne az Isten. Ő maga is így nézte az életét és épen ebben volt a legáldottabb az életé. Ez a derült, meleg, gyermeki szív súlyos próbákon ment át, nehéz keresztet hordozott el, égő fájdalmakat viselt el, sokat szenvedett. S halljátok, haldoklásában is azt ízente barátainak: tudom, hogy ez a betegségem is az Isten dicsőségére való! . . . Mi is ez az élet? Isten csodálatos műhelyében folyó isteni munka, amelyben nem mi, hanem az isteni Mester maga alakít minket, sokszor zúzó pörölyvel, sokszor símogató kézzel, hogy alkalmas hangszer legyünk az ő gondolatai számára, fénylő tükör az ő arculatának sugároztatására, fegyver és szerszám az ő hatalmának, kegyelmének, dicsőségének kiragyogtatására. Ő, ő akar élni, győzni általunk s nekünk elég az ő kegyelme. Sőt: mikor mi romlunk és veszünk, az ő dicsősége akkor ragyog bennünk, rajtunk, általunk az éjg!

Csiki István, a kálvinista lelkipásztor tudta, boldogan vallotta ezt s szent örömmel dobta égő szívet az áldozati oltárra, hogy általa is gyarapodjék a világban az Isten dicsősége. S ime, az ő életére tekintve, többé nem öreá gondolunk, hanem boldog remegéssel szólunk: valóban él a Krisztus, valóban érdemes, valóban mindennél szentebb és dicsőbb dolog keresztyénnek, Isten dicsősége sáfárának lenni. Így dicsőített meg őbenne az Isten.

És így... ő is megdicsőítettett Istenben. Az örökké hűséges Megváltó nem hagyta el, eljött hozzá, megjelent neki haldoklása óráiban. Testvérünk az áldott Orvos érdemének fénypalástjába takarózva suttozta: Uram, Uram, úgy szeret-

nek nekéd egy rózsát adni! S az Úr a földi rózsák áldottkezü kertészéhez hajolva, elfogadta tőle a mennyei rózsát: Csíki István meleg, hűséges, gyermekszívét. „*És ezennel megdícsőítette Őt.*“

Testvéreim! Áldott élet volt, boldog halál volt, boldog fel-támadás a koronája! Mi még nem mehetünk oda, ahová ő ment, de a Szentlélek által vigasztalódva, vágyakozó szívvel nézünk utána és suttogjuk kedves énekének szavait:

Isten velünk! Viszontlátásra!
Hogyha itt már nem is,
Majd az égi honba' fent,
Jézusunk kebelén!
Isten velünk! Viszontlátásra!

Makkai Sándor.

Textusmagyarázatok.

— Irodalmi felhasználás joga fentartva. —

1. **Munka és jellem.** (Luk. 10. r. 40—42. v.) A kis gyermek, aki még nincsen tisztában a pénz értékével, egy csomó aprópénz és egy nagyértékű bankjegy közül biztosan a csomót, a sokat választja, abban a hitben, hogy a sok mindig több az egy-nél. Példája ez annak, hogy a sokra igyekező elveszít-heti az egy szükségét. Alapigénk a fáradozó, szorgalmas, munkás életet hasonlítja össze az Istenben való élet békességével; az igyekezetet és munkát a lélekkel és jellemmel. Azt hirdeti, hogy a *munka megakadályozhat minket a Krisztussal való életközösségünk létrejövetelében.* Targyunk: 1. A munka, melynek lelkiülete elszakít a Krisztustól. 2. A jellem, amelynek munkája Krisztushoz kapcsol minket.

I. 1. A munka első veszedelme személyünk és munkánk nélkülözhetetlen fontosságának tévhité. Márta ilyennek tekintette a maga munkáját. Krisztustól nem kapni akart, hanem adni neki s azt hitte, sokat ad. Ha másnap kérdezték volna Jézus felől, ő csak magáról tudott volna beszélni. Jézus tényleg akart tőle kapni, de valami mást: az alázatos lelkét, hogy aztán ő adhasson neki örök javakat. De Márta csak a munkáját adta Jézusnak, a szívét nem s felettébb meg volt elégedve önmagával, még haragudott is Máriára. És íme Jézus mégis Máriának ítélte a jobb részt s ezzel elítélte a Márta munkáját.

Márta bűne ez: a munkában való önbálványozás nem engedte meg neki, hogy szükségét érezze a Krisztus segítségének. Így vannak az anyák és a feleségek is. Csupa „nélkülözhetetlen” és „jó” dolgot csinálnak férjük, gyermekeik, vendé-

geik érdekében. De ha valaki a *lelküket* kérné s adni akarna valamit annak: otthon találja-e őket? Nemcsak fizikailag lehetetlen, de lelkileg *feleslegés* is lesz számukra templom, imádság, ének, biblia, vallás és Krisztus. A munkától nem látják meg Jézust. Ezért a koporsó mellett, az üresen maradt bölcső felett, az üresen hagyott terítéknél se fogják megláthatni! Nem látták meg az isteni vendéget, mikor azt hitték, neki szolgálnak s így nem találkozhatnak vele, mikor szívök egyetlen meenedéke lehetne. Mindenki így jár, aki a munkában a maga nélkülözhetetlenségének bálványát építi. A munkában rejlő önző kísértés: a magunk megörökítése, dicsősége, haszna, öröme elválaszt Krisztustól. Ennek szomorú következménye lesz az, hogy a munka és a lélek között ellentét áll be s a jellem a legforróbb igyekezet közben elsorvad. Szomorú példák erre azok a jótékonykodók, akik azt a maguk dicsősége iparuként gyakorolják. A *szívtelen adakozók*, akik sokra igyekeznek önmagukért és elszakadnak lélekben a szeretet Úrától.

2. Második veszedelem a *munka túlbecsülése a lélek rovására*. „Nem érek reá!” — mondják, amikor a lelkük építéséről van szó. Az élet gondjai között nincs idejük a lelkükkel törődni. Ebből az következik, hogy a munka *vad küzdelem* s a munkaszünet *vad élvezet* lesz számukra. Csak ez a két véglét marad, amelyben felörlődnek. A fáradt lelket fokozott izgalmakkal akarván csillapítani, a lelkiséget lebecsülik s ezért a munka lassanként tűrhetetlen teher és az élvezés utált kényszer lesz számukra.

3. Harmadik veszedelem a *teher túlbecsülése a lélekkel szemben*: „Annyi a dolgom, mondják, hogy azt se tudom, hol a fejem?” Mivel a lélek elsorvadt a gondok alatt, amelyek beláthatatlan hegyekké tornyosodtak felette, bekövetkezik a *fejvesztettség*. Pedig nem ember az, aki nem tudja, hol a feje. A vergődés, fuldoklás, rabság, kifáradás, szétesés, unalom, összeroppanás és pesszimizmus ennek a következménye. A gépies teherhúzásban kiég és elpusztul a lélek egyénisége.

4. Mi ennek az *oka*? Az, hogy nincs központi erő, uralkodó eszmény, nincs király a lélekben, az élet felett, aki természetes, boldog rendet, arányt és egyensúlyt teremthetne ott, a munka által *építve* a lelket a maga szolgálatában. A lélek így szakad el a Krisztustól a munka terhe alatt.

II. A *jellem* munkája, amely Krisztussal egyesít, látható 1. *Jézus munkájában*. „Az én Atyám mindeztideig munkálkodik, én is” „Az az én eledelem, hogy az ő dolgát elvégezzem” A munka *nem az övé*, ő szolgálja annak, boldog eszköze, odaadó, engedelmes gyermek az Atya munkájában. Lelkének központi energiája, célja, eszménye Isten s bár a legőriásibb, szakadatlan munka volt az élete, egyetlen nap alatt is ezrekét meghaladó, mégis nyugodt, békés volt a lelke. Mert csak engedelmeskedett. 2. A *Mária munkájában*. Mikor Mária

a Jézus lábainál ülve, látszólag tétlenül hallgatta őt; a lelke óriási munkát végzett: akkor kereste a jelleme számára és találta meg Krisztusban az eszményt, az egységet, a rendező erőt, a királyt, az urat. A lélek Istennel való kapcsolódása az *egy szükséges* dolog; a legnagyobb energiaforrás, amely elveszi a terhet és természetes, boldog szolgálattá teszi a munkát. Az ilyen léleknek a pihenése is munka, a munkája is áldott pihenés Isten ölében. 3. A munkás élet tehát a *hit gyümölcse*. A szeretet élete. Miért nem fárad el a szeretet? Miért tudja mindig, mit tegyen, mit ne? Mert a hit által a szeretet az *Isten dolgozó karja* az ember lelkében és azon keresztül e világban.

2. **A bárka és a kereszt.** (I. Móz. 7. r. 1, 7, 16 b.) (A „*Kleine Lichtlein*“ gondolatainak felhasználásával.) A bárka az Anyaszentegyház symboluma. Ezért építették a templomokat hajó formájára. A symbolum magyarázata: 1. Isten úgy zárja be övéit, akiket örökötá elválasztott, az Anyaszentegyházba, mint Nóét és övéit a bárkába. Isten zárja be az ajtót, hogy akik az övéi, azokat megvédje a világtól és a halálon át vigye az életbe. 2. Az Anyaszentegyház úgy választ el a *bűntől*, mint a bárka Nóét a pusztító, halálos, szennyes ártól. 3. Úgy választ el az *ó-embertől*, amint a bárka Nóét a régi világ embereitől. 4. Úgy tárja ki a menny felé nyíló ablakot, mint a bárka ablaka mutattá Nóénak az eget, elfedve előle a világot és pusztulást. 5. Az anyaszentegyház hajójából elszállanak a *gond* hollói és nem térnek vissza a lélekbe; száll a *békeség* galambja és új világot hirdet, mint Nóé madarai. Így győzi le, űzi el az anyaszentegyház az aggodalmat és így kínálja a békét. 6. Az anyaszentegyház *megmenti* a lelkeket, mint a bárka a benne utazókat. 7. A dicsőség országának, az örökéletnek csúcán áll meg, mint a bárka az Araráton. 8. Az anyaszentegyház hajójának — mint a régi templomok fundamentuma és szerkezete mutatja, — az alap formája a *kereszt*. Ebbe a hajóba kitörülhetetlenül bele van építve a *Krisztus keresztje* s ez a titka az egyház minden hatalmának.*

M. S.

* A megelőző textusmagyarázatokat I. Az Ut 1923. évf. 4. számában: Zsid. 5. 7. Mt. 7. 7-8; az 1924. évf. 2. számában. Mt. 7. 21-23. Jak. 5. 7; a 3. számban: I. Thess. 4. 11; Zsid. 11. 13-17; a 4. számban I. Ján. 4. 18-ról.

Vallásos nevelés.

Az ismétlő iskolások, iparos- és kereskedőtanoncok vallásos nevelése.

Városi gyülekezeteinknek, de egész egyházunknak két nagy megoldatlan kérdése a pásztoráció és vallásos nevelés szempontjából az *iparos- és kereskedőtanoncok* és a *cselédek* vallásos nevelése, illetőleg pásztorációja. Régebben jogosultan félték mindkettőtől, de különösen az elsőtől, mely osztály a rendezetlenség, az ellenséges és minden hitoktatót és lelkészt megpróbáló elemek műhelye volt. Ma már sokban más a helyzet, és különösen az iparos- és kereskedőtanoncok vallásos nevelésének a kérdése napról-napra jobban és követelőbben nyomul előtérbe.

A *szükség*. A mi egyházunknak karakterisztikuma volt, hogy a falusi földmives népet tartotta szem előtt, hogy az intelligens osztályhoz igazodott. Az iparos osztályt különösen, meglehetősen elejtette. Evvel a hibájával részessé tette magát azon következményekben is, melyeket az ipari osztálynak a szocializmus, s a velejáró materializmus karjaiba való zuhanása eredményezett. Mivel az ez ellen való harcra nem volt felkészülve, mivel ezekkel a szellemi irányzatokkal szemben mindig megmaradt vagy a néma tiltakozás, vagy a hangos, de lenéző megvetés „felséges elszigeteltségében” elmulasztotta azoknak a kapcsoló pontoknak a fölkeresését, melyek két szellemi mozgalom között fenn kell, hogy álljanak, ha azok ellentétek is, s vele a védekezés igazi módját is elejtette. Míg pl. a katolikus egyház megcsinálta a maga keresztényszocialista mozgalmát, mely, bármily lehetetlen alakulás is a mi szempontunkból, mégis tény, hogy sokakat vont el a szocializmustól, míg pl. az anglikán egyház egy Robertsonban tisztázta a kereszténység és szocializmus viszonyát, egyházi-szocialis ligákat stb. csinált, úgy, hogy a szocializmus ott nem mutatkozott a maga vallásellenes formájában, mi az egész kérdést elejtettük, s vele elejtettük az ipari- és kereskedő osztálynak az egyház és az egyház eszménye iránti megnyerését is, s átengedtük a teret a materializmusnak, mely vigan pusztított azok közt a lelkek közt, melyek ránk voltak bízva.

Ma kétségtelen, hogy egy újabb alkalom kínálkozik az egyház számára, hogy az eddig elhanyagolt terrenumhoz forduljon, nemcsak pedig külső okok folytán, mert más társadalmi korból származó hivei száma és munkaereje megcsappant, hanem azért is, mert mint konstatálható, az iparos- és kereskedő osztály lelkileg ma alkalmasabb a kereszténység életvének befogadására, mint régebben volt. Különösen áll ez a tanoncokra, akik ma szakképzettségben, előtanulmányaik és nevelésük tekin-

tetésben olyan társadalmi osztályt alkotnak, melyet elhanyagolnia az egyháznak, öngyilkosság nélkül lehetetlen, semmiképp sem szabad megtörténnie, hogy az egyház ezt a pályát, melyre ma is de mindinkább a jövőben az erdélyi kálvinista magyarság fiai közül a legtöbb és a legjobbak közül mennek, kiejtse figyelme köréből. Könnyen meggyőződhetünk róla mélyebb tanulmány alapján, hogy e parancsoló szükség mellett a vágy is ébren van, vagy legalább is ébredszik a lelkekben, mely a munkát elősegítheti és a talajt alkalmassá teheti.

A munka: Ennek az elhanyagoltságnak következménye volt, hogy az iparos- és kereskedő tanulók vallásos nevelése a vallásórán kívül — melyet újabb időben szintén sokhelyen elhanyagoltunk — semmi eszközzel sem szolgáltatott, a vallásóra anyagának megszabása pedig labilis és mindenütt különböző volt. Ebben a sorsban osztoztak velük az *ismétlő iskolák* növendékei is, mert az ismétlő iskolások vagy nem részesültek vallástanításban, vagy, ha igen, a konfirmációi káté volt az anyaguk két-három éven keresztül addig tanulva azt míg végül úgy tudták, hogy a konfirmációi előkészítést röviden és könnyedén keresztülúszták. Vegyük számba most azt, hogy falun is városon is, az ismétlő iskolások vallásos nevelésének ez elhanyagolásával éppen *azon kritikus három év alatt* ejtettük ki a gyermekeket a kezünk közül, mely fejlődésében legveszedelmesebb, s mely ép elég alkalmat adott nekik arra, hogy azt a kis vallásos mázat is, amit a népiskolában nagy nehezen rájuk kentünk, lemossák magukról.

Ha most arról gondolkozunk, milyen alapelvei vannak az ismétlő iskolások és iparos- és kereskedő tanulók vallásos nevelésének, két dolgot kell tekintetbe vennünk. Az egyik az, hogy *milyen fokot fog az képezni* a vallásos nevelés egész rendszerében, melyet az erdélyi egyházkerületben a legalsó korhatártól a legfelsőig ki akarunk építeni. A másik az, *kikkel állunk szembe*, milyen szükségük vannak azoknak akiket a vallásos nevelés ezen fokában részeltetni akarunk. Az elsőre nézve megállapíthatjuk, hogy ez a nevelés egész rendszerének azon fokát képezi, mely a mindennapi iskolaköteles kortól a konfirmációig, s a konfirmáció után az ifjukorban tart. Az egész vallásos nevelés tárgya, az Ige három nagy téren nyilvánul meg előttünk, a *bibliában*, mint a melyben Isten objectiv üdvakarátának a dokumentumait birjuk, a kijelentés írásbeli okmányát, a *történetben*, mely az anyaszentegyház és a keresztyénség életében mutatja fel azt az akaratot, mely a Szentlélek által a világban megvalósul, s az *életben*, azaz az egyes ember életében, szociális és egyéni viszonyaiban, jellemében, személyes viszonyában Istennel és Krisztussal, mely ennek az akaratnak a megvalósulását az egyéni élet minden viszonylatában tárja föl. Természetes, hogy mind a három kör tartalmilag ugyanazt adja, csak az oldalai mások. Az első a bibliát mint a kijelentés okmányát

állítja előtérbe; annak történetében és személyiségeiben mutatja fel a Szentlélek vezetését, a második az anyaszentegyház átélésére vezet az előbbi alapján, annak életében mutatván fel a bibliában megtapasztalt értékeket s az egyház történetének nagy személyiségeiben a keresztyén élet egy-egy példáját nyújtván, megismerteti a korok és emberek problémáival, a harmadik a személyes életben szemlélteti a biblia erejét és az egyházi közösség jelentőségét. Mindegyik közelebb és közelebb lép az az egyénhez, és személyesíteni, egyénesíteni óhajtja az eddig kapottakat. Ha most ezt a gondolatot az egyes életkorokban megfigyeljük látjuk, hogy három főtípust különböztethetünk meg: az első, mely Isten objectiv akaratát egy világrendben szemléli, Isten akaratát, jelenlétét, munkáját egyéneken és népeken látja meg, s minden fényét a kegyelemnek összpontosulva a Krisztus alakjában; a másik, mely magát kívül a vallásos közösség nagy szolidaritásába érzi magát betagolva, s mely ennek életében kell, hogy észrevegye a kegyelem munkáját, s a harmadik, mely a maga személyes életében tudatosan igyekszik kialakítani a ker. jellemet. E három fok szerint az első a vasárnapi iskola, melynek főanyaga a biblia, a másik a magasabb vas. iskola, s ez az egyháztörténet körül csoportosítja a motívumokat, a harmadik az ifjúsági munka, központja a káté.

Ha most nézzük azokat, akikkel szemben állunk, látjuk, hogy itt van dolgunk olyanokkal is, akik az első fokba tartoznak még lelkileg, olyanokkal is, akik a másodikba, sőt a harmadik fokhoz tartozókkal is. Az ismétlő iskolások egy átmeneti fokon állanak, a vas. iskola első tagozatából (6—12 évig) kiléptek, s a másodikban (13—15 évig, a konfirmációig) vannak. Az iparostanoncok részben a konfirmáció előtt, részben utána vannak már. Ebben a korban a léleknek egy szilárd bázisra van első-sorban szüksége, hogy lássa Isten akaratát tényeit, aztán szüksége van a közösség megértésére, s végre azon alapvető elemekre, melyek a keresztyén öntudatos személyiség alapjait szolgálják. Mindháromra ekkor kiváltképp alkalmas. A szociális érzéke ki van fejlődve és ez a keresztyén közösség mélyebb megértésére teszi képessé, viszont bizonytalanságában és egyéni élete hanyó-dásaiban határozott tartó erő után vágyik.

Anyag és módszer. E végből legalkalmasabbnak látszik; ha a vallásos nevelés anyagát és módszerét e korban és ezen osztályoknál a következőképp szabjuk meg; a vallástanítás és vallásos nevelés anyagát három osztály számára sorolván fel, melybe az iparos- és kereskedőtanonc-iskoláknál az I. II. és III. osztályok, az ismétlő iskolásoknál a 13., 14. és 15. év tartozik, melyek után a konfirmációi előkészítés jön. Megjegyezzük, hogy ez a bosztás falun is az ismétlő iskolások oktatásánál használható.

1. Vallástanításnál. I. osztály : A biblia ismertetése. a) Cél:

1. A biblia világába való bevezetés. megkedveltetése s a biblia

olvasására való ösztönzés. *b) Módszer.* Megismertetjük a tanulókat a biblia korával, az egyes könyvek keletkezésének történetével, az egyes könyvek tartalmával olvastatás útján. Kikeressük az egyes olvasott részekből azokat a kérdéseket, melyek a személyes vallásosság ápolására alkalmasak, s azokat lehetőleg személyes kérdések alakjában megbeszéljük. Különös gond fordítandó a vallásnak az ember életében elfoglalt helye és jelentősége megvilágítására nem elméleti, hanem tapasztalati úton, azon kérdésekre, melyek a szocialista materialista világnézet által támadtnak, társadalmi kérdések (munkás és munkaadó, szellemi és testi munka stb.) megvilágítására keresztyén szempontból. Ismeretanyag felhasználandó.

2. Az egyházi énekek gyakorlása és tanulása. *Módszer;* Az egyes bibliai részek, történetek kapcsolatában. A tanítás módja legalkalmasabban úgy eszközölhető, ha az énekeket leírattjuk, óra elején esetleg a táblára való leírással vagy diktálás útján. Az egyházi énekek kiválasztása mindig a tanítás tárgyával kapcsolatban.

c) Anyag. A biblia részei, felosztása. A bibliai könyvek csoportjai Palesztina földrajza. Az ószövetség. Mózes öt könyvében foglalt történetek. Bírák. Királyok. Az ország kettészakadása. Próféták. A messiási váradalom fejlődése. (Mindenütt az illető rész személyes vall. tartalma).

d) Tananyagbeosztás. (20 órát számítva). 1. Ábrahám. 2. Izsák. 3. Jákób. 4. József. 5. Az egyiptómi szenvedések. Mózes. 6. A pusztai vándorlás. 7. Józsué. 8. Sámuel. 9. Saul. 10. Dávid. 11. Salamon. 12. Illés. — 1. Jézus születése. 2. Keresztelő János. 3. Jézus megkereszt. és megkisértése. 4. Jézus tanítványai. 5. Az utolsó vacsora. 6. Gecsemáné. 7. A kihallgatás és Péter tagadása. 8. A kereszt és temetés. 9. Feltámadás. 10. Szentlélek.

e) Énekek; (Választás szerint). *f) Kézikönyv:* a biblia. A tanítónak: Kecskeméthy: Bibliaismertetés.

II. osztály. A ker. és magyar ref. egyház története. 1. a) Cél. Megismertetése azoknak a kiválóbb személyiségeknek, akik a ker. egyházban s különösen a mi magyar ref. egyházunkban éltek. A tanulót rávezetni arra, hogy az egyházban Isten országa egyik eszközét lássa, s megérezze annak történetében a Szentlélek vezetését.

b) Módszer. Az egyház kiváló képviselőinek jellemrajzát. Vallásos életük ismertetését adva, őket, mint Isten kezében eszközöket mutatjuk fel az egyház életében. Nem a külső események ismertetése, hanem az illető személyiség lelkének megértése a fő. Ennél fogva ezeket a személyiségeket közel próbáljuk hozni az ifjúság lelkéhez, az illető kor viszonyainak megismertetése által. Érdeklődést keltünk fel bennük az illetők iránt. Különös gond fordítandó arra, hogy a magyar ref. egyház jelentőségét kulturánk szempontjából kidomborítsuk. Akadályul fog szolgálni a legtöbb fiú lelkében az egyház ellen szocialista

oldalról támasztott idegenkedés, vagy más felekezeti propaganda. Világosan tisztázandó a más felekezetekkel való viszonyunk a reformátusok s kivált Kálvin személyiségének és vallásosságának tükrében és nem tanokkal. Kiterjeszkedünk az egyház belső munkáira, a missziói, evangéliumi munkák jelentőségére. Az egyes alkalmakkor, ahol lehet, elevenítő és szemléltető elbeszélések, költemények, szemelvények útján közelebb hozzuk magunkhoz a tárgyat.

2. Az *egyházi éneknél* I. az előbbi osztályét azzal, hogy ezek az itt kiválasztott énekek különösen kapcsolatba hozandók amennyire lehet, az illető személyiségekkel, akár történetileg, akár tárgyilag. (Angusztinusnál egy bűnbánati ének: Luthernél: Erős várunk. Kálvinnál: Nő minden népek stb.).

c) *Anyag.* A ker. egyh. története az első ker.-ségtől a ref.-ig személyiségekben. A ref.-tól csak a magyar ref. egyh. tört. szintén személyiségekben.

d) *Tananyagbeosztás.* I. 1. Az első keresztyének. 2. A szerzetesség. 3. A pápaság. 7. Nagy Károly. 8. Ássisi Ferenc. 9. Savonarola. 10. Luther. 11. Kálvin. 12. Kálvin. 13. A magyar reformátorok. 14. Az erdélyi nagy fejedelmek. 16. Szenvedő egyházak. 15. Erdélyi prot. fejedelmek, 17. Az evang. hagyományai. 18. A nagy építők. 19. A belmisszió hősei. 20. Külmisszió. 21. Az erd. ref. egyh. ker. szervezete. 22. Az erdélyi Kálvinizmus feladatai.

e) *Egyh. énekek:* (Választás szerint). f) *Kézikönyv: Révész:* Akikre nem volt méltó e világ. A *biblia* olvasása megfelelő beosztással.

III. *osztály. A káté.* 1. a) *Cél.* A ref. ker. anyaszentegyház hitének megismertetése által azt a hitet felébreszteni és élővé tenni, öntudatos ápolására őket képesíteni.

b) *Módszer.* A káté magyarázata során nem száraz fejtegetéseket adunk, nem is könyvnélkül tanítjuk meg, hanem a káté egy-egy részét a ker. élet szempontjából nézve magyarázzuk meg. A magyarázat olyan legyen, hogy ne is előadásnak, vagy magyarázatnak, hanem a tárgy felől való beszélgetésnek az alakját öltse magára. A kátében jelzett bibliai helyek felolvasása és megbeszélése által a tanulók éreznék meg az élet és az Írás közti kapcsolatot. Felveendők evvel kapcsolatban a káté egyes kérdéseire csatolva a mindennapi élet kérdései, azok megbeszélése, a ker. élet kérdései. Mindenütt e fokon különösen arra igyekezzünk, hogy a tanulók hitét felébresszük, vall. kérdések iránt érdeklődést keltsünk bennük, kételyeiket — melyek ezen a fokon bőségesen vannak — az Isten Igéje szellemében megtárgyaljuk és eloszlassuk. A fő cél nem a káté megtanítása, hanem az, hogy abból és avval kapcsolatban történt beszélgetésekből a ker. élet vonásai kitünjenek s a növekedések ösztönzést kapjanak annak gyakorlására s annak eszközeivel való élésre.

2. Az egyházi éneknél a) Cél felmutatni és rávezetni azokkal való táplálkozásra, azokban meglátni a ker. tapasztalati tartalmat.

b) Módszer. Mindezek tárgyalása kitünő alkalmat nyújt arra, hogy a káté tárgyalása alkalmával fölmerült kérdések, tapasztalatok kifejezéséül szolgáló énekekre hivatkozzunk. Ezért az énekek elemzésére a bennük levő vall. tartalomra nagy gondot fordítunk, a bibliából is szemléltetve azokat egyes nyilatkozatokkal.

c) Anyag. A ker. hit és ker. életfolytatás kérdései a Heidelbergi káté alapján.

d) Tananyagbeosztás. (A heid. káté kérdései szerint). e) Egyh. énekek. (Választás szerint). f) Kézikönyv: Heidelbergi káté. A biblia olvasatása megfelelő részek mellett.

2. A közvetlen vallásos nevelésnél. A vallástanításon kívül és mellett természetesen a közvetlen nevelés eszközeit is felhasználjuk a vallásos nevelésben. Ennek két ága van: a példaadás, és idetartozik mindaz, mikor a magunk személyes élete, a gyermek életének kérdései fölvetése és megtárgyalása, személyes beszélgetés által próbáljuk a gyermek vallásos életének a motívumait megerősíteni, a kultusz is, melyre való nevelés igen fontos, és a gyakorlás, mely a vallásos élet tényeinek a végrehajtása, megelevenítése, az életbe való átvitele. Módjai ennek a közvetlen nevelésnek már túlnyúlnak az iskola és az intézményes nevelés határain, de ép azért itt megbecsülhetetlenek, a bibliaköri munka különösen az a mód, mely itt nagy szolgáltatásokat tehet. Ha az intézményes vallástanítás alkalmával folytonosan keressük az alkalmat s lehetőségeket ennek használatára, s ha a vallásórák kötelezett hallgató közönségéből kialakul majd egy csapat, mely a bibliaköri munkában résztvéve személyes ker. életet kezd élni, akkor az ismétlő iskolások és tanulók vallásos nevelésének a kérdése a legjobb úton és legjobb kézben lesz. Ennek a módnak az ismertetéséről itt nem szólnunk részletesen* még csak azt jegyezzük meg, hogy egyik sem teszi feleslegessé a másikat, a vallástanítás és a bibliaköri munka egymást ápolni és táplálni fogják. I. L.

* L. lapunk múlt évi folyama utolsó három számában erről megjelent részletes fejtegetéseket.

Gyülekezeti munka.

A belmissziói munkások kérdésének rendezéséről.

Az egyházépítő belmissziói munkák megindulásával s terjedésével az egyháznak lassanként gondoskodni kell arról, hogy e meginduló munkák vezetésére kellő számú és előképzettségű belm. munkás álljon rendelkezésre. Evvel ki fog fejlődni egyházunkban egy új munkaág, a lelkészi, tanítói, kántori s más egyházi alkalmazottainkon kívül lesznek vasárnapi iskolai csoportvezetőink, felügyelőink, ifjúsági titkáraink, kolportöreink, evangelistáink, belm. körök látogatóink stb. aszerint, amint képzésükre és képesítésükre a mód meg lesz adva, s amint a Lélek mind többeket fog indítani nemcsak a lelkészek, tanítók, hanem az egyház tagjai közül is, az egyház kebelében végzendő evangéliumi munkára. Már jelenleg is van egyházunkban női belm. utazó felügyelő, van egy néhány körök látogató, s vasárnapi iskolai csoportvezetők elég nagy számmal. Ha most egyházunk az evangélium ügyének segíteni akar és ebben a munkában saját maga is részt akar venni tagjai által, elengedhetetlen, hogy ilyen munkásokról gondoskodjék. Az én felfogásom szerint az első és főkérdés az: *akar-e* az egyház maga az evangéliumi munkában résztvenni, és *nem* az, amit sokan annak tartanak, hogy *ki végezze és kinek van joga rá.* Tény az, hogy az evang. munka folyik és terjed, s e terjedést csak akadályozhatjuk, de meg nem akaszthatjuk. Bármint jogunk is legyen arra, hogy az egyházközségünkben magunk vezessük a vallásos életet, ha ezt a jogot nem gyakoroljuk, vagy nem kielégítőleg gyakoroljuk, nem akadályozhatjuk meg; hogy más, esetleg az egyházon kívül álló, vagy ép azzal ellentétes mozgalmak ne végezzék. Azt meggátolhatom, hogy valaki az én iskolámban, vagy egyházi épületemben az én akaratom nélkül dolgozzon, de azt nem, hogy az a hívem, aki az én igehirdetéseimből és evangéliumi munkámból nem épül eléget, elmenjen a baptista, vagy adventista istentiszteletre, s ha tényleg nem is, lélekben ott ne hagyja az egyházát. Amint Amerikában az a lelkész, aki nem tudja lekötöni, kielégíteni a gyülekezetét, azon veszi észre magát, hogy a gyülekezete elhagyta, itt is az az eset áll elő, nálunk, hogy az a lelkész, aki nem akar, vagy nem tud azt adni a gyülekezetnek, amire vágyakozik, lelkileg elveszti a gyülekezetét, s ha külső törvények és szabályok oda-kötik is még valahogyan, lélekben teljesen elvált attól.

Kétségtelen, hogy éppen a tényben — melyet vitatni nem lehet — egy *rettentő istenitélet* rejlik a mi egyházunkra, igen sok veszedelem, a pusztulásnak a csirája, ha az egyház nem hajlandó az evangélium által reárólt kötelességnek megfelelni, de kétségtelen az is, hogy alapjában ez az Istenitélet *magá-*

nak az egyháznak a megújulását és Lélekkel való eltelését fogja eredményezni, ha a lelkek hívó szavát megértette, mert a személyes vallásos élet joga és szabadsága elvitathatatlan. Arra kötelezhet engem törvény vagy rendelet, hogy külsőleg egy egyházhoz tartozzam, adót annak fizessek, funkcióit elfogadjam, de hogy lelkileg igazában hova tartozom, azt a földi hatalom és intézmény nekem előírni sohasem fogja. Próbáljuk beleképzelné magunkat egy ilyen, a lelkésze munkájával és egyházával elégedetlen lélek helyébe, aki a lelke nyugalalmát megtalálta pl. a baptista, vagy más felekezetenél, s láthatjuk, hogy ebben kételkedésnek vagy magunk megnyugtatásának semmi helye sincs. Az egyházra nézve tehát úgy áll a kérdés: hajlandó-e mellé állani ennek a munkának, vagy mereven ellenzi azt, vagy eltűri, hogy mások — rajta kívül állók — dolgozzanak kebelében. Az egyháznak közvéleménye, épügy, mint hivatalos hatóságai nyilvánvaló bizonyosságát adták annak, hogy az első megoldás mellett vannak s egyházunk legsürgősebb és leg-súlyosabb feladatául az evangéliumi munkát vallják.

Ha most az egyház maga, a saját munkásai által akarja végeztetni az evangéliumi munkát, akkor ezekre a munkásokra vonatkozólag a következő szempontokat látom szem előtt tartandóknak: 1. Az evangéliumi belmissziói munkára csakis olyanok alkalmazandók, kiket erre a Lélek indít, s akik ezt a munkát kizárólag az evangéliumnak az egyházban való hirdetése céljából vállalják. Sem alkalmazásban, sem képesítésben semmi szín alatt sem mennék bele olyanok alkalmazásába, akikben a Lélek indítása jeleit nem látom, mert ezzel többet ártunk mint használunk. 2. Mivel az illetők az egyház kebelében dolgoznak, az evangéliumi munka református, egyházi karakterét kell, hogy a munkájuk magán viselje, ennél fogva az egyház hitében és történetében, valamint szervezetében föltétlenül kiképzendők. 3. Képesítésük és alkalmazásuk ne adminisztratív legyen beépítve az egyházba, ne függjenek külön kinevezéstől, hivatalos képesítéstől, hanem annak a körnek a vezetőjétől, melyben munkálkodnak azaz az egyházközségi a lelkésztől, egyházmegyeiek az e. m., egyházkerületiek az egyh. ker. belm. bizottságtól ill. előadótól. Ezek felelősséget vállalván értük, a megbízás ill. kinevezés jogát is birni jogosultak. 4. Tekintetbe kell venni, hogy ezen munkák legnagyobb-része, főképp még jelenleg nem biztosít külön existenciát, tehát a vas. iskolai csoportvezetők stb. a maguk rendes foglalkozását megtartva végzik ezeket a munkákat, az evangelista s a kolportör esetleg iparos, aki üres idejében foglalkozik ezekkel, amely körülmény különösen világossá teszi, hogy őket az egyházi alkalmazottakra vonatkozó egyéb rendelkezések alá nem lehet venni, tehát azon az adminisztratív úton kezelni sem, mint a fizeteses alkalmazottakat. 5. Biztosítani kell az egyházi munka és az egyház hivatalos közegei jogait, tehát azt, hogy ezen

belmissziói munkások közül, amennyiben az egyházban munkálkodik, senki az *egyház és a lelkész munkája ellen* ne dolgozhasson. 6. De épúgy biztosítani kell az *evangeliumi munka szabadságát*, hogy az egyház hivatalos és sociális vis intertiaje azt el ne nyomja és meg ne akadályozza. Mert amilyen *helytelenül* cselekednék egy vas. isk. csoportvezető, ha a lelkész utasításai vagy munkája ellen szegülne, époly helytelenül cselekszik s épúgy meggátlandó az a tény, hogy egy lelkész pusztán a belm. munkák iránti idegenkedésből, vagy önkényüleg megakadályozzon egy vas. isk. csoportvezetőt a maga munkájában. Ez az evangelium elleni büntett, a Szentlélek megoltása, és azt *semmiféle lelkészi tekintélyre, meghívásra, vagy a jogra való hivatkozással ép az egyház érdekében nem szabad túrni*, mert ezek nyitják ki a kaput a szekták előtt. A lelkésznek igenis *van joga dolgozni*, ha nem dolgozik, *külsőleg lehet joga*, amennyit vindikál, de *a gyülekezet lelkében Istennek van joga* s nem neki. 7. A belm. munkások képzésében *kurzusok* rendezése kívánatos. A lelkészek úgy tekintessenek, mint akik a belm. munkák vezetésére *külön képzés nélkül* is alkalmasok, vagy alkalmasakká válni igyekeznek. 8. Olyan indokolt esetben, mikor a képzettség megvan, *személyes jó bizonyosság* alapján is adassék megbizás.

E szempontok szerint a következő *tervezet* szabályozná a *belm. munkások képzését, képesítését és alkalmazását*-egyházkerületünkben :

*Szabályzat-tervezet a belmissziói munkások képzéséről, képesítéséről és alkalmazásáról az erd. ref. egyházkerületben : *)*

1. Egyházkerületünkben csakis olyan belm. munkások működhetnek illetőleg autorizáltak és alkalmaztatnak, kik erre képzettséggel és az alábbiakban körülírt képesítéssel rendelkeznek.

2. A belm. munkában önállóan résztvenni óhajtók két úton szerezhetik meg az erre foljogosító képesítést, u. m. a) a munkára való személyes arravalóságuk, ismereteik és gyakorlottságuk felől való személyes jó bizonyosságok, és b) az e célra rendezett belmissziói kurzusokon való részvétel alatt felmutatott eredmény alapján.

3. A belmissziói munka következő ágaiban képezhetők, képesíthetők és alkalmazhatók ki munkások: a) vas. iskola, b) ifjúsági munka, c) népművelési és népjóléti munkák, d) vall. összejövetelek, családi istentiszteletek és konferenciák, e) evangelizálás és kolportage munkakörében. Ezenkívül utazó lelkészek, köri látogatók és pedig a) a nők, leányok, b) az ifjak és

*) E tervezet az egyh. ker. belm. bizottság sepsiszentgyörgyi gyűlése elé terjesztett, ott hosszabb vita után napirendről levétett avval, hogy a sajtóban először tétessék megbeszélés tárgyává. A bizottság ez óhajításának ezzel teszünk eleget, reménylve, hogy a lelkésztestvéreink részéről jövő hozzászólások tisztázni fogják a kérdést, s a tervezet a szükséges változtatásokkal, a bizottság jövő gyűlésén elfogadjatik.

férfiak körében végzendő munkákra, akik az összes fenti munkaágak ismeretével kell, hogy rendelkezzenek.

4. A személyes jó bizonyosság alapján való képesítés csakis az alább meghatározandók szerint az egyh. kerületi ill. egyházmegyei belmissziói előadó személyes ismerete ill. meggyőződése, és legalább egy évi azon munkaágban való sikeres munkálkodás alapján szolgáltatható ki, melyben az illető tovább működni óhajt.

5. Belmissziói munkások *képzésére* szolgáló kurzus, bármely munkaágban, vagy munkaágakban rendezhető, és pedig, egyházközségi, a lelkészi, egyházmegyei, az e. m. belm. előadó, egyh. kerületi, az egyh. ker. belmissziói bizottság illetőleg előadó által. A lelkész által rendezett kurzus az e. m. belm. előadónak bejelentendő. E kurzuson, bármely formában folyik is az, a következő szempontok nem mellőzhetők: a) szakszerű ismeret nyújtandó a résztvevőknek azon munkaág elvi és módszerei kérdéseiről, melyben az előkészítés folyik. Ez ismeretek közé minden munkaágban föltétlenül felveendő a biblia, a heidelbergi káté, a keresztyén egyház története különös tekintettel a magyar ref. egyház történetére és az egyházi énekeskönyv ismertetése. Ezenkívül más ismeretanyag beállítása, a kurzus vezetőinek szintén jogában áll; b) bibliaórák, személyes bibliatanulmányozás által a résztvevők a ker. élet táplálkozási módjaiba bevezetendők, c) gyakorlatilag munkára alkalom adandó nekik azon ágba vagy ágakban, melyre előkészülnek, d) meggyőződés szerzendő afelől, hogy a résztvevők teljes birtokában vannak-e mindannak, ami a munkához szükséges, azaz, személyes keresztyén életük, a munka módszereiben való ismeretük és személyes képességeik megfelelnek-e. Az egyes munkaágak anyagára és tantervére vonatkozólag külön szabályzat lesz irányadó.

6. A *képesítést* magát a kurzus vezetője állítja ki, de az egyh. m. belm. előadója is aláírja s az e. m. tanácsnak bejelenti. Minden képesítésről az e. m. belm. előadó azonnal jelentést tesz az egyh. ker. belm. előadónak nyilvántartás végett.

7. A képesítésül szolgáló bizonyítvány mellett azon egyházközség presbiteriuma, mely őt a munkára alkalmazza, *jogosítványt, illetőleg megbízást* ad az illető munkásnak, s e megbízás alapján alkalmaztatik. E megbízás csakis azon egyházközségben és azon időre érvényes, melyre adatott.

8. A *belm. utazó titkárok, látogatók, vagy egyházmegyeiek*, ha egy egyházmegye alkalmazta őket saját területére, vagy egyházkerületiek, ha az egész egyházkerületre, vagy annak egy részére, körére az egyh. ker. belm. bizottság által alkalmaztattak. Előbbiek az e. m. belm. előadónak, utóbbiak az egyh. ker. belm. bizottságnak ill. előadónak tartoznak felelősséggel, a jogosítványt tőlük kapják. Működésükre a következő szabályok irányadók

a) Az utazó lelkészek, titkárok és látogatók kötelessége a nekik előírt körben a belm. munkát illetőleg annak azon ágát, mellyel megbizattak, figyelemmel kísérni, annak bevezetésében segíteni; a már megindult munkát meglátogatni.

b) Látogatásaikat mindig csakis az illető egyházközség lelkészének tett előleges bejelentés után és pedig az illető lelkész beleegyezésével tehetik.

c) A gyülekezetben végzett munkájában igyekszik megismerni a gyülekezetben folyó munkákat, azok menetét, nehézségeiket, szükségégeiket, szükség esetén támogatást nyújtani.

d) Munkájáról, tapasztalatairól, az eredményekről stb. havonként kimerítő jelentést küldenek az e. m. illetőleg egyh. ker. belm. előadónak.

9. Azon belm. munkástól, aki esetleg később alkalmatlanná vált a munkára, az őt alkalmazó illetékes egyházközség lelkésze a jogosítvány megvonása céljából előterjesztést tesz az e. m. belm. előadónak, ki ezt a tényt az egyh. ker. előadó tudomására hozza. Megvonható a jogosítvány azon esetben is, ha az illető akár közvetve, akár közvetlenül az egyház vagy a lelkész ellen dolgozik, vagy a kapott utasításoknak nem engedelmeskedik. Ezen esetekben az e. m. előadó a dolgot megvizsgálja, s ha a tények azt bizonyítják, a jogosítványt megvonja.

10. Az egyes egyházközségekben működő belm. munkások ellenőrzését a lelkész, illetőleg az e. m. belm. előadó, az egyh. ker. utazó titkárokét és köri látogatókét az egyh. ker. belm. előadó végzi, kik az illető munkájáért felelősek.

* * *

E szabályzattal gondolnók megoldhatónak ideiglenesen a kérdést, mely szabályzat a fentebb említett szempontokat mind érvényesíteni igyekszik. A következő alkalommal megpróbáljuk az egyes munkaágakhoz szükséges képzés *anyagát* állítani össze.

I. L.

Tudomány és világnézet.

A theologiai tudomány helye a tudományok mai rendszerében.

A világháború lezajlása után a theologiai tudomány fogalma és a tudományok organizmusában való elhelyezése problémájában igen nagy eltolódás következett be. Annak a nagyszabású tudományos munkának a következtében, amelyet *Kant* hatása alatt álló ú. n. *neokantiánusnak* nevezhető theologiai irány és különösképen az ezzel meglehetősen összefonódott *vallástörténeti iskola* végzett, úgy látszott, hogy a theologiai tudomány fogalma és a tudományok organizmusában elfoglalt helye végérvényesen meg van állapítva. A theologia, mint „vallástudomány” már készen akceptáltatott a tudományos világ részéről, amikor a theologia részéről új követelések hangzottak el, amelyek a theologia fogalmának a revideálását kezdték sürgetni. Ma különösen *F. Gogarten*, *K. Barth* azok, akik ezeknek az új törekvéseknek az élén állanak. Ezeket és a velük egy szellemben és egy irányban dolgozó theologusokat különösképen a tudománnyal és a keresztyén vallással szemben elfoglalt *rendkívül nagy komolyság* jellemzi. Ellenségei minden megalkuvásnak, minden elnézésnek, amely akár a tudomány, akár pedig a keresztyén vallás komoly érvényesítésének a rovására történik. Ezzel a gondolkodásmóddal szolidárisnak, szellemi közösségben állónak vallja magát *Paul Tillich* a marburgi egyetem ifjú filozófusa.*

A címben jelzett problémánk *P. Tillich* nagy feltűnést keltett „*Das System der Wissenschaften nach Gegenständen und Methoden*” című művéhez kapcsolódik.** Problémánk szempontjából *Tillich* könyve azok közé a ritka tudományos munkák közé tartozik, amelyek a tudományok rendszerét a theológiában látják betetőzve. Egészen a legújabb időkig a theológiának csak mint vallástörténetnek, vagy vallásfilozófiának adott a tudományos közvélemény helyet a tudományok organizmusában. Azonban e két disciplina épen a sajátosságait nem fejezte ki és nem juttatta érvényre a keresztyén theológiának, mert a vallástörténet, kiszakítva a theologia egészéből, az egyetemes kulturtörténetnek vagy a nyelvtudománynak lett egy disciplinájává; a vallásfilozófia pedig a filozófiának lett egyik speciális tanrészletévé. *Tillich* ellenben a theológiát, mint egységes egészet igyekezett a tudományok nagy rendszerébe beik-

* *P. Tillich* Die Überwindung des Religionsbegriff in der Religionsphilosophie („*Kant-Studien*” XXVII. Bd. 1922.) 446. lap.

** Göttingen, Vandenhoeck und Ruprecht 1923. VIII + 167 nagy 8°. Lásd ide vonatkozólag „*A tudományok rendszere*” című tanulmányomat az „*Erdélyi Irodalmi Szemle*” 1924. év. 9--10. és 1925. évf. 1. számában.

latni és pedig alapos indoklással és sajátos kritikai álláspontjából kifolyó filozófiai magyarázattal.

Tillich a tudományok egész mezején három nagy csoportot állapít meg, ú. m. az idealtudományok, reáltudományok és normatív, vagy szellemtudományok csoportját. E három közül a theologia a szellemtudományok betetőző, koronázó részét képező tudományágak közé tartozik. A *theologia a szellem végső magatartásából származó tudomány*.

Az emberi szellemnek két alapvető, végső magatartása van, a *Tillich* által, ú. n. *theonomia* és *autonomia*. A *theonom* szellemi magatartás a Feltétlenre irányul, egyedül a Feltétlenért. Minden, ami *feltételezett*, meghatározott, csak annyiban bír számára értékkel, amennyiben azokban is a Feltétlent keresi. Ezzel a magatartással szemben az *autonom* szellemi magatartás a feltételekre irányul és a Feltétlent csak arra használja, hogy a feltételezettet azzal megalapozza. A *theonomia* és az *autonomia* a lét és gondolkodás ellentétének dialektikáján nyugszik. A *theonomia* a *lét*-re irányul, mint tiszta tartalomra, mint minden gondolkodás teremtő mélyére; az *autonomia* pedig a gondolkodásra, mint a formák és azok érvényességének hordozójára. „A *theonomia*- és *autonomia* közti harc — mondja *Tillich* — a teremtő szellemi processus legmélyebb öszlönzője, a történelem dialektikai tövise, amely azt nem engedi elpihenni“ (147—148). A *theonom* magatartás képviselője a *vallás*, az *autonom* irányúé pedig a *kultúra*. A két irány és a két exponense közti konfliktus folytonosan ismétlődik a történelemben, ami onnan ered, hogy a *theonomia* olyan formákat szentesít és tart érvényben, amelyek ellentmondanak az értékelő tudatnak, az *autonomia* pedig a Feltétlen *symbolumait* a ráció körébe vonja le és mindenáron racionálizálni igyekszik azokat. Így a *theonomia* heteronomiává lesz a valást egyes *külön* funkcióvá teszi, amellyel a többi erőszakosan elnyomja, az *autonomia* pedig profanussá megteremti a kultúrának nem-vallásos fogalmát. *Tillich* szerint a meg nem oldott kulturharcnak a következménye, hogy a szellemtudományoknak két ága van, ú. m. a *theonom* és az *autonom* szellemtudományok, holott tulajdonképpen csak *egy* szellemtudománynak kellene lennie (148).

A fentiek alapján a theologia nem egyszerűen *egy* tagja, *egy* köre a szellemtudománynak, hanem, azt mondhatnók, hogy *egy* új és magasabb rétege. A szellemtudomány egyik rétegét az *autonom* szellemtudomány képezi, a másik rétegét pedig a *theonom* szellemtudomány, amely részben *azonos* a theológiával. A rétegződést azonban nem úgy kell képzelnünk, mintha a theologia az *autonom* szellemtudományra lenne fundálva, hanem, mint ugyanazon hegység két különböző magaslatát. Ugyanazok a tudományos disciplinák, amelyek a szellemtudomány egészében előfordulnak, mind előfordulnak a *theonom* szellemtudományban, valamint külön a theológiában.

A theonom szellemtudománynak ugyanazon disciplinái vannak, mint az autonom szellemtudománynak, vagyis ezek szerint lesz,

I. theonom filozófia,

II. theonom szellemtörténet,

III. theonom systematika.

Az I. főrészben a **theonom filozófiában** találjuk a *vallás filozófiát*, amelynek speciális feladata a theonom magatartás jelentő funkcióit megmagyarázni. Bár normatív jellege meg van, mégis inkább *kritikai* természetű.

A II. főrész a **theonom szellemtörténet**, amelynek feladata a theonomia és autonomia közti viszonyt, amint az a történetben jelentkezik, megérteni és afölött áttekintést adni (149). Tulajdonképeni feladata szerint a szellem megvalósulásának egész processusára tekintettel kell lennie, ezért magába kell olvasztania az egész kulturtörténetet.

A III. főrész a **theonom systematika**. A *theonom szellemtudományok e III. főrésze foglalja magában, Tillich felfogása szerint, a tulajdonképeni theológiát. Felfogása szerint, amint a vallás nem lehet egy, a többi szellemi funkciók között, hanem az egész szellem magatartása, épenúgy a theologia sem lehet egy a tudományok között, hanem általában a vallás és különösképen a keresztyénség normatív jelentéseinek, theonom értékeszméinek tana.* „Theologie ist theonome Systemativ“ — mondja *Tillich* (151). Ez a meghatározás teljesen kizárja a vallásnak és a keresztyénségnek ontologiai (ténymegállapító tudományi) szemléletét. A theologia sem nem pszichologia, sem nem filológia, sem nem história a vallásra és a keresztyénségre vonatkoztatottan, ha így nézzük, akkor képtelenek vagyunk a rendszertani helyét kijelölni, vagy pedig végül is oda kell jutnunk, hogy praktikus munkaközösségnek nézzük.

A *historiai theologia* ezek alatt a szempontok alatt egyfelől *theonom szellemtörténet*, másfelől pedig *normatív exegesis*. Mint szellemtörténetnek tekintettel kell lennie a szellem egész megvalósulására, mint exegesisnek pedig fel kell tárnia a vallásos dokumentumok szellemét és át kell váltania a jelenkori tudat számára.

Amiképen a jognak a hordozója az állam, úgy hordozója a vallásnak az egyház, mint symbolumalkotó közösség. Ennélfogva a *theológiának konkrét-konfesszionális karaktere van*, amelyet még akkor is megőrizne, ha az emberiség egyetlen konfesszióhoz csatlakoznék. A theologia normatív jellegét, egyéni-teremtő karakterét egyenesen hitvallási jellege adja meg, mert konkrét normáit a konfessziókból meríti. A konfesszionálizmusa azonban nem befolyásolja tudományos jellegét, hanem csak akkor, ha egy bizonyos korszerű symbolikát abszolúttá teszünk és ezzel a teremtő szellemi processustól elvágjuk (151—152).

A historiai theologia disciplinái után következő theológiai disciplinák egyenesen a konfessziókkal állanak kapcsolatban. Így nyerjük a

dogmatiká-t, mint theonom metaphysikát, a

liturgikát, mint theonom aestetikát és az

ethikát, mint theonom ethikát és

az alkotmánytant, mint theonom sociológiát és jogtant.

Ezek a disciplinák mind arra hívatottak, hogy az egyházi közösség e különböző köreiből nyilvánuló értékeszméket és normákat összegyűjtsék, csoportosítsák és rendszerezék.

A theológiai tudomány, ezáltal a koncepció által be van úgyan iktatva a tudományok rendszerébe, azonban nem szerves alkotórésze. A theologia betetőzi ugyan a tudományok nagy épületét, azonban szükségképeni léte nem a tudományok organísmusából következik, hanem a keresztyén egyházi közösség elvéből. Tudomány, mert bizonyos tapasztalati anyag és bizonyos normatív eszmék racionális — módszeres — rendszeres feldolgozására hívatott, azonban ez a hivatása nem öncélú, hanem egy bizonyos keresztyén-egyházi közösség építésére szolgál, másfelől köre nem szorítható az életnek és a világnak bizonyos speciális vonatkozású körére, — mint a speciális tudományok, — hanem az egész életnek és az egész világnak a Feltétlennel, az Istennel való életviszony és életközösség minden más viszonyt átfogó körére. *Tillich*-nél ez a gondolat, a theológiának ez a felfogása nem nyer ilyen világos formában kifejezést, alapgondolatai és az a theológiai irány azonban, amelyhez tartozónak érzi magát, egyenesen erre a koncepcióra tendál.

A *Tillich* felfogásában általában az a felfogás érvényesül, amelyet az utolsó évtizedekben a vallástörténetnek nem egy nem-theologus művelője, de egyszersmind sok theologus művelője is vallott és vall, hogy t. i: más a *vallástudomány* és más a *theologia*. Ez a megkülönböztetés tulajdonképen *Schleiermacher*-re vezethető vissza, újabban pedig igen élesen *Bernoulli* adott kifejezést ennek az álláspontnak.***

II.

Tillich itt ismertetett felfogása a theologia és vallástudomány megkülönböztetését illetőleg egyenesen uralkodó felfogás. Még azok a theologusok is, akik a theologia tudományos karakterének a megóvása érdekében azonosítják a theológiát a vallástudomány fogalmával, ma nem szívesen bolygatják ezt a kérdést, miután be nem vallottan érzik, hogy a vallással és épen a keresztyénséggel szemben való belső magatartása és érdeke más a theologusnak és más az objektivitásával kérkedő

*** *Schleiermacher*-re nézve lásd „*Schleiermacher* philosophiája“ című munkámat (Kvár, 1918), továbbá *C. A. Bernoulli*: Die wissenschaftliche und die kirchliche Methode in der Theologie. Freiburg 1897,

vallástörténésznek, vagy vallásfilozofusnak. És ezt ma annál inkább bevallhatjuk, mert végre a tudományosság egyedüli következménye többé nem a puszta racionálítás, legalább a szellemtudományokban nem, hanem már sine qua non-ja annak a szellemiségnek az elsajátítása, amely az illető szellemtudományi disciplina tárgyát képezi. Vagyis a theológiára vonatkoztatottan azt mondhatjuk, hogy a vallásnak és specialiter a keresztyénségnek a *megértése* elsősorban nem a felkutatott történeti és filozófiai adatoknak a tényleges *megismérésén* alapul, hanem annak a személyes életünkbe való felvételén és elsajátításán, és azon a praktikus érdeken, amely a szívünkben, a felismert konfesszionális értékrendszerrel szemben missziói kötelezettséget ébreszt. A theologia tudományos művelése tehát mindenekelőtt valamely keresztyén egyházi közösséggel való lelki szolidaritáson és máodsorban az egyetemes vallástudománnyal való komoly kontaktuson alapul. A *konfesszionális tudat, a missziói hév és az általános tudományos készsétség* egyformán konstitutív elvei a komoly theológiának. Külön-külön egyik sem tesz theologussá, legfeljebb puszta egyházi férfiúvá, vagy „szónokká”, vagy misszionáriussá, vagy tudóssá, de nem mindezeket magában egyesítő tudós theologussá.

T. S.

Irodalom.

Az erdélyi magyar irodalom terén az elmúlt év második felében, ismét áldott haladást kell konstatálnunk. Az erdélyi magyarság mostoha viszonyai között sok mindent felpanaszolhat, de íróira és az általuk művelt mező áldásaira és gazdag hozamára egyáltalában nem panaszolhat. Mi itt főképpen azokra a munkákra kívánjuk felhívni olvasóink figyelmét, amelyek szellemi életünk kérdéseit, vagy történetét illetik.

1. Mindenekelőtt említjük a hozzánk legközelebb állót, **Dr. Makkai Sándor**: „*Zörgessetek és megnyitattik néktek*” című „Az Út” kiadásában, Kolozsvár 1925-ben megjelent művét. Nagy 8° alakú mű, 332 oldal terjedelmű és különböző tanulmányokat, előadásokat, beszédeket, elmélkedéseket, halotti orációkat, cikkeket és irodalmi kritikákat tartalmaz.

Makkainak ez a könyve különösképen abból a szempontból érdekes dokumentuma az ő írói egyéniségének, hogy sokféle és a legkülönbözőbb nemű tartalmánál fogva *egy képben* mutatja fel előttünk az ő szellemének sokoldalúságát és gazdag színezetét. Tanulmányai közül különösképen ki kell emelnünk „A vallás a protestantizmusban”, „A tudatalatti”, „Illúzió, szuggesztió és vallás”, „A keresztyénség az élet itélőszéke előtt” „A szépség hazája” címűeket, amelyekben meglepően

mutatkozik meg előttünk Makkainak a mélységek és magasságok felé látó szeme és láttató ereje. Külön fel kell hívnom olvasóink figyelmét *Makkainak* arra a kivételes tudományos képességére, hogy kritikai szempontjai mindig a központi elvekre irányulnak és kritikát mond egyesek felett (mint pl. Freud felett), anélkül, hogy aprólékos bogarászásokon keresztül vezetné olvasóit és mégis úgy, hogy igazságos és tárgyilagos tud lenni. Kedves olvasmánná teszi még nehezebb tanulmányait is az írásain átcsillanó, egyéni humora, amely filozófiai szempontjainak nemes fölényéből szikrázik ki. Egyenesen sajnáljuk, hogy a legegységesebb érdeklődésre számítható tudományos tanulmányait, amelyek az egész könyv jó egyharmad részét teszik, nem választotta el prédikációitól és nem adta külön ki, mert a prédikációk miatt a mi előítéletes és elfogult magyar olvasóközönségünk csak papoknak való könyvet lát az egészben.

Az igehirdető *Makkait* nem szükséges olvasóinknak külön bemutatni. Ez a kötet 21 beszédet és elmélkedést tartalmaz. Gazdag anyag az igehirdetői lelkület megtermékenyítésére és meggazdagítására, Ugyanezt mondhatjuk a IV. részből, amely „Halottak, akik élnek” címet viseli és 10 orációt tartalmaz.

A III. rész „A lelkipásztor naplójából” a falusi lelkipásztori sors legnagyobb problémáit tárja fel és mutatja meg a sár és a szüklátóköröség világában azokat a szépségeket, amelyek vonzóvá, sőt ragyogóvá tehetik a lelkipásztori életet.

Az V. rész „Emberek és könyvek” cím alatt, a műbíráló, az estéta *Makkaira* vet világosságot. Akiket az erdélyi irodalom reprezentánsai érdekelnek, azokat irodalmi orientációjukban különösképen segítik ezek a tanulmányok és nagyban hozzájárulnak az erdélyi irodalmi műalkotások komoly élvezetéhez.

Makkai Sándornak ez az új könyve egy újabb nagy lendületet jelent az erdélyi magyar irodalom számára és közelebről reánk nézve pedig egy újabb nagy nyereség, egy újabb áldott lehetőség ezáltal a könyv által is hozzáadni nagy hivatásunkhoz és rendeltetésünkhöz!

2. A következő jelentős irodalmi nyereségünk **Dr. Kristóf György**: „Az erdélyi magyar irodalom múltja és jövője” (Kolozsvár, 1924, 8° 294 oldal) című műve. Különböző erdélyi vonatkozású irodalomtörténeti és irodalmi kritikai tanulmányokat és cikkeket tartalmaz. Valamennyinek sajátos jellemvonása a nagy irodalmi erudíció és a szintetikus erő. Az erdélyi magyar kulturtörténet fényes tényei, nagy nevei állnak elénk ebben a könyvben és szólnak hozzánk biztatást és adnak útmutatást azoknak, akiknek van fogékonyságuk a História szavát érteni. Egyetlen darab „Egy új magyar irodalomtörténet”, amely annyira szakkritikai kérdés, hogy nem szól a szélesebb olvasóközönségnek.

Ma nagy szükségünk van történeti tudatunk gyarapítására és erősítésére, mert létünkért folytatott harcainkban a legbiztosabb fegyverünk. *Kristóf György* könyve ebben a tekintetben igen nagy szolgálatot jelent számunkra.

3. A karácsonyi könyvpiacra jelent meg **Dr. György Lajos** gondos szerkesztésében a „*Pásztortűz Almanach*” (Kolozsvár 1925, 8° 270 oldal). A munka első felében az erdélyi szépirodalom reprezentánsai szólnak meg-lyrában és novellában, mindenik a legegényibb hangján. A mű nagyobbik második felében pedig az erdélyi magyarság utolsó hat esztendejének a történetéről szóló cikkek következnek, valamennyi a legilletékesebb személy tollából! Ezekben a cikkekben az erdélyi magyarság élete, küzdelmei, eredményei tárulnak fel előttünk, a legkülönbözőbb vonatkozásokban (az. egyházi, irodalmi, politikai, közgazdasági, tudományos és művészi sikokban). Különös elismeréssel kell fogadnunk ezt a munkát, amely a román impérium alatti eddigi életünk számadását tartalmazza. Életünk további lépéseire különösen szükségünk van erre a számadásra, hogy erőnket gazdaságosan tudjuk hasznosítani és eredményesen fokozni.

Az itt tárgyalt három könyv közül az első „Az Út”, a másik kettő a „Minerva” kiadása. Örömről kell kifejeznünk, hogy az erdélyi nyomdatechnikánk ilyen nemes izléssel kiállított könyveket tud ismét produkálni.

4. **Gyárfás Elemér**: *Bethlen Miklós kancellár (1642—1716)* cím alatt (Dicsőszentmárton 1924, nagy 8° 226 lap) alatt írt, szélesebb olvasóközönségnek szóló könyvet. Bethlen Miklós ma különösen aktuális alakját és a mienkhez sokban hasonló korát eleveníti meg. Akik az erdélyi magyar politikai történet iránt érdeklődnek, azoknak melegen ajánljuk a *Tóth István* művészi címlapjával ellátott könyvet.

5. Bár még a nyár folyamán jelent meg, de nem térhetünk napirendre **Dr. Borbély István**: *A magyar irodalom története a legrégebb ieóktól 1825-ig c. műve* felett. (8° IV + 383 lap, Kolozsvár Minerva-kiadás). Bár tankönyvnek készült, azonban tudományos igényeinél fogva, szól a művelt olvasó közönségnek is. E munka megjelenése fölött örömről adunk kifejezést már csak azért is, mert lehetőséget nyújt az irodalmi műveltség terjedésére ma, amikor magyar irodalomtörténet beszerzése annyi gonddal és nehézséggel jár. Tehát nekünk is van, itthon is van egy igen jó áttekintésre segítő irodalomtörténeti kézikönyvünk. Mi ezt köszönjük Borbély Istvánnak.

6. Említsük meg még **Dr. Karácsonyi János**: *A magyar nemzet őstörténete 896-ig és A székelyek ősei és a székely magyarok* című tanulmányait. Karácsonyi a legkiválóbb magyar történetírók egyike, akinek szakmunkáit nem kell nekünk ajánlani. Az első Nagyváradon, az „Órszem” bizomá-

nyában (nagy 8°, 109 oldal) jelent meg. A második pedig Kolozsvárt a Bonaventura kiadásában, kis 28 oldalas füzet.

7. Végül, ma a harangbeszerzések és avatások korában, aktuális jelentőségű a Dr. György Lajos szerkesztésében megjelent „A kolozsvári Szent Mihály egyház” című emlékfüzet, amelyben a sok értékes műtörténeli cikk között különösen érdekes Dr. Hirschler József tanulmánya a harang történetéről.

Ime ezeket a könyveket ajánlhatjuk lelkipásztor testvéreink szives figyelmébe, az erdélyi magyar irodalom gazdag arajásából.

T. S.

Asszonyainknak.

Levél.

Édes Testvérem!

Az újesztendő szeméből annyi rejtett félelem, annyi ijesztő árny sötétlik felénk az út olyan bizonytalan előttünk, már a legközelebbi lépés is a homályba látszik elveszni a lábunk alatt, . . . s a szívünk remegve kérdez bele az éjszakába mit csináljunk, hogy el ne tévedjünk, mi tévők legyünk, hogy a félelmes árnyak erőt ne vegyenek rajtunk?

S hangzik a felelet az Istén Igéjéből:

„Az az indulat legyen bennetek, amely a Krisztus Jézusban volt, aki mikor Istennek formájában vala, nem tekintette zsákmánynak azt, hogy ő az Istennel egyenlő, hanem önmagát megüresíté . . .” (Fil. 2 : 5—7.)

Jézus egyenlő volt az Istennel, de ő ezt a dicsőséget nem szorította görcsösen magához, mint egy zsákmányt, hanem engedelmesen engedte magától elvenni, amikor a világ váltságáról lévén szó, az Atya az ő megaláztatását akarta. De annyira egy volt az akarata az Atya akaratával, hogy önkényt adta oda Neki, amit az el akart venni tőle, megüresíté önmagát. Amit az Atyától kapott, azt mindenkor nyitott kezekben hordozta Jézus; akár bele akart tenni valamit az Atya a kezeibe, vagy akár elvenni valamit abból, amit Ő maga tett beléjük: *Jézus kezei mindig nyitva voltak az Atya előtt.*

Az az indulat legyen bennetek, mely volt a Krisztus Jézusban is! Mi is mindenkor nyitott kezekkel álljunk az Atya előtt. Nem csupán üres kezekkel, amikor könyörgünk: „Te hatalmas, gazdag kegyelmű Isten töltsd meg az én üres kezeimet s add meg nekem, amire testemnek, lelkemnek szüksége van ez időben és az örökkévalóságban egyaránt!” Jó így imádkoznunk s sokkal többet kellene így is imádkoznunk, mert bizony reánk is áll „Nincsen semmitek, mert nem kéritek”

(Jak. 4:2.) De sokkal inkább kellene *teli* kezeinket Isten előtt kitárnunk, mindazzal amik vagyunk s amit birunk: „Ami az enyém, az a Tied. Rendelkezz vele, Uram, tetszésed szerint. Végy vagy adj, amint akarod“ . Amikor kérünk, akkor, óh igen, akkor nyitva van a kezünk az Úr előtt egészen de amikor megkapiuk, amit kértünk, akkor görcsösen összeszorúl körülötte a kezünk s ujjong enyém, enyém! S ha az Úr egykor, a maga idejében visszakéri, amit nekünk adott, akkor összeszorított kezekkel védekezünk, mint a makacs gyermekek, csak erőszaknak engedve át toporzékoló sírással a kincsünket. Hányszor kell erőszakot alkalmaznia az Úrnak velünk szemben, hogy elvehessen valamit tőlünk, amit szerető bölcsesége nem hagyhat a kezünkben! S óh, hogy fáj ez!

Pedig, ha önkényt megnyítnók a kezünket, vagy még inkább, ha mindig nyitva tartanók kezeinket az Úr előtt — mennyivel könnyebben vehetné ki az Úr a kezünkéből és milyen szelid gyöngédséggel azt, amit valamilyen okból el *kell* vennie! Miért küzdünk vele, mint egy éllenséggel, miért hisszük, hogy meg akar rabolni, hogy kinezni és gyötörni akar? Hiszen Atyánk ő a Jézus Krisztus által, szeret minket s mindenben csak a javunkat akarja! Még ha el is vesz néha valamit, akkor is alapjában véve nem elvenni, hanem adni akar. Bár úgy látszik is egyszer-egyszer, mintha meg akarná üresíteni a kezünket s szívünk vad fájdalommal zokog is „üres“ kezei látára — aki bizik Benne, aki csendben megáll Előtte, aki bizalommal nyitva tartja kezeit az Úr előtt, az egész bizonyosan megtapasztalja, hogy az Úr csak „kicsérélte“ az ő ajándékait: értéktelent átcsérélt drágakincsre, láthatót láthatatlanra s ideigvalót örökkévalóra. Azért, ha egyelőre csak „üres“ kezeinket latjuk is — csak türelem — az Úr már elkészítette nekünk az ő sokkal drágább ajándékát! Isten nem gyötör soha senkit, ő se nem kegyellen, se nem kíméletlen, ő tudja, hogy mire van szükségünk, ő tudja, hogy fáj nekünk, amikor elvesz tőlünk valamit: de engedelmessé akar tenni és készségessé, gyakorolni akar a rendületlen bizalomban, a Hozzávaló törhetetlen ragaszkodásban és hűséges szeretetben — s mindezt a mi üdvösségünkre!

Testvérem, hogy állunk mi a „nyitott kezek“ dolgában? Beletehet Isten a mi kezünkbe azt, ami Neki tetszik s ellenállás nélkül vehet-e el tőlünk mindent, amit jónak lát? Talán volt egy kedves, dédelgetett tervünk, egy drága féltett gondolatunk — s az Isten halomra döntötte minden számításainkat? Ugye, csak most látjuk, hogy milyen mélyen összenőttünk már tervünkkel, hogy milyen szorosan fogta a kezünk zsákmányként a maga szépséges gondolatát?! Vagy Isten kivette a kezünkéből a gyermekünket v. a férjünket s hazavitte magához, síró nagy ürességet szakítva a szívünkben? Oh ugye, hogy lázad fel jajongó panasszal a lelkünk Ellene, aki elvette a mi

legdrágább kincsünket, a mi a *miénk* volt, a mi jogos tulajdonunk, a mi „zsákmányunk“! ? Hogy elfelejtettük „nyitott kezek“-ben hordani s sáfárságba reánk bízott kincset milyen iszonyú fájdalom lett belőle, mert összecsucokott, összeszorított kezünkből kellett azt kitépnie az Úrnak! . . . Óh, mindig fáj, ha Isten a legdrágábbat elveszi, ha azt kéri el áldozatul, ami a legkedvesebb — de mégis milyen más, ha *nyitott kezeiből* vehette ki azt! mert akkor tudunk imádkozni s könnyek közt is magasztalni az Urat s akkor ámulva tapasztaljuk meg, hogy milyen gyöngéd és jóságos az Ő keze akkor is, amikor fájdalmat okoz, hogy milyen szeretettel gyógyítgatja sebeinket s hamar megsejti a lelkünk az áldást, amit épen a szenvedésben rejtett el számunkra az Úr. Ahol nyitva vannak a kezek, ott békességes a szív is s mindenben hálát tud adni az Istennek. Aki megismerte Istent a megfeszítetiben, aki a Golgotha keresztjén meglátta az Isten szeretetét, az Pállal együtt tud ujjongani: „Aki az Ő tulajdon Fiának sem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta, mimódon ne ajándékozna vele együtt mindent minékünk?“

De a mindennapi élet apró eseményeire nézve is nyitva kell legyen a kezünk mindig, minden kicsi vágyra, tervre, várakozásra nézve is áll a figyelmeztetés: Vigyázat! Ne csukd össze a kezedet! Hányszor járunk-kelelünk rosszkedvűen, hányszor vagyunk „idegesek“, mert máskép mennek a dolgok, ahogy mi szeretnők! Mennyit szenved a házunk népe amiatt, mert olyan könnyen fölborul a lelkünk egyensúlya, mert olyan hamar elhagy a béketűrésünk! Persze, mi a környezetet vádoljuk, csintalan vagy nyugös gyermekeinket, nagyigényű férjünket, akinek mindig csak követeléseik vannak, de aki minket s a munkánkat egy cseppet se méltányolja — a falut, amely olyan közönyös és értelmellen, ahol olyan nehezen lehet megélni stb. És nem látjuk meg, hogy mindenki és minden mögött ott áll az élő Isten, hogy nekünk végeredményében mindig csak Vele van dolgunk, mert Ő állított bele a környezetünkbe, Ő rendelte mellénk az ilyen vagy olyan embereket. S minden csak azért olyan nehéz, mert becsukjuk a kezünket az Isten előtt, mert nem akarjuk megengedni, hogy az uralmat fölöttünk *teljesen* Ő gyakorolja.

Áldott, békességes új esztendő! akarsz testvérem? Nyisd ki a kezedet az Úr előtt!

Imádkozó szeretettel ölel testvéred

Mária.

Vissza a rokkához!

Egy mélyebb, a tollszintjére nem jövő érzés diktálja soraim. Nevében Annak, Ki lelkünkben él, érzéseinket gondolatainkat, tetteinket irányítja, szálllok én gyakorlati munka teréről az elmélkedések mezejére. Ma minden kéz munkába kell álljon, e kornak az imádságát a munka viszi fel az égig. A kenyeret amit mindennapi imánkban kérünk, a munka adja meg. A lelki békét, megelégedést csak a munkás ember érzi, pihenni csak a munkában fáradt ember bír. Csak a napi dolgunk lelkiismeretes elvégzésének tudata az ami a jótékony álmot a szemeinkre hozza.

Az ember lelke egy bevetetlen ugar, melyen sok mindenféle giz-gaz nő. Ha e talajt a munka nemes magvaival bevetjük és hozzá az Égből naponkint Esőt és Napot kérünk, ezek a magvak kikelnek, illatoznak, virágoznak, nemes, hasznos növényeket termelnek, szívünk, lelkünk, szemünknek a gyönyörködtetésére. A magvető ügyeljen, hogy a földjébe egy talpalatnyi hely se maradjon bevetetlen a hol felüthesse magát a gyom, mely a nemes, hasznos növénynek a kiirtását célozza. A jól bevetett föld nemes növényzete minden gyomlálás nélkül kiöli önmagából a közéje nem való kártékony burjánt.

A mi társadalmi életünk bevetetlen ugarára hiába esik felülről az eső és süt rá a nap, a gyomvirágokat lelkünk nemes irány után áhító része hazug értékekkel cafrangozva fel átnemesíti, vagy inkább lelkét hozzá gyomosítja.

Egy ilyen gyomvirágunk a szeretet, mely csak zengő érc és pengő cimbalom, ha melegénél nem kap új életet a megfagyott szívű, lelkű, utolsó sóhajában életet meleget könyörgő didergő.

Ilyen gyomvirágunk, mely kéri a kenyeret mindennap, de csak önmagának. Hogy ahol több jut egyre, az azért van, hogy belőle másnak is jusson, erre nem mindenütt gondolnak. Isten előtt egyenlő minden ember. Kegyelmeből egyformán részesül mindenki, a nap és eső egyenlően jut mindenkire. Szegény, gazdag, egyformán születik és hal meg. Hogy mégis egyik ember tultáplálkozás miatt beteg és a másik éhenhalástól féltében öngyilkosságba menekül, az emberi önzés bűne ez. Imádságunkban „add meg a mi mindennapi kenyerünket” mindenkinek részére kérjük azt és miután kézzel, ésszel megáldott, Isten akaratának hívői vagyunk, a kenyeret, amit mindenikünk nevében kértünk, egymásközt úgy kell megosztuk, hogy megtalálja mindenki a kenyerét és a lelkének az életet adó legfenségesebb imádságát, a munkát.

Míg az úri nép külföldről hozott rongyaiban munkapártolásraól üres szónoklatot tart, belföldi gyárok összeomlott kéményein fekete varjuk kiabálják, hogy kár. Az erdő fái amelyek a munkanélküli kivándorlók számára a vándorbotot termelik,

átokkint emelik az égre ágait, panasznak hűtlen hazafiak ellen, kik véreiket kitagadták önmagukból. A határkőnél könnyes szemmel távozó ez átkot ráleheltek, ráörökösítették az ittmaradóttakra.

Az üres parlag gyomvirága itt maga a modern asszony, a nyakig prémelt kopaszlábu korcsszülött, ki házasságában nem szeretni, boldogítani vágyik, hanem költséges divatrigolyáinak a megfizetésére baleket keres a férjében. Nem az élet terheinek viselésében keresi a felerészét, hanem értéktelen kintartottként degredálja le magát a férje előtt. Munkája által nem kétszereződik meg, mint kellene a férje jövedelme, de a selyem fonalak, munkaanyagok, amiből a luxus tárgyait csinálja, férje jövedelmének jó részét elviszik. Azután akinek dolga nincs, annak ad az ördög. Ezek az asszonyok tartják folyton izgalomban flirtjeikkel a férjeket. Rendezik a léha zsúrokat, melyeknek költségei keserű ráncokat vonnak a mulatozók ajkai körül. A jövő életnek, az életküzdelmeknek örökösei ebből a légkörből indulnak ki a megélhetésre való képesítés nehéz kálváriájának az útjára s útravaló helyett életmegrontó könnyelműséget visznek talizmánul maguknak.

Az életben csalódott, kettétört egzisztenciájú férfi. A hadirokkant félmunkaerejű, feleség, támasz után vágyó egyén, visszasírja a régi asszonyt. Az asszonyt, aki házában minden kis zúgát maga rendez, ki harmatesés előtti gyógyfűvekkel gyógyítja beteg övéit. Használt-e az vagy nem, de az asszony, ki hajnalelőtt gyógyító balzsamot szedett, elég garancia volt a beteg meggyógyítására. A szeretet csodahatásának érvényesülni kellett. Ezerjófűvel tele kamarák jöjjetek vissza e beteg világba!

A régi Nagyasszony türelmes selymes lány szavával. Az egész házát családját cselédjeit önmagában összetartó Nagyasszony jeit hát tartsd össze ezt a társadalmat, mely már az első stádiumában a családban összetartó nélkül, széthull. Nagyasszony, ki a nap első sugarával munkába állsz, legelsőknek kelsz fel a házadban és legutolsónak teszed le este a kezedből a munkát, gyermekeidnek, cselédjeidnek mintául adod munkás életedet, jer és mondd meg elkorcsosult utódjaidnak, hogy a munka a fennkölt szellemnek magasabb világába visz, hol az egyén apró káros befolyások, tömegörületek befogadására immunissá válik.

Jöjj el Nagyasszony magadszötte patyolat ingválladban, skófiomos diszruhádban, divatot csinálni, mutasd meg mi pompát tud csinálni két fehér kacsód idegen anyag és munka beelegyede nélkül az öltözködésben.

Hozd vissza nekünk a fonókák bájos varázsát, még egyszer. Hadd lássunk még egyszer trónolni az orsóval, rokkával a kezeden, családot, cselédeid, környezeted felett Téged, házad első munkását. Meséld el még egyszer az orsók pörgése mellett milyen volt a világ a Te korodban és milyennek

mondták ezt nagyanyáid 200 évvel ezelőtt. Mi kik betegek vagyunk az életnek, kiknek kiszalad a föld a lábuk alól és a nagy földrázkódtatásban kiesett a kenyér a kezünkből, szánj meg minket munka, megélhetés fel fel lobbanó lidércfényei után szaladgálókat. Jert mutasd meg hol találjuk meg a kenyeret. Te tudod ezt csak, hogy mi ezt utmutasásod nyomán megtalálva, ősi szokásként, Isten kenyerével a kezünkben, menjünk a templomba, szegényeknek is juttatva fölöslegünkből, áldjuk az urat, hogy megadta a munkát, mellyel mindenkünk, a légszegényebb is, megkeresheti a napi kenyeret.

1925. január 7-én a brassói római kath. növédelmi egyesületben felolvasta

Dombay Mária.

Egyházi Szemle.

Új esztendő.

Az Út szeretettel köszönti olvasóit és az egész Anyaszentegyházat az új év kezdetén! Most kezdődő VII. évfolyamunkat is teljesen és egész lélekből drága magyar református egyházunk szolgálatára óhajtjuk szentelni, tőlünk telhetőleg még fokozottabb erővel és változatosabb tartalommal, mint eddig. Erre felettébb nagy szükség is van, mert egyházunk munkásai előtt a teendők óriási halmaza tornyosul s az új helyzetben eddig eltelt hat esztendő természetes és érthető tétovázása és szorongásai után mind a két kezünkkel munkához kell fognunk, hogy anyaszentegyházunk belső építésének: lélekkel, élettal való megtöltésének tovább nem halasztható köteleességét ebben az évben legalább is megindíthassuk. Ahogy szétnézünk az új év ködben derengő hajnali mezején, előnti a lelkünket az a meggyőződés, hogy a lelkipásztori és nevelői munka *valamennyi ágában és területén* a teendők komoly átértékelésére, öntudatosítására és buzgó munkabavételére van égető szükségünk.

1. Legelőször említjük fel a *kultusz* most már tovább nem halasztható átfarmálását, illetve egységesítését és teljes kiépítését. A homiletikai, symbolikus és sakramentális istentiszteletek liturgiai rendje egyházunkban nemcsak egyes vidékek, gyülekezetek és emberek teljesen eltérő és sokszor harmoniatlan, jelentéstelen és dísztelen szokásainak vagy szeszélyeinek esik áldozatul, hanem az új munkások számára teljesen hiányzik is egy, az egyház által elfogadott és ajánlott vagy rendelt egységes liturgia irodalmi útmutatója és szabályozója, az *Agendáskönyv*. A Nagy Péter-féle Agenda kezd ritkasággá válni s különben is itt az ideje, hogy irodalomtörténeti és egyháztör-

téneti becsének teljes elismerésével, mint elavultat és keresztyén életünk mai tartalmát többé kellően nem érvényesítőit, a könyvtárak polcára helyezük el s olyan újat adjunk, amely a református keresztyénség egész tartalmát, teljes értékét és eddig háttérbe szorított gazdagságát juttassa érvényre kultuszunkban.

Egyházkerületi közgyűlésünk már 3 éve, elrendelte az új Ágendáskönyv elkészítését. Ez a munka, amint értesülünk, ebben az évben fog elkészítettetni és megjelenni. Kötelességünknek tartjuk, hogy ezen a helyen megállapítsuk a következő irányelveket, amelyeknek tradícióinknál és vallásunk lelkénél fogva érvényesülniök kell benne: 1. A liturgiát az istentiszteleti típusok mindenikében *gyülekezeti*vé kell tenni. A gyülekezet részvétele (mégpedig kultikus részvétele) nélkül s a templomon kívül istentisztelet nincs, illetve a családi és összejöveteleti aktusok, melyeknek formája szabad, kívül esnek ezen a körön. Ellenben keresztelésnek, esketésnek, konfirmációnak, temetésnek stb. gyülekezeti kultusz nélkül való végzését határozottan kárhóztatnunk kell s csak olyan esetekben tartjuk megengedhetőnek, ahol a gyülekezet tényleg *nem lehet* jelen; kivételes esetekben. De még ezekben is föltétlenül szükségesnek tartjuk a liturgia *egyöntetű*, egyes alkatrészeiben (bünvallás, hitvallás, fogadalm, eskü, szólamok, áldás stb.) *kötött* és szabadon ide-oda nem változtatható rendjének, menetének és alakjának teljes, precíz megállapítását s a résztvevő hívek tényleges, kultikus részvételét. (Pl. a hitvallás hangos szóval való felelését.) 2. Biztosítani kell a liturgiai akciókban a *lelkipásztort vezető*, kezdeményező, végig indítványozó szerepét. Minden részletaktusnál a lelkipásztornak kell felhívni a gyülekezetet az aktusra, jelentvén a következőket. 3. A liturgiának *művészi* symbolizmusát, kerektségét, egységét, tagoltságát, drámaiságát és compactságát föltétlenül biztosítani kell. 4. A kultusz aktusainak *tartalmi* részében a tiszta kálvinizmus értékrendszerét kell érvényrejuttatni, lélektani és hittani szempontból egyaránt. Ezek a futólag idevetett alapelvek volnának hivatva átalakítani mai kultuszunk és liturgiánk gyülekezetenlküli, kötetlen, széthulló, művészietlen és racionalista jellegét, amely hiányok és hibák miatt már-már odajutottunk, hogy istentiszteletünk a lelkipásztort és a kántor részvétlenséggel és álmos közönnyel kísért monologjaivá és szólóivá sülyedt; a néma és értetlen gyülekezetre minden építőhatás nélkül maradt és provinciális vadhajtásaiban művészietlen és sokszor izléstelen burjánzásba vészett bele.

2. Második teendőnk az *igehirdetés gyakorlati* megújítása. Az annyira szükséges belmissziói munkalendületnek senkit se szabad közülünk megtévesztenie úgy, hogy az igehirdetés elhanyagolható és kevésbé fontos teendője legyen. Mi az Ige egyháza vagyunk és lelkipászporaink ministri Verbi Divini. Minden tevékenységünk az igehirdetés forrásából fakad és annak gyújtópontjába fut vissza. Minden munkánk igehirdetés,

ha igehirdetésünk tényleg gyakorlati és tényleg igazi. Valami rettentő és szinte hihetetlen az a süllyedés, ahová ezen a téren jutottunk. „Predikációink” élettelenége, az étellel való teljes szakítása, tervtelen, szervezetlen, hatástalan mivolta egyenesen megdöbbentő.

Legnemesebb ambíciókat kell képeznie annak, hogy építőerejű igehirdetőkké legyünk. Népünk lelkének, egyéni és szociális szükségeinek, büneinek és értékeinek, szenvedéseinek és reményeinek kell és úgy kell megszólalnia ajkunkon az Ige fényében és hatalmával, hogy ez a nép végre találkozzék Istenével s bűnbánatában és a kegyelem megtapasztalásában Krisztusává legyen, különben elveszett. Az igehirdetésnek szocializálódnia kell, a gyülekezet, a nép életszükségletévé és ezalapon lelki építőjévé kell lennie, különben más prófétákra fog hallgatni. Az üres templom, a néma ajkak, az istentelen önzés, a vad materializmus a mi igehirdetésünk válságát mutatják. Rendszeres táplálkozás az igével, vagy igehirdetők folytonos tanulmányozása, a nép lelkének és életének szeretettel való folytonos ismerése és az életbe való tényleges begyökerezés kell ide s aztán az Ige komoly átélése után rendszeres készülés, tervszerű program, a pásztorációval való tudatos összehangolása az igehirdetésnek. Programtalan, ötletszerű, hasból jövő, lapos, unalmas és únt, hetenként egyszer való igaz, keserves teher, vagy az élet beszéde, amely életből fakad és életet támaszt? Ez az igehirdetés nagy problémája. S ezzel áll, vagy esik egyházunk jövője is.

3. A tudományos és építő egyházi irodalom munkálásának odaadóbb, szervezettebb, propagálóbb felkarolása a harmadik nagy teendő. Nemsokára napvilágot fog látni, Isten segedelmével egy munkám, amely érdélyi ref. egyházi irodalmunk utolsó 70 esztendejét tárja fel. Idézem belőle izelítőül e fájdalmas sorokat: „Egyházunk, s annak épen hivatásos munkásai mind ijeszteőbb mértékben becsülik le és hanyagolják el az irodalom jelentőségét az egyház életében. Ha ezt a tényt az egyházi munka szempontjából nézzük, végzetes veszedelemnek kell tekintenünk. A lelki munkának két közvetítője, két fegyvere van védelmi és támadási szempontból is s ez az élő szó és az írott szó. Az élő szó hatalma pedig rettenetes és siralmas hanyatlást mutat az egyh. munkában és pedig kétségtelenül azért, mert hiányzik az irodalmi alapja, alátámasztása és erőtartálya. Az egyház élete hitének öntudatosításán fordul meg pásztorai és hívei lelkében, az öntudatos hit bizonyágtételein. Hogy ezek a bizonyágtételek az élő szó szárnyain milyenek ma az igehirdetésben, vall. nevelésben stb., arról jobb nem beszélni. De ennek döntő oka abban van, hogy megvettették a hit irodalmi öntudatosítása, az írott szó óriási jelentősége és erejének megfelelő nivóju, szervezett igénybevétele. A legkomolyabban kell figyelmeztetnünk

egyházunkat arra, hogy ha a ref.-keresztyénség mindenha leghatalmasabb fegyverét, az író tollat elveti, ha irodalmilag nem képes magát propagálni, akkor megtagadta Kálvintól elkezdve valamennyi bizonyosátevőjét és népe a szekták karjai közt fog elveszni, amelyek ezt a fegyvert a maguk módján erőteljesen alkalmazzák, pedig semmiféle komoly tradíciójuk e tekintetben a magyar multban nincs.“

4. *Az iskolai vallásitanítás kérdése, főleg a nem ref. iskolákban és főleg a városokon tanuló gyermekeink és ifjúságunk körében* — az utóbbi évek alatt talán szomorúan érthető, de nagyon veszedelmes válságává lett egyházunknak. Erre lapunk múlt évi utolsó száma is rámutatott. Minden egyébtől eltekintve csak arra a két veszedelemre mutatok rá, amely e téren a lappangó, de hatalmas katolikus propaganda és a vallástalan destructió részéről fenyegeti ifjúságunk aranyvetését. A hitoktatás személyi és anyagi megszervezése, hallatlanul rossz és alkalmatlan vallásitan tankönyvek kicserélése és új, modern és mai viszonyokhoz alkalmazott módszerek, munkák bevezetése egyetemes egyházi érdek és kötelesség.

5. *A konfirmáció s a hitvallási nevelés problemájára, valamint az imádság és ének erőinek életté tétele feladataira* csak rámutatok. Benne vannak a közérdeklődés sugarában. Meg kell oldatniok.

A fentiekből kivehető, hogy feladataink szemléjében leginkább azokat a teendőket emeltem ki, amelyek, hogy úgy mondjam, a lelkipásztor hivatalos és kötött tevékenységei körébe tartoznak. Ismétlem, ezeket kellett újra a figyelem sugarába állítani, mert a dicséretes és szükségszerű érdeklődés, amely a szabad, belmissziói tevékenységek iránt ébredt, ezeket kissé homályba állította. Talán megbocsátható, ha épen ezért néhol sötéten jellemeztem a helyzetet. De nem igazság és szeretet nélkül. Még csak azt kell kijelentenem, hogy a fentiek a legtávolabbról sem akarják a *belmisszió fontosságát* kicsinyíteni, sem a vázolt teendőket nem kívánják azzal *ellentétbe* állítani. Az óriási munka egységes frontjának két szárnya ez; a győzelem mindkettőnek áttörhetetlenségén és lendületén fordul meg. Ezuttal az egyik szárny erősítésére akartam felhívni az új év elején harcos testvéreim figyelmét. Isten legyen velünk!... Az Út, tőle telhetőleg igyekezni fog e teendők megvalósításához teljes erővel hozzájárulni.

M. S.

Kiadóhivatali üzenetek.

Hálás köszönettel nyugtázzuk a mezőpaniti egyházközség által iratterjesztésünk céljaira beküldött 250 Leut.

Folyó évi január hó 15 éig a következő előfizetések folytak be: Benkő Ágnes Kolozsvár 100, Dávid Gyula ref. theologus Kolozsvár 205, Kádár Miklós theologus Kolozsvár 75, Lány István theologus Kolozsvár 75, Komlóssy Anna Sepsiszentgyörgy 75, Zsigmond Károly Szilágysomlyó 75, Szabó János Korodszentmárton 75, Danka József Fugyi 150, Bálint Albert Gyepes 300, Takács Ferenc Csikszereda 75. Havadtöy Sándor Kovászna 150, Molnár Pál Oroszfája 50, Csiky József Medgyes 75, Balázs András Derzse 75, Járay Márton Zágón 75, Jodál Rezső Szováta 75, Rátz István Csej 115, Csog Samu Nyárszó 150, Kónya Pál Székelykocsárd 50, Komlóssy Anna Sepsiszentgyörgy 75, Toró Akos Galac 150, Soó Sándor Vulkán 150, Ponyiczky László Vukova 75, Kovács Ákos Szamosujvárt 90, Varró Mózes Avasujváros 70, Bagoly Bertalan Bors 150, Erdélyi ref. egyh. ker. igazgatótanácsa Kolozsvárt 150, Bibó Béla Kiskapus 150, Rápó Mihály Dámos 75, Várady Albert Mezőpanit 150, Thamó László Tamásfalva 150, Bagoly Lajos 68, Dévay Lajos Stara-Moravica 160, Sulyok István Nagyvárad 100, Végh Arpád Egrespataka 70, Biró László Oltszakadék 100, Ajtai Géza Geges 100, Biró György Görgényszentimre 230, Péter Antal Balázsfalva 150, Kerestély János Kissolymos 80, Biró Lajos Marosdécse 150, Kiss Albert Bikfalva 150, Orosz Lajos Érkeserü 150, Eng Fülöp theologus Kolozsvár 75, Tar Mihály Abrudbánya 70, Molnár József M. Lapád 75, Arдай Aladár Gyanta 150, Sófalvy Károly Retteg 100, Argay György Pürkerec 150, G. Kovács István Tordaszentlászló 100, Tóth Gábor Kisbábony 80, Szécsy Ferenc Felvincz 150, Református lelkészi hivatal Felsőtők 100, Muzsy István Zsobok 150, Mihályfalvy István M. Léta 150, Ady László Arad 75, Nagy András Nyárádszentbenedek 75, Daday István Kolozsvárt 100, Bakó Gyula Békés 150, Szabó Ferenc Feldoboly 300, Ref. egyházközség Hegyközcsatár 165, Balogh Gyula Szemlak 75, Kósa Béla Szamosardó 50, Lengyel József Abaujszina 175, Zöld Mihály Végvár 150, Kövér Arpád Tornalja 175, Kiss Mihály M. Csapó 150, Bucsi Endre Ördögkeresztur 190, Tárcy Géza Csomaköz 150, Szász János Marosujvár 150, Kósa Mihály Alsódetrethem 50, Farkas Jenő Udvarfalva 150, Udvarfalvi egyházközség 150, Koncz Ferenc M. Nagylak 150, Útő Mihály Székelyudvarhely 75, Adorján Lajos Póka 150, Papucs Dávid M. Fenes 150 és Kovács Albert Bonyha 75 Leu.

„AZ ÉN KICSINYEIM.“

3. szám.

„Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket!“
Márk 10:14.

Kedves gyermekeim!

Megint felkeresünk benneteket ezen az úton, s ezentúl felkeressük minden hónapban azt, akinek szüksége van reánk, hogy képekben, versekben, mesékben szóljunk hozzátok. Nekünk egy izenetünk van a számotokra, s ez az izenet a ti legjobb Barátotoktól jön, aki magához hívott mindnyájunkat, titeket is. Tudjátok-e ki ez? Jézus ez, a mi Megváltónk, akivel együtt járni s akinek engedelmeskedni öröm és gyönyörűség. Ezt akarjuk mi nektek elmondani, olvassátok örömmel és gondolkoztatok azon, amit olvastatok.

Aranymondások.

(Itt közöljük a február havi vasárnapi iskolai tanításokhoz az aranymondásokat.)

I. 16. *Ábrahám hite.* És hitt az Úrnak és tulajdonítotték az őneki igazságnak (I. Móz. 15:6). „Boldogok, akik nem látnak és mégis hisznek“ (Ján. 20:29).

17. *Ábrahám kérelme.* „Ha valaki vétkezik, van szószólónk az Atyánál, az igaz Jézus Krisztus“ (I. Ján. 2:1).

18. *Sodoma és Gomorra pusztulása.* „Ne tévelyegjétek, Isten nem csúfoltatik meg, mert amit vét az ember, azt aratja is“ (Gal. 6:7).

19. *Ábrahám vétke.* „Levetvén a hazugságot, szóljatok igazságot, kiki az ő felebarátjával“ (Ef. 4:25).

II. 16. *Az első tanítványok.* „Mi láttuk az Ő dicsőségét, mint az Atya Egyszülöttjének dicsőségét, ki teljes vala kegyelemmel és igazsággal“ (Ján. 1:14).

17. *A kánai menyegző.* „Éreztétek és lássátok meg, hogy jó az Úr! Boldog az az ember, aki Őbenne bizik“ (Zolt. 34:9).

18. *Nikodemus.* „Ha valaki ujjonnan nem születik, nem láthatja az Isten országát“ (Ján. 3:3).

19. *A samariai asszony.* „Jőjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterhelgettétek és én megnyugosztalak titeket“ (Máté 11:28).

Mese az üveghegyről.

Hol volt hol nem volt, volt egyszer egy királyi vár. Aranyból voltak ott az asztalok, a háztetők ezüstből, az ablakok gyémántból kirakva. Abban a várban mindig világos nappal volt, sohase borult rá éjszaka és nem kellett ott félni semmitől. Mindenki tiszta fehér ruhában járt ott és az a fehér ruha sohasem piszkolódott be. A vár lakói mind szerették egymást és sohasem veszekedtek. A gyermekeket nagyon szerették, és sokszor rendeztek a gyermekek számára nagy vendégségeket.

Csak egy hibája volt annak az aranyvárnak, fönt épült egy üveghegyen. Magas volt az üveghegy, és egészen síma volt az oldala, úgyhogy arra felmászni nem lehetett.

A kis Marci lent a völgyben lakott egy kis szalmafődeles kunyhóban. Sokszor állt ott vágyódó szemmel a ház előtt és nézett fel a magasba. Egyszer a szomszéd fiúval, *Karcsival* összefogtak, hogy ők felmennek az üveghegyre. Tarisznyájukba felpakoltak és elindultak. „Először járjuk körül a hegyet, hátha van út valahol felfelé” — mondta Marci. Mentek és egyszer eljutottak egy helyre, ahol nem látszott a hegy olyan meredeknek. Azon a helyen rengeteg sok gyermeket láttak, akik mind föl akartak mászni. Némelyik közülük már elég magasra jutott, de megint vissza csúszott. Marci és Karcsi is nekiláttak, de az út fárasztó volt nagyon.

Egyszer csak látják, hogy a várból egy hágcsó ereszkedik le, s azon egy aranyhaju gyermek jön eléjük, a kezét nyújtja nekik. „Jertek velem, én fölviszlek” — mondta, s egyik kezével a Marci, másikkal a Karcsi kezét fogta meg. De Karcsi úgy találta, hogy most már maga is tud tovább menni, eleresztette hát a királyfi kezét, s maga próbált kapaszkodni. Az lett a vége, hogy megsíklott és lecsúszott a hegy oldalán.

Marci azonban feljutott a várba. Ott szívesen fogadták, fehér ruhát adtak reá is, játszottak, lakomáztak a sok pompás édességből. Nagyon boldog volt ott. Egyszer útnak indították, s a jóságos házigazda így szólott hozzá: „Menj vissza a többiekhez, s mondd meg, hogy aki ide fel akar jutni, ne erőlködjék hiába, hanem hívjon segítségül minket. *Mi mindenkit felhozunk, aki hív, de ide csak az juthat fel, akit mi segítünk*”. Marci visszament, s még hallotta, amint a fehérruhás gyermekek énekeltek. Az ének így hangzott: „*Én vagyok az út, az igazság és az élet. Senkisémet mehet az Atyához, hanem én általam!*”

Értitek-e ezt a mesét gyerekek? Jézus az a királyfi, aki lejött értünk, ha az Ő kezét megfogjuk, eljutunk vele Isten közelébe. De csak Vele!
(*Ella néni meséiből.*)

Nem hagyjuk el a bibliát!

Nem hagyjuk el a bibliát
Isten szent Igéjét
Ez támasza az aggoknak
És ifjúnak vezér;
Ez nap, mely fényes sugarát
Utunkra hinti el,
Ebből halljuk Jézus szavát
Ez Istenhez emel.

Nem hagyjuk el a bibliát
Sem baj — sem örömet
E kincset nem veszi tőlünk
Senki, bármit ígér.
Akármit is tesz a világ
Ha áldoz, ha csábit,
Eltűrünk minden szenvedést
Isten megszabadít.

Nem hagyjuk el a bibliát,
Terjesszük mindenhol;
Mig Jézus éltető szavát
Hallják közel s távol,
Mig kegyelmének hatalmát
Érzi a nagy világ,
Mefogadjuk, el nem hagyjuk,
Soha a bibliát!

A fészekrabló.

Látjátok ezt a kétségbeesett fiút. Az anyamadár épen azon érte, hogy a fészket ki akarta rabolni, mikor nem volt otthon. Nosza neki, a csőrével jól megtépásztá, a sapkáját leverte, a fülét, haját megcibálta, úgy hogy a haszontalan fiú ugyancsak sirva menekülne lefelé a fáról!

Tudom nem is mászik többet fészekért, még messzire elkerüli!

A madárnak is fáj, ha a kicsinyeit bántják, s Isten előtt még a veréb fiókák is számon vannak, Ő védelmezi őket, neki minden teremtménye drága.

Aki Istent szereti, szereti az Ő teremtményeit is!

A vasárnapi iskola kis kátéja.

1. Mire való a vasárnapi iskola ?

Hogy minél többet tudjunk Istenről s a bibliából és minél többet foglalkozzunk Jézussal, a mi Királyunkkal, aki minket magához hívott!

2. Hát vasárnap is megyünk iskolába ?

A vasárnapi iskola nem olyan iskola mint a többi; az a Jézus iskolája, benne Jézus tanít arra, hogyan kell neki engedelmeskedni és Őt szeretni.

3. Honnan tudjuk meg, hogy egy gyermek vasárnapi iskolába jár ?

Onnan, hogy jobban szereti Jézust, engedelmes, alázatos, szorgalmas, szüleit és testvéreit tiszteli és szereti. Aki ezt nem teszi, az még hiába jár vasárnapi iskolába !

4. Mi a kötelessége a vasárnapi iskolásnak otthon ?

Hogy a bibliát olvassa, az aranymondást és az éneket megtanulja, és főképp mindig imádságban kérje Istent, hogy tegye engedelmessé őt Isten iránt.

5. Mi a kötelessége a vasárnapi iskolában ?

Hogy mindig pontosan eljárjon, ott figyelmes legyen, hallgassa és szívébe véssze Isten Igéjét.

6. Mi a kötelessége másokkal szemben ?

Hogy barátait és barátnőit hívja a vasárnapi iskolába.

Találós kérdések a bibliából.

(Ezekre a kérdésekre a feleletet megtalálhatjátok a biblia jelzett helyein.)

1. Hogy hívták a Mózes szüleit és bátyját ? (IV. Mózes 26 : 59).

2. Hogy hívták azt a fiút, aki anyjával együtt a pusztában bujdosott, ott a szomjuság miatt elveszett volna, ha Isten rajta nem segít ? (I. Mózes 21 : 14—19.).

3. Melyik város volt az, ahol Jézust legellenségesebben fogadták, pedig legszívesebben kellett volna fogadniok ? (Lukács 4 : 14—39.)

„AZ ÚT” kiadásában eddig megjelentek és kaphatók:

1. *A ref. presbiter kis kátéja.* IV. bővített kiadás. Eddig 7000 példányban jelent még.
Darabja 3 Leu.
2. *Néprajzi feladatok Erdélyben.* Ára 5 Leu.
3. *Maradj velem.* Imakönyv.
Ára kötve 35 Leu.
4. Makkai Sándor: *Élet fejedelme.* Elbeszélések. ---
Ára bérmentve 45 Leu.
5. Makkai Sándor: *Zörgessetek és megnyitvatik néktek.* Vallásos estélyekre való előadásokat, elmélkedéseket, egyházi beszédeket, temetési beszédeket és cikkeket tartalmaz. Ára 180 Leu.
6. *Törzslap.* Vasárnapi iskolások számára. Ára 75 bani.
7. *Gyermektraktátus.*
Ára 75 bani.
8. Ravasz László: *Az emberélet útjának felén* c. kiadványunk elfogyott.
9. Előkészületen van *Reményik Sándor* eddig kötetben meg nem jelent verseinek nagy gyűjteménye és dr. *Ravasz Lászlónak* egy új könyve. Mindkettő a husvéti könyvpiacra fog megjelenni.

Ünnepnapok:

Népies traktátusok. Egy füzet
ára 2 Leu.
Egy sorozat (10 darab)
ára 20 Leu.

1. Makkai Sándor: *Az Eszterpadja.* (Elbeszélés).
2. Vallásos költemények.
3. Br. Hacke Károlyné: *Anyák könyve.*
4. Tavasz Sándor: *Kálvin János élete.*
5. Gyallai Domokos: *Mindenre sor kerül.*
6. Órhelyi I.: *A vasárnapi iskoláért.* Gyermekek-szindarab.
7. Baksay Sándor: *Egy koptott naplóból.* (Elbeszélés.)
8. Baksay Sándor: *A hazugság — hazugság.* Elbeszélés.
9. Vásárhelyi János: *A szülők öröme.* Szindarab.
10. Derzsi Endre: *A magad értelmére ne támaszkodjál.* (Füzet a millenisták ellen.)

Hol az igazság?

Kálvinista Kálmán és Adventista András beszélgetése.
Ára 5 Leu.

Azoknak, akik pedagógiai, filozófiai és szociológiai könyvek iránt érdeklődnek, ajánljuk: *Fejes Áron nagyenyedi kollegiumi rektortól:*

Az akarat-szabadság problémája

című művet. Ára fűzve 30 Leu, diszesen kötve 40 Leu.
Megrendelhető kiadóhivatalunkban.

Olvasóink szíves figyelmébe ajánljuk:

Dr. Kristóf György:

Az erdélyi irodalom múltja és jövője

c. művet. Tanulmányok és cikkek a régi Erdély íróiról, irodalmi életéről, a romániai magyar irodalom fejlődésének kritikai értékelése s a fejlődést biztosítani hivatott kérdések elemzése. Ára 130 Leu.

Kiadóhivatalunkban megrendelhető.

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

FIÓKJAI:

Désen, Dicsőszen-
mártonban, Gyula-
fehérváron és
Marosvásárhelyen.

Saját tőkési
48 millió lei.

Engedélyezett de-
vizahely.

Átutal bárhova.
Safefiókokat ad
bérbe. Betéteket és
letéteket fogad el.

Minden bankügyletet előnyösen végez.

Betétek után a legmagasabb kamatot
fizeti a

Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ-KOLOZSVÁRT

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Erdélyi Bank és Takarékpénztár

Részvénytársaság

Cluj-Kolozsvár

ajánlja szolgálatait a bank-
szakma minden ügkörében

Devizaosztály.

Takarékbetétek.

Fiókiintézetek:

Marosvásárhelyen, Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

MINERVA

IRODALMI ÉS NYOM-
DAI MŰINTÉZET R.-T.

CLUJ, Str. Reg. Maria 1.

(volt Deák Ferenc-u.) 1.

Ajánlja dusan felszerelt irodai nyomtatvány-raktárát.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VII. ÉVFOLYAM

Alapította

1925

2. SZÁM

RAVASZ LÁSZLÓ

FEBRUÁR

TARTALOM

Az Ige tükrében. A lelkipásztor „szabadsága” a világban. (M. S.)

Igehirdetés. Kultusz. Így szólt a Pásztor. Elrejtett ékesség. (M. S.)

Gyülekezeti munka. Belmissziói munkások képzésének alapelvei. (I. L.)

Tudomány és világnézet. Legújabb Kálvin - tanulmányok. (Muzsnai László.)

Asszonyainknak. Levél. (Pilder Mária.)
Vissza a rokkához! (Dombay Mária.)

Egyházi szemle. A reverzálisok kérdése.

Kiadóhivatali üzenetek. Előfizetések nyugtázása.

Áhitat percei. Utmutatás a Biblia napenkénti olvasásához.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik: július és aug. kivételével minden hónapban	Felelős szerkesztő: Dr. Imre Lajos. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.	Előfizetési ára: Egész évre 150 Lei. Egyes szám ára 20 Lei.
--	--	---

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS!

AZ ÚT SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA

elhatározta, hogy az erdélyi magyar közönség eddigi pártfogását meghálálandó, tovább folytatja a nemes és tisztalevegőjű szépirodalmi művek kiadását is. — Ennélfogva a húsvéti könyvpiacra kedves és értékes meglepetésül kiadjuk a nagy erdélyi magyar költőnek

Reményik Sándornak „EGY ESZME INDUL”

című verskötetét. ☞ REMÉNYIK SÁNDOR neve és költészete immár nem szorul bemutatásra: minden magyar ember ismeri azt a költőt, a ki a magyar szív legmélyebb húrjain olyan bűbájosan tud játszani, s fájdalomknak épen úgy, mint eszményeinknek leghihlettebb énekese. Tudjuk, hogy ünnepi öröm lesz könyvének megjelenése az erdélyi magyarság számára. E kötet értékét csak növeli az, hogy több mint 130 olyan verset tartalmaz, amely még gyűjteményben nem jelent meg s ez lesz a Reményik eddigi költészetének reprezentáns nagy tükre.

A kötet terjedelme tizenkét nyomtatott ív, művészi kiállításban, ára pedig f. évi március 15-éig portómentes küldéssel előfizetőknek 100 lei, külföldön 110 lei. Bolti ára sokkalta nagyobb lesz. ☞ Mivel a könyv korlátozott mennyiségben jelenik meg, mindenki jól teszi, ha siet megrendelni. ☞ Megrendeléseket a pénz előleges beküldése, vagy utánvét mellett lehet eszközölni.

Bizalommal kérjük és várjuk az erdélyi magyarság támogatását e nagyjelentőségű könyv megjelenéséhez!

Dr. Tavaszy Sándor

„Világnézeti kérdések”

című könyve, mely kb. 15 ívnyi terjedelemben filozófiai essaykat, cikkeket, előadásokat tartalmaz, megrendelhető kiadóhivatalunkban.

Előfizetési ára: 100 Lei; — bolti ára magasabb lesz.

Kiadóhivatali üzenetek:

Az 1923 és 1924 évi hátralékos előfizetőinket újólaj felkérjük, hogy az előfizetési díjakat s ü r g ó s e n küldjék be, mert ellenesetben — legnagyobb sajnálatunkra — lapunk küldését f. évi március 1-évei beszüntetjük.

T ö b b e k n e k : 1. Új énekeskönyvek csak az Igazgató-tanáctól rendelhetők meg; mi nem árusítjuk. ☞ 2. Lapunk előfizetési díja egy évre: Magyarországon 180 Lei; előfizetni banki — átutalás vagy a „Studium” könyvkiadóvállalat (Budapest, Muzeum-körút 21. sz.) — útján lehet. ☞ Cseh-Szlovákiában: 35 Cs. korona. Jugoszláviában: 80 Dinár. „AZ ÚT” kiadóhivatala.

Bibliák, Új testamentumok, Imakönyvek, Bibliai képes-albumok, Bibliai mondással ellátott faliképek, Levelező-lapok s általában minden keresztyén építőkönyvek stb. legolcsóbban „AZ ÚT” kiadóhivatalában szerezhetők be.

Az Ige tükrében.

A lelkipásztor „szabadsága” a világban.

I. Kor. 9. r. 4. 6—15. v.

1. Pál apostol szerint a lelkipásztornak „szabadsága” van arra, hogy *ne dolgozzék*, t. i. kézzel s élhessen az evangéliumból, mert ő katonája az evangéliumnak, plántálója az Úr szőlőjének és legeltetője a Krisztus nyájának, akit a zsold, a gyümölcs és a tej megillet. Jézus rendelése is az, hogy apostolai az igehirdetésből éljenek, mert méltó a munkás a maga tápláltatására. A munka természete is ezt hozza magával, mert a lelkipásztor nagyobb értéket ad, mint amit kap: lelkieket ad és testieket kap. Tehát jogosan lehet kívánni azt, hogy a gyülekezet a lelki javakért eltartsa pásztorát.

2. De az apostol *nem élt* ezzel a „szabadsággal”. Ezt két dologgal indokolja. Nem akart akadályt gördíteni a Krisztus evangéliuma elé és nem akarta, hogy az ő dicsekedését hiábavalóvá tegyék. Fenntartván azt a jogot, hogy élhetne az evangéliumból, ő az evangéliumnak élt, ingyen hirdette azt a világnak. Miféle akadályt gördített el ezzel a Krisztus ügyének útjából? Azt, amit az anyagi javakért való küzdés gördít az evangélium szolgálata elé. A föld, a pénz, a gazdaság gondja nagy akadály a lelkipásztor felszárnyalásának, hősiességének, szabad szolgálatának. Érdekellentéteket idéz fel, kifelé perlekedéseket, befelé elanyagiasodást. Jobb volna, ha az evangéliumért nem kapna semmit. És miféle dicsekedést nem akart hiábavalóvá tenni az apostol? Azt, hogy ő önzetlenül dolgozik. Nagy erőssége volna s lelkipásztornak, ha senki sem mondhatná, hogy nem meggyőződésből, hanem csak pénzért hirdeti a szentséget. Az evangéliumi élet dicsőséges reálitása nőne ezzel.

3. Pál apostol álláspontjából miféle következtetést vonjunk le? Semmi szín alatt sem azt, hogy mivel a lelkipásztorkodásból nem is illik, nem is lehet megélni, jobb kenyérért és több pénzért hagyjuk el a Krisztust és keressünk más megélhetést magunknak. A lelkipásztornak még akkor is önkénytes szegénységben kellene élnie, ha más munkából élve, az evangéliumot ingyen hirdetné. Hanem a követendő igazság az, hogy azt az időt és erőt, amit mások a nyereségszerzésre fordítanak, a Krisztusnak adjuk és a világ dolgaival csak abban a mértékben foglalkozunk, amennyi életünk fenntartására kell s

hogy tudjunk szabadok lenni a vagyon kísértésével szemben akkor is, ha alkalmunk volna nyereségre. Örülénk, ha csizmadia és villanszerelő hirdetnék az igét, de csak akkor, ha önkényt szegények maradnának, a nyereségre való időt és erőt Krisztusnak adva. Végre úgy kell hirdetnünk az igét, hogy a világ meglássa annak páratlan értékét s szívesen áldozzon azért, hogy nekünk az evangéliumért élni lehessen. M. S.

Igehirdetés, kultusz.

Igy szólt a Pásztor.

— Özv. Schäfer Andrásné Kerekes Teréz koporsójánál. —

Ján. 10. 27. Az én juhaim hallják az én szómat és én ismerem őket és követnek engem.

Egész küzdelmes életén át egy égi hangra figyelt. Hallotta a Pásztor szavát és követte azt, aki ismerte őt. Olyan életet, amelyet a mi Istenben boldogult testvérünk élt, higgyétek el, nem is lehet másképen végigélni, csak ha a lélek a mennyei Pásztor szavára figyel és utána megy. Ha önmagára hallgatott volna hányszor maradt volna tanácstalanul és hogy roskadt volna le végre is kétségbeesve a terhek alatt! S ha másokra hallgatott volna: sohase vívta volna meg családjáért, gyermekeiért azt a fájdalmas, diadalmas harcot.

De „az én juhaim hallják az én szómat“ . . . Ez a szó parancsolt a gyöngé asszonynak: mentsd meg, tartsd meg a családodat! S a gyöngéd asszonyi lélek acéllá keményedett: csupa energia, kitartás, munka lett s mint száz meg száz kis diák gondos, hűséges táplálója, csodálatos eréllyel és szeretettel vezette az Alma Mater rábizott, a lelkiek mellett gondban egyenlő, fáradságban nem kisebb dolgait. S ha talán kifáradott, vagy csüggedezett, hallotta a Pásztor szavát: „én ismerlek!“ Gondom van reád, nem hagylak el . . . Ne hagyd el a tiedet te sem! S a száz és száz gyermek gondjaival terhelt lélek új erőre gyúlt s bölcs, szeretetteljes, erős és önfeláldozó nevelőjévé lett a saját gyermekeinek is. Példát adott a nevelésre, mert szeretete igaz s igazsága csupa szeretet volt.

És Istennek örök igaz törvénye szerint engedelmissége, mellyel Pásztort követte, nem maradt jutalom nélkül, Családját megmentette, gyermekeit felnevelte s a nekik adott lelki örökséget gazdag gyümölcsözésben szemlélhette, mikor a gyermekek méltó hálájukat gyermekeik, vagy a rájuk bízott nép igaz szeretettel való nevelésében sugározták vissza reá. Utolsó napjait is az Amerikában élő fia levele és hálája aranyozta be. S mikor az anya hősies munkáját elvégezte, jöttek az Isten szeretetének

még nagyobb bizonyosságai, a még nagyobb terhek és fájdalmak. Temetni kezdett. Előbb a férjet, aztán a fiút, akit bizonyára szívesen váltott volna meg saját életével; de neki maradnia kellett, míg amaz távozott. Majd egy másik, szívének oly kedves lélek tragikus vége szakadt lelkére . . . Oh, ha magára, vagy másra hallgatott volna, vajon mi vigasztalta volna meg? De ő a Pásztor szavát hallgatta . . . Mindez nem elválás, nem vég, nem végzet. . . Csak előtted jönnek ők hozzám, csak az utat mutatják neked . . . Utánuk jövet engem követsz. Csoda e, ha élete végén a halottak szinte előbbek voltak neki, mint az élők? Ha lelke kereste, tapogatta és átkarolta őket a homályos ösvényen, amelynek végéről a jó Pásztor hívó szava cseng . . . Oh, olyan szenvedések árnyékaiban veszett bele tűnő alakja a ködbe, amely mindent elborítani elég, ami földi . . . S az utolsó szava: „Jézusom!” már onnan hangzott vissza felétek, ahol vége a ködnek és éjszakának, ahol már felragyogott az örök Nap s ölébe vette az, aki mindig hívogatta magához, aki ismerte őt s akit ő követett. S ha ti, testvéreim, szívetek teljes szeretetével hiszitek ezt: nem vagytok többé vigasztalás és remény nélkül. Általa is most már a jó Pásztor hívogat, nektek is szól édes szava: Az én juhaim hallják az én szómat én ismerem őket és követnek engem . . . Csak előttünk ment . . . a viszontlátásig! . . .

M. S.

Elrejtett ékesség.

— Özv. Bárány Wesselényi Istvánné, Rhédey Stefánia grófnő koporsója felett. —

„ . . . ékessége . . . a szívnek elrejtett embere, a szelid és csendes lélek romolhatatlanságával, ami igen becses az Isten előtt.”

I. Pét. 3., 3a.)—4.

Áldott, hosszú élet után tért meg mennyei Atyjához, az igazak hazájába. És ez az élet nem nélkülözte azokat a külső ékességeket sem, amelyeket Isten e világban adhat gyermekeinek. Egy fényes, dicső nemzetség nevének utolsó hordozója volt s egy másik nagy és dicsőséges nemzetség fényébe olvadva, kétszeresen ragyogott, hogy aztán szeretett unokái által egy harmadik nagy történelmi névvel is összeforjjon az élete. Egy nemzet múltjának fejedelmi emlékei ragyogtak ékesség gyanánt homloka körül. S a hosszú életnek voltak az Isten kegyelméből fényes, boldog, virágos szakaszai, tele az Isten világának ékességeivel. Akik a külső sorsát látták, e világ szerint kiváltságos, boldog, fényes, ékes életet láthattak, talán irigyelhettek benne.

De Isten előtt igazán a belső ékesség a becses; a szívnek elrejtett embere, a szelid és csendes lélek romolhatatlansága.

Akit szeret az Isten, részelteti e világ javaiban, dicsőségében, ékességében, mint azt a Jóbot, akit a Sátán megirigyelt;

akit pedig jobban szeret az Isten, azt részelteti talán nem is látható, titkos, mély szenvedésekben, hogy belül olyan legyen a lelke, mint a sebekkel borított Jób teste volt a próbák alatt. Igen, mert Istennek az a fontos, hogy a szív elrejtett embere nőjön ki életünk mulandó cserepéből, s árássa a romolhatatlan, halhatatlan lélek szelid, csendes, mégis az egeket betöltő isteni illatát. Szenvédek titkos késével tisztogatja a mennyei kertész a lélek rózsafáját, befelé pergő, égő könnyekkel öntözteti fésző bimbóit s a szeretet édes illata a szíven átcikázó finom, rejtett repedéseken át tölti be a világot, mint a Krisztus lábaira öntött nárdusolaj az eltört alabástrom-szelencéből. Istenben boldogult testvérünk belső ékessége úgy ragyogott át a külső dicsőségen, mint a Nap sugara az aranyfátyolon: nem jutott eszünkbe a holt arany, mert elfakult az élő arany fényében. Nagy ékesség a hatalom, a születés és a kiválasztott helyzet dicsősége; de van ennél egy nagyobb ékesség is: a szív elrejtett emberének, a szelid és csendes léleknek édes bája, kedvessége, gyermeteg tisztasága . . . és ez volt a boldogult Nagyasszony igazi ékessége, amit soha se felejthet el, aki ismerte. És ez az ékesség nem fakul meg az idő múlásával, nem vész el a külső veszteségekkel és nem torzúl el a próbák súlya alatt. Nem, mert ez egyenesen az örökkévaló Isten szívéből sugárzik ki és örökifjú báját a Jézus Krisztus istengyermeki jelleméből kapja visszfény gyanánt. E drága lélek Őreá tekintett, amikor szenvedett — s azért mosolygott, azért volt olyan kedves, üde, lélekben ifjú egyéniség. Minden igaz szeretet, ha nem látják is, szenvedésből fakad. A legáldottabb szívek a maguk rejtett sebeit úgy gyógyítják, hogy szeretnek. Ez az Istenben boldogult áldott lélek a gyermekeinek, az unokáinak nagy szeretetében gyógyult, erősödött, növekedett Isten előtt igen becsessé, emberek előtt tisztelt, szeretett, nemes Nagyasszonyá.

És az Isten iránti hálás szeretete nemcsak övének közvetlen körében ragyogott, melegített, de mély, igaz vallásosságának és emberszeretetének sugárzásaként az Anyaszentegyház és a társadalmi jótékonyosság terén is világolt. Isten kiválasztott szolgájának, az áldott emlékezetű Nagy Péter püspöknek szépséges predikációin boldogan épült a lelke Istenben a drági kicsiny templomban épenúgy, mint a Kolozsvárt tartott családi istentiszteleteken. Később itt ott lehetett őt látni gyakorta a theologia istentiszteletein, az Ige hallgatói és igaz megtartói között. Vallásos tradíciói, lelkének az Anyaszentegyházhoz kapcsolódó szálai épúgy odafűzték a debreceni ősi kollegiumhoz és nagytemplomhoz, mint a kolozsvári Istenházához. S hogy lelkében a vallás valóban a szív elrejtett emberének, a szelid és csendes léleknek volt romolhatatlan lételapja, azt tettekben mutatta meg, amikor a kolozsvári női ipariskolának és egy egész sereg jótékony intézménynek és egyesületnek életében a sze-

retet irányító és gyámolító munkájában a vezetőszerepet vitte és teljesítette . . .

Aztán látott sötét napokat . . . A régi világ, a régi emberek, a régi intézmények, a régi haza előbb részenkint, izenkint, ősi fáról hulló sárga levelekként, aztán egy zúgó viharral hirtelen zuhanással omlottak össze, égtek ki az ő életéből. Kihúnyó szeméi előtt határsorompó ereszkedett le az atyai föld, az ősi birtok előtt. Mintha idegenné lett volna a világ, mintha nem lenne többé otthon . . . S a szárnyát bontó lélek fölsírt: Haza! . . . Haza! . . . S folnyílt a sorompó az atyai föld előtt: a halásorompó mögött kitárult az igazi atyai otthon édes, végtelen, mennyei kalásztengerben hullámozó égi mezője . . . Nem pacsirtadaltól, angyali karok énekétől zeng a lég; nem a Nap ragyog már, hanem az Isten arca; nem földi emberek ajkáról hangzik feléje az Isten hozott, hanem a hűséges Megváltó köszönti s veszi karjára megérkező gyermekét. S ide alá, a fi szíveitekre a Szentlélek vigaszának gyöngyharmata hull: boldogok a halottak, akik az Úrban hálnak meg, bizony, azt mondja a Lélek, mert megnyugosznak az ő fáradalmaiktól és cselekedeteik jutalma követi őket. A szív elrejtett embere, a szelid és csendes lélek romolhatatlan ékességben ragyog most már örökké.

M. S.

Gyülekezeti munka.

A belmissziói munkások kérdésének rendezéséről.

2. Belm. munkások képzésének alapelvei.

Ahoz az általános rendezéshez, amit lapunk mult számában közölt tervzetben felvetettünk, a következő lépés az, hogy gondoskodnunk kell olyan *alkalmas munkaerők képzéséről*, akik a belmissziói munkák egyes ágait önállóan vezetni tudják. Ma már, a minden oldalon nagyobb és nagyobb igényekkel fellépő munkaszükségek egyenesen lehetlenné teszik a lelkésznek, hogy az egyház összes munkáit saját maga végezze, de más oldalról a tapasztalat azt is mutatja, hogy a lelkésznél sokkal alkalmasabb erre a munkára egy laikus egyháztag, aki természetszerűleg közelebb áll másokhoz, mint a lelkész. Az a kevés tapasztalat, amit e tekintetben eddig tettünk, azt mutatja, hogy különösen a vasárnapi iskolai munka sokkal jobb kezekben van ilyenek kezében, mint a munkával tulterhelt, készülni nem tudó, ezer gonddal és bajjal küzködő lelkészében — ha magának a munkának a *vezetését, irányítását* maga a lelkész tartja a kezében.

Mert minden belm. munkásképzésnek egyik elengedhetetlen feltétele az, hogy maga a munka irányítását vezető lelkész

úgy lelkileg, mint módszerileg birtokában legyen mindannak, ami őt a vezetésre igazán alkalmassá teheti. Ennek a hiányából származik a legtöbb nehézség a belm. munkákban, sőt egyenesen az akadály is. Ha a lelkipásztor lelkileg és módszerileg nincs birtokában a munkához szükséges eszközöknek, könnyen állhat elő az az eset, hogy az illető belm. munkás lenézi a lelkészt, nem fogadja el az irányítását, vagy, hogy a lelkész képtelen belelátni a munkába és ellenőrizni azt, s ebből következik, hogy, ha baj van, csak akkor veszi észre, mikor már nem lehet rajta segíteni. A munkától lelkileg távolesó pap és az evangéliumi munka problémája, bármilyen ritka is a maga nemében, mégis végzetes következményekre vezet, ott, ahol fennáll, megbontja az egész gyülekezetnevelés egységét, széthuzást, irigykedést produkál. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a papnak értenie kell minden gyakorlati fogáshoz, ami az egyes munkaágakban érvényesíthető, tudni kell vezetni vas. iskolát épügy, mint ifj. bibliakört stb., de ismernie kell a módszer alapelveit, s főképp *lelkileg* kell előkészülnie rá, beillesztenie azt gondolatban az egész gyülekezetnevelés programjába, figyelemmel kísérrni, imádságaival támogatni a munkát. Ha ezenkívül még — meglátva azt a feladatot, ami esetleg más munkaerő hiányában reá vár — megismerkedik teljesen a módszerével a munkáknak, ez nemcsak arra teszi képpessé, hogy vezesse azt, hanem arra is, hogy gyülekezetének alkalmas tagjai közül kiválasztva a legalkalmasabbakat, — az előbbi közleményben látható tervezet szerint — kiképezze őket az egyes munkaágak önálló vezetésére. Azért sürgetjük és kínáljuk állandóan, egyházi lapjaink hasábjain, konferenciákon, személyes beszélgetésekben, hogy lelkész- és tanítótársaink közül minél többen ismerkedjenek meg ezekkel a dolgokkal.

Egy modern lelkészre tehát az egyház vezetésében valami egészen másforma feladatok várnak, mint az eddig megszokottak. Sokkal kevesebb *tényleges* munka, azok közül, melyek ma idegölő erővel rontják meg a lelki életét, de sokkal több lelki támasz és vezetés. Az egyházközség adminisztratív ügyeit, a liturgikus funkciókat, vallásórákat — amennyiben nem rendelkezik segéderővel — maga végzi. De vasárnapi iskolájában vannak megbízható segítői. Hetenként 1 órán összejön vasárnapi iskolai vezetőivel, előkészítő órára, vagy, ha az is van, aki azt megtartja, havonként egyszer, mikor meghallgatja a jelentéseket az egyes csoportok munkájáról, s a látogató tapasztalatairól. Ugyancsak havonta egyszer az ifjusági munka vezetőivel tárgyal, programot felülvizsgál, tanácsokat ad, akadályokról való beszámolókat hall. Egy másik alkalommal a felnőttek között tartott vallásos nevelői munka vezetőjével beszél meg ennek a munkának a kérdéseit. Havonta egyszer a presbiterek közül jön össze azokkal, akik a lelki munkák felügyeletére vannak kijelölve, s megbeszélve a

munkák állását, közösen Isten elé viszik a sikereket és az akadályokat imádságukban. Egy külön alkalommal az összes munkák vezetőivel tart közös bibliaórát, melynek az a hivatása, hogy a munkaágak közötti kapcsolatot és egységet fenntartsa és minden lélekben a közös cél és eszmény gondolatát megerősítse. Mindenek mellett magán csendes órájában Isten elé terjeszti a munka folyását, eseményeit, s társalkodik Istennel afelől, mit és hogyan akarja az Úr ezekkel cselekedni. Látszik, mennyivel kevesebb munka ez, mint vasárnapi iskolából fáradtan a szószékre, onnan az ifj. bibliakörbe, délután a templomba, onnan vallásos estélyre menni, azokat mind vezetni és azokért mind agitálni. De a következő pillanatban látszik az is, mennyivel több is ezeknél, hiszen az egész munka egységes áttekintését kívánja, egy állandó lelki kontaktust a munka vezetőivel, állandó hordozását a munkának Isten előtt, el nem vesztést a részletekben, bátorítását a csüggedőknek, számon tartását minden akadálnak. Ez igazában a lelkipásztor munkája, és ez az igazi kálvinista gyülekezeti munka, ahol mindenki dolgozik, s mindenki egy célra néz. Mégis, nagyon póruljárna az a lelkész, aki ezt a munkamódszert a könnyebbség, vagy a kényelem szempontjából próbálná nézni, mert ez a munka csak úgy mehet ezen a módon, ha már maga nevel magának olyan munkásokat, akikre rábízhatja ezeket. Amig ilyen munkásaink nincsenek s amig ezekkel a munkásokkal mi nem tudjuk fenntartani az igazi lelki közösséget, amig őket is és mindannyiunkat is nem fűti és égeti a Krisztus anyaszentegyházáért való munka vágya, s amig ez a vágy a szereplésnek, vagy a munkának az ösztönéből és nem az Isten anyaszentegyháza iránti égő szerelemből fakad, addig jobb, ha meg se próbálkozunk ilyennel, mert a bukás nagyobb lesz, mint gondolnók és a kár nagyobb, mint a haszon, amit reményeltünk.

A tervezet szerint az egyházközségi munkások képzése a lelkész kezébe van letéve, tehát meg van adva a módja annak, hogy a lelkipásztor olyanokat állítson bele a munkába, akiket minden tekintetben ismer, s akikben megbízhatók. Ez a mód sokkal jobb a mi felfogásunk szerint, mint az, ha egy általánosan képzett idegen valaki kerül a községbe, aki nem ismeri annak az egyházközségnek természetrajzát és nehézségeit. Természetes, hogy ez nem akadályozza azt, hogy míg ez a képzés az egyes gyülekezetekben meg nem indulna, addig is központilag képeztesse ki a belm. munkások, azt pedig egyenesen megkívánja, hogy az egyes munkaágakban működő munkások időnként — pl. évenként — közös továbbképző kurzuson vegyenek részt. Minden áron meg kell ugyanis akadályozni azt, hogy e finom lelki munkákat végző egyének lemondhassanak a továbbképzésükről, és minden eszközzel lehetővé kell tenni nekik, hogy magukat fejleszthessék, a közös

találkozás által a munkájuk jelentőségét újból és újból át-
érezzék, s a módszerek újabb fogásaival megismerkedjenek,
mert ha bármiben, ebben az elmaradottság és túlhaladottság
a megsemmisülés veszedelmét vonja reánk.

A kiképzendők *kiválogatásánál* nagyon óvatosnak kell
lenni a lelkészeknek. Nemcsak a helyi körülményeket kell tekin-
tetbe venni — van gyülekezet, melyben közbótrányt okozó
volna másnak, mint a lelkésznek tanítása a vas. iskolában, —
hanem az illető személyiségét különösen. Az előbbieket, a
helyi körülményeket egy idő múlva le lehet győzni. Ha abban,
akit a lelkész a vas. iskola vagy más evang. munka vezető-
jéül kiszemel, az alázatosság és hit tündöklök, ha távol áll
még az a gyanú is, hogy hiúságból vagy más érdekből maga
törekedett volna erre, ha a lelkész a kiszemeltet közelebb
vonja a munkájához, még a kiképzés előtt részt ad neki benne,
a nép hamar hozzászokik. De a személyes kiválogatás külön-
ösen fontos. Meg kell vizsgálnunk elsősorban azt, hogy az
illető *lelkülete* milyen. Az, aki a ker. élet öntudatos élését nem
kezdte meg, aki nem kapcsolódott még az ő Istenéhez, s nem
adta át életét neki *teljességgel, nem alkalmas* evang. munkára.
Általános panasz, hogy a mi egyházunkban *minden* lehet va-
laki, akár van hite, akár nincs, akár él komoly keresztyén éle-
tet, akár nem. Már eljutottunk odáig, hogy ez nem akadály
és megelégszünk avval, ha valaki egy nagy adományt ad az
egyháznak, hogy alkalmasnak tartjuk presbiterségre, vagy efé-
lére, s megelégszünk vele, ha néhanapján templomban látjuk,
hogy kiállithassuk róla a bizonyítványt, hogy „jó református!”
Gondoljunk csak a presbiteri karunkra, melynek ezen óriási
fogyatkozását most próbálgatjuk konferenciákkal, kátékkal s mi
egy s mással pótolgatni s most próbáljuk emelni a mértéket,
ami egy presbiterhez volt eddig szabva. Mindenki látja, aki ez
íránt érdeklődött, hogy ez irtózatossá és évtizedig alig
valami sikerrel kecsegtető feladat. Most az a kérdés: ezekbe
az új munkákba, melyek *az utolsó menedéket és eszközt* nyújt-
ják anyaszentegyházunk megújítására, beengedjük-e az olyano-
kat, gyermekeinket, ifjúságunkat, egyházunk legbelső lelki éle-
tének vezetését rábiznunk-e olyan emberekre, akik ezeket a
munkákat oda fogják vinni a hitelenségükkel, közömbösségük-
kel, kénytelenségből végzett munkájukkal, ahol ma az egész
egyház áll? Megteheti-e az erdélyi ref. anyaszentegyház ezt a
luxust, hogy alkalmatlan embereket tart a munkák élén. Az én
felfogásom szerint *nemcsak, hogy nem teheti meg, de öngyil-
kosság volna megtenni*, s ha ezt akarja, legjobb lenne, ha
minden további nélkül proklamálná az erkölcsi csődöt.

A belm. munkások képzésénél, kiválasztásánál tehát
missziói lelket, öntudatos, komoly ker. életet és őszinte egy-
háziasságot kell követelnünk azoktól, akiket e munkára beállí-
tunk. Gondolatom szerint ne abból induljunk ki, hogy hány

osztályt és minő iskolákat végzett az illető, hanem ebből a lelki előfeltételből. A másik előfeltétel szerintem a különböző munkaágakban különböző lenne. Vas. iskolába nem állítnék be olyat, aki nem konfirmált, ifjúsági munkára nem olyant, aki 18 évét el nem érte, stb. ez tehát következik azokból a munkákból, melyeket végezni akar.

Sókan abban a tévedésben vannak, hogy legjobb, ha ezeket — különösen a vas. isk. munkát — a tanítók vagy tanítónők végzik, akik ugyanis egész héten foglalkozva a gyermekekkel, jobban ismerik őket. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy ez épen az ellenkezőképen áll, s hogy ez a tévedés a vas. iskola helytelen — a mindennapi iskolával összetévesztett — fogalmából származik. A tanítót vagy tanítónőt épúgy nem lehet hivatalból szakértője gyanánt tartani azoknak a dolgoknak, mint a lelkészt sem, lehet valaki a maga nemében kiváló tanító, ha egyszer a lelki és módszeri felkészültsége erre nincs meg, e munkákra nem alkalmas. Az a tanító, aki egész héten át foglalkozik a gyermekekkel azoknak világi tudományokban való oktatása által, s aki szigorú rendet kell, hogy tartson az iskolájában, csak ritka esetben tudja megtenni azt, hogy a személyes közeledés és ráhatás akadályait a gyermekben eltávolítsa. Az a megítélés, mely az iskolai nevelés alapját teszi, mely őt jó és rossz tanulás szerint osztályozza a gyermekeket, a vasárnapi iskolában vagy bibliakörben egyenesen veszedelmes lenne. A tanítónak tehát, mint vas. isk. csoportvezetőnek, sokkal több akadály van, mint másnak, így egyenesen el kell utasítanunk azt a tervet és gondolatot, mely a tanítókat kötelezni akarja a belm. munkák vezetésére, s csak tisztelettel adózhatunk annak a tanítónak, aki egy ilyenre való felhívás alkalmával azt a választ adta, hogy nagyon szeretne résztvenni a munkában, de lelkiileg nem tartja alkalmasnak rá magát. Ez az őszinte vallomás, bármily *visszásan* hallatszik is, hogy egy *ref.* tanító vagy tanítónő *nem tartja lelkileg alkalmasnak magát ahoz, hogy a gyermekeket Krisztushoz vezető munkát végézzon*, kétségtelenül méltánylandó, s csak azt a már köztudomású tényt szegezi le, hogy iskoláink elvesztették azt a karakterüket, hogy Krisztushoz vezérlő eszközök legyenek. Egy ilyen esetben *kényszeríteni* az illetőt a munkára, nemcsak az illetőnek lenne sérelmes, de, főképen, az egész munka pusztulásával járna. Ez is azt mutatja, hogy alkalmakat kell adni egyházunk intézményesen beállított munkásai és venni magunk lelkészek számára, hogy ezt a „lelki alkalmatlanságot“ ne számíthassuk az akadályok közé, mert ez nemcsak a tanítók, de a lelkészek között is előfordul.

Akit a lelkész evang. munka vezetésére kiszemelt, meg kell tehát először ismertetni azokkal a lelki feltételekkel, melyek a munkához szükségesek. Alkalmat kell nyújtani az illetőnek

arra, hogy megismerje, miben áll a munka, látogatások útján győződjék meg annak fontosságáról, s tegyék ki pl. egy vas. iskolához készülőt, annak a hatásnak, amit a vasárnapi iskola a gyermekekben kelt, hogy lássa azok ragaszkodását, a munka szellemét, s ragadja meg a közösségnek s Isten jelenlétének az a hatása, ami egy ilyen alkalommal a gyermekeket eltölti. Evvel egyidejűleg nagyon komoly lelki előkészület alá vetjük. Már eddig is, azt választottuk ki természetesen az ifjúságunkból, vagy egyházunk tagjaiból, aki lelkületénél fogva alkalmasnak látszott, mert rendszeresen meg kell erről győződnünk, de más oldalról képessé kell tennünk arra, hogy saját maga is növekedhessék ebben a hitben. Mivel a hit növekedésének s a ker. élet táplálásának a biblia és az imádság a főeszköze, ennél fogva arra kell igyekeznünk, hogy ezek hatalmát meg-
lássa és életében érvényesítse. Különb. is, az evang. munkának is ez a két erőforrása lévén, ha a maga számára nem tudja ezeket használni, nem fog tudni másokat sem vezetni azok használatában, tehát alkalmatlan lesz a munkára. Ez az előkészület úgy oldható meg legjobban, ha a készülőknek bibliai részeket jelölünk ki otthoni tanulmányozásra, s kötelezzük őket, hogy naponként csendes órát tartva, a bibliával foglalkozzanak és imádkozzanak. Alkalmat keresünk velük arra, hogy az otthoni tanulmányozásra kiadott bibliai részeket velük megbeszéljük s egy hetenként tartott bibliaórán igyekezzünk meggyőződni arról, hogyan dolgozták fel az anyagot és alkalmat adni nekik rá, hogy hangosan imádkozva, szokjanak mások jelenlétében is beszélni Istennel. Csak természetes, hogy magánéletüket, jellemüket komoly figyelemmel kísérvük, s ha olyan bűnökben lennének, melyek köztudomásúak, pl. alkohol, vagy egyéb ilyen, ezek felvételéről szó sem lehet, egyéb bűneik és gyarlóságaik felől pedig beszélünk velük és rávesszük őket, hogy az Isten kegyelme által igyekezzenek azoktól megszabadúlni. Az istentiszteletek állandó látogatása, az urvacsora minden alkalommal való felvétele, a lelkésznek a munkájában, addig is, míg egy munkaágba beáll, támogatása s minden rábízott közérdekű megbízásnak való örömteljes és pontos megfelelés elengedhetetlen feltétele annak, hogy valaki ebben a munkában kiképeztesse.

Ezen lelki előkészület mellett a képzés két oldalon folyik: elsajátítani azokat az *ismereteket*, melyek abban a munkaágban fontosak, és elsajátítani annak *gyakorlatát*. A tervezet mindkettőt kiemeli, bár természetes, hogy ez a kettő fontosságban meg sem közelíti a lelki előkészület fontosságát. A minden kurzus vagy kiképzés nélkül „jó bizonyoságra” adott felhatalmazás, illetve megbízás éppen erre a gondolatra támaszkodik, mert ilyen igazán csak annak adható, aki lelkületénél fogva teljesen alkalmas, s akiről föltehető, hogy a módszerei fogásokat és szükséges ismereteket is megszerzi a munkához. Ezért különösen

alkalmas a munkaágak közül a vasárnapi iskolai és ifjúsági munkaág a *papnak* számára, mert ha a szükséges lelkület megvan, a gyakorlati képzettség könnyen megszerezhető. Velük a munka a lelkész munkájával igazán állandó kapcsolatban állana és biztosítva volna annak egysége.

A tervezet szerint minden belm. ágban kiképzendő munkás bizonyos olyan közös tudnivalókkal kell, hogy rendelkezék, melyek minden kiképzés anyagában mellőzhetetlenül benne kell, hogy legyenek, mintegy a *törzsképzést* alkotva. Tény azonban az, hogy bár ezek, mint tárgyak, minden ágban előfordulnak, mégis mindenütt más és más kezelésben, úgy, hogy más-képen képeztetik ki a biblia ismeretében egy vas. isk. csoportvezető, mint egy ifj. munkás s így tovább. E továbbképzést, vagyis mindenütt előforduló tárgyakat a tervezet a biblia, heidelbergi káté, egyháztörténelem és az énekeskönyv ismeretében jelöli meg. A biblia az alapvető eszköze minden keresztyén életfejlődésnek, az egyháztörténet, melyhez az illető munkaág története is csatlakozik, az egyházban munkálkodó Szentlélek munkáival ismerteti meg, a heidelbergi káté és az énekeskönyv a munka konfesszionális karakterét akarja biztosítani, tehát azt, hogy aki a mi egyházunk lelki munkáiban részt akar venni, annak ismernie is kell az egyház hitét. És ez csakis látszólag mellékes jelentőségű, mert nekünk még a kolportöreinknek, evangelistáinknak is szükségük van arra, hogy más egyházak vagy szekták ellen megvédelmezhesék hitüket.

A tervezet a munkaágakat a következőkben látja: vasárnapi iskola; ifjúsági munka; népművelési és népjóléti munkák; evangelizáció és kolportage, vallásos összejövetelek, konferenciák és családi istentiszteletek. Előre is megjegyezzük, hogy ezek csak munkaágak és nem szakok, tehát az egyik munkaágra való előkészület, ha nem képesít is a másikra, de lelki-leg alkalmasabbá tesz az előkészületre. Nem képzelhető, hogy egy kolportőr, aki bibliákat árul a mi egyházunk megbízásából, ellensége legyen a vasárnapi iskolának, vagy viszont. Ha valaki több munkaágban óhajt működni, a tervezetben majd biztosítandó lesz számára az a jog, hogy az új munkaága módszerét tanulmányozza behatóbban, a törzstárgyokról csakis egy rövid, erre a munkára való alkalmazásáról szóló összefoglalást tanuljon. Nagy kár, amin minél hamarabb segíteni kell, hogy kézikönyvünk, melyekből egy-egy belmissziói munkaágot megtanulni és előadni lehessen, nincsen.

Ezek után át fogunk menni annak a képzési tervnek a tárgyalására, mely az egyes munkaágokban működő munkások előkészítésében segítségünkre lehet.

I. L.

Tudomány és világnézet.

Legújabb Kálvin-tanulmányok.

E cím alatt sorozatosan ismertetni óhajtjuk azokat a franciayelvű tanulmányokat, amelyek Kálvint újabb szempontokból mutatják be. Ez ismertetések az egyes tanulmányok rövid összefoglalásai lesznek, amelyekben igyekezni fogunk az eredeti dokumentumok hű fordításait is elhelyezni.

Légelsőnek a *Pannier Jakab* pompás tanulmányát mutatjuk be az olvasónak, amelyet ő a múlt évben olvasott fel a strasburgi egyetemen egy konferencia keretében „*Kálvin Strasburgban*” címen.

Tanulmányának az a quintessenciaja, hogy Kálvin kerek három évi strasburgi tartózkodása alatt lángelméjének teljes mértékét adta és Strasburg olyan korszakot ért el, amikor az európai történelemben és az emberi gondolkozás kifejlődésében egyik legnagyobb szerepét játszotta. A tanulmány gondolatmenete világos azt vizsgálja, hogy mi volt Strasburg és ki volt Kálvin mielőtt egymásra találtak volna; azután együttműködésükben hogyan hatottak egymásra; végül miféle jótéteményeket kaptak kölcsönösen egymástól és mi köszönhetnek egymásnak.

*

Strasburg Kálvin előtt. Kálvin megérkezve Strasburgba egy nagyon kedvező talajra talált politikai, intellektuális és vallásos szempontból. Három nagy személyiség állott a város élén: Sturm Jakab a nagy államférfiú, Sturm János a professzor, az intellektuális világ képviselője és Bucer Márton, a pásztor. Egyház, Iskola, Állam képviselőik személyiségén keresztül állandóan egyesült és „ezek a nagy csillagok egy fényes konstellációt alkottak Strasburg egén.” Amíg más országokban az Egyház, Iskola, Állam rossz viszonyban élt egymás közt, a „boldog Strasburg” összeütközés és vérontás nélkül reformált e három területen.

Sturm Jakab, az elzászi állam nagy embere, őszintén protestáns és tiszta minden fanatizmustól. Halálakor a „háza atyjának” proklamálták. Kálvin is nagyra becsülte politikai koncepcióit. Az ő figyelme különösképen a közoktatásra irányult. Szavára elemi, latin, felsőbb iskolák nyílnak meg egymás után. Majd a menekültek gyermekeinek nyit iskolát. Saját könyveiből megveti a könyvtár alapját és megnyitja azt a közönség részére. Almodozott egy akadémiáról, sőt egy egyetemről is, „ahol minden egyház és nemzet kiváló professzorai tanítanak egymás mellett.”

Há a közoktatás megszervezője és adminisztrátora Sturm Jakab volt, annak lelke és sugalmazója a nagy pedagógus

Sturm János (nem rokonok). Nem volt elzászi származású, hanem luxemburgi. Sturm János a humanizmus híve, de több mint humanista, — vallásos „a viclifi méregtől” megmérgezve, amint azt megjegyzi humanista mestere. Kálvin Párisban találkozott vele először, ahol akkor a „Collège de France” egyik professzora volt. Innen került Strasburgba, ahol nem sokára rektor lesz „az új idők legnagyobb pedagógusa.” Pedagógiai alapelvét így fogalmazta meg egyik könyvében: „A tanulmányok célja kegyes, tudós és olyan emberek formálása, akik képesek magukat jól kifejezni. Az ő szeme előtt legjobb mesterek az ókor egyes pogány írói. De hajlik az „evangéliumi tan” felé is és Bucerral levelezésben áll, aki Sturmot Strasburgba vonja és ő fogadja legelőször házában. De Sturm János „türelmes”, épen úgy mint Jakab s. Bucer ellentáborában is vannak barátai. Ami a nemzetközi viszonyt illeti, nem kevésbé türelmes: szabály-rendeletet ad ki, amely megbünteti azokat a diákokat, „akik zaklatják társaikat nemzetiségi okok miatt.” De ő is, mint Sturm Jakab és talán még erősebben, Franciaország barátja. Párisban nősült. A francia király kihallgatáson fogadta őt és fizette penzióját. Meggyőződése inkább a francia és elzászi, mint a német protestáns felé viszik. Bevezetést ír a Bucer traktátusához, amely az úrvacsoráról szól. A strasburgi francia egyház tagja, annak megalakulásától kezdve. Haláláig sürgette, hogy egy egyetemes konzilium szabályozza a keresztyének közötti különbségeket, miután már egy „prosynode” megvizsgált minden kérdést, amelyen hathatóságos és protestánsok testvériesen kinyilvánították nézeteiket.

Strasburg harmadik nagy irányítója Bucer volt, az egyház reformátora. „A reformáció mindenütt benszülött volt, a föld gyümölcse”; Strasburgban se nem német se nem francia, hanem strasburgi. A reformáció itt se nem lutheránus, se nem kálvini, hanem buceri és Kálvin is itt sok tekintetben buceri volt.

Bucer Selestat-ban született. Sokkal fiatalabb volt Luther-nél és tizennyolc évvel idősebb, mint Kálvin. Barát volt, mint Luther és mint Erazmus tanítványa, Kálvin; aztán Luther látogatásával „Martinien”-nek minősítettek, de távol állott attól, hogy Luther eszméit teljesen elfogadja. Inkább Mélanktonnal szimpátiázott. „Bibliás”-nak hívták, mint a francia protestánsokat. Isten Igéje anyira rányomta a Szt. Lélek tekintélyét, hogy Luther egy napon nevetve mondta, hogy mindig ez a szó van a szájában: Szent-Lélek, Szent-Lélek!”

Arra vágyott, hogy a strasburgi reformáció munkásai jó egyetértésben éljenek egymás között és békében a „barátokkal és prêtreskel”, akik nem hagyták el a várost. Arra vágyott, hogy a strasburgi egyházak harmóniában éljenek a külföldi egyházakkal. Sőt szerette volna, ha a katolikusok és protestánsok egyetértéssel a lényeges dolgokban, koncessziókat téve másodrangú kérdésekben.

A nemzetek és egyházak közötti béke barátja volt, mint Sturm János, de azért végtelenül kedvező a franciákkal szemben. Amikor előre megérzi, hogy a háború ki fog törni a francia király és az empereur között, így siránkozik: „Franciaország királya barátunk volt, most ellenségünké tettük; az empereur valóságos ellenségünk volt, őt hatalmassá tettük!” Ha lefordítja Luther postilla-ját, ezt azért teszi, hogy a francia testvéreknek szolgáljon vele. Amikor kiadja komentárját a zsoltárokról, ezt írja rá: „Azért, hogy az én könyveimet a francia könyvtárak megvehessék.” Zwinglinek azt írja, hogy ő „Franciának látszik” Bernben aláírja a Forel által beryújtott formulát, mint a francia egyház hitvallását. Senki sem vágyódott jobban nálanál, hogy Strasburgból „összekötőt csináljon Franciaország és Németország között.” Európa összes protestánsainak federációjára óhajtozott, amely erősebbé tenné mindnyájukat. Portraitján ez a jelszó olvasható „Mihi patria coelum.” Ugy a nemzetközi, mint a felekezeti politikában a béke volt a célja: „indifessus conciliator et pacis instaurator.” Kálvin előtt kifejtette alapelvét, mely vezetni tartozik minden vitatkozást, amely a „testvéri szeretet” „Caritas vero scis quam late patet, scis qua in fratribus fert, qua dissimulat, scis ut captat consensum cum omnibus filiis Dei.” Amikor Kálvin tanuja volt Bucer erőfeszítéseinek Ratisbennenál, amikor látta, hogy kezét szorít az imperátorral, így szólt: „Totus ardet studio concordiae.”

Bucer kimondhatatlan fájdalmat érzett Augsburgban, amikor Lutherrel nem tudott egyetérteni a konfesszió tekintetében; maga szerkesztett egyet és bemutatta azt a császárnak, amely aztán Strasburg hivatalos hitvallásává lett. Az úrvacsoráról való felfogása megegyezik a Kálvinéval. Az egyház szervezésében Bucer kezdeményező volt. Inspirációjára egy szinódus ül össze Strasburgban; a magisztrátusok együtt munkálkodnak ez ügyben. A prédikátorok egy konvent-et alkotnak, amelynek elnöke Bucer. Az egyházhoz elválaszthatatlanul kapcsolódik az iskola: „schola primarium membrum ecclesiae”

*

Kálvin Strasburg előtt. Miután láttuk Strasburg szellemi és lelki képét e három nagy személyiségben, forduljunk Kálvin felé és kérdezzük: honnan jött, mit csinált és hol állott a szellemi és lelki világ birodalmában, mielőtt megérkeznék Strasburgba.

Picardiából jött. Egész életén magán viseli ezen eredet bélyegét és emlékét. A pikárdiaiak jelleme: élénk intelligencia, fogékony sőt érzékeny szív. Tartózkodó látszat alatt, a spányolok izzó vére folyik ereikben (Kálvin anyja cambrai-i). Első kezdésre makacsul ellenállók, hirtelen határoznak és ettől a pillanattól kezdve szilárd akarattal törnek tervük keresztül-

vitelére. Vérmérsékletük csendesnek látszik; a mélyén azonban nagyon nerozusak.

Kálvin kiváló jogász, irodalmár, teológus, de nem határozta el magát sem papságra, sem az ügyvédi gyakorlatra; koraérett szerző, író, Seneca latin kommentálója. Kálvinnak semmi kedve sincs elhagyni humanista tanulmányait: azonban egyre jobban látogatja az evangéliumi összejöveteleket. Huszonnégy éves korában megtette a határozott lépést az evangélium felé, amikor barátjának, a párisi egyetem rektorának, a baseli orvos Copnak egy beszédet csinált az evangéliumi tan érdekében. E barátjától hall Baselről, ahol Erazmus élt. És még ezelőtt hallott már Strasburgról beszélni. Unokatestvére, R. Olivétán, itt tanult Bucer vezetése alatt. Bucer írta Farelnek Kálvinnról: „van nekem egy ifjú emberem Noyonból, akit elűztek Orleanból, ahol tanult.” Bourgesben is hallott kétségkívül beszélni Bucerről Wohrar professzortól.

Kálvin gondolata tehát Elzász felé fordul. Amikor az üldözések megkétszereződnek az ő hitsorsosai ellen, számúzi magát — nem azért, hogy evangelizáljon, hanem, hogy folytassa tanulmányait. Kálvin Baselbe megy Strasburgon keresztül. Az utazás nagyon kalandos volt. Minden pénz nélkül érkezik meg. Egy barátjával és annak két szolgájával utazott el. Az egyik szolga azonban útközben elhagyta őket és magával vitte a „tarisnyát” majdnem minden pénzzel és a lovak közül egyiket. E kalandot a másik szolga mesélte el: „tíz écus-jük maradt, amivel Strasburgig jutottak.” Itteni tartózkodásáról semmit sem tudunk. Majdnem biztos, hogy meglátogatta Bucert és pénzt kölcsönzött tőle, amivel útját folytatta Bázelig. Itt visszavonult életet élt, teljesen az intellektuális munkára szentelte magát. „Azért, hogy nyugodtan élhessek valamelyik sarokban, ismeretlenül, amire mindig vágytam, Bazelben elrejtőzve laktam.” Elrejtőzködve sokat dolgozott: kijavítja Olivétán Bibliafordítását s kiadja az Institutiót huszonhat éves korában.

Bazelből egy rövid olaszországi utazás után visszatér Párisba, azután testvérei társaságában Strasburg felé tart. Az útát azonban elzárták a harci csapatok. Kerülő utat kell tehát tenni Genfen és Baselen keresztül. Ekkor történt, hogy Farel visszatartja őt saját akarata ellenére Genfben. „Farel visszatartott, nemanyira tanács, buzdítás, mint inkább egy rettenetes átok által, mintha Isten nyujtotta volna ki kezét a magasban, hogy megállítson.”

Genfben először professzor, azután pap. Szerkeszt egy kátét és egy hitvallást. Küzd azért, hogy az egyházba diszciplinát vigyen be. Húsz hónap múlva, miután megtagadta az az úrvacsora kiszolgáltatását, „hogy nehogy profanizálják a Szent Mysteriumot”, Farellel együtt számúzik. Baselen húzódik meg. Kálvin, miután összelörte őt a nagy emóció, elhatározta, hogy újra kezdi tanulmányait nyomasztó visszavo-

nuftságában. De itt nem élhet többé ismeretlenül. Intituciója és genfi munkája híressé tették őt. Sturm János boldogan ragadja meg az alkalmat, hogy Strasburgba hívja a humanistát, akit nagyra becsült (doctissimus, optimus, sanctissimus, carissimus). Mindketten „conjunctissimi“, írta még Párisba Kálvinnak, akit vel már akkor levelezésben állott.

Institucióját olvasták Strasburgban megjelenésétől kezdve. Sturm így fejezi ki csodálkozását felette: „Nem tudom, ha ehhez valami hasonló léteznék, valami tökéletesebb a vallás-oktatásra és az erkölcsök és tévelygések javítására.“ Capiton és Bucer, a reformátorok nem kevésbé becsülték őt. Capiton írja „Arra kérlek, jöjj látogass meg minket . . . írásaid még erősebbek lesznek és még hatalmasabbak, mikor téged hallani fogunk.“ Bucer rendez-vous-t kér Baselben, Bernben, vagy Genfben, hogy sürgősen tárgyaljon vele. Pár hónap múlva találkoznak is, Erősen hívja Kálvint Strasburgba. Búcsuzásakor így szól Kálvinhoz: „Ne vesdd meg kéréseimet, nagytudományú és szent ember“

E két ember hite ugyanazon a fundamentumon nyugodott. Ez az alap az Isten Igéje volt. Ez a „biblicisme spirituatiste“ jellemzik gondolkozásuk kifejlődését életük első korszakában. Később ellentétek és korlátok merültek fel közöttük, de aztán ismét megtalálták egymást az Evangéliumban. Kálvin is hangsúlyozta kátéjában az evangéliumi egyházak szükséges konkordiáját, ami kedves gondolata volt Bucernek.

Az aspirációik közötti harmónia erősen kívánatosá tette együttműködésüket, hogy megerősödjék így az alig tizen-négy év óta megkezdett egyházi munka Strasburgban. Másfelől Bucer megérezte, hogy Kálvin megszorodott lelkének is szüksége van Strasburgra. Kálvinnak ide kell jönnie, hogy kipihenje a genfi küzdelem fáradalmait és szorakozzék itt hasznos munkával.

Kálvint ráveszik, de csak látogatóba jön egyelőre Strasburgba. Innen írja egyik barátjának: „Annyit sürgetett ezen város kettője, — Capiton és Bucer — hogy ide utaztam eleget tenni nekik. Félek mindenek felett megbízatásokat vállalni, amelytől megszabadultam . . . Akkor Isten elhívását éreztem, mely kötve tartott; most ellenkezőleg, félek, hogy kísértem őt, ha ilyen terhet veszek magamra“

Bucer Strasburgban nem tarthatja vissza Kálvint oly parancsolóan, mint azt Farel tette Genfben. Kálvin vissza tér Baselbe. De itt egyedül marad, mert Farel máshova hívják. Bucer vissza jön hozzá és így szól „Az adományok, amelyekkel Isten téged megáldott, nem a te személyes gyönyörűségédért adattak, hanem az Egyház javáért. Nincs szó egy végleges elkötelezésről, hanem egy kis ideiglenes megbízatásról (parvum ministerium), amely éppen elégséges ahhoz, hogy

kiűzött, szenvedő lelke meggyógyuljon a sebetől". Kálvin még visszautasítja. Az a terve, hogy „magán életet éljen.”

Bucer fenyegetni kezdi: „Isten meg fogja tudni találni a lázzongó szolgát, mint ahogy megtalálta Jónást!” Kálvin a végén enged. Elutazik hirtelen és megérkezik Strasburgba akaratára ellenére. Fiatalságában, legjobb erejében, huszonkilenc éves. Tüstént hozzáfogott a munkához.

*

Kálvin, mint gyülekezeti munkás. Strasburgban minden idejét a nevelésre fordította Kálvin. Tette ezt az Iskolában, Sturm mellett és az Egyházban, Bucerral karöltve. Genfben először csak professzor volt, oktatva a szentíráásokat. Később prédikált is. Strasburgban a „menekültek teljesen francia prédikáció nélkül voltak.” Az első négy hónap alatt „kizárólagosan” pap. Magyarozza a Bibliát. A prédikátor feladatát így írja elő kátéjában: „Bátran merészeljenek minden dolgot az Isten Igéje által; kényszerítsék a világ minden erényét, dicsőségét és magasságát engedelmeskedni ezen Ige felségének; parancsoljanak általa mindenkinek, a legnagyobbtól elkezdve a legkisebbig. Legellessék a nyájukat, öljék a farkasokat, oktassák és buzdítsák a tanulókat és vegyék újra elé és győzzék meg a lázzongókat, de mindezt az Isten igéjének jegyében tegyék.” Kálvin szépen prédikált, a formája is szép volt beszédeknek. Az „ékeszólást óhajtja minden keresztyén prédikátornak”. Ő inkább a művelt közönségnek beszélt, mint Bucer. Beszédei egy és fél óráig tartották rendszerint.

Kálvin nemcsak prédikátor volt Strasburgban, hanem egy valószínű Egyház megalapítója. Megérkezése előtt a francia egyház csak egy szekciója volt a strasburgi Egyháznak. Egészen véve „egy kis egyház az egyházban”. A szakramentumok nem voltak kiszolgáltatva a menekült franciáknak. Nem volt hitvallás, nem volt liturgia. Az egyház tagjai nem voltak összeírva. Kálvin tüstént hozzáfogott, hogy a meglévő elemekből „egy jól organizált testet” formáljon. Dacára az ő genfi szomorú tapasztalatának, Kálvin reméli, hogy ez jobban fog sikerülni itt. És erősen kötelezi magát: „Ha hivatásunk Istentől van — és mi ebben nem kételkedünk — ő meg fog áldani minket. Próbáljunk meg minden eszközt. Tartsunk ki az utolsó lehetőségig”. Azután a hívekhez fordul és buzdítja, hogy hozzák harmóniába életüket principiumaikkal; minden megzavart lélek keresen pásztora körül „tanácsot és vigasztalást”.

Egy és fél év múlva Kálvin elégségesnek érzi tekintélyét arra, hogy alkalmazhatatlannak ítélt szabályokat hozzon érvénybe. — Amikor húsvétban úrvacsora oszlást hirdet, hozzá teszi, hogy „senki nem lesz oda engedve, aki előzetes vizsgálatra nem veti alá magát”. Amint az úrvacsora, úgy a keresztség is nagy tiszteletben áll. Az anabaptisták elleni reakció ké-

pen, akik kitolták e szertartást a serdülő korig, Kálvin hangsúlyozza a gyermekek keresztyénségét. Vallásoktatásra kétségen kívül kátéját használja. Hogy a Bucer által ajánlott konfirmációt gyakorolta-e, nem tudjuk.

A Kálvin által vezetett istentisztelet egyik jellegzetes vonása az ének volt. „A franciáknak egyházat adtak, ahol énekelnek anyanyelvükön“; ez tűnik szembe az idegeneknek. Egy idegen így nyilatkozik a francia egyház énekeiről: „El nem tudják képzelni az emberek az örömet, amit okoz az Isten dicsőségére anyanyelven énekelő ének. — Mindenkinnek kezében egy dallamos könyv és énekel“ Ezt a könyvet Kálvin komponálta, amelynek előszavában így ír: Tapasztalatból tudjuk, hogy az éneknek nagy ereje van arra, hogy megmozgassa és lánggra gyújtsa az emberek szívét abban, hogy buzgóbban hívják segítségül és dicsérjék az Istent. Amikor melódia is van vele, ez sokkal erősebben áthatja a szívet.“

Kálvin nagyra becsülte a zenét, de az egyházakban kíséret nélkül énekelnek. „Elégséges egyszerű és tiszta ének, szívből és szájból, közönséges nyelven.“ Ime két speciálisan kálvini principium az éneklésre: gyülekezeti ének és ének nemzeti nyelven. Luther nem akarta semmi módon kizárni a latin nyelvű éneklést, Mit énekeltek? A zsoltárokat, „amiket a Szent Lélek mondott Dávidnak“. Kálvin egy zsoltár-gyűjteményt is adott ki, amely a frankfurti vásáron jelent meg. (Egyellen ismert példánya a müncheni nemzeti könyvtárban van.)

Kálvin az ő egyháza részére még mást is akar. Nem engedi meg, hogy a kultusz akármilyen formában menjen végbe, mint az anabaptistáknál és másutt szokás biblia olvasás, ima és ének az inspiráció vagy a fantázia tetszése szerint. A dolgok „rendben“ tartoznak lefolyni; Kálvin mondja: „avec decorum“. Megcsinálja tehát az első francia liturgiát kéziratban, azután kinyomatva. Lényege a következő: Invocáció; bűnvallás; „ígék a lelkiismeretek vigasztalására“; feloldozás. Öt parancsolat gyülekezeti éneke. Ima. Az utolsó parancsolatok éneke. A pap elhagyva az úrasztalát, a szószékbe megy, imádkozik, befejezi a Miatyánkkal, beszédet mond, aztán egy liturgikus imádságot az Atya paraphraseával. Egy zsoltárt énekelnek. A pap áldást mond. Ez a liturgia nem eredeti munka alapjában véve, hanem keveréke annak, amit Kálvin Genfben és Strasburgban talált megérkezésekor, de mégis a Kálvin szellemében van megcsinálva és még ma is használatban van többé-kevésbé a különböző kálvini egyházakban. Ezen strasburgi liturgiájában, amely konzervatív és mégis progresszív, Kálvin hű maradt principiumához. „Nem méltó hozzánk, hogy a dolgokba, ahol az Úr nekünk szabadságot engedett az építésre, bevezessünk egy szolgálai formáságot, amely nem épít. Az építés, ime a cél, amire törekednünk kell.“

Az építés volt a célja a templomon kívül is. Evangélizált

és a lelkeket gondozta. A város különböző negyedeit keskeny utcácskákon összejárta, hogy hiveit felkeresse és gondozza. A lelkipásztorokra nagy felelősséget rótt Isten: „megtisztelte őket azzal, hogy rájuk bízta a lelkeket, akik neki oly drágák“ Ha ezt nem teljesíti a lelkipásztor, „olyan mint az őrálló katoná, aki elhagyja a helyét, ahova állíttatott és az ellenség kezei közé adja a reábizottat“. Különösen a menekülteket vette gondjaiba Kálvin, akik Franciaország északi részéről menekültek ide vagy más országokból.

Kálvin nemcsak megtart, hanem hódít is. Evangelizálja nemennyirá a katolikusokat, mint inkább a disszidenseket és az anabaptistákat.

Muzsnai László.

Asszonyainknak.

Levél.

Édes testvérem!

Azt kérdezed a multkori leveledben, hogy milyen módszer ajánlok neked a bibliaolvasáshoz. Olyan módszert kérsz, amely biztosan célhoz vezet, amellyel „biztosan megértheted a bibliát“

Engedd meg, hogy Isten egy kiválóan megáldott szolgája, R. O. Torrey nyomán feleljek a kérdésedre, mivel már ézerszeresen megtapasztaltam az ő tanácsának áldott és hasznos voltát.

1. *Szeretned kell a Bibliát.* Az az ember, aki jó étvágyal eszik, sokkal több hasznot húz az ételből, mint az, aki csak úgy immel-ámmal eszeget belőle. Jó, ha azt tudod mondani Jóbbal: „Az Úrnak beszédeit többre becsültem, mint életem táplálékát“ (23:12), vagy Jeremiással: „Ha szavaidat hallattad, én élveztem azokat; a te szavaid örömré váltak nékem és szívemnek vigasságára“ (15:16.) Tudnod kell, hogy a Bibliában van elrejtve számodra életednek tápláló ereje. Minél jobban táplálkozol, annál több erőd, életerőd lesz, de viszont minél lüktetőbb benned az élet, annál éhesebb is vagy s annál jobban is kívánod a táplálékot, ugye? Ez a kettő szorosan összefügg egymással. Keresd erős mély vággyal a Bibliában az élet Fejedelmével való találkozást és kapcsolódást. Minél valóságosabb a Krisztussal való találkozásod, minél mélyebb és őszintébb a Vele való kapcsolatod s szívednek átadása —

annál jobban megnyitniak előttd a Biblia erőforrásai. Minél teljesebb odaadással szereted a Bibliában az élő Istennek testté lett kijelentését, Jézust — annál több erő árad át a Bibliából az életedbe. De viszont is, minél több isteni árad át a szívedbe, annál jobban megszereted az Igét.

2. *Készen kell lenned kitartó és kemény munkára.* Nem mint műkedvelő, néha-néha kell olvasnod a Bibliádat, nem céltalanul böngészgetni benne — hanem úgy kell kutatnod benne, „mintha ezüstöt keresnél, mintha rejtett kincseket kutatnál“ (Péld. 2:4.) Arany és ezüst után bányászni nagyon nehéz munka; fáradságos és kitartó munkát kell annak végeznie, aki kincseket keres a bánya mélyében! A Biblia kincses bánya, de csak azok előtt nyitja meg rejtett gazdagságát, akik fáradságot nem ismerő, kitartó hűséggel kutatunk utána. „Boldog ember“, mondja a zsoltáríró, aki az Úr törvényéről gondolkodik *éjjel és nappal*. (1:2.) És Máriáról, Jézus anyjáról az van megírva: „Mária pedig mind ez igéket *megtartja és szívében forgatja* vala“ (Luk. 2:19.) Gondolkodva és elmélkedve kell olvasnod a Bibliádat, forgatni szívedben azt, amit olvastál — csodálatos mélységek tárulnak fel előttd ilyenképen! Forgasd csak pl. így a 23. zsoltár minden egyes részét, vagy Ján. 3:16-t szavanként, a szívedben és az elmédben s lásd meg, hogy micsoda gazdagság tárul fel előttd. Azt mondod, hogy erre *nincs időd*, mert nagyon elfoglalt háziasszony és édesanya vagy! Óh, édes testvérem, mennyi időt fordítasz arra, hogy valami csúf pletykáról gondolkozzál, amit hallottál, hogy elkeseregjél valami sértésen, ami rajtad esett! Ha azt a sok időt, amit erre fordítasz, arra használnád fel, hogy a Biblia szépségei, gazdag kincsei után kutatnál, mennyire másképp lenne sok minden a te életedben!

3. *Engedelmesen kell olvasnod a Bibliát.* „Ha valaki cselekedni akarja az Ő akaratát, megismerheti e tudományról, vajjon Istentől van-e“ — mondja Jézus. (Ján. 7:17.) Azért ha hasznosan akarod olvasni a Bibliát, akkor engedelmeskedni kell annak a tanításnak, amit már megértettél belőle. Csak annyiban lesz életerővé benned a Biblia, amennyiben cselekszed is. Amíg a Bibliát csak azért olvasod, hogy értelmi tudásodat gyarapítsd — meddő a bibliaolvasásod. De *élj* a Biblia tanítása szerint és engedelmesen *cselekedd* a Bibliában megnyilvánuló isteni akaratot — akkor „Életnek beszédét“ fogod

megtalálni benne. Minél inkább *élsz* a Biblia szerint, annál inkább meg is *érted* azt. Nagyon sokszor csak azért nem értesz valamit a Bibliából, mert nem engedelmes szívvel olvastad azt.

4. *Olvasd gyermeki lélekkel.* Ne állj elébe előre megállapodott véleménnyel és gyanakvó bizalmatlansággal, hanem gyermeki elfogulatlan bizalommal vedd a kezébe s tárd ki a szívedet előtte. Ne azt keresd, hogy mit tudsz belemagyarázni *te* a Bibliába, hanem azt kutasd, hogy mit akar mondani *Isten* neked! Nyisd ki a Bibliát mindig ezzel a kéréssel. „Atyám, tanítsd meg gyermekedet megismerni *Téged*!”

5. S ez már bekapcsolódik a következő feltételbe: *Olvasd imádkozva a Bibliát!* „Nyisd meg az én szemeimet, hogy szemléljem a te törvényednek csodálatos voltát” (Zsolt. 119: 18), ezt kéri a zsoltáíró, nekünk is így kell könyörögnünk, ha haszonnal akarjuk olvasni a Bibliát. Az imádság az az aranykulcs, amely a Szentírás legrejtettebb ajtóit is megnyitja; az imádság a legmélyebb titok szövevényét is kibogozza. Mert aki imádkozva olvassa a Bibliát, amellé odaáll a legnagyobb tanítómester, a Szent Lélek, hogy megmagyarázza neki az Írás mélységeit és magasságait. Ha nem értesz meg valamit a Bibliából, imádkozz fölötte, hívő, bizakodó, gyermeki kéréssel — s meglásd, hogy az Úr feleletet ad neked. Boldog, imádkozó lélek, akit az Úr maga tanít, akinek a Szent Lélek Isten maga magyarázza az Írásokat!

Vedd csak azért kezébe alázatos kereső, éhező, engedelmes, imádkozó szívvel a Bibliádat, az Úr nem a bölcsek és értelmesek előtt jelenti ki magát, hanem a kisdedeknek, a gyermeki szíveknek. (Mát. 11: 25.)

„Ki kételkedőn boncolja őt, annak választ nem ad,
De a *hívő* előtt, megfejtí önmagát!”

Imádkozó szeretettel ölel testvéred

Mária.

Vissza a rokkához!

A fonás a pihentető munkák között első helyen áll. A falusi asszony korán kelve egész nap jár-ke, főz, süt, mos, gazdasági dolgait intézi és ezekben lábait és gondolatait kifárasztva, keresi az üléssel járó és gondjeibari pihentető munkát, mikor leülve, gond nélkül munkában pihenőt keres, új erőt gyűjt a naponként ismétlődő fárasztó háztartási munkához.

A fonást ebben a tekintetben semmi más munka nem pótolja, mert nem jár számlálással, beszélhet munkaközben, dolgairól intézkedhetik, mehet vele szomszédba ismerőseihez, hosszabb gyalogolásoknál az útnak az unalmasságát vele elűzi, anélkül, hogy a menés, vagy a munka zavarná egymást.

Tökéletes munkabeosztást a háziasszony leülő munka nélkül nem vihet. Falusi háztartásban lencsét, borsót, paszulyt válogatnak, kukoricát morzsolnak leülő munkaképpen, amit a mindenütt található tisztító és morzsoló gépek nagyon jól, gyorsan és olcsón eszközölnek. A fonáshoz gépet tán csak a hetedik vármegyében kapnak és miután két kiló kenderért vagy gyapjuért kapnak egy kg. fonalat, az a minden két kg-nál megnyert egy kg. anyag megéri a fonással való fáradságot.

A fonó asszonyoknál a kor és a vele járó gyöngeség folytán e pihenő munka mindig nagyobb tért hódít, úgy hogy az élet alkonyának végső napjaiban már csak fonnak. Egészségük van függővé téve attól, hogy fonnivalójuk ki ne fogyjon.

Miután a fonáson kívül semmi más kézimunka nem tűri meg a közben levő társalgást, ezzel a munkával gyűlnek össze falun a szomszédok, ismerősök s a hosszú téli estéket munka mellett kellemessé is varázsolják egyuttal.

Sajnos ez az egészséges közszellem falun is kezd a múlté lenni; nem munkával, hanem különféle machinációkkal igyekeznek embertársaik megkárosításával munka nélkül is boldogulni. Majmolják az urak ferdeségeit, még jobban elkorcsosítva azt.

Gyermekkori illuziómat, mely gazdasági értéknek se volt híján, a „fonókát” megpróbáltam visszaállítani egy szövőtelepemen, ahol 25 éve dolgozok és dolgoztatok. Ennek a pár estének a hűséges képét írom le.

Ez időben az egész falú békéjét feldulta egy halálosvégű verekedés, ahol az egyik legény leszúrta a másikat. Az egész falú két pártra szakadt, ezek igyekeztek egymást minél mé-

lyebbre belesülyeszteni a bajba: Az ilyenképpeni egyenetlenkedésből eredő bajok komplikálni és súlyosbitani látszottak az anélkül is nehéz ügyet, mind a gyilkos, mind a meggyilkolt pártjára nézve. A felzaklatott közbékének újabb áldozataitól is lehetett félni, a késhegyigmenő ellentéteskedésben.

Hozzáam munkaátadás közben is eljöltek az asszonyok referálni a dolgokról, olyanok is, kik napok óta sem enni, sem aludni nem bírtak az ügy izgalma miatt. Munkámnak sürgőssége és a falusi bőbeszédűség folytán féligmeddig meg is hallgattam az ügyet, békére, megértésre intő tanácsomat megadtam kötelességszerűleg, hozzá az esti fonóba meghívtam mindeniket, egyenkint, párthoz való tartozás tekintete nélkül. Este egy kis meghökkenés, egy kis megértető szóvita után kibékült a két párt. Kisült, hogy az adatok fele koholmány volt, amiért majdnem hajba kaptak egymással. A gyilkos és a meggyilkoltnak a környezete egyformán hibája nélkül szenvedő fél, még a gyilkos maga is sajnálatraméltó éretlen ember, aki pártkülömbőség nélkül mindenkinek a szánalmára érdemes. Hogy fonóesték után a kis körzet egymás baját is sírva a maga külön baja mellé távozott, ebből az látszik, hogy az emberek általában jók és ha idejük és alkalmuk van, a munka által is megszentelt társaságban, egymás gondolatát, a vélt ellenségét is megismerni, a gyűlölködés helyét szeretet váltja fel, olyan egyéneknél is, kik ellentétben vannak egymással.

Sok egymásraépített mellékepeződből, melyek tán a gyerekkorba nyúlnak vissza, sok-sok egymásnak okozott keserűség árán lesz, más híján, önkényes bírása önmagának a saját maga és a más veszedelmét okozó egyén, akiket egymással kibékíthetett volna az őket ismerő, ha a pártok békehídját köztük kiépítette volna.

A fonókákban való társalgás még másra is jó. Megbeszéli, hogy egyiknek mának való lencséje van, a másik fajborsóval cserélné ki. A kenderét elvitte a víz, álljanak össze egy jó kenderázlató beállítására. Egyiknek a bivala meg fagy egyedül a pajtában, a másik éjjelre a magáé mellé fogadja, ami szintén ebben a veszélyben van. Megvitatják földjeik beültetését, terményeik értékesítését, gyermekeik nevelését, egészségi gondozását és ami hiányosságuk felmerül céljaik elérésében, szolgálatára ígérkeznek egymásnak. Ez a falusi fonóka képe.

A városi nő háztartási dolgainak elvégzése után vanja,

stoppolja a családja harisnyáit, ruháit. Foltozza még a foltokat is. A jobbmódú úrinő veszi a drága luxus pamutokat 7–800 leierért is kilónként, csinál ebből csipketerítőt, diványtakarót, párnát, szőnyegetek stb., szóval olyan dolgokat, ami inkább fényűzés, mint szükséglet.

Ha a takarékosabb úrinő gyermekéi, férje és a maga viselő harisnyáit magasodorta pamutból megkötné, sokkal kevesebbet költene és dolgozna, minthogy szüntelen veszi a rongy harisnyákat és életének egyötöd részét ezeknek a javítgatására fordítja. Még szembeötlőbb a pénz és időprédaság a ruházati cikkeknel. Ha megfongjuk, megszöjjük szöveteinket, egyharmadával kevesebbe kerül öltözködésünk és a költség, amit varratásért adunk, vagy a munka, amit ruha, fehérnemű varrására fordítunk, a háziszövöttek tartóssága folytán egyötödére, egyharmadára redukálódik a vett gyári szövetekkel szemben. Ha a módosabb úrinő, kinek a ruhafoltozás nem okoz gondot, csipkekötés, himzés helyett fonást vesz a kezébe, megmenti szeme épségét az aprószemű munkákkal való rontásától, idegeit az örökös számítással járó izgalomtól. A háztartás munkája örökös számítással jár, ha kiadásaiiban elszámította magát, az asszony pokollá tette a maga és a környezete életét. Egyetlen egy muló pénzkrisis a háztartásban egy egész évre kinyujta káros hatásait. A háztartás nagy gondjai mellett, melynek minden fázisáért az asszony a felelős (és még hozzá számíthatjuk azon nők nagy számát, akik a háztartásuk mellett még irodai munkát is végeznek), nem lehet a nőknek pihenő munkául olyant folytatni, mely a számítással terhelt fejüket, még újabb számítás nehézségeivel tetőzi.

Az ilyen csipkekötés, himzés stb. számítással járó és mindig mellőzhető munkák helyett ajánlom a fonást. Ez megadja az agynak, idegeknek a pihenőjét, nem akadályoz a háztartás körüli intézkedésekben sem, gyermekek játékát, munkáját ellen lehet őrizni közben és nem zárja ki, hogy minden háztartási teendőnkőről idejében rendelkezünk.

A fonás kifizeti magát anélkül, hogy a háztartási dolgainktól elvonna, ha tekintjük, hogy minden fonal kétszer annyit ér, mint ennek a fonatlan anyaga. Minden házi szövet kétszer annyit ér, mint a fonala, amiből készült, tehát a szövés szintén kifizeti magát, ha háziszükségletünket fedezi, amellet hogy ez egyuttal legtökéletesebb testedző sport is.

A most divatos perzsa-, szmirna-szőnyegek is csak házi-
lag font fonállal lehetnek piacképesek és csak szövészeti metó-
duson előállítva érik el produktivitásukat, tökéletességüket.

Bármilyen egyszerű a fonás művelete, azt mégis tanulni
kell, a ki minnek nem mestere, hóhéra annak. Ilyen összehó-
hérolt fonalu szövésekből eredő károknak egytized részéből
meg lehetne ezt rendesen tanulni. Az anyag előkészítése, sod-
rása, a munka természetéhez való vegyítése, kerékkel való
fonás, motollázás és végül a 60 orsós gépfonás mind arany-
bánya ebben az új megélhetések után szaladgáló világban.
Aranybánya minden szövészeti munka, ha szakszerűen, jól be
van tanítva. Talán 50 féle szövést lehetne kultiválni az elcsé-
pelteken kívül.

Külföldi textilbehozatalunk milliárdokra rug, tán az ösz-
szest itt benn lehetne előállítani, egy minden irányt felölelő
szövészeti beállítással.

Szakszerű kérdésekre szívesen válaszolok. Nagyobb ará-
nyú szövészetek beállítását vállalom, gépemmel rendelkezésre
állok magányos egyéneknek is, ha Kolozsvárt (Rudolf-út) C.
Decebál 22 szám alatti gyári raktári helyiségemben a délutáni
órákban felkeresnek.

Dombay Mária.

Egyházi Szemle.

A reverzálisok kérdése.

Legféltebb kincseink egyike Erdélyben a keresztyén felekezetek közötti testvéri békesség és társadalmi kulturközösség. Ennek megőrzése érdekében őrizkednünk kell minden kicsinyes torzsalkodástól. De becsületes kálvinistáknak ezt a nagy érdeket nem szabad úgy szolgálniuk, hogy érnayedt közönnyel szemléljék a jövődjük elleni alattomos támadásokat, hanem hitükhöz való rendületlen ragaszkodással kell tiszteletben tartaniuk a mások hitét. Az a fájdalmas tény, amely közelebről felzaklatta a felekezetek békességét, bármennyire is igyekéztek egyes rosszindulatu sajtóhangok erősítgetni azt, hogy az csupán püspökünk magánügye, melyet nem kellett volna nyilvánosan megbélyegeznie, szerintünk nagyon is közügye a református egyháznak. Azzá vált főleg az által, hogy az Erdélyi Tudósító cseppet sem tendencia nélküli híret a püspök leánya részéről a katolikus vőlegénynek adott reverzális felől egyes katolikus templomokban diadallal kihirdették, s ezzel azt a valótlan rágalmat terjesztették, hogy a református püspök csak hivatalból kárhoztatja híveinél a reverzálisadást, a saját magánéletében azonban elnézi, tán még javallja is. Maga az Erdélyi Tudósító is elégnék találta a hir téves információ alapultságát konstatalni, persze csak azután, hogy a felépített kacsa már elvégezte hivatását, s nem tartotta szükségesnek püspökünk kívánságára közölni azt, hogy a dolog épen ellenkezőleg történt, mert a reverzális a református fél javára adatótt. Ilyen körülmények között nem csak a maga reputációja érdekében, hanem a hívek lelkében valószínűleg felléphető károk elhárítása érdekében is kötelessége volt a püspöknek a saját lelkipásztortársait és híveit a tényállásról felvilágosítania. S így itt igenis egyházi közüggyel állunk szemben, amelyet nem erőlténíthetnek meg állítólagos kálvinisták sem azzal, hogy megbotránkoztak a püspök körlevelén. Arra persze senki sem akar gondolni a liberális és templomot látogatni szükségesnek nem tartó hithű kálvinisták közül, hogy egy ilyen mérgezési kísérlet megfelelő erejű visszautasítás nélkül mekkora tápot ad a katolikus reverzálisahátságat szenvedélyének s mennyire rontja népünknel az amúgy is csak nagy nehezen most ébredő öntudatot, mellyel egyháza iránti ragaszkodásra s öröklött nagy kulturkincseinek megtartására akarjuk nevelni.

Az esetből kifolyólag szükségesnek tartjuk lelkipásztortársaink figyelmét hangsúlyozottan felhívni a reverzális kérdés fontosságára.

A m. felfogásunk legvégső elvi alapját tekintve az, hogy a házasságban a lelki közösség döntőfontosságú lévén, volta-

képen már a vegyes házasság sem kívánatos, mert ha a felek, ami kívánatos és itt a szemünk előtt tartott eset, ragaszkodnak hitükhöz, akkor a valláskülömbőség előbb-utóbb nagy lelki differenciákat eredményez, ha pedig csak az egyik fél meggyőződéses, az a kétnemű gyermekek nevelésében az egyik nemen levőket megfogja fosztani vallásuk értékeinek öntudatos élésétől. De méginkább kell kárhoznunk azt, aki születendő gyermekeinek lelkét a maga valamilyen érdekéért előre eladja. Ebben az esetben az egyetlen becsületes dolog, ha maga is áttér, mert ha vallása ennyire közönyös neki, akkor az egyház semmi hasznát nem látja, sőt rossz példájával csak kárára van egyházának; ha pedig, ami nem igen képzelhető, a másik vallás jobb volta felőli meggyőződésből ad reverzalist, akkor egyenesen szükséges, hogy maga térjen először arra az útra, amelyet leendő gyermekeire nézve jönnek és üdvösségesnek lát. Sajnos, az esetek legtöbbször az forduló elő, hogy a válását közönyösen vevő fél, nem tulajdonítva fontosságot a kérdésnek, egy vakbuzgó házastársnak ad reverzalist s így az egyik egyház egy haszontalan tagja közönyéből veszít el olyan tagokat, akikben esetleg erős támaszai nőttek volna, a másik pedig teljesen méltatlan okokból nyer Isten által nem az ő gondjaira bízni szándékolt lelkeket. Ez az emberi beavatkozás az Isten dolgaiba, főleg amikor közönyből származik és az egyik fél részéről mindig abból származik, bűn, amelyet támogatni, pláne forszírozni nem méltó a Krisztus szolgálóihoz. A magunk egyházára nézve tehát csakis azt vallhatjuk helyesnek, hogy a reverzálisok útján való gyarapodást ne munkáljuk, hanem a saját híveink református öntudatának erősítése által igyekezzünk elsősorban a tiszta református házasságok létrejöttén, azután azon, hogy mégis vegyes házasságot kötő híveink törhetetlenek legyenek a saját és gyermekeik vallásához való ragaszkodásban, s ha reverzalist nem kívánnak, ne is adjanak. Csak ez az álláspont vezethet komoly felekezeti békességre az egyes egyházak között is. A reverzálisadásra való idegen igazatást pedig gyáva liberálizmusból soha se türjük el szó nélkül a magunk portáján, mert akármit is mondanak a szabadkőműves kálvinisták, mi a ráknbizott nyájért felelősek vagyunk; s nem nézhetjük el, hogy az eféle hamis békeszerzők magasztos frázisokkal szépen kezére játszodjanak a Krisztus egyházát Krisztus ellen is terjeszteni akaró jezsuita propagandának.

Kiadóhivatali üzenetek.

F. évi február hó 15-ig a következő előfizetési összegek folytak be: Kovács József Héjasfalva 75, Kiss János Sződemeter 150, Bencze József Kolozsvár 75, Babos Sándor Kolozsvár 75, Református lelkészi hivatal Hidelve Kolozsvár 150, Kónya Kálmán Bäden 300, dr. Sárkány Miklós Marosvásárhely 150, Tóth Gábor Bábony 150, Kiss Endre Keresztvár 150, Magyarvistai egyházközség 100, Babos Sándor régi számokért 30, Nagy Lajos Székelykeresztur 100, Kiss János vás. régi Az Út 70, Cseh Emil Vicze 100, Kónya Gábor Zabola 50, Nagy Ferenc Tövis 150, Szász Márton Magyarrégen 150, Bognoczky Géza Felenyed 115, Boros Jenő Szatmár 150, Kiss Géza Kolozsvár 150, Pünkösty István Uzon 200, Sándor István Telekfalva 75, dr. Árkossy Jenő Nyárádszereda 300, Kovács László Koronka 300, Jancsó Lázár Páké 190, Kovács Sándor Vadasd 60, dr. Stefán Cioroianu Comlos 150, Református egyházközség Sepsiszentgyörgy 150, Imre Dezső Sepsiszentgyörgy 150, Csekme Adám Montpellier 75, Sámuel Aladár Balavásár 150, Szorady Lajos Tatrang 150, Adorján Antal Nagysajó 150, Deák Gábor Mezőfele 150, Ignác László Fogaras 150, Csulák Samu Bürkös 75, Bíró Dezső Rugonfalva 75, Veress Imre Iriny 75, Református egyház Lugos 150, Barabás Viktor Szövérd 150, Vesmás Károly Marosujvár 150, Szőke Miklós Ikafalva 190, Nemes József Kendő 150, Tóth László Nyáradkarácsony 150, Babos István Székelycsóka 75, Györbíró István Kőkös 190, Bartha Mózes Albis 230, Daday István Kolozsvár 200, Erdős Gábor Besenyő 150, Toró Gyula Marosfelfalu 150, id. Borbély Sándor Ilosva 200, Kádár Dénes Nagyalambfalva 100, Orbok Gyula Oczfalva 150, Bíró Sándor Székelyudvarhely 150, Bartók Dénes Magyarigen 150, Bíró András Marosvásárhely 230, Gyenge György Szatmár 150, Ajtay Géza Gezes 90, Tóth István Nagybánya 75, Elekes Dömötör Fejérd 75, Fekete Gerő Nyires 150, Farkas Albert Dés 150, Muzsnay László Kolozsvár 150, Zsigmond János Besztercze 300, Református lelkészi hivatal Sövényfalva 100, Bereczky József Tasnád 150, Pótsa János Czofalva 90, Rátz István Csejd 75, Csuturás Albert Endréd 75, Szendrey Dénes Nagybánya 150, Saja Sándor Kolozsvár 75, Derzsi Lőrinc Marosbogát 150, Református Kun-kollégium Szászváros 75, Végh Árpád Krasznahorváth 80, Dénes Ferenc Kézdimárkosfalva 150, Bokor Márton Bánffyhunad 75, Serester Tamás Bođola 150, Török István Veresegyháza 150, Járossy Andor Kolozsvár 150, Tőkés József Málnás 100, Babos István Székelycsóka 75, Menyhárd Elek Magyarberete 150, Dakó Lajos Ploesti 75, Spáczay Árpád Felsőbánya 75, Nagy József Kérő 75 és Nagy Miklós Boba 175 lej.

Áhitat percei.

Családok és magánosok számára ; útmutató a biblia naponkénti olvasásához.

1. *Hóseás 6:6.* — *Elmélkedés.* E versekből látszik, hogy régen azt hitték az emberek, hogy Istennek a tetszését ki lehet érdemelni vagy nyerni áldozatokkal. Az áldozat nem ajándék volt, hanem jelképe annak, hogy az illető mindenét Istennek adja s Istenének vallja. Ma is sok ember hajlandó, hogy azt adja csak Istennek, amiről ő szívesen lemond, de vonakodik azt adni, amit Isten kíván, *egész életét és egész lelkét.* De Ő szeretetet kíván, mert Ő is szeretetet, egész szívét adta nekünk szent Fiában! Amiről látjuk, hogy nem szívesen adnánk neki, mondjunk le róla, hogy egészen az Ővé lehessünk. Keressük meg, mi akadályoz abban, hogy az életünket egészen Neki adjuk s szeretetét egészen a magunkévá tegyük. — *Imádság.* Atyám, vizsgálj meg az én szívemet s ha van valami, amit jobban szeretek Nálad, engedd, hogy lemondhassak róla Te-érted és taníts engem Neked adni át egész életemet!

2. *Zakariás 3:4.* — *Elmélkedés.* Józua az Úr előtt áll és a Sátán vádolja őt. De az Úr levéti szennyes ruháit és fényes ruhákba öltözteti, hogy vád alá ne eshessék. A tisztátalan ruha a bűn jelképe. Ebben a bűn ruhájában nem állhatunk az Úr előtt. Aki Hozzá akar közeledni, csak tiszta ruhában teheti. Honnan vegyük a szentség ruháit, mikor magunkban bűnösök és szennyesek vagyunk? Ha az életünkre nézünk, elborzadunk hatalmától. Menthetetlenek vagyunk s magunktól a tisztaságra el nem jutunk soha. De az Úr azért adta a kegyelem gazdagságát, hogy rólunk, nyomorúlt bűnösökről levéve a bűn ruháit a kegyelem palástjába öltöztessen. A Golgotán megjelent üdvözítő, ingyen kegyelem Isten gyermekeivé tesz és fölemel minket. — *Imádság.* Óh, te örökkévaló Jóság és Kegyelem, aki tisztává teheted a tisztátalant, lásd meg nyomorúságomat és bűneim

szennyét mozd le szent Fiaid vérével. Vezess engem nyomó-
rúlt állapotom meglátására és indítsd fel lelkem a Te kegyel-
med magasztalására!

3. *Zakarias 7 10.* — *Elmélkedés.* Azt még meg tudnánk
állani és végre tudnánk hajtani, hogy ne *tegyünk* gonoszt
másnak, talán azt is, hogy ilyet ne *szóljunk* róla, de ezt már
nehezebben. De a gondolat! Ki tud uralkodni efelett? Egy
óvatlan pillanatban jön s megborzadunk a gonoszság éjétől,
ami lelkünkben lakik. Hova menekülünk ez elől? Hogy tudjunk
ellenállni neki, hogy legyünk képesek megtartani a szeretet
törvényét? Nem úgy kell-e imádkoznunk, mint Dávidnak:
„teremts bennem tiszta szívet óh Isten!” — *Imádság.* Örök
szeretet Istene, támassz bennem igaz szeretetet embertársaim
iránt. Szent Fiaid Lelkével mutasd meg az útát, mely a szeretet
örök forrásához vezet s mutass alkalmakat nekem, hogy gyako-
rolhassam magam a másoknak való szolgálatban!

4. *Jeremiás 31:28.* — *Elmélkedés.* Az Úr nemcsak gyom-
lálja és pusztítja az engedetlen népet, de vigyáz rá, hogy meg-
erősítse és megépítse azt. Minden az Ő akaratával történt, ha
csapás és nyomorúság jött ránk, s az is, ha öröm és diadal.
A nyomorúságban is kegyelmét mutatja s a csapásokkal magá-
hoz hoz közelebb. Milyen nehéz ezt látni a nyomorúság idején,
de milyen bizonyosan mondja és igéri Isten. Jézus a bizony-
sága, hogy gondviselése nem szunnyad, csak hinni kell benne
és erősen meggyőződni arról, hogy velünk van. Népét bölcs
kézzel vezeti s a szenvedések csak új fényben mutatják
kegyelmét, mely el nem múlik. — *Imádság.* Istenem tarts meg
engem a te kezében, a szenvedések fájalmát enyhítsd szelíd
szavaddal s kegyelmedet tedd nyilvánvalóvá rajtam!

5. *I. Krónikák 28:20.* — *Elmélkedés.* Egy munka kezdetén,
egy réggel munkájára való biztatás ez. Légy bátor: az akadá-
lyokkal és csüggedéssel szemben, ami megtámadhatja téged,
légy erős: a nehézségek legyőzésére s kezdj hozzá, félretéve
minden kételkedést. Mindhárom biztatás Istentől származik és
csakis Istennel együtt képzelhető el. Ő a mi bátorságunk, ha
benne bízunk, semmi csüggedés nem bánt, Ő a mi erőnk s a
Lélek erejét adja lelkünkbe. Ő a kezdet, aki megáld minden
törekvést, amit érette kezdünk. Nem szabad hát csüggedni és
habozni, bármily nehéz legyen a munka, csak Jézusra kell
néznünk és minden kétségben hozzá folyamodnunk. — *Imád-*

ság. Istenem, a Te nevedben és a Te erőddel akarom végezni amit reám bíztaál. Add, hogy ne szégyenüljek meg s add a Te kegyelmed nekem!

6. *Hóseás 13:4.* — *Elmélkedés.* Isten nem tűri, hogy más is legyen szívünkben, mint Ő. De ez nem is lehet. Vagy Őt imádjuk és benne bízunk vagy egyáltalában nem bízunk benne. Ő egyedüli Úr kívül nem lehet alkudni. Jó evvel leszámolni az életünkben és megkérdezni magunktól, egészen bízunk-e benne és egyedüli Úr-e Ő a mi életünk felett. Nincsen másban megváltás. Mindent megtett, ami megváltásunkra szükséges és egészen a magáévá tett. Tulajdonától raboljuk meg, ha el akarjuk vonni tőle magunkat. Nélküle az éj sötétjében bolyongunk, vele és mellette az örökkévaló dicsőség részesei lehetünk. — *Imádság.* Atyám, én feléd fordulok egészen és a Te kegyelmedet akarom. Vond el figyelmem mástól és engedd, hogy csak a Tiéd lehessenek!

7. *Lukács 12:49–50.* — *Elmélkedés.* Krisztus tüzet hozott a világra s ez a tűz lobogva ég, megemészti, pusztulásra ítéli ami ideigvaló, és megtisztítja azt, ami örökkévaló. E tűz a kegyelem tüze, mely a Szentlélek által él azokban, akik Istenhez tartozóknak érzik magukat, az ítélet tüze, mely pusztulást hoz azokra, akik nem állanak mellette. Aki e tűzben megtisztult, új teremtmény s ez új teremtmények lelkein át tisztul meg e tűzben a világ. Itt ég-e e tűz az én lelkemben is, mint az Isten iránti szeretet tüze, mint a munka tüze, mely az Ő számára akarja megnyerni a világot, mint a szeretet és béke tüze, ég-e családi hajlékomban is? — *Imádság.* Uram, keresztelj meg engem a Lélek tűzkeresztiségével s támaszd fel lelkemben az irántad való szeretet tiszta lángját, hogy életem érted égessem el áldozatul!

8. *Máté 23:37.* — *Elmélkedés.* „Milyen sokszor akartam!” szól Isten e versben. A pogányoknak kijelentést adott a természetben, mely az Ő dicsőségét hirdeti, a zsidóknak prófétákat és mindnyájunknak az Ő Egyszülött Fiaát. Valahányszor Igéjét elhomályosították, újból kitündököltette s akaratát mindig világoltatta. Az én életem felett is, milyen gyakran nyilvánította kegyelmét örömeiben és csapásokban, hogy gyűjtsön össze engem is maga köré s betakarhasson szerelmének palástjába. Ha életemet megvizsgálom, áldott keze drága nyomait látom rajta s ez indít arra, hogy mind közelebb törekedjem hozzá. —

Imádság. Atyám! engedd mindig tökéletesebben látnom szentes kegyelmedet s irgalmad bizonyosságait. Adj nekem akaratot arra, hogy csak a Tied akarjak lenni örökké!

9. *Ézsaiás 48:10.* — *Elmélkedés.* Sötét éjen át világos napfényre, kereszten át a mennyei koronához! Ez a keresztyén ember jelszava. Jézus így járt előttünk a szenvedések útjain és nyert diadalmat a mi számunkra. A szenvedések és csapások tüze Isten tisztítója számunkra s bár lelkünk felsikolt a fájdalomban, a hívő lélek annál erősebben ragaszkodik Istenéhez. A fájdalom csak annak végzetes, aki nem ismeri az Urat; aki néz a mi hitünk Fejedelmére, igazi vigasztalást ott talál. Azért a bánat és aggodalom éjszakáján Őreá nézek, akiben a kegyelem világossága jött el hozzám és megvidulok. — *Imádság.* Atyám, add értenem akaratodat, mikor légnezebb azt érteni, a szenvedések között. Tisztítsd meg az én szívemet, hogy benned reménykedjék s Te légy örök java!

10. *Máté 16:24.* — *Elmélkedés.* Kemény szavak ezek annak, aki ezzel a világgal tart, mely lemondásról, keresztről nem akar hallani sem. Az önző, botor emberi természet felázad bennünk, ha ezt halljuk. Sok keresztyén van, aki eddig szívesen követi Őt, de a kereszthordozására nem hajlandó. Nem ilyen vagyok-e én is? Nincs-e a szívemben még mindig tiltakozás a kereszterhe ellen s a könnyű keresztyénség nem hódított-e pártjára? Mit nem tudnék még elhagyni az Urért és mi az a kereszter, amit nem szívesen viselek? Pedig Krisztust csak a kereszttel együtt lehet követni! — *Imádság.* Uram erősíts engem a magam megtagadásában s a kereszthordozásában! Taníts lemondani arról, ami akadályoz és mutasd meg a kereszthordozás boldogságát, hogy részem legyen a Te gyönyörűséges igádban!

11. *Zsolt. 138:8.* — *Elmélkedés.* Hogyan hágyhatná el Isten az Ő kezének alkotásait? Hiszen neki drágább az ember mindennél e földön, általa teremtett, gondviselésében megtartott, Szent Fia drága vérére megváltott lélek! S mégis az életben milyen könnyen jön az a gondolat, hogy hátha elfelejtkezett rólam és „távol van megtartásomtól jajgatásomnak szava!” A kétség e pillanataiban csak arra kell gondolnunk, mit tett értünk eddig s néznünk kell Krisztusra, aki a legszomorúbb és fájdalmasabb pillanatban is tudatában volt Isten közellétének. Minél többször elgondolom, mit tett Isten velem, hálám és

bizonyosságom növekedik Őbenne. — *Imádság.* Atyám, ki életem egész folyásán át Atyám és Istenem voltál, töltsd be lelkemet a benned való hittel, hadd helyezzem magam egészen a Te kezeidbe!

12. *Csel. 5:29.* — *Elmélkedés.* Az evangelium áldott hőseinek hitvallása ez, Pétertől Lutherig, Kálvinig és a gályarab prédikátorokig, akik szembe állottak egy világgal, Istenért. A bűn világa ma is háborgat és ma is dühöng Isten ellen. Isten hőseket keres, akik inkább engedelmeskedjenek neki, mint az emberi hatalmaknak. Isten jogait csak Isten gyakorolhatja s akik Ő mellette állnak, bár elvesznek e világ szerint, Istennél örök életük van. De ezt a bűnnel és világgal való dacolást csakis az imádság s az Istennel való élet teszi lehetővé. Miben kívánja Isten tőlem, hogy inkább neki engedelmeskedjem, mint az embereknek? Az imádságban és az Ő Igéjében kerésem rá az erőt. — *Imádság.* Uram, Te Úr vagy a világ fölött. Köszönöm, hogy engem ebbe a világba állítottál, melyben életemmel tehetek vallást melletted és anyaszentegyházad mellett. Adj erőt erre nekem a Te lelked által, hogy soha el ne áruljam a Te ügyedet!

13. *Ézsaiás 50:4.* *Elmélkedés.* Krisztusé ez az áldott nyelv, mely magához hívja a megfáradtakat és a erőtlent megerősíti az Ő beszédével. Isten Igéje az az áldott beszéd, mely erőt ad és felemel. Aki fáradt és erőtelen, ehez a beszédhez forduljon és ne a világ biztató bölcsességéhez. Tőle jön a vigasztalás, intés, tanács szava, az Ő Igéjét olvasni a legdrágább gyönyörűség. Engedjük, hogy ez a drága beszéd áradjon végig az életünkön. Keressük naponként Krisztust, hogy a saját ajkairól halljuk ezt. Tegyük lehetővé gyermekeinknek, hogy fejlődő lelküket a Krisztus szava üdítse fel és életük vezére az Ő igéje legyen. — *Imádság.* Istenem, Te az élet igazi beszédét adod a Te Igédben és szólod a Te Krisztusod által. Oh indíts engem naponta, hogy keressem a Te izenetedet és azokkal együtt, akiket nekem adtál a Te Igéd legyen lelkem tápláléka!

14. *Ján. 14:6.* — *Elmélkedés.* A mi életünk s minden nemzet és az egész világ életének egy célja van: eljutni az élő Istenhez, megtalálni Őt és akaratát megismerni. A világ azért nyugtalan, népek azért járnak sötétségben, bűnben, önzésben és gyűlöletben, az emberi lelkek azért vannak tele vágyakozással, mert ez az, amifelé törekedniök kell és ezt a célt

nem látják. A mi életünk is akkor lesz boldoggá és nyugodttá, ha Őt megtaláljuk. Istenhez pedig egy út van: Krisztus. Sem a mi érdemeink, sem jócselekedeteink, sem a hatalom: csak Krisztus, akin át Hozzá lehet jutni s akin kívül más út nincs. Őt megismerni, vele eggyé lenni, rábízni magunkat és életünket, ez a mi feladatunk. — *Imádság.* Uram, egyedülvaló Igazság, Élet és Út, jelenj meg az én életemben, vezess el engem, tévelygő embert az Atyához, hogy megnyugodjam!

15. *Ézsaiás 51:5* — *Elmélkedés.* A világ mai állapota, nyomorúsága abból folyik, hogy nem ismeri Istent. Egy nagy várakozás zúg végig a világon, Pál ezt így mondta: „Az egész teremtettség sóhajtozva várja Isten fiai megjelenését!” Csak így van értelme a világnak, ha Istent várja és Ő érte él. Másként elpusztul, amint megsemmisül minden, ami nem Isten felé vágyik. A megváltás a világ megváltása is s a kegyelem szavára hálaadó fohással felelnek még az élettelen tárgyak is. Hát én, az én életem várja-e az Urat. Az Ő karjába vetem-e reményiséget, vagy a magam erejébe? Benne bízni és Őt várni a legboldogítóbb öröm, benne megnyugodni a legédesebb boldogság. A szomorúság örömmé válik Ő általa. — *Imádság.* Istenem, Te ég és föld Ura vagy, a Te karodban reménykedik minden. Adj az én szívembe is rendíthetetlen bizalmat a Te kegyelmedben!

16. *Jelenések. 3:12.* — *Elmélkedés.* Ez az ígért a győzelmeknek van ígérve. Nekünk is számtalan alkalmunk van, mikor győzhetünk, sőt győznünk kell. Bűnök, gyarlóságok, szokások, előítéletek s a világ, mely hív és csábít bennünket. vizsgáljuk meg, melyek azok az életünkben, melyeket le kell győzni, hogy Istenéi lehessünk. A legnagyobbak úgy, mint a legkisebbek, egyformán akadályul szolgálhatnak számunkra. De ne felejtjük el, nem mi vagyunk, akik győzünk. Isten az, aki diadalmaskodik bennünk. Aki a győzelmes Krisztfust elfogadja s megengedi, hogy Ő diadalmaskodjék életén, az lesz igazán győző. Azt Isten az Ő templomában oszloppá teszi, szilárd tartójává anyaszentegyházának. — *Imádság,* Uram, diadalmaskodj az én lelkem felett, hódíts meg engem kegyelmed erejével s építs bele anyaszentegyházad oszlopai közé a Te Lelked által!

17. *Zsolt. 118:24.* — *Elmélkedés.* Isten az örömmel, békességnek Istene. Gondoskodik számunkra napokról és alkalmakról, melyeken örömmel tölti be az életünk, hogy ezen az

úton is meggyőzzön kegyelme nagyságáról. Elfogadni ezeket az örömeket s azzal a hálával fogadni el őket, hogy Isten akar ezáltal magához venni, ez az érzés mindig megnöveli az örömet. A keresztyén ember az, aki legjobban tud örvédeni, mert őt Isten örömeire hívta el s Szentleke ajándékai a békesség és tiszta öröm. Nem szabad megvetnünk egyiket sem azon örömök közül, melyeket Isten ad, az öröm csak akkor lesz bűnössé, ha Isten nélkül akarjuk venni. Jézus, a nagy örömszerző, a legderűsebb lélek volt a világon. — *Imádság.* Atyám, köszönöm Neked, hogy az élet örömeivel is megmutattad hozzám való kegyelmedet. Taníts meglátnom a legkisebb örömet is, amit adsz, és taníts hálásnak lennem érte.

18. *II. Mózes. 32: 11—13.* — *Elmélkedés.* A Mózes imádsága ez, mikor Isten ítéletet mondott az engedetlen, bálványimádó népre. Nem eshetünk-e bele ebbe a bűnbe mi is, a mi népünk is. Nem imádta-e a világot és annak javait Isten helyett? Nem áll-e sok szívben a bálvány oltára ma is. Komoly vizsgálat kell hozzá, hogy meglássam a magam szívében is füstölögni ezt az oltárt. Bizony, azért riehezedett meg az Úr karja felettünk! Mit tegyünk, hogy megmeneküljünk? Igaz bűnbánattal forduljunk hozzá, szakadjunk el bálványainktól s magunkra és népünkre kérjük a kegyelem áldását. Nem Mózes és nem Ábrahám: az Egyszülött Fiú áldozta fel magát és könyörög érettünk, bűnösökért. — *Imádság.* Könyörülj rajtunk Atyám s ne hagyd el a Te népedet. Álnokságaimról ne emlékezzél s takard be bűneimet kegyelmed nagyságával.

19. *Lukács 9: 55.* — *Elmélkedés.* Bennünk Isten Lelkének kell lakoznia. Ezért váltott meg bennünket és ezt adja mindenkinek, aki kéri. Ha Isten Lelke lakik bennünk, nem szabad elhúzódnunk és elfordulnunk embertársainktól, sőt alázatosaknak kell lennünk velük szemben. Mennyi keresztyénnek kísértése az, hogy lenézze és megvesse azokat, akik tőle különböznek, vagy épen gyűlölje a bűnben élőket. Jézus előtt semmi sem megvetendőbb, mint ez. Minél nagyobb kegyelmet kapott valaki, annál alázatosabbnak kell lennie s az igazi alázatosság az, mely a bűnöst is szeretettel veszi gondjaiba. Ha van ilyen kevélység a lelkünkben, fel kell keresni és ki kell irtani azt onnan. — *Imádság.* Uram, tégy engem alázatossá és szolgálatkészsé mindenkiel szemben. Engedd, hogy Téged tartsalak egyedül nagyoknak és megalázzam magamat mások előtt.

20. *Jeremiás. 29 : 12.* — *Elmélkedés.* Az imádság a keresztyén embernek legfőbb kincse és legboldogabb eszköze. Ezáltal mindig közel tudja magához Istent. Bármikor megjelenhetik Előtte és még napi munkájában is csöndes imádságban tanácsot és segítséget kérhet tőle mindenkor. Aki megtapasztalta az imádság erejét és hatalmát, az nem szűnik meg imádkozni, magában, családjával, másokkal együtt, az keresi az alkalmat, hogy az ő Istenéhez szólhasson. Boldog ház, ahonnan az imádság hangja hallik s boldog szív, melyet az imádság vidít és emel föl. Isten mindig meghallgat, szive nyitva van előttünk s mi boldogan tehetjük le minden kérdésünket áldott kezeibe, hogy megtudjuk és megértsük az Ő akaratát. — *Imádság.* Atyám, taníts engem igazán imádkozni Hozzád és keresni Téged minden napon!

21. *Lukács 22 : 61—62.* — *Elmélkedés.* A Péter könnyei az igaz bűnbánat könnyei voltak. Azért belőlük vígasztalás fakadt. Mert csak az tud vígasztalódni, aki igazán megbánta bűneit. Ami bűnbánatunk sokszor csak mesterkelt, kényszerű elismerése gyarlóságunknak, vagy talán hazug szólam az ajkunkon. Azért nem követi megnyugvás és vígasz. De össze kell törnünk bűneink sulya alatt, ha tapasztalni akarjuk a kegyelmet. Az igazi bűnbánatot felébredhetjük lelkünkben, ha szemeink elé állítjuk Isten törvényét és számbavesszük az ellene elkövetett bűneinket, ha határozottan szembenézünk velük és nem lepizzük őket magunk előtt. — *Imádság.* Uram, mutass tükröt nekem, hogy láthassam nyomorult voltomat, hogy sirhassak bűneim felett és Te megvígasztalhass engem kegyelmeddel!

22. *Jeremiás. 23 : 3.* — *Elmélkedés.* Isten összegyűjti az övéit. Legyenek bármily távol Tőle és bolyongjanak bárhol a nyomorúság éjjelében, Ő világosságot gyűjt és összegyűjti őket. Milyen nagy vígasztalás ez annak, aki távol érzi magát tőle s a bűnök és nyomorúság világában jár. Ez a szent ígélet beteljesedett Krisztusban, aki azért jött, hogy visszahozza az elűzötteket és megszabadítsa a foglyokat. Nincs elveszett ember, aki Istenhez vágyik, mindenki megtalálja Őt. A kérdés csak az, akarunk-e engedelmességni neki, mikor magához hív. A drága hívó szó hangzik szét a világba, halljuk-e és megyünk-e a mi áldott Pásztorunk útain? — *Imádság.* Vigyél vissza engem Uram magadhoz, ha eltévelyedtem tőled. Keress föl engem a bűnben és nyomorúságban s békéltess meg Magaddal szent Fiadban!

23. *Máté. 23 : 63—64.* — *Elmélkedés.* A főpapnak, aki nem Isten szerint nézte Jézust, különös, sőt megbotránkoztató volt e vallomás. Azoknak, akik megtapasztalták Jézus isteni erejét természetes és magától értetődő. Ma is így vannak az emberek. Akik kívülről nézik Őt, az emberi hiúság, gyűlölködés vagy bölcselkedés szemével, érthetetlen és botrányos. De aki megtapasztalta erejét, akiben új élet csiráját támasztotta s akit Istenhez vezetett, annak nem is lehet más: Isten Egyszülött Fia. Tegyük fel magunknak a kérdést: Mit tapasztaltam én Jézusról? Ki ő az én életemben, Valaki, aki a világ ítélőszéke előtt áll, vagy pedig életem Ura és Királya? — *Imádság.* Uram, adj nekem erőt, hogy melletted álljak mindig, hogy egy legyek Veled vádolóid előtt s a kereszten s életem tapasztalataiban keressem fel isteni hatalmadat!

24. *Jeremiás. 32 : 19.* — *Elmélkedés.* Isten látja az én útamat. Ennek a tudása komoly ítélet nekem, mikor útam a bűnök és gyarlóságok közt vezet és figyelmeztetés, hogy egy percig se gondoljam, hogy bármit eltitkolhassak Előtte. Nagy vigasztalás a nyomorúságban, mert biztosít arról, hogy gondviselése nem csügged és karja meg nem fárad védelmezésemben. Nagy erő harcaim és kísértéseim között, mert az erejébe bízom, mikor magam meg nem menthetem s tudom hogy Ő látja küzdelmemet és segítségemre jön. Én Istenhez tartozom, szemei rajtam vannak, karja ki van nyújtva, ereje nem lankad, kegyelme készen áll számomra. — *Imádság.* Istenem te látsz engem s az én útamat, vezérelj azokon, hogy megállhassak tekinteted előtt minden időben!

25. *János ev. 9 : 30.* — *Elmélkedés.* Bevégeztetett a kegyelem munkája. Krisztus halálával a megváltás megtörtént. Oh mélységes isteni Bölcsesség, megváltó Szeretet, aki érettünk adta oda magát! Milyen nagyon szerethetett Isten engem, bűnös és elvetett embert, hogy ilyen drága árat adott értem! Mennyire nagy és szept kapoccsal vagyok én hozzája kapcsolva! Lehet-e valaki közömbös Isten kegyelme iránt e drága áldozat után és utasíthatja-e vissza Azt, aki életét adta érte a kereszten? — *Imádság.* Örök irgalom és szeretet, mutasd meg nekem világosan kegyelmed és szereteted csodáját, mellyel életed adtad értem! Indíts hálára és szeretetre irántad, hogy örökké neked szolgáljak lelkem minden erejével!

26. *II. Mózes. 15 : 1.* — *Elmélkedés.* Csodálatos szabadító

az Úr! Izráel népét olyan ellenségtől mentette meg, aminőről azt gondolta a nép, hogy föltétlenül elpusztítja. Hányszor ment meg minket ilyen ellenségtől, veszedelmektől, melyek orozva jönnek ránk. Mikor az emberi erő és tudás csődöt mond, az Úr megszégyeníti azt kegyelme paizsával megvédvén bennünket. Számoljuk el életünkben ez eseteket, aztán azok életében akik körülünk vannak. Nem indít-e ez arra, hogy föltétlenül bizzunk benne és egészen bizzuk rá magunkat? Nincs veszély, nincs bűn és halál, ha az Úrei vagyunk. — *Imádság.* Te vagy az én paizsom Uram, benned bízom. Ha a szabadulás lehetetlennek látszik, még nem ingok és nem rémülök meg, Te tartasz karjaidban s ha a földi életem elvész is, megtartasz az örök életnek!

27. *Máté 24 : 42.* — *Elmélkedés.* A keresztyén ember mindig várja az Urat. Egész élete szakadatlan várakozás és forró vágy az után, hogy meglássa Őt. Néha úgy tűnik fel, hogy hiába vár és a hűtlen szolga ilyenkor elfeledkezik Róla, a maga érdekei után jár és a világnak él. Így csinál most sok keresztyén, akik elakarják hitetni magukkal, hogy az Úr nem is kéri számon őket és élnek a saját tetszésükre. De aki szereti Őt, az sohasem hiszi el, hogy lehet nélküle is élni. Annak mindennapi imádsága, hogy jöjjön el az Úr és jelentse meg dicsőségét a világban. S az készül erre a szent találkozásra egész élete megtisztításával, áldozattal és imádsággal. — *Imádság.* Jöjj el Uram hozzám már ez életben is Szentlelked által. Jöjj el a világba, hogy az ismerjen meg téged s adj erőt nekem, hogy híven várjalak és készítem a Te útadat!

28. *II. Mózes 4 : 31.* — *Elmélkedés.* Izráel népe várt évszázadokon át, sanyarú szolgaságban, hogy az Úr meglátogatta. És mikor bizonyosságát vette ennek, leborult és hitt. Így várhatja sokszor Isten a népeket, az emberi lelkeket, sanyarúságban, nyomorúság és szenvedés közt, hogy majd meglátogatta. Milyen nehéz ilyenkor elhinni azt, hogy eljön az idő és várni türelemmel. De Isten ígéretei igazak. Az idő eljön, minden nép és minden lélek számára az igazi szabadulásra : s eljött a Krisztusban. Benne látogatja meg a nyomorultakat, emeli föl a gyengét. S ha felismerjük benne a Szabadítót, meghajlunk és leborulunk előtte és hisszük. A mi életünk szabadítója Krisztus. — *Imádság.* Tekintsd meg nyomorúságom Istenem és a Te szabadításod engeddd fölismernem a kegyelemben, mely szent Fiadban élém

ragyog. Keresd föl népedet és mutasd meg annak szabadításod dicsőségét!

29. *János ev. 15:9.* — *Elmélkedés.* Megmaradni az isteni Szeretetben, mely reánk Krisztusban kiáradt! Milyen boldog felhívás! Ez a szeretet szenvedett a kereszten, ennek jeléül törte meg a kenyeret az Úrvacsorában, ezért támadt föl és ül a mennyben az Atya jobbján. Ez az Atya szeretete, mely testet öltött Benne! Milyen messze van ennek a szeretnek a meglátásától ez a gyűlölködő világ! Pedig erre van szüksége, hogy éljen. S csak úgy kapja meg, ha először az én lelkemben fakad fel a szeretet és az én életemben mutathatom ezt másnak. A szeretetlenségnek ki kell tisztulnia életemből, hogy helyet adjon az isteni Szeretetnek. — *Imádság.* Örök szeretet, jöjj el te az én lelkembe, hogy meglássam kegyelmed nagyságát, ölj ki minden szeretetlenséget belőlem s tedd, hogy maradjak meg a te Szeretetedben?

30. *IV. 26: Mózes 61.* — *Elmélkedés.* Ez a két ember idegen tőzzel akart áldozni az Úrnak s ez a tűz megégette őket. Isten keményen bünteti azt, aki nem úgy jár el, amint Ő akarja. Tűzet gyújtott az Ő anyaszentegyházában, ahol lobogó lánggal ég az Ő oltára, jaj annak, aki idegen tőzzel akar közelkedni őhozá. Az Egyházat magának választotta, az neki kell, hogy szentelve legyen, tagjai hűséggel és alázatossággal kell, hogy járjanak Ő előtte és oltára körül. Évszázadokon át Ő ápolta azon a tüzet, szent szívek, neki tetsző lelkek áldozatával. Most azt kívánja, hogy mindenki egyesüljön az áldozatban az Ő oltáráról vett tőzzel. — *Imádság* Atyám, Tégy engem igaz, áldozatos tagjává Egyházadnak és indítsd fel lelkemet buzgó hűségre az iránt!

31. *Lukács ev. 12:32.* — *Elmélkedés.* A világ szerint és számszerint „kicsiny nyáj” az akiket az Atya magának választott. Még kisebb volt, mikor Jézus ezeket mondta. Azóta számban és lélekben megnőtt. De az Atya ereje és hatalma által nagy és diadalmas. Tetszett az Atyának, hogy nekik adja az országot. Velük szemben semmit sem tehet a világ hatalma, mert őket Isten védi. Boldog tapasztalat ez mindig, mikor a bűn és gonosz ellenünk tör, de csak akkor boldogság, ha mi bizalmunkat Abban vetjük, akihez tartozunk. Isten harcol e világban a szeretet és békesség kicsiny seregével, ki félne, ha Isten vele van. — *Imádság.* Atyám, add a Te erődet, hogy a

félelem nyílai meg ne béníthassanak. Szaporítsd seregedet a világban, hogy országod növekedjék s diadalmaskodjék mindenek felett!

„Áhitat percei“

című, mintául itt közölt útmutatónkat a Biblia naponkénti olvasásához egyelőre egy hónapra való anyaggal állítottuk össze. Ez az útmutató *különnyomat* alakjában is kapható kiadóhivatalunknál. Lelkészársainban ezúton hívjuk fel, hogy híveik között, amenyiben megfelelőnek tartják, terjesszék és gyűjtsenek reá állandó előfizetőket. Egy hónapi útmutató 3 lei. Ha megfelelő számú megrendelés történik, a vállalkozást hónapról-hónapra folytatni fogjuk.

Az Út Szerkesztősége.

„AZ ÚT” kiadásában eddig megjelentek és kaphatók:

1. *A ref. presbiter kis kátéja.* IV. bővített kiadás. Eddig 7000 példányban jelent meg. Darabja 3 Leu.
2. *Néprajzi feladatok Erdélyben.* Ára 5 Leu.
3. *Maradj velem.* Imakönyv. Ára kötve 35 Leu.
4. *Makkai Sándor: Élet fejlődése.* Elbeszélések. — Ára bérmentve 45 Leu.
5. *Makkai Sándor: Zörgessetek és megnyitjátik néktek.* Vallásos estélyekre való előadásokat, elmélkedéseket, egyházi beszédeket, temetési beszédeket és cikkeket tartalmaz. Ára 180 Leu.
6. *Törzslap.* Vasárnapi iskolások számára. Ára 75 bani.
7. *Gyermektraktátus.* — — — Ára 75 bani.
8. *Ravasz László: Az emberélet útjának felén c.* könyvünk első kiadása teljesen elfogyott; a második kiadást most rendezzük sajtó alá.

Ünnepnapok:

Népies traktátusok. Egy füzet
ára 2 Leu.
Egy sorozat (10 darab)
ára — — 20 Leu.

1. *Makkai Sándor: Az Eszterpadja.* (Elbeszélés).
2. *Vallásos költemények.*
3. *Br. Hacke Károlyné: Anyák könyve.*
4. *Tavaszy Sándor: Kálvin János élete.*
5. *Gyallai Domokos: Mindenre sor kerül.*
6. *Órhelyi I.: A vasárnapi iskoláért.* Gyermek-szindarab.
7. *Baksay Sándor: Egy kopott naplóból.* (Elbeszélés.)
8. *Baksay Sándor: A hazugság — hazugság.* Elbeszélés.
9. *Vásárhelyi János: A szülők öröme.* Szindarab.
10. *Derzsi Endre: A magad értelmére ne támaszkodjál.* (Füzet a millenisták ellen.)

Hol az igazság?

Kálvinista Kálmán és Adventista András beszélgetése.
Ára 5 Leu.

Azoknak, akik pedagógiai, filozófiai és szociológiai könyvek iránt érdeklődnek, ajánljuk: *Fejes Áron nagyenyedi kollegiumi rektortól:*

Az akarat-szabadság problémája

című művet. Ára füzve 30 Leu, díszesen kötve 40 Leu.
Megrendelhető kiadóhivatalunkban.

Olvasóink szives figyelmébe ajánljuk:

Dr. Kristóf György:

Az erdélyi magyar irodalom múltja és jövője

c. művet. Tanulmányok és cikkek a régi Erdély íróiról, irodalmi életéről, a romániai magyar irodalom fejlődésének kritikai értékelése s a fejlődést biztosítani hivatott kérdések elemzése. Ára 130 Leu.

Kiadóhivatalunkban megrendelhető.

Rolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

FIÓKJAI:

Désen, Dicsőszen-
mártonban, Gyula-
fehérváron és
Marosvásárhelyen.

Saját tőkái
48 millió lei.

Engedélyezett de-
vizahely.

Átutal bárhova,
Safefiókokat ad
bérbe. Betéteket és
letéteket fogad el.

Minden bankügyletet előnyösen végez.

Betétek után a legmagasabb kamatot
fizeti a

Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ-KOLOZSVÁRT

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Erdélyi Bank és Takarékpénztár

Részvénytársaság

Cluj-Kolozsvár

ajánlja szolgálatait a bank-
szakma minden ügykörében

Devizaosztály.

Takarékbetétek.

Fióki nt é z e t e k:

Marosvásárhelyen, Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

MINERVA

IRODALMI ÉS NYOM-
DAI MŰINTÉZET R.-T.

CLUJ, Str. Reg. Maria 1.

(volt Deák Ferenc-u.) 1.

Ajánlja dusan felszerelt irodai nyomtatvány-raktárát.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VII. ÉVFOLYAM

Alapította

1925

3. SZÁM

RAVASZ LÁSZLÓ

M Á R C I U S

T A R T A L O M .

Az Ige tükrében. Testvériség. (Nagy Géza).

Igebirdetés — Kultusz. Cséplés után. (Balogh Endre koporsója felett. Dr. Makkai Sándor). A kereszt szabadtása. (M. S.)

Vallásos nevelés. A konfirmáció reformja (I. L.)

Tudomány és világnézet. Legújabb Kálvin-tanulmányok II. (Musnai László).

Ásszonyainknak. Szenvedés-vigasztalás (Pllder Mária).

Egyházi szemle. Egy lelkész heti munkarendje. A lelkész teendői.

Előfizetések nyugtázása.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik:
július és aug. kivételével
minden hónapban

Felelős szerkesztő:
Dr. Imre Lajos.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.

Előfizetési ára:
Egész évre 150 Lei.
Egyes szám ára 20 Lei.

Kiadóhivatali üzenetek.

Az egyre fokozódó nehézségek és a lap előállítási költségeinek rohamos és rendkívüli emelkedése dacára, egyelőre megmaradtunk a múlt évi előfizetési díj mellett, lemondva a legkisebb haszonnól is; egy jobb és szebb jövő reményében akartuk megkönnyíteni annak a kapcsolatnak fenntartását, mely olvasó közönségünk és „Az Út” között fenn áll.

Ennek ellenében azonban kérnünk kell olvasóinkat, hogy lejárt előfizetéseiket mielőbb újítsák meg s a hátralékos előfizetési díjakat sürgősen beküldeni sziveskedjenek, mert jövőre — a fentebb előadottakra figyelemmel — csak azoknak küldhetjük meg folyóiratunkat, akiknek előfizetésük rendben van.

„AZ ÚT” kiadóhivatala.

Bizományosaink, könyvmegrendelőink sürgős figyelmébe!

Vannak bizományosaink, könyv és naptár megrendelőink akik még nem egyenlítették ki számlájukat. Ezeket most a legnyomatékosabban felszólítjuk hogy legkésőbb folyó évi április hó 15-éig számlájukat egyenlítsék ki s az eladott könyvekről számoljanak el. Aki könyveink árát nem küldi be, az gondatlanságával tudatosan okoz kárt iratterjesztésünknek.

A fenti határidő letelte után újabb külön felszólítást fogunk küldeni s e lap hasábjain fogjuk felszólítani azokat, akik a fenti kérésünknek nem tettek eleget.

„AZ ÚT” kiadóhivatala.

Dr. Tavaszy Sándor: „Világnézeti kérdések”
címmű könyve, mely körülbelül 15 lnyvi terjedelemben filozófiai
essaykat, cikkeket, előadásokat tartalmaz, megrendelhető
kiadóhivatalunkban.
Előfizetési ára 100 lei. Bolti ára magasabb lesz.

Reményik Sándor,
a kiváló erdélyi magyar költő „Egy eszme indul” címmű
reprezentáns nagy verskötete megrendelhető kiadóhivatalunkban. Folyó évi április 10-éig előfizetési ára portómentes
küldéssel 100 lei, külföldre 110 lei.
Bolti ára sokkal magasabb lesz.

Áhítat percei.
Családok és magánosok számára útmutató a biblia naponkénti olvasásához. — Darabja 3 lei.

Az Ige tükrében.

Testvériség.

II. Kor. 11²⁸—²⁹. Mindezekon kívül van az én naponkénti zaklattatásom, az összes gyülekezetek gondja. *Ki beteg, hogy én is beteg ne volnék? Ki botránkozik meg, hogy én is ne égnék?*

Sokszor elnézem azt a gondtól barázdált homlokot, azt a jóságos arckifejezést, amilyenek Rembrandt az apostolt látta és kiábrázolta. Úgy tetszik nekem, mintha megelevenednék előttem a kép s csendes szóval beszélni kezdene a sok fáradtságról, nyomoruságról, virrasztásról, éhségről, szomszúságról és mézítelenségről. De talán legtöbbet szólna arról a sok zaklattatásról és gondról, amit gyülekezetei neki okoznak. Nem panasszal és zúgolódó szóval, hanem az ő gyengeségében való dicsekedéssel, gyermeki hittel abban a Mennyei Atyában, aki mindörökké áldott (30. 31 v.).

Mindnyájan hallottunk már arról a csodálatosan érzékeny műszerről, a szeizmográfáról, amely felveszi és mutatója kilengésével jelenti a távoli földrészek megrendülését. Ilyen csodálatosan finom alkotás volt az apostol lelke is. Ha a római kereszténynek hitének híre van az egész világon, hálálkodással örvendez az Istenben. Ha a korinthusi gyülekezet beteg s viszálykodás, bálványozás, paráznaság és felfuvalkodottság burjánoznak az apostolok lelki vetésében, az ő lelke is a harag, a szégyen, a csalódás tűzében ég. A jeruzsálemi szentek nyomorusága az ő szüksége is, ami felől érdekesebb írni, mint a saját nélkülözéséről (Filippi 4¹⁰—¹²). Gondja kiterjed az Epafroditus betegségére, amely az ő szomorúsága is (Fil. 2²⁷.), épúgy mint a Filemon megszökött szolgájára, Onézimusra, és Timotheusnak, a „szeretett fiúnak“, Titusnak, a „közös hit szerint való igaz fiúnak“ a legbensőbb szülői szeretet hangján írja leveleit.

Vajjon mindez csak beteges érzékenység, meddő ábrándozás-e? Sokan hajlandók a dolgot így fogni fel. Az aeszthéta lelkek közös jellemvonása a másokkal való *együttérzés* képessége. Ha mindjárt egy gyermek szomorkodik is csak egy kis kertecskében . . . eltorzul tökéletesen a teremtés egész ábrázata — írja a De Profundis szerzője az ő korábbi, szerencsésen meghaladott lelki állapotáról. A másokkal, a másokért való élés

sokszor akadályá annak, hogy kifejtsük saját egyéniségünket, kísértés a passzív álmodozásban és kisszerű jótékonykodásban való elmerülésre.

És mégis azt mondhatjuk, hogy a testvéri együttérzés nélkül nincs sem keresztyéni lelkület, sem pásztori munka. Nincs nagyobb akadály a Isten országának, mint az a hideg, tartózkodó modor, mely a hivatali felsőség ünnepi ruhájában, vagy a szellemi kincsek képzelt birtokában közönyös szívvel halad el embertársai öröme vagy bánata mellett. Oh, hogy éhezi és szomjuhozza egy-egy mellettünk vergődő szív a szeretetnek egy cseppjét, az érdeklődésnek egy szíves szavát — és mi nem akarjuk azt kimondani! Pedig, de más volna a mi életünk is, ha szívünkben a Krisztussal, oda lépnénk elhagyott embertársunk mellé s megkérdeznénk tőle: mit akarsz, hogy cselekedjem veled, miben lehetek segítségedre, mi a panaszod, miért sírsz? Mint egy fényes szárnyú angyal járna előttünk ez az érdeklődő szeretet, felnyitogatná előttünk a szívük berozsdásodott ajtóját, úgyhogy örömmel süthetne oda be Isten kegyelmének, — áldott, életet támasztó napja.

A gyülekezet miatti zaklatás, a betegek miatti lelkifájdalom, a botránkozás miatti égés — ezek nélkül nincs igazi lelkipásztor sem. Mihelyt ezek az érzések eltompulnak a saját érdekeinkért vívott küzdelem zajában és nem engedjük őket ismét úrrá lenni felettünk, letehetjük kezünkől a bibliát, ledobhatjuk vállunkról a palástot. Alkothatunk ezután is nagy dolgokat, megnépesíthetjük egyházunkat új épületekkel, emelkedhetünk a közhivatalok fényes polcain, — mindez csak az emberek szeme előtt lesz dicsőséges, de a Mester elfordítja rólunk jóságos tekintetét s lelkünkbe markol az ő valódi szava: *Nem ismerlek téged*. Munkánk pedig csak széna és pozdorja lesz, melyet megemészt az Ítélet ama napja.

Testvéreim, jertek járjunk el Pálhoz meleg, érdeklődő, figyelmes, előzékeny szeretetet tanulni. Malamikor köteteket írtak az ő theológiájáról, apostoli munkásságának külső lefolyásáról, újabban pedig az ő Krisztushoz való viszonyáról. Ezért lett ő a legtöbb keresztyén előtt a nagytudományú theologus, az utánozhatatlan vallási agitátor, a hozzáférhetetlen misztikus, aki helyett olyan sietve menekülünk az őszinte, a világos, az örök üde Jézushoz. *Pedig ha nézzük őt ez emberekhez való viszonyában*, ismét barátunk lesz ő, egy jobb szívű, erősebb lelkű testvérünk, aki többet merített a jézusi kegyelem forrásából, mint mi s akikhez éppen ezért mindig bátran fordulhatunk lelki meggazdagodásért, megszentelődésért. És ő kezünket megragadva vezet egy új ország: az igazi testvériség felé.

Nagy Géza.

Igehírdetés — Kultusz.

Cséplés után.

— Balogh Endre koporsója felett. —

Ésaiás 28. 23—29.

Balogh Endre elcsendesedett szíve különös szántóföldje és cséplőszérije volt a Kegyelmes Istennek. Éles ekevas barázdálta, acélfogu borona egyengette el. Böt, pálca és cséplőszánka járt keresztül rajta. Amennyi megpróbáltatást és szenvedést ő maga megírt magáról kislányához szóló szomorú hatyfyudalában, oh, nagyon elég, hogy szívünk mélyéig megrendülve, könnyezzünk felette. Hát még azok, amiket nem mondott, nem mondhatott el? Így, kívülről nézve 44 éves rövid életét és csak földi, emberi szemekkel nézve azt, meg kellene reitennünk attól, hogy lehetséges ilyen élet is, amely szinte kezdettől végig nem volt egyéb, mint fájdalom és hiábavaló tusa a halállal. De, kérde alapigénk, mindig szánt és a szántó, mindig barázdál és boronál? Nem vet és egyenget is? És még egy mélyebb kérdés: Mindent cséplőszánkával csépel-e? Nem bottal és pálcával is? És amikor hajtja felette szekere kerekét s lovait, szét is töreti? Kedves testvérünk, Balogh Endre szenvedő élete csodálatos bizonyágtétel arról, hogy a testi-lelki gyötrelmek nem érthetetlen és föllázító végzet, hanem a Seregek Urának csodás tanácsa, nagyságos bölcsessége, mert vetés és cséplés vala ez az örökkévaló Isten boldog és dicsőséges céljai számára. Mi, emberek, sokszor még azt sem látjuk, hogy a szenvedések között különbség van; könnyfátyolozta szemünk előtt valamennyi egyformán kegyetlen és céltalan. Isten ígéje finom halk figyelmeztetéssel csendül van előkészítés áldott magvetésre és van áldott betakarításra is. Az Isten munkája bennünk; vetés és cséplés.

Testvéreim, az isteni Gazda különös gonddal, nagy, édes szeretettel nézett erre a drága parcellájára az Ő végtelen munkamezejének. Balogh Endre szíve jó föld volt, tele titokzatos életerővel, Isten szerint való gazdag lehetőségekkel. Nagyon szépet álmodott róla a Gazda, mikor az első tavaszi hajnal pacstirtadalo, áradó fényében megindította rajta az éles, csillogó ekét. Nem is csak egyféle magot akart kapni belőle: az aratás napjára tekintve, szép rendben látta rajta hullámsani a fekete kömény, az illatos kömény, a szinbúza érett tábláit. Terve szerint járt erős, bölcs keze alatt az eke, itt-ott csak a felszínen hasítva, itt-ott a mélybe vágva s terve szerint morzsolta és egyengetett acélfogaiyal a borona. Mi minderre csak egy szót tudunk: szenvedés. Ő isteni mosolyával lendítve áldott kezét, atyai szívéből a maga helyére szórta a magot: fekete köményt ide, illatos köményt oda, szinbúzát a mélyre

Mert nem örökké szántott és boronált: mikor csend volt, édes intermezzók, boldogan suhanó évek rövidnek tetsző röpte, akkor vetett a Gazda. És a mennyei vetés kikelt, felnőtt, megérett, amint meg vala írva felőle.

Az utolsó 12. esztendőre a mi emberi nyelvünk megint csak ezt mondja: betegség. Pedig ez a mennyei cséplés ideje volt, a Gazda álmának megvalósulása, a termés betakarítása. Bot veri ki a fekete köményt, pálca az illatos köményt, cséplőszánka a színbúzát. De egyikkel se töreti szét az Úr a szívet magát. Nem, hanem megdicsőíti.

Ime, a cséplés is elmúlt. Nagy, áldott, ünnepi csend lebeg a megvert, megtaposott szérú felett. S rajta ki van terítve a termés: Balogh Endre szívének boldog áldozata.

Ott a fekete kömény: az a bús, szívetfacsaró, megrázó világ-szemlélet, a szenvedő, tragikus emberlelkek mélységes szeretettel való megértése és lelkünkbe markoló való ábrázolása, melylyel Balogh Endre azt az isteni szolgálatot végezte, hogy kemény szívünket részvétre, irgalomra, megalázkodó lehajlásra indítsa, amikor hangszerévé lett ebben a világban némán gyötördő lelkek fekete tragikumának s szívszerint való ügyvédjévé a bűn legázoltjainak. Ez a vád fekete termése, amelyet elénk tár: lássátok, ezek vagytok ti, ennyi szenvedést okoztok ti, ennyi néma fájdalom vonaglik önző lábatok alatt. Bizony, bottal verte ki Isten lelkéből ezt a tragikés termést, de a bot mi voltunk, emberek!

És ott az illatos kömény: világlátásának fekete szövetén költészetének édes illata árad át, nagy szeretete, finom, meleg, simogató szelídsége, édes tisztasága, halk reményei, szemérmes hite, — s mily különös! — ott van, oly láthatatlanul, de oly bizonyosan, mint a virágillat, az élet erős, olthatatlan, sóvárgó szerelme is. Bizony, ezt is szenvedések verték ki lelkéből, de finomabb szenvedések suhógó pálcai. És ezek a palcák Isten kezében azok voltak, akiket szeretett, akik szerették. Vannak édes fájdalomok is: a hitves önfeláldozása, a kicsi leányka ártatlan csacsogása, a rokoni és baráti szeretet: megértitek-e, hogy ez is szenvedés lehet annak, aki a halál árnyékában élt? Olvassátok el utolsó írását és megértitek.

Végre ott van a színbúza is: érett, nemes férfijelleme. Érték az örökkévalóság számára. Az a jellem, amely igazságból és háládatosságból volt ötvözve, halhatatlan kincs, az Isten remeke. Ezt a színarany búzát már cséplőszánkával kellett kivernie; a halálos kór szekérének kerekei és lovai hajtottak át meg át rajta... és a testnek szét kellett történnie... De nem törtétt szét a lélek!

Azért ne nézzetek többé a romokra, a letarolt mezőre, a megtiport szérúre, nézzetek a lélekre, s áldjátok azt, aki magának elkészítette s mennyei csűrébe takarta.

Ti pedig, akiknek szívéről szakadt le, s akik elmerülte-

tek a gyászban, merüljetek mélyebbre, a gyász alá, az édes bizonyosságba, hogy ő most már egészen és változhatatlanul a tiétek lett s Isten általa készít titeket, boldog találkozásban, örök céljaira.

S te szegény erdélyi magyarság, ki test szerint megint vesztettél egy drága értéket, szívedbe zárva tartsd meg azt, amit lélek szerint kaptál belőle. Olvaszd bele munkádba, szenvedéseidbe, reménységeidbe, hogy megtartó erőddé váljon tragikus utadon, amely, ő mégsem a széttöretésnek, hanem a mennyei cséplésnek fájdalmas, szent útja a Krisztus által.

Kolozsvárt, 1925. március 11-én,

Makkai Sándor.

A kereszt szabadítása.

— Beszédvázlat nagyheti istentiszteletre. —

Rom. 6. 1—14.

Pál apostol idejében a pogány világot a halhatatlanság utáni szomj égette. A mysteriumok hirdették, hogy megtalálták a nagy titkot: egy Istennek a halálában kell részt venni, halálába keresztelkedni, vele eltemettetni, halálának hasonlósága szerint vele eggyé lenni és akkor a feltámadó istennel együtt mi is feltámadunk és elnyerjük az örök boldog életet.

Nagy, a legnagyobb gondolat vajudott a világ szívében, ki is lett mondva, de nem adott valóságot, mert ezek az istenek erőtlén, képzelt istenek voltak. A szív bódulatba esett, de keserű kiábrándulásba halt bele.

Pál hirdette és mutatta meg a világnak a valóságot, hogy ez a nagy, igaz gondolat, hogy lehet ábrándból és öncsalásból boldog igazsággá. Ő hirdette a Krisztust, azt a Megváltó Istent, aki *valóban* meghalt és akinek halálát *valóban* el lehet és el kell szenvedni és akkor *valóban* a miénk az örök élet.

A *kereszt szabadítását* hirdette a bűn halálából és az Istennel való szent, lelki örök életet.

I. A kereszt szabadító hatalma először abban van, hogy erőt ad nekünk a bűnnek való meghalásra. Ezt példázza a *kereszttség* is. Halálba keresztelkedni, a Krisztus halálába keresztelkedni: elmerülni — mint egy folyamba — a Krisztus szenvedéseibe lelkünk egész odaadásával. Ezek a szenvedések a mi bűneinkért voltak. A bűnt szenvedte, helyettünk szenvedte és érettünk szenvedte el a szent Krisztus. Az ő szívével elszenedni bűneink szörnyűségét, állapotunk fájdalmas kárhozátát, elmerülni a bűn feletti bánatban, itélni és meggyűlölni azt a szentséges imádatával: ez a bűnös én kínos, keserves halála Krisztussal. Egy lelki keresztre feszítés,

„hasonlatossága az ő halálának“, melyben emberünk megfeszítették, a bűn erőtelenné tételük és mi, a mi igazi lényünkben felszabadultunk a bűn alól a halál által. Ehhez pedig ő adja a szívet, amely ezt eltudja viselni, ő adja az erőt, amely ezt véghezviheti, csak az ő keresztiének lelkünkben való átkarolása adja a szabadítást.

II. Ez a keresztség *egygyé* tesz vele, aki *feltámadott*. Ha a bűnnek az ő halálával haltunk meg, feltámadásában is részeseülünk: új életet nyerünk, Vele élünk új életben, őt, az ő életét éljük az Istenben. Ez az élet, amely napról-napra tárja fel előttünk mind nagyobb és dicsőbb titkait, már a földön örökélet, amelyen tér, idő, halál nem uralkodnak. A keresztség meg szabadít minket a végelességtől, ha megszabadított már a bűntől.

*

A testi halál elveszíti jelentőségét arra nézve, aki már a földön meghalt lelkében a bűnnek és feltámadott új életre a Krisztussal. Azon már itt Krisztus uralkodik. Annak a halál ajtó lesz Istenhez, teljes dicsőségbe. S ez az ajtó se sötét, üres és rémes többé, mert „az ajtó én vagyok“ a Krisztus.

M. S.

Vallásos nevelés.

A konfirmáció reformja.

Már van legalább egy emberöltőnyi ideje, hogy ez a kérdés felvetődött egyházunk életében és különböző megoldási lehetőségek is bő számmal keletkeztek vele együtt. Hogy tényleg egy komoly és elintézésre váró kérdés, az onnan is látszik, mert folytonosan *más és más formában* vetődik fel. Hol mint az egyházi *iskoláink* egyik alapkérdése, rámutatván arra a szükségre, hogy az egyháznak, mint nevelő intézménynek, minő kötelességei vannak ifjú tagjaival szemben. Máskor *liturgikus* oldala nyomul előtérbe, s azok a kérdések merülnek fel, milyen elemei vannak a konfirmációnak, mi az tulajdonképen, vizsgálat-e, melyben a gyermekek a keresztyén hitigazságokban való ismeretüket és jártasságukat bizonyítják be, vagy egyszerűen egy liturgikus tevékenység, mellyel őket az úri szentvacsorára bocsátjuk, s „a gyülekezet felnőtt tagjai közé“ beiktatjuk. Máskor részletkérdések emelkednek ki: jó-e vagy nem jó a konfirmációi *Káté*, mit kell annak tartalmaznia, mi legyen: ismeretanyag-e vagy hitvallás, tartalmazzon-e történeti részeket, olyan legyen-e, amely könnyen érthető, vagy pedig ép az az előnye, ha klasszikus tömörségű és azt követeli, hogy aki tanulja, szóról-szóra tanulja meg, mint egy bibliai helyet vagy

egyházi énekszöveget! Aztán felmerült a konfirmálás időpontjának a kérdése: az alföldi gyülekezetben 10 éves korában a vallásórák alatt készítik elő a gyermeket, levizsgáztatják a vallásból, felrendelik egy vasárnapra, mikor különös szertartáson keresztülvéve értésül arról az örömdetes tényről, hogy ő már konfirmált, amiből az a haszna van, hogy év végéig nem kell többet vallásórára járnia s év végén az ő osztálya nem vizsgázik vallásból. Nálunk, falun 14 évet betöltött gyermekek konfirmálnak, aki három évi pihenés — a VI. elemi osztályból való szabadulása — után ismét betüre szorítva érzi magát, melynek keserőségét csak az enyhíti, hogy a konfirmáció alkalmából a szép ruha, az ünnepeletetés, utána pedig az első tánc és az első cigaretta kilátása kecsegtet. Másutt még ezt is nagyon korainak tartják, Hollandiában 18—20 év körül is csak nagy megfontolás után konfirmálják a gyermeket. Aztán a konfirmáció előkészítés számtalan módja, eszköze, egyénenként változó eljárása zavarja az egész kérdést. Némelyek indokoltan adják elő azt a véleményüket, hogy hiába, mert a konfirmáció előkészítés igazi mértéke az, hogyan tudja a gyermek a Kátét, mert ami szép dolgot neki mondanak, az mind elenyészik, feledésbe merül, amit azonban megtanul azt öreg korában sem felejt el, és örök kincse marad. Mások arra hivatkoznak, hogy az előkészítés alatti lelki hatásoknak kell eleve neknek és mélyeknek lenniök, s ezt úgy éri el, ha minden előkészítő óra egy-egy istentisztelet lesz, s nekiállunk a gyermekeknek, és predikálunk nekik unalomig a Káté már régen ismert tételeiről, mialatt az analfabétáknak kihagyjuk a miatyánkot, hiszekegyet, tízparancsot, hogy azt legalább tanulják meg.

Már ezekből is látszik, hát még az el nem számolt kérdésekből, hogy a konfirmáció ügyét *nem lehet részletekben* megoldani, s nem lehet egyes kérdéseket kiragadni belőle, hogy azok megoldásával felforgassuk az egészét. Sokan rámutattak már erre, „Az Út” maga első évfolyamában kitűzte tárgyalásra a kérdést. Ott *Makkai Sándor* szedte össze azokat a kérdéseket amelyek a konfirmáció ügyét érintik, hangsúlyozva már akkor a kérdés fontosságát is, de azt is, hogy a megoldás nincs olyan közel, mint gondolnók, s nem is közelíthető meg gyakorlati apróbb kérdések megoldásával. Hangsúlyozza, hogy tisztázni kell, mi a konfirmáció lényege és célja, mi a konf. előkészület lényege, és milyen jellegűnek kell annak lennie, csak azután jön az életkor, időtartam, szertartás, stb. kérdése.

Nyilvánvaló, hogy ha ezeket a kérdéseket mind sorra vesszük, láthatjuk, a konfirmáció egész problémája elsősorban függ magának az egyháznak a felfogásától. Az *egyház felfogásában* való ingadozás a leggyakoribb és legbiztosabb oka a konfirmáció kérdésében való ingadozásnak is. Mint ahogy minden életnyilvánulása az egyháznak, úgy a konfirmáció is az egyház kálvinista fogalmából magyarázható ki. Ha az egy-

házat csak *szociális* intézménynek tekintenénk, nem lenne érthető, miért konfirmálhatunk olyanokat, akik az egyháznak, mint szociális közösségnek teljes jogú tagjai gyanánt nem tekinthetők, mert nem bírhatnak még jogokkal az egyház külső élete intézésében. Ha az egyházat *tanító* intézménynek nézzük, a konfirmáció célját sem láthatnánk másban, mint abban, hogy az egyház hittételeit betanítja, ha a katolikus egyház fogalmat vallanánk az egyházat odaállítva a hívő és Isten közé, akkor a konfirmáció lezárása lenne az egész vallásos fejlődésnek, egy hűségeskű az egyház iránt s ezzel a vallásos nevelésnek a legmagasabb pontja is lenne. Ha az egyházba való beletartozás szintén egy szertartástól függne, akkor az úrvacsoravétel lenne a konfirmáció célja, nem pedig pecsétje, s ha a teljes vallásos fejlődés végső frontjául, akarnánk odaállítani, akkor nem 18—20, de sokszor 25—30. életévre kellene azt kitolnunk.

A konfirmáció cselekménye azért különösen fontos és a problema azért olyan nehéz, mert a konfirmáció az egyház munkásságának mind a négy, de különösen három tevékenységi ágában egyformán jelentős szerepet tölt be. Beszélhetünk a konfirmáció problémájáról az *igehirdetésben*, mikor azt kérdezzük, mi az a homiletikai elem, amit a konfirmációi beszédnél használnunk kell, mi a konfirmáció homiletikuma. Beszélhetünk róla a *Katechetika* területén, s akkor nézzük, mint a vallásos nevelés egyik szakaszát és kérdezhetjük, a vallásos nevelés célja hogyan jelenik meg a konfirmációi előkészítésben, milyen talajon, milyen eszközökkel dolgozik. Ha a *liturgika* oldaláról nézzük, arról kell gondolkoznunk, mi a konfirmációnak, mint szertartásnak az alapgondolata, hogyan fejeződik ki, szemléltetődik a konfirmáció mint a vallásos tapasztalatok egy bizonyos komplexuma a kultuszban. Végül kétségtelenül beletartozik a *cura pastoralis* körébe is, miután az egész gyülekezet nevelésében, a konfirmándusok és konfirmáltak lelki gondozásában és a gyülekezeti munkában keresni kell a módokat, melyek az ifjúságnak épen ezt az osztályát a gyülekezet egységes életébe beletagozza.

A konfirmációban magában a következő elemek vannak-melyek lényegének egyes vonásait teszik: a konfirmáció *egyházi* cselekmény, de az egyház itt nem szociális oldalról, hanem vallásos oldalról jelentkezik, mint Isten országának megvalósulási tere, mely a benne levő és őrizetére bízott kegyelm, javak *önálló* használatába a gyermeket bevezeti, s mikor ezen az úton megindítja, s az önálló és öntudatos keresztyén élet lehetőségeit neki megadja, egyúttal annak a *közösségnek*, melynek létét épen ez a keresztyén élet ad, a gyülekezeti közösségnek a támogatásáról és segítségéről is biztosítja. Az öntudatos ker. élet első lépése a hozzánk való személyes kegyelem tapasztalása, s e kegyelem erejének a közösségben való

megélése: az *úrvacsora*. Ezért nem lehet *úrvacsora* konfirmáció nélkül, s akármilyen szertartás legyen is, az igazi konfirmáció az igazi *úrvacsorában* való részesedés. Látszik ebből, hogy azok a részletvonások, melyekről az előbb beszéltünk, s melyekkel sokan a konfirmáció lényegét akarják megragadni, nem merítik ki ezt a lényegét, csak egyes vonásait, különböző oldalait mutatják. A konfirmáció a *gyermek* vallásos fejlődésének egy szakasza, melyben az egyház javait és értékeit éli meg, de nem lehet végső pontja a fejlődésnek, mert ez a ker. élet folyton gyarapodó, erősödő. Nem fejezi be az egész vallásos nevelést, csak annak egyik szakaszát, azt, mely a vallásos értéket a közösségben fogja fel, és ebben megfelel a gyermek vallásos fejlődése egyik pontjának, mely után az egyéni, önálló és öntudatos, folyton gazdagodó lelki élet virágozik ki. Ezt kell értenünk hitbéli nagykorúság alatt, és semmiesetre sem azt, hogy aki konfirmált, az már be is végezte a fejlődést és további haladásra nem tarthat számot. Az *egyház* oldaláról a konfirmáció az új nemzedék tudatos magához való kapcsolásának az aktusa, mikor az egyház az új nemzedékben kivirágozni és kiteljesedni látja azt a hitet, ami az ő létét adta, s ami az ő életének alapja. Ugyanez történik a helyi *gyülekezetre* nézve a konfirmációban, mely ebben éli meg, hogy ő az egyetemes ker. egyháznak tagja, az ifjúságban látja jövőjének biztosítékát, az ő hitükben alapját s a közösségben, melyet vele megtapasztalnak, a megújulása zálogát. A gyülekezet és a konfirmáció nem választható el egymástól és nem nézhető külön, az egész gyülekezet ünnepe az, s nála nélkül értelmetlen.

Ha a konfirmáció gondolatát így fogjuk fel, sokkal könnyebb lesz most már szétszedni és csoportosítani azokat a kérdéseket, melyek reá vonatkoznak, és pedig az egyház három tevékenységi körében, ahol a konfirmáció kérdése legtöbb vonatkozást tartalmaz: a vallásos nevelésben, pásztorációban és kultuszban.

A *vallásos nevelésben* elfoglalt helyére nézve a következő főbb kérdések jöhetnek tekintetbe: mi a konfirmáció helye és a konfirmáció előkészítés szerepe az egész vallásos nevelés szervezetében? Mennyiben tanítás és mennyiben nevelés a konfirmációra való előkészítés? Mi az előkészítés anyaga, milyen legyen a Káté, tartalmilag és módszerileg? Milyen módszerrel történjék az előkészítés? Az ifjúság szellemi fejlődésében milyen motívumok azok, amelyek a kátétanítást illetőleg előkészítés során különös gondban részesítendőek? A *pásztoráció és gyülekezeti munka* körében a kérdések következőképpen merülnek föl: milyen szerepe van a konfirmációnak az egész gyülekezetnevelés s különösképpen az ifjúsági munka programjában és szervezetében? Hogyan lehet odaállítani, mint kiindulópontot a konfirmációt a gyülekezetnevelés alapjául? Milyen módszereket lehet alkalmazni és eszközöket fel-

használni arra, hogy ezt a célt a konfirmándusok és konfirmáltak nevelésével elérjem? stb. — A harmadik körben, a *kultusz* körében fontos kérdés az, hogy a konfirmáció mint kultuszi cselekmény milyen alakot ölt, milyen szerepe van itt a konfirmándusoknak, a gyülekezetnek, mint liturgusnak stb.

Mielőtt a konfirmáció reformjára vonatkozólag nézeteinket előadnánk, a legújabb olyan javaslatokról kell megemlékeznünk, melyek ebben a kérdésben fölmerültek.

Első ezek közül a múlt évben hozott határozata a *görgényi* egyházmegyének, mely a konfirmáció *idejére* vonatkozik, s melynek lényege az, hogy a konfirmáció előkészítés időtartamát ki kell tolni négy hónapra, mely alatt sokkal komolyabb előkészület adható. Az erre a javaslatra *pro et contra* bejött válaszokban és véleményekben érdekesen tükröződik az a bizonytalanság, mely a kérdés körül lebeg. Némelyek nem az időtartam, hanem a gyermek életkorának kitolásában látják a segítséget, mások ragaszkodnának a régiekhez, azt vallván, hogy ez az újítás részben kivihetetlen, részben felesleges. Az *udvarhelyi* egyházmegye által elfogadott vélemény (Nagy Lajos. Ref. Szemle 1924. 91. l.) több évre-akarja beosztani magát az előkészítést, ugyanilyen nyomon jár *Kacsó Lajos* egy igen eredeti terve (R. Sz. 1924. 134. s köv. ll.), mely abból a nagyon alapos elgondolásból indul ki, hogy a korhatár és a lelkifejlettség nem minden esetben egyezvén meg, a konfirmáció időpontját — állandó, az iskola után kezdődő előkészítés mellett — a lelki fejlettséghez s nem az évek számához kell kötni. Egy vázlatát az egész megoldásnak kíséreltem meg bevezetni „Még egyszer a konfirmáció kérdéséről” c. cikkemben, (R. Sz. 1924. 192. l.) rámutatván arra, hogy minden vélemény követeli — ha némelyek negative is — a kérdés megoldását s találkozik abban, hogy úgy maga az előkészítés alapossága, mint a külső alaki kérdései a konfirmációnak (korhatár, időtartam) elsőrendű fontosságúak.

A görgényi javaslatához most csatlakozott egy másik, a *nagyszebeni* e. m. javaslata, mely négy hónap helyett három évet hoz javaslatba, úgy azonban, hogy a konfirmációi előkészítés egy vallásos ismétlő iskola jellegét viselné magán, mely munkában tanítóinkat használnánk fel különösen. E javaslat nyilvánosan, irodalmilag nem tárgyalatott, de az egyházmegyék közül sok beadta már erre a véleményét. A *hunyadi* e. m. még a görgényi javaslatához szólva azon az állásponton van, hogy a konf. oktatás idejét kizárólag a helyi körülmények szabják meg, nem lehet senkit kényszeríteni rá, hogy keresetét és lakását otthagya, a születési helyén konfirmáljon, tehát a legalkalmasabb időben tartandó előkészítés után 15 éves korban konfirmáljon mindenki. Hangsúlyozza, hogy az egész népiskolai tanterv átdolgozásával a konfirmációra való előkészítést kell annak alapjává és céljává tenni. A *sepsi* e. m.

szükségesnek látja, hogy a gyermek 18 éves koráig nevelésben és pedig rendszeres vall. nevelésben részesüljön, magának a javaslatnak el vagy el nem fogadásáról nem szól. Az *orbai e. m.* figyelmeztet azokra a nehézségekre, melyek a terv útjában az áll. népokt. törvény oldaláról állanak, mely 14 éves kort szabván meg a tankötelezettség korhatára gyanánt ettől még 4 évi konf. oktatás 17 éves konf. korhatárt eredményezne, utal a helyiség hiányára s csak 1 évre óhajtja a konf. előkészítés idejét kitolni, azt is ott, ahol a körülmények megengedik. A *gyulafehérvári e. m.* elfogadja az eredeti tervet, biztosítani kívánja azonban a lelkész munkássága révén a vallásos képzés alaposságát. A *kalotaszegi e. m.* csak a téli hónapokra óhajtja ezt megkötni, hetenként két délutánra, a renitensek konfirmációját 17—18 éves korra akarja kitolni. Az *udvarhelyi e. m.* a hunyadi által említett nehézségekre utal; s várni óhajt a tervvel a felek. iskolai törvény megalkotásáig, mely az egész köznevelés által igénybevett időt megszabja és így módot nyújt a lelki munkák időbeli beosztására.

Kár, hogy az összes vélemények híján még nem kaphatunk egy általános képet arról, hogy milyen a közvélemény a konfirmáció reformja tárgyában. Mert bizonyos, hogy az olyan gyakorlati nehézségek, melyekre egyik-másik vélemény célzó, akármilyen fontosak legyenek is az egész reform *külső alkatát* tekintve, egyáltalában nem befolyásolhatják a konfirmáció *lényegéről*, annak a vallásos nevelés egész szervezetében elfoglalt helyéről való meggyőződésünket.

Az első, ami etekintetben fontos az, hogy meg kell különböztetnünk a konfirmáció tényét, magát, az előkészítés, válástanulás és vallásos nevelés tényeitől. Mert míg a konfirmációra való lelki előkészítés rövid idő alatt megtehető, a vallásos nevelést csakis arra a hat hétre, vagy akár egy évre szorítani, képtelenség. Véleményünk szerint tehát *külön* kell a vallásos nevelésnek az iskolaköteles koron túl való kiterjesztéséről és *külön* a konfirmációi előkészítésről beszélni. Maga a konfirmációi *előkészítés* a következő elemekből kell, hogy álljon: *tudatosítása* annak a hitnek, melyről a gyermek vallást akar tenni, s mely azon egyház hite, melyhez tartozik; ezt a hitet *személyessé és bensővé* tenni, hogy az számára ne egy külső hitvallás, hanem saját személyes hite kifejezése legyen; bevezetni azokba a *módokba*, melyek által azt a hitet tovább élheti, személyes és közösségi életében, Maga a szoros értelemben vett konfirmációi előkészítés tehát ezen elemek szerint a hit rendszeres összefoglalásából, a ker. élet alapjainak és módszereinek megismertetéséből áll. Csak természetes, hogy egy ilyen előkészítés nem húzódhatik esztendőig, mert ez csak elnyújtaná és megerőltelné azt, hanem egy 4—6 hetes lelki gyakorlat lehet csak, melyen a gyermekek nem annyira értelmileg készíttetnek elő, hanem lelkileg lesznek alkalmasakká

és készékké hitükvallására és az Isten országáért anyaszent-egyházukban való munkálkodásra. A konfirmációra való, hosszabb értelemben vett előkészítés idejét tehát évekre kitolni nem tartom szerencsés gondolatnak, annyival kevésbé, mert a konfirmáció pecsétje az Úri szent vacsora lévén, tulajdonképen erre kell az előkészítésnek irányulnia.

Egészen más dolog most már a konfirmándus kor előtti időben a gyermekek *vallásos nevelése*, mely a konf. előkészítéssel semmiképp sem tévesztendő össze. Mert amilyen helytelenek tartanánk azt, hogy magára a konfirmációra való előkészítés foglaljon el három esztendő, ép oly képtelenségnek kell tartanunk azt, hogy az iskolát kijárt 12—15 éves ifjúság vallásos nevelését komprimálni akarjuk a konfirmációi előkészítésre, s miután az iskolából kikerül és három évig a fegyelmezetlenségnek és gondozatlanságnak volt kiszolgáltatva, a konfirmációi előkészítés úgyszólván rövid hetével ezt az egész kérdést megoldottnak tekintsük. Sem a négy hetes, sem az egy éves konf. előkészítés *fel nem menthet* bennünket az alól a felelősség alól, hogy az iskolai nevelés alól kikerült és konfirmandus korba még nem jutott gyermekeket vallásos hatások alatt ne tartsuk, hanem megnyugtassuk magunkat azzal, hogy husvétől áldozócsütörtökig járnak „a paphoz“

Itt tehát két kérdés van: *először*: hogyan gondoskodjunk az iskolából kikerült gyermekek vallásos neveléséről a konfirmációig, *másodszor*: ebben a vallásos nevelésben milyen helyet foglal el a konfirmációi előkészítés. Ez a két kérdés külön dolog, egyiket a másikkal megoldani nem lehet, mindkettőt együtt kell megoldanunk. Amit a konfirmációi előkészítés elmélyítése, annak a gyermek lelkébe való közeljutása, stb. érdekében felhozunk azt *nem lehet elhallgattatni* és *nem szabad elhallgattatni* olyan kifogásokkal, hogy van-e vagy nincs-e helyiség és elengedik-e a szülők a gyermekeket lakóhelyükre, hogy konfirmáljanak. Véleményünk szerint magának a konfirmációnak a kérdését *leghatározottabban és legkeményebben* meg kell szorítani, s megszabni újra, hogy ebben a kérdésben úgy a hivek, mint a lelkész részéről minden megalkuvás, „méltányossági okokból és tekintetekből“ folyó, lehetetlen állapotokra vezető engedékenység vagy kibúvás gyökerében megszüntessék. Ami pedig a serdülő ifjúság *vallásos nevelését* illeti, ebben a kérdésben meg kell tenni minden lehetőt, hogy ez alól egyetlen gyermek se húzassa ki magát. Erre föltétlenül szükségünk van, nem az egyház, vagy a nemzet, de Isten előtt nem hordozhatjuk el a felelősséget, ha helyi körülmények és egyéb ürügyek miatt ezeket a gyermekeket kibocsátjuk a kezünk közül.

Ilyen módon, a serdülők vallásos nevelése és a konfirmációi előkészítés szétválasztásával meg lehet oldani a kérdést, melyre részletesebben jövő számunkban térünk ki.

I. L.

Tudomány és világnézet.

Legujabb Kálvin-tanulmányok.

II.

A múlt alkalommal láttuk Strasburg és Kálvin egybeillő szellemi és lelki képét külön-külön és láttuk egybeillesztve, összeforva az építő munkában: Igen, láttuk Kálvint strasburgi csendes gyülekezetében, hol lelkének és szellemének teljes energiáját adta az építéshez, a lelkiismeretek neveléséhez. Lásuk őt most — ugyancsak Pannier Jakab tanulmánya alapján — Strasburgon kívül, egyetemesebb munkamezőkön és azután magán életében, családjá körében: a legszélesebb és a legszűkebb körben, hol Kálvin szellemi és lelki génialitása igen érdekes megvilágítást nyer. Kálvin, mint külügyi diplomata és mint magánember, ez az a két vonás, amelyet ez alkalommal megrajzolni óhajtunk.

*

Kálvin nemcsak befelé, az egyházban, az iskolában, az államban, hanem kifelé is, a külföldön is egy talpraesett diplomata volt, akinek szava külföldön is nyomott a latban, aki respektált tekintély volt egész Európaszerte. Horizontja messze túlhaladta gyülekezete és országa határát. Alakja messze kiemelkedik a kicsiny strasburgi milieuból. Kálvin erős kapcsolatokat vesz fel Európa nagyobb szellemi és lelki mozgalmival is diplomáciai tevékenységet indít és fejt ki interecclésiai és internacionalis vonatkozásban.

Amikor a francia király és a német császár megegyeznek egymás között, négy colloquium ül össze három év alatt a függő kérdések elintézésére. Ezeken Kálvin is részt vesz és egyre nagyobb sullyal. Amikor az első colloquium összeül Leipzigban, még senki sem gondol arra, hogy Kálvint is elküldjék ide. De már hat hét múlva Frankfurtba megy Kálvin „akarata ellenére” és részt vesz egy gyűlésen mint hivatalos kiküldött, „hogy szolgálatot tegyen honfitársainak és hitsorsosainak”. Semmi kedve nem volt ide elmenni, egy előtte új és idegen környezetbe: német politikusok, diplomaták és teológusok közé. „Mennyire igyekeztem mindig egyedül lenni önmagamban — mondja Kálvin, — azaz nem szerettem megjelenni társaságokban, nagy gyűléseken, nem tudom, mégis hogy vezettek el mintegy erővel ide a fejedelmi napokra, ahol ember-tömegek társaságában kellett megjelennem”. Kezdetben itt is elhúzódik a zajos tömegetől s egy pár barátot keres magának, kikkel eszmecserét folytathat. Itt a frankfurti colloquiumon ismerkedik meg Melanchthonnal, akivel nagyon sokban egyet

értett. Mindketten ugyanazt a mérsékelt politikát követik. Sajnálják, hogy némely lutheranus és zwingliánus ellenségei maradnak a kölcsönös koncesszióknak.

Hat hónappal később Haguenauba delegálják Kálvint Bucerrel és Capitonnal együtt. Itt nagyon szigorúan elbánik a francia király kiküldöttjével, egy diplomata prélátussal, aki azonban nagyra becsüli a humanista papot. Kálvin ezzel a szigorú magatartásával is csak a francia királynak tett szolgálatot a császár és a német protestánsokkal szemben. Ezt maga a francia király is elismerte és meg volt elégedve a jó szolgálattal.

Három hónap múlva újra elutazik Kálvin, ez alkalommal már húzamosabb időre és teljesen hivatalos kiküldetésben Wormsba, ahol Bucer, Capiton és Sturm Jakab is megjelennek. Béza mondása szerint miután hallották itt Kálvint vitatkozni, Melanchthon így szólalt meg: „A theologus, egyszerű becsülettel” Kedves és Kálvin fáradhatatlan szellemére jellemző, hogy a nehéz viták közben elfáradva egy nap latin verseket komponál. Amikor a colloquiumot Ratisbonnba helyezik át, Kálvint is magukkal viszik, aki azonban nem szívesen megy. Imígyen panaszkodik: „elhurcoltattam nagyon is akaratom ellenére” E colloquium azonban Kálvin gondolatának a diadalával végződött: „Az igazságot meg kell őrizni tisztán és világosan, anélkül, hogy elhomályosítanánk hazugsággal, vagy megrontanánk kétélű csipős megjegyzésekkel”. Melanchthon is egyre jobban Kálvin géniusának a hatása alatt áll: „Delectatur magnopere ejus ingenio”. Sőt a német theológusok is őt bízzák meg a porte-parale-lal a katolikusokkal való konferenciájukon.

Ezen nemzetközi és felekezeti konferenciákon való részvétel, a sok utazás egyre jobban kiszélesítették Kálvin horizontjának határait. Megismerte Európa országait, fejedelmeit, városait. Megismerkedett a francia királlyal, sőt magával a német császárral is. Strasburgi tartzkodása után sem szünt meg érdeklődése a külföld iránt, sőt még nagyobb propagandát indított el egészen Lengyelországig és fel egészen Skóciáig az evangélium propagálására.

A katolikus Kampschulte is igen nagyra becsülte Kálvin gondolatának ezt a meggazdagodását Strasburgban: „Látköre kiszélesedett ott, tudománya elmélyült. Három évi tanulmány kellett ahhoz, hogy egy hatalmas reformator és törvényhozó legyen belőle, aki, visszatérve Genfbe, minden támadás ellen fenn fogja tudni tartani magát”

Ezek a külügyi missziók azonban nem feledtetik el vele kicsiny strasburgi nyáját és népes háza táját. A colloquiumok végén azonnal megjelenik gyülekezetében és másnap már prédikál az Igét szomjuhozó népnek.

Mіндеzt a nagy belföldi és külföldi munkát óriási lelki küzdelmek között végezte Kálvin, mert a genfiek ezalatt erő-

teszteléseket tettek az ő visszahívására. Ezek a kísérletek csakhamar sikerrel is végződtek.

Elutazása előtt azonban pillantsunk még egyszer a nagy reformátorra és hatoljunk be az ő magánéletébe is, amely oly sokunk előtt ismeretlen vagy csak részben volt ismert. Ismerjük meg mint munkatársat, vendéglátót, barátot, testvért, férjet: legszűkebb körben a legtágabb látókörűt, a legkisebb dolgokban a legnagyobb szívűt, s a legföldibb vonatkozásokban a férfiut, aki nem e világból való volt.

*

Munkatársaival való viszonyában már láttuk. Legközelebb állott hozzá Bucer, aki némelykor szigorú, de mindig kedves tanácsadója volt. Előtte Kálvin is igyekezett megalázkodni, ha nem is mindig sikerült is ez neki: Még nem fékeztem meg állati indulatomat — mondja Kálvin —, jóllehet tettem már némely haladást bizonyára“ A fiatalabb munkatársaival szemben Kálvin mindig leereszkedő és gyöngéd volt. Tanácsaival látta el őket saját tapasztalataiból: „Mérsékeld amennyire csak lehet az elhatározás durvaságát a kifejezés mód gyöngédségével“ — mondja egyik segédpapjának. Egy másiknak: Minden iránt szabadok, így szolgálai leszünk a békének és az egyetértésnek“ Ez a szabad szellem vezette őt kifelé és befelé néző magatartásában egyaránt.

Barátságában szenvedélyes és hűséges volt Kálvin. Tanítványainak egész serege rajongja őt körül, akiket Kálvin is nagyon szeret. Egyik tanítványa így ír alá: „tui amantissimus“ A másíkról ő ír így: „Totus ardet“ „Te ismered — emlékezteti Viret — a gyöngédséget vagy jobban mondva szívem lágyágát“ Mikor azonban szakítani kell valamelyik barátjával, nagyon szenved Kálvin. Ez történik, amikor hat évi belső barátság után szakít egy volt plepanussal, aki Angoulême közelében fogadta Kálvint, elkísérte Strasburgba és Genfbe is és sokat segített rajta. De amikor az rekatholizál és régi barátja ellen fordul, Kálvin szakít vele, de nagyon szenved miatta.

Ezután a szakítás után a belső barátság növekszik Kálvin és Sturm, a rektor között, de szívében az első helyet mégis egy honfitársa nyeri el: Claude Feray, fiatal hellénista. „Mily biztos és hűséges barát volt ő számomra — írja Kálvin — ezen két év alatt, ő, aki fentartott engem annyi unalom között: majdnem testvérem volt. Nagy szükségem van egy tanácsadóra, aki nem hagy el engem soha“. Amikor pestis által hal el barátja, így szomorkodik Kálvin: „Isten elvévén őt tőlem, büntetni akarta bűneim!“

Kálvin anyagi helyzete Strasburgban nehéz volt kezdetben és sohasem könnyű. Az első kilenc hónap alatt nem kap fizetést, azután ötvenkét forintot egy évre, amit később a „so-

larques“ felemelnek száz forintra azzal a feltétellel, ha lemond az előbbi fizetéséről. Ez az évi fizetés — bevallja Farelnek — házassága után alig elég nyolc hónapra, „de ez az én hibám, hogy ilyen helyzetben vagyok“ — mondja Kálvin. Kálvin kezdetben nagy szükségben élt, úgy hogy barátai aggódnak érte. Athononi pap, Farel által informálva, így válaszol: „Nem minden fáradtság nélkül takarítottam meg ezt a tíz koronát kegyes Kálvinunk támogatására“ Ő — Béza tanúsága szerint — „távol volt e világ javai sóvárgásától“ Lemondván noyoni javadalmairól is, fix bevétel nélkül marad; azonban módját találja a nálanál szegényebbeknek kölcsönözni, de állandóan hangsúlyozva, hogy nem sürgős a visszafizetés. Később így ír: „Jelenleg olyan helyzetben vagyok, hogy nem tudok fizetni egy as-t sem. Azonban mégis kell élnem abból, amim van, ha nem akarok testvéreim terhére lenni“ „Amije van“ az nagyon kevés: testvérével örökölte Olivétan javainak felét, de ezt is meg akarták osztani egy fiatal neuchâтели leánnyal, akinek unokatestvérük többé-kevésbé jegyese volt. Ez örökség jórészt könyvekből állt. Kálvin eladja azokat, épen úgy az ő sajátjait is. Erre a forrásra már Strasburgba való megérkezésétől kezdve számított: „Eledelem semmibe sem kerül. Azokhoz a szükségekhez pedig, amelyek a szájon túl vannak, a könyvek fogják szolgáltatni a pénzt“. Könyvnyomtatója előlegez neki rendkívüli költségekre. Farel megbizsa azzal, hogy egy hordó könyvét adja el, amit Genfből fognak küldeni Neuchâtelbe: „Ne add oda azokat tíz batzon alól (körülbelül 9 háború előtti korona), ha azonban az egészset kéri, oda hagyhatod nyolcért is“

Gyengén lévén szituálva anyagilag kezdetben Bucernél lakott és étkezett. Később külön lakása van, ahol számos vendég talál menedéket: némelyek fizetnek pensiont, mások többé-kevésbé ingyen, különösen a boursiers diákok, akik némelykor nagyon éheznek: „valde esuriunt“ A földszinti tágas teremben tartózkodnak a szolgák, ahol gyakran fáradt utasok, katonák kapnak éjjeli szálást. Azonban még sem vesz fel Kálvin akárkit házába. Egy alkalommal visszautasít egy méltatlan prêtre-t: „Nem tartottam méltónak az üdvre, sem egy tekintetre; lakásunk nincs nyitva az előtt, akit az Isten egyháza elkergetett“ De akit egyszer felfogadott lakásába, az az ő vendége volt, arról gondoskodott. Amikor egyik vendége meghal házában pestis járványban, milyen fájdalommal ír az áldozat apjának: „Szerettem mint egy fiút. Tisztelt engem, mint egy apát. Mikor elvesztettem őt, több napon keresztül nem tudtam semmit csinálni, csak sírni. Ne gondoljuk, hogy ő virágjában maradt: Isten szemei előtt ő megérett.“ Ifju vendégei között ott vannak az egyetemi hallgatók, egyszerre négyen is, akiknek nagyobb része minden anyagi megélhetés nélkül van. Kálvin segíti őket, gyűjtést rendez számukra. Segíti testvérét,

Ferayt is, akit ugyancsak Kálvin háza fogad be. Egyik vendég a másiknak adja át a helyet. Sokszor nyolcan is vannak házában, akik bizony mozgalmassá teszik a csendet és magányt szerető Kálvin lakását. Sokszor nézeteltérés is akad a vendégek között. Különösen egy hölgy, aki fia kíséretében van Kálvinnál, sokat disputál Kálvin testvérével, aki méltatlankodva ott is hagyja a házat, megfogadván, hogy addig vissza sem jön, amíg ez a hölgy itt van.

Kálvin népes családja mellett mégis család nélkül volt kezdetben. Megérkezése előtt nyomát sem találjuk házassági préoccupációinak. Bucer hatása alatt kezd foglalkozni e gondolattal. Bucer erkölcsi kötelességnek tartotta a házasságot az evangéliumi prédikátor számára, azért hogy megerősítsék a római egyházzal való szakításukat. Lutherék még a bigámiát is megengedik az ótestamentum szószerinti magyarázása alapján. Ismeretes a langgrave botrányos esete, amelyben Lutherék így határoznak: „az evangélium nem ajánlja, de nem is tiltja azt, amit a mózesi törvény megengedett a házasságot illetőleg!” De ők is látták a példa gyászos következményeit s azt ajánlják, hogy a bigámiát titokban kell tartani. Ezzel ellentétben a Strasburgi nép nyíltan ellensége a bigámiának. Egy kétnéjű anabaptistát a vízbe dobnak. A magistratus bünteti a házassági hűtlenséget. A papok fedhetetlen házasságban élnek. Bucer, a volt barát, egy volt apácát vesz feleségül, aki tizenhárom gyermekkel ajándékozza meg őt. Később özvegyiségében másodsor is megházasodik, Capiton özvegyét veszi el, aki Occolampade első felesége volt.

Egyik reformátor sem látott azonban oly tisztán a házasság kérdésében, mint Kálvin, akinek erős jogi és erkölcsi érzéke volt e tekintetben is. Élénken helyteleníti a landgrave kettős házasságát s azt „*δυογαμία*“-nak minősíti inkább mint *δυγαμία*-nak: ocsmány házasságnak inkább, mint kettős házasságnak. Kijelenti, hogy a patriarchák példáját nem kell normatív példának venni, mert az a primitív emberek kapzsiságának szomorú és idői koncessziója. Nem osztja az özvegy papok másodsorú házasságot, sem a papok quasi-kötelező házasságát. Mindenesetre nem osztja a kötelező nőtlenséget sem: „En, aki oly ellensége vagyok a nőtlenségnek, még mindig nem vagyok megházasodva. Soha sem fogok-e megházasodni? Nem azért lesz, hogy — megszabadulva a hiábavaló lőtás-futástól (tracas) — az Urnak tudjam odaszentelni magam.” Tehát azért szeretne megházasodni, hogy megszabaduljon a háztartási gondoktól. Ami bizony azt árulja el, hogy Kálvin nem volt szerelmes temperamentum. Erről tesz ő bizonyosságot özvegyiségében is: „A célibátus nem kínzott hajdan sem, gyötörelem nélkül veszem fel újra egykori nőtlenségi állapotom.”

De Bucer már az első hónapoktól kezdve presszionálja Kálvint, hogy keressen feleséget magának Strasburgban. Kál-

vin levelezik Farellel is ez ügyben, aki ajánl is egy szépséget. „Az egyetlen szépség, aki vonz engem, egy szemérmes, erényes, egyáltalán nem coquette, takarékos, türelmes, képes ügyelni egészségedre. Akit te személtél ki, megvalósítja-e ezen feltételeket? Akkor siess, nehogy egy más megelőzzen minket. Ha nem, akkor nem fogunk beszélni többet erről“. És nem is beszélnek erről tíz hónapon keresztül. Azután Kálvin ír egy strasburgi családról, amelyik előnyökben részesíti őt. Ő azonban kitért előlük. „Ez a fiatal nemes személyiség kondíciómon felüli háttal rendelkezett. Nem ismeri nyelvünket. Testvére presszionált engem. Majdnem rám erőszakolták. Az Isten szabadított meg engem. Azt válaszoltam, hogy semmit sem fogok csinálni, ha a lány nem igéri meg azt, hogy megtanulja nyelvünket. A lány időt kért a gondolkozásra“ Ezalatt Kálvin hogy megszabaduljon a hálóból, kezdeményez — először életében — más helyt: „Elküldöttem testvéremet és egy barátomat, hogy kérjék meg egy másiktól a kezét. Ha ő — amit remélek — beleegyezik, az esküvő is meglesz rövidesen“. Az esküvő azonban elmaradt, sőt az eljegyzés is felbomlott: „Még nem találtam feleséget, — írja Farelnek, — nem tudom, kell-e egyáltalán tovább folytatni a keresést. Chaude és testvérem eljegyezték. Visszatérésük után három napra azonban olyan hír jutott füleimbe e leányról, hogy kénytelen voltam visszaküldeni testvéremet, aki aztán feloldozott“.

Hat héttel később, hirtelen elhatározás történik, mint annyi másszor, Kálvin életében és megházasodik harmincegy éves korában. Feleségül veszi Idelette de Bure özvegyasszonyt, akinek egy fia és egy leánya maradt hátra előbbi férjétől Stordeur Jánostól. Az új házaspár azonban szomorú mézesheteket él. Mindkettőt leveri a betegség. „Nehéz fejfájásom utólcé: olyan családias betegség nálam, hogy nem vettem komolyan, de kedden, a predikáció napján, alig-alig tudtam beszélni miatta“ Ágynak dől és izzad kegyetlenül. Feleségét állandóan a hideg rázza, „alig tud felemelkedni ágyán“. Kálvin aggódik miatta és féltő gonddal veszi őt körül. Később, amikor Wormsba megy hivatalos kiküldetésbe s ezalatt Strasburgban kiüt a pestis és megöli és széjjel szórja Kálvin vendégeit, kimondhatatlanul aggódik felesége iránt: „Feleségem visszavonult testvéréhez — írja Kálvin. — Nappal és éjjel szemeim előtt van ő, aki tanács nélkül maradt, mivel-hogy férje távol van tőle“. Visszatérve még csak tíz hetet tölt Strasburgban s aztán elutazik Genfbe. Felesége nemsokára követi őt ide, ahol kevés év múlva meg is hal.

Nagyon gyenge fizikumu volt, akárcsak maga Kálvin. Ő diák korában még elég jó egészségnek örvendett. Fáradhatatlan gyalogló volt. De a sok éjszakázás (dolgozott), a sok utazás (üldözés, konferenciák) és a lelkipásztori gond megtöri egészségét. Már huszonhat éves korában így beszél: „ez a

megettört élet nemsokára befog fejeződni és nem lehet más, mint a halhatatlanság felett való méditáció“ A strasburgi klíma is kedvezőtlen volt egészségére. Itt kapott valami láz-betegséget, amelyből aztán soha sem gyógyult ki. Nem is tudott ügyelni egészségére: „Nem tudom gondolni magam úgy, amint te ajánlod“ — írja Farelnek. Egy évvel később ugyan-csak Farelnek: „Mennyire fiatal vagyok még és látom testem erőtelenségét és indispozícióját“ De aztán hamar elfelejtkezik a világi nyomorúságairól; átadja magát magasabb rendű világoknak a szelleminek és lelkinék. Ezekben él ő és gazdag-szik, mialatt teste összébb és összébb zsugorodik, mignem által vitetik egészen ebből a mulandó, árnyékvilágból oda, az örökkévalóságba.

Befejezésül próbáljuk megrajzolni Kálvin és felesége portraitját: Kálvinról egy maradt fenn ebből a korszakból, amely Hánauban van (nem nagyon messze Strasburgtól) a református egyház consistoriumának termében: ennek egy másolata a frankfurti egyház tulajdona. Szerzője ismeretlen: se Holbein, se Titien, amint azt állították. A portraiton Kálvin fekete bársony doktorsapkával jelenik meg, egész öltözete ugyanilyen fekete bársony, elegáns egyszerűséggel. Fehér nyakfodorral és fehér kesztyűvel, amelyeket bal kezében tart. Egyik ujján gyűrű van, amelynek vörös befoglalt drágakövén olvasható talán 1541.

A physionomiája finom, a vonásai gyöngédek, az élénk és kék karikás szemei egyenest előre néznek; a szemöldökei pontosan íveltek, az orra nagy, a szája vékony, a szakállát egészében viseli, kevéssé dús szakáll, de nagyon gondozott, az álla kevéssé előre nyúló, mint a későbbi képein, a járom-csontok pedig kissé kiállók.

Egészében komoly és distingvált. Ez nem egy falusi pap, nem is egy bozontos professzor, hanem inkább egy gentil-homme, aki épen oly könnyedén megjelenik a ferrarei vagy a ralisbonnei udvarban, mint a papok konventjén vagy az egye-temi előadó-teremben.

Idelette de Bure hagyományos portrait-ja, a donai múze-umban reprezentál egy még elegánsabb személyiséget. Ő is bársonyba van öltözve, sötét blúz aranyozott gombokkal, duz-zadó ujjakkal és karcsú derék aranylánc övvel. Hajában ezüst kőfésű fekete fátylat tart.

A nyakfodor magas, a selyem újjak fehér fátyol szövet-tel borítvák. Ez egy nagyon gazdag bourgeoisie-nak az öltözete. A haja fekete, két kis szállaggal, a szája kicsiny, a szemöldökök ritkásak és majdnem vízszintesek az eléggé előszökő szemöldök íveken, az orra kicsit pisze, az arca elég csinos, kerekded, de jelentéktelen kifejezéssel.

Muzsnai László.

Asszonyainknak.

Szenvedés — vigasztalás.

Száguldva süvít a vihar a ház körül, paskolva csapdossa oda a havat az ablakokhoz. Benn a szobában a lámpa alatt ül az édesanya a kisfiával. Aggódva figyeli a hörgő lélkzetzével hangját a szomszéd szobából. Most alszik a beteg — de ha fölébred, akkor újból elkezdődik a kínos fuldoklás, amely már három nap óta gyötri a szegény szenvedőt. Oh vajjon meddig tarthat ez még mi lesz belőle és a gyermekéből, ha . . . ?

A kisfiú a térdére támasztva a könyökét, elmerülve olvas. Hirtelen fölneéz:

„Sokat kellett szenvednie” — Anyuka, mi a szenvedés?

Az anya összerezzen s magában ismétli a gyermek szavait. De aztán lenéz a könyvre és mosolyog:

„A szenvedés? — A szenvedés, fiam, az Isten keze, a mely ránehezedik a szívünkre.”

„Anyám — miért nehezedik ránk az Isten keze?”

„Hogy közelebb vonjon magához, hogy megerősítsen:

„Hogy megerősítsen, — mire, anyuka?”

„Az örökkévalóság számára, kicsi fiam.”

„Hát ott is van szenvedés?”

„Nem, ott már nincs. De a szenvedés, ha legyőztük, megszabadít s közelebb von a mennyhez.”

„De anyuka, amíg itt a földön járunk, hogy szabadulhatunk meg a földtől?”

„Külsőleg nem — Gáborkám — csak belsőleg. Látod, mindaz, amibe a szívünk úgy belekapaszkodik, az nem a mienk hanem az Úré. S akkor leszünk szabadokká, ha mindazt, amit Ő tőlünk elkér, készségesen visszatesszük a kezébe. Mindenkor mindent oda kell tudnunk adni az Úrnak — ez tesz szabaddá, gyermekem.”

A fiú elgondolkodva néz maga elé, végre újból megszólal:

„Mindent, anyám? — Apukát is?”

Remegés fut át az asszony testén.

„Igen, kicsi fiam . . . őt is.”

A gyermek mélységesen elkomolyodik s hallgatva néz bele a hóviharba. Aztán visszafordul a könyvéhez s egy mély sóhajtással újra belemélyed az olvasásba.

Az asszony feszülten hallgat át a másik szobába. Milyen csönd van odabenn . . . milyen néma csönd. Egy iszonyú gondolat villan át az agyán s minden vére a szívébe tolul. Felugrik s átrohan a másik szobába s felsikolt:

„Óh Istenem . . . kicsi fiam, ez a szenvedés” s leroskad az ágy előtt.

Halkan simogatja a tavaszi szellő a házat. A nagy csendben odakünn, hallani a tavasz nesztelen lépteit, amint jön. Lágyan csipogva mozog egy kis madár a fészkében az eresz alatt, mint egy lenge selyemfátyol úgy borul a zsenge zöld lombfakadás a kopár földre.

Az édesanya és a kisfiú megint együtt ülnek, mint akkor, de most olyan más minden. Az édesanya fehér, állátszó kezei remegve simítanak végig a fekete gyászruhán, a szemei könnytelen üres tekintettel néznek bele a fésző tavaszba.

A gyermek anyjának kopott bibliájában lapozgat. Sóvár szemekkel gondolkozik azon, amit olvas. „Vigasztalást adok nektek” ... Anyuka, mi az vigasztalás? — s kis kezét könyörtelven teszi bele az anyjéba.

Az asszony üresen néz maga elé.

„Vigasztalás? — óh Gáborkám — az nincsen.”

„De anyuka, itt meg van írva.”

Az anya ránéz s meglátja a bibliát. Remegő hangon mondja:

„Olvasd el, mi van megírva?”

„Áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusunknak Atyja és minden vigasztalásnak Istene, aki megvigasztal minket minden nyomoruságunkban. Mert amint bőséggel kijutott nekünk a Krisztus szenvedéseiből, úgy bőséges is a mi vigasztalásunk Krisztus által.”

A gyermek fölneéz s örömmel látja, hogy anyjának szemében egy mély ragyogás gyúlt föl. Elveszi a könyvet tőle és lapozgat benne, a fiú figyelmesen nézi.

„Anyuka, — hát mi a vigasztalás?”

De anya nem felel, csak olvas.

„Mert megtanulta azokból, amiket szenvedett, az engedelmességet.”

Azán feltekint s elgondolkozva mondja:

„A vigasztalás az Úrnak keze, amely szeliden megsimogatja a szívünket s áldássá változtatja a szenvedést.”

„Akkor megint örülhetünk, ugye anyuka?” s szemei kéréllő vágyal néznek az anyjára.

„Kifelé nehezen — Gáborkám — de benn a szívünk mélyen, igen.”

S magához öleli s megcsókolja a szemeit, az apja szemeit.

„Azért akár élünk, akár halunk, az Úréi vagyunk.”

— Látod, Gáborkám, ez kapcsol össze apukával is. Ha mi lenn vagyunk is még a földön s ő odafenn a mennyben — mi is, ő is csak egyre nézünk. Jézusra, a mi Megváltónkra.

Ragyogó szemekkel néz rá a gyermek:

„Óh, anyukám, milyen szép ez!” — s mélyen, boldogan föllélekzik.

„Ez a vigasztalás, kicsi fiam.”

Pilder Mária.

Egyházi Szemle.

Egy lelkész heti munkarendje.

Hétfő. Reggel 6—7. Csendes óra. 7—8. Istentisztelet, rövid bibliamagyarázattal. Utána a konfirmándusokkal tanítás és énekgyakorlat. 9 órakor a vasárnapi textus kiválasztása, a téma és a főrészek megjelölése. 10—11. Az irodai teendők ellátása. 11—1. Iskolai vallástanítás. 2—4-ig tanulás, olvasás, esetlegesen lelkészi funkciókra készülés, vagy azok végzése. 4—6. Beteglátogatás, hívek látogatása. 6—7. Bibliakör az asszonyokkal. 7—9. Szabad foglalkozás. 9—10. Csendes óra.

Kedd. 6—9-ig mint fent. 9—10. A vasárnapi predikáció vázlatának elkészítése, a legfőbb gondolatok kijelölésével. 10-től d. u. 6-ig mint fent. 6—7. Bibliakör a férfiakkal. Tovább mint fent.

Szerda. 6—9-ig mint fent. 9—10. A vasárnapi predikáció bevezetésének megírása. D. u. mint fent, 6—7. Bibliakör a leányokkal. Tovább mint fent.

Csütörtök. 6—8-ig mint fent. 8—10. A vas. pred. I. részének megírása. D. u. 5-ig mint fent. 5—6. Vas. isk. előkészítő óra. 6—7. Bibliakör a fiukkal. Tovább mint fent.

Péntek. 6—8-ig mint fent. 8—10. A vas. pred. II. rész és befejezés megírása. D. u. 6-ig mint szerdán. 6—7. Pesbiterekkel konferencia. Tovább mint fent.

Szombat. 6—9-ig mint szerdán. 9—10. A predikáció megtanulása. 10—1-ig a vasárnapi teendőkre való előkészülés. D. u. a hívek ügyeiben való levelezés és eljárás. 7—10-ig mint fent.

Vasárnap. Fél 9-től fél 10-ig vasárnapi iskola. 10—11. Istentisztelet. 11—1. Keresztelés, esketés. D. u. 3—4. Kátémagyarázat. 4—6. Kirándulás vagy népünnepély. 6—7. Vall. estély. Tovább mint fent.

A lelkész teendői.

Hivatalos teendők: Az irodai munka végzése. Lelkészi funkciók végzése.

Igehirdetés: Mindennapi reggeli istentiszteletek, bibliamagyarázattal. Vasárnapi predikáció és kátémagyarázat.

Evangelizáció: Bibliakörök és konferenciák a felnőttekkel és presbiterekkel. Irodalmi munka és iratterjesztés.

Vallásos nevelés: Iskolai vallásitanítás, confirmándusok előkészítése, vasárnapi iskola, fíj. bibliakörök és konferenciák.

Lelkigondozás és szeretetmunka: Beteglátogatás, hívek látogatása, a hívek ügyeiben való levelezés és eljárás. Szegények, árvák stb. érdekében való munkaszervezés és irányítás.

Önnevelés: Csendes órák, tanulás, olvasás, keresztyén életrend és gyakorlat.

*

A fentebbi két kis közleményt egy városi lelkész társunk küldötte be abból a szempontból, hogy adalékul szolgáljanak egy lelkipásztori munkaprogram kialakításához. Megjegyzi, hogy itt nem eszményt körvonalazott, hanem az ő tényleges elfoglaltságát és a körülmények által parancsolt élet és munkarendjét írta le. Kérdi; sok-e, kevés-e az, amit végéz? Pótlendő volna-e és mivel, hogyan a munkarendje és a teendőik jegyzéke? Hogy alakulna falun? — Szeretnők, ha olvasóink a lelkipásztor heti munkarendjére és teendőire nézve a fentiekhez fűzött megjegyzéseiket lapunkhoz beküldenék.

Előfizetések nyugtázása.

Folyó évi március 15-éig a következő előfizetések folytak be kiadóhivatalunkhoz: Molnár Sándor Arad 150, Kalmár István Bályok 150, Jakab József Bögdöz 150, Bőjtke Andor Marosjára 150 Ref. Wesselényi Kollégium Zilah 135, Kiss Endre Keresztvár 75, Kónya Kálmán Bádeni 300, Kömives Sándor Bátfa 180, Simon Mihály Rimaszombat 170, Joan Vondra Prosec 360, Szász Márton M. régen 150, Janó Albert Hátszeg 130, Tóth Kálmán Deáki 180, Páloczi Czinke István Rimaszombat 180, Simon József Szeszta 180, Kovács Lajos Nádasd 180, Fürjész Jenő Petószinyei 150, Koncsol János Felsőlánczi 180, Pásztor István Bárca 100, Kőszeghi Gábor Tornagörgő 180, Demeter István Küsmöd 150, Derzsi Endre Kisgalambfalva 75, Sipos Gyula M. Borzás 150, Saja Sándor Helyt 75, Gulya Géza Helyt 75, Molnár Imre Bardocz 75, Szászvárosi ref. egyh. lelk. hiv. 150, Lőrinczi Árpád Vajasd 115, Sebestyén Ferenc B. Krakkó 75, Szabó Zoltán Lupény 150, Muzsnay Ödön Nyáradszereda 75, Balogh Jenő Istvánháza 150, Toró Ákos Galac 150, Ref. egyház Erzsébetváros 150, Jancsó Lázár Páké 90, Járay Márton Zágon 150, Kovács Sándor Vadasd 150, Keresztesi Gyula M. Péterlak 190, Hegedüs Albert Szalacs 150, Maksay Elemér Radnót 300, Ref. Egyház Ujvidék 360, Frenczel Bélá Ruszka 175, Kiss József Hejcze 175, Szabó Lajos Csöbadon 180, Sigmond József Jánosfalva 300, Kassay Béla Tenke 150, Bodor Jenő Szatmár 40, Csiszár Gyula Pele 150, Csulak Ferenc Béta 150, Bartha Lajos Aranyosgyéres 100, Nánay Atilla Hercegszöllös 180 Leut.

„AZ ÚT” kiadásában eddig megjelentek és kaphatók :

1. *A ref. presbíter kis kátéja.*
IV. bővített kiadás. Eddig
7000 példányban jelent meg.
Darabja 3 Leu.
2. *Néprajzi feladatok Erdélyben.*
Ára 5 Leu.
3. *Maradj velem.* Imakönyv.
Ára kötve 35 Leu.
4. Makkai Sándor : *Élet fejedelme.* Elbeszélések. —
Ára bérmentve 45 Leu.
5. Makkai Sándor : *Zörgessetek és megnyitjátik néktek.* Vallásos estélyekre való előadásokat, elmélkedéseket, egyházi beszédeket, temetési beszédeket és cikkeket tartalmaz. Ára 180 Leu.
6. Ravasz László : *Az emberélet útjának felén c.* könyvünk első kiadása teljesen elfogyott ; a második kiadást most rendezzük sajtó alá.
7. *Gyermektraktátus.* — — —
Ára 75 bani.
8. *Törzslap.* Vasárnapi iskolások számára. Ára 75 bani.

Ünnepnapok :

- Népies traktátusok. Egy füzet
ára 2 Leu.
Egy sorozat (10 darab)
ára — — 20 Leu.
1. Makkai Sándor : Az Eszter padja. (Elbeszélés).
 2. Vallásos költemények.
 3. Br. Hacke Károlyné : Anyák könyve.
 4. Tavasz Sándor : Kálvin János élete.
 5. Gyallai Domokos : Mindenre sor kerül.
 6. Órhelyi I. : A vasárnapi iskoláért. Gyermek-szindarab.
 7. Baksay Sándor : Egy kopott naplóból. (Elbeszélés.)
 8. Baksay Sándor : A hazugság — hazugság. Elbeszélés.
 9. Vásárhelyi János : A szülők öröme. Szindarab.
 10. Derzsi Endre : A magad értelmére ne támaszkodjál. (Füzet a millenisták ellen.)

Hol az igazság?

Kálvinista Kálmán és Adventista András beszélgetése.
Ára 5 Leu.

Olvasóink szives figyelmébe ajánljuk :

Charlesworth M. L. - Tisza Etelka : A könyvörülletes gyermekek.
cz. regényt. Tárgyánál fogva családi olvasmányul, jutalomkönyvnek igen alkalmas, valamint népkönyvtárak részére is nagyon megfelelő. — Ára 40 Lei.
Kiadóhivatalunknál megrendelhető.

Bibliák, Újtestamentumok, Imakönyvek, Bibliai képes albumok, Bibliai mondással ellátott faliképek, Levelező lapok és általában minden keresztyén építőkönyvek stb. legolcsóbban „AZ ÚT” kiadóhivatalában szerezhető be.

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

FIÓKJAI:

Désen, Dicsőszen-
mártonban, Gyula-
fehérváron és
Marosvásárhelyen.

Saját tőkési
48 millió lei.

Engedélyezett de-
vizahely.

Átutal bárhova,
Safeiókokat ad
bérbe. Betéteket és
letéteket fogad el.

Minden bankügyletet előnyösen végez.

Betétek után a legmagasabb kamatot
fizeti a

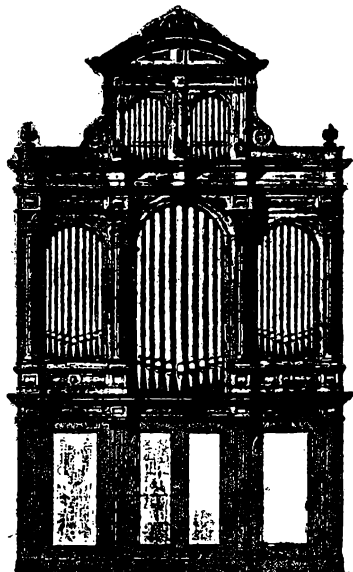
Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ-KOLOZSVÁRT

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Simon László orgona készítő
mester. Vállal
orgona készítést és javítást.

Cluj-Kolozsvárt, Str. Brătianu 24 sz.

Képes levelező laphoz
való klisé készítését és
a klisé alapján levelező
lap nyomását jutányos
ár mellett vállalja a

„MINERVA“

IRODALMI ÉS NYOMDAI
MŰINTÉZET R.-T.

Cluj - Kolozsvár

Str. Baron L. Pop Nr. 5.

lyomatott a Minerva Irod. és Nyomdai Műintézet könyvnyomdájában. Cluj.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VII. ÉVFOLYAM

4—5. SZÁM

Alapította

RAVASZ LÁSZLÓ

1925

ÁPRILIS—MÁJUS

TARTALOM

Az Ige tükrében. A mások véleménye, mint a Krisztushoz jutás akadálya. (T. S.)

Vallásos nevelés. A konfirmáció reformja. (II. közlemény.) (I. L.)

Gyülekezeti munka. Mit tehet lelkész és tanító a népegészségügy területén? (Dr. Gergely Endre.)

Tudomány- és világnézet. Hit és világnézet. (Nagy Géza). Legújabb Kálvin-tanulmányok III. (Musnai László.)

Irodalom. Dr. Tavasz Sándor: Világnézetű kérdések Reményik S.: Egy eszme indul: (M. S.)

Asszonyainknak. Két levél. (Pilder Mária.)

Előfizetések nyugtázása.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik:

július és aug. kivételével
minden hónapban

Felelős szerkesztő:
Dr. Imre Lajos.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.

Előfizetési ára:

Egész évre. 150 Lei.
Egyes szám ára. 20 Lei.

Kiadóhivatali üzenetek.

Az egyre fokozódó nehézségek és a lap előállítási költségeinek rohamos és rendkívüli emelkedése dacára, egyelőre megmaradtunk a multi évi előfizetési díj mellett, lemondva a legkisebb haszonról is; egy jobb és szebb jövő reményében akartuk megkönnyíteni annak a kapcsolatnak fenntartását, mely olvasó közöniségünk és „Az Út” között fenn áll.

Ennek ellenében azonban kérnünk kell olvasóinkat, hogy lejárt előfizetéseiket mielőbb újítsák meg s a hátralékos előfizetési díjakat sürgősen beküldeni sziveskedjenek, mert jövőre — a fentebb előadottakra figyelemmel — csak azoknak küldhetjük meg folyóiratunkat, akiknek előfizetésük rendben van.

„AZ ÚT” kiadóhivatala.

Olvasóink szives figyelmébe!

Tisztelettel értesítjük testvéreinket, hogy a bibliai mondásokkal ellátott levelezőlapokon kívül, újabban a hét kolleglumunk (kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, sepsiszentgyörgyi, szászvárosi, székelyudvarhelyi és zilahyi), valamint a kolozsvári ref. theologia képeit részben a nagy-vallás alaptónk: Kálvin János s részben Bethlen Gábor fejedelem képeivel összesítve egy levelezőlapon kiadtuk. Ezen igen jól sikerült levelezőlapok darabját 3 leuért árusítjuk. Nagyobb rendelésnél még 20%-os árengedményt is tudunk nyújtani.

Azokban felhívjuk testvéreink figyelmét arra, hogy vagy egyéb megrendeléssel együtt, vagy pedig nagyobb számú levelezőlap szükséglet esetén rendeljék meg, mert az olcsónak épen nem mondható postal viteldíjak nagyon megdrágítják a levelezőlapok árát.

Kiadóhivatal.

Az a szives és megértő érdeklődés, mellyel Naptárunkat testvéreink fogadták arra indított minket, hogy a lehetőséghez képest még az eddigienél is tartalmasabb és értékesebb naptárt adjunk olvasóink kezébe. Ezért tisztelettel felkérjük testvéreinket, hogy a Naptárunkban észlelt hiányokat velünk közölni sziveskedjenek, hogy azoknak elenyésztetése iránt jövőre intézkedni tudjunk. S egyben arra is kérjük, hogy ha valamelyes, a gyakorlati életben megvalósítható gondolatuk lenne, avagy a Naptárnk szellemének megfelelő közleményeik lennének, azokat velünk szintén közölni s illetve hozzánk *legkésőbb folyó évi május hó 15-éig* beküldeni sziveskedjenek. *Kiadóhivatal.*

Dr. Tavaszy Sándor: „Világnézeti kérdések”
című könyve, mely 12 ívnyi terjedelemben filozófiai essaykat,
cikkeket, előadásokat tartalmaz, a sajtót elhagyta.
Ára 120 lei. Megrendelhető kiadóhivatalunkban.

REMÉNYIK SÁNDOR:
„EGY ESZME INDUL”

című reprezentáns nagy versköteté megrendelhető kiadóhivatalunkban. Ára 130 leu.

Áhitat percei.

Családok és magánosok számára útmutató a biblia naponkénti olvasásához. — Darabja 3 lei.

Az Íge tükrében.

A mások véleménye, mint a Krisztushoz jutás akadály.

Mk. 5, 35. b.

A filozófiai gondolkodás mindig különbséget tett az *igazság* és a *vélemény* között. És ez a különbségtétel olyan közel fekvő, hogy nem kell hozzá semmi különös elmeerő, hogy belássuk, hogy az *igazság* fogalma magán hordozza a tárgyilagosság, az indokoltság, a megfontolt ítélkezés bélyegét, ennél fogva az igazságban mindig van valami emberfölötti, van valami a magasságos égről alásugárzó csillagok fényéből, fölénységéből és fenségéből. A *vélemény* fogalma ellenben mindig magán hordja az esetlegesség, az egyéni önkény, az indokolatlanság és a könnyelmű ítélkezés bélyegét, ennél fogva a vélemény fogalmában mindig van valami hétköznapi — emberi, van valami szándékos, vagy szándéktalan csalás és hazugság.

A mi mindennapi életünkben nagyobb szerepet játszanak a vélemények, mint az igazságok. És még jobban súlyosítja a mai ember helyzetét az a körülmény, hogy nem is a saját véleményei, mint inkább a másoké. Miután az igazságban van valami emberfölötti, tehát az emberiség nagy többségére nézve valami szent kényszerűség, hogy az igazságot, mint Isten életének kinyilatkoztatását másoktól nyeri, nyeri a lángelméktől, a prófétáktól és az így nyert igazságok által, mindig meggyarapodik és meggazdagodik az ember, addig a véleményekből élő ember élete folytonos elszegényedés, szellemi elsatnyulás. Még inkább súlyosabbá válik a helyzet a *mások véleménye* által, mert ezek egyenesen lelki bénaságra, lelki sántaságra, vakságra és süketségre vezetnek. Minden idegen vélemény akadály és nyűg a lélekre nézve, mert kezdetben csak rabságba ejt, szolgaságra juttat, kitérít az Isten által belénk oltott egyéni célok, gondolatok utjából, vagy a lélekben okozott nagy hányattatások következtében kétségbeejt, akadályozza a lélek szent és csodás kifejtését, hogy lassan-lassan megölje a mi külön, sajátos lelkünket.

Ugyanilyen sötét és kétségbeejtő helyzetet teremtenek a mások idegen véleményei a Kr.-hoz való viszonyunkban is.

A mi igénkben olvasott rész szerint *Jairus*, egy zsinagoga fő eljőve Jézushoz, lábaihoz esve, igen kéré őt mondván: Az én leánykám halálán van, jer és vedd reá kezedet, hogy meg-

gyógyuljon és éljen. El is méne vele és követé őt nagy sokaság. Útjában azonban feltartóztatja őt egy tizenkét év óta szenvedő, vérfolyásos asszony, akit meggyógyít. Még beszél az asszonnyal, amikor egy hírnök jön a zsinagóga fő házától ezt mondván: „Leányod meghalt, mit fárasztod tovább a Mestert?” A bizakodó, hívő Jairus életébe, mint valami sötét madár csap bele az idegen vélemény, hogy kitérítse őt útjából, hogy feltartóztassa őt abban, hogy megtapasztalja a Jézus megmentő és a haláltól megszabadító isteni hatalmát. A hírnöknek a véleménye: „Mit fárasztod a Mestert?” egyfelől rejt magában bizonyos gyöngédséget és tiszteletet a Mesterrel, az *áldott jólelkű és szelíd tanítóval szemben*, másfelől azonban van ezekben a szavakban egy csomó kétségeskedés, hitellenség, amely egyenesen arra mutat, hogy hiányzik lelkéből minden bizonyosság. *a Jézus Krisztus isteni hatalmával szemben.*

Azok az idegen vélemények, amelyek a Krisztushoz vezető utunkban feltartóztatnak, a legtöbb esetben ugyanígy hangznak: *Mit fárasztod a Mestert!* A lelkület azonban, amelyből ez a vélemény származik nagyon *rosszfele*. Egyik szerint: „Mit fárasztod a Mestert, úgy sem segít rajtad!” — „Mit fárasztod a Mestert, hisz az ő ereje úgy sem ér el hozzád!”

A világon a legbensőségesebb út: a Krisztushoz vezető út. Ezen a bensőséges úton megmaradni és haladni pedig csak úgy lehet, ha önmagunknál maradunk, ha újból és újból összeszedjük önmagunkat, ha ráneveljük a szemeinket a befelé nézésre, ha lelkünk leülepedését, tisztulását nem zavarja meg folytonosan a kifelé való figyelés, a mások véleményére való vigyázás. Krisztus csak azok által érhető el, akiknek a lelke állandóan be van állítva az őreá való nézésre s akik állandó tusakodással azon vannak, hogy az élet mindennapi hányattatásai között, amikor a szennyes hullámok körülöttünk hömpölyögnek, szemeket le ne vegyék az ő fényes orcájáról. *Az állandóan idegen vélemények hatása alatt álló lelkek mindennap idegenebbek lesznek önmaguk előtt, míg elveszítik egészen önmagukat s alázuhannak ama mélységekbe, ahol a meghalt, önmagukat vesztett lelkek tömegei nyözsögnek. Krisztushoz csak azok a lelkek juthatnak el, akik megtudták őrizni lelkük amaz eredetiségét, amelyre Isten őket elhívta.*

A mi nemzedékünknek egyik nagy nyomorusága, hogy megalégszik véleményekkel, mások által koholt véleményekkel ott, ahol *tettek* lenne szükség. Krisztusra vonatkozó vélemények után kutatunk, keresünk s ha ezek a vélemények csak máról-holnapra való világosságot hoznak minékünk: csodálkozunk, kétségeskedünk, békételenkedünk s aztán napirendre térünk Jézus Krisztus felett, hogy még nagyobb kétségbeesés és békételenség, háborúság háruljon mireánk.

Mi lett volna Jairussal, ha hallgat a házától jövő hírnökre? Visszatér, házára pedig ráborul a halál éjszakája, de ő nem

hallgatott, hanem tovább ment az őt biztató Krisztussal s a megtalált Krisztust vitte házához s vele vitte az életet, a fel-támadást és a diadalt.

A Krisztust kereső lelkeknek úgy kell megszabadulni az idegen véleményektől, mint tette egykor Natanael, akit guzsba kötve tartott az az idegen vélemény: Názáretből támadhat-e valami jó? De amikor barátja, Filep felhívja: „Jer és lásd meg!” akkor nem töpreng, hanem elindul, megy megtalálni szíve királyát.

Csak a komoly elhatározás: Megyek, hogy lássak a saját szememmel és halljak a saját fülemmel, csak a felszabadult tett az, ami elvezet a Krisztushoz, mert az elhatározás kezdeményező lépése, a tett, mint diadalokra jutott elhatározás az örök feltétele a Krisztus megtalálásának. A vélemény lenyüggő, az elhatározott tett felszabadít. Minden lépés által, amelyet önelhatározásunkból teszünk, felszabadul a mi valódi énünk, megnyílik szívrünk szent kelyhe, befogadni az élet diadalmas Urát, a Krisztust.

Minden veszteglő lélek az elszegényedés, a megüresedés, az elhalás útján van s minden ilyen lélekre nézve csak távolodóban van az Úrnak alakja, minden Istenért küzdő, aktivitásban élő lélek számára pedig folyton közeledőbe van a Jézus alakja. Ha ma csak még filléreket áldoztál, de holnap már életedből adtál az Istennek, azt fogod tapasztalni, hogy a sötét távolságban elvesző Isten-arc, mind fényesebbé válik számodra.

Induljatok testvéreim, hogy a türelem, a jóság, a szolgálat, az áldozat tettei által tapasztaljátok életetekben a folytonos Krisztushoz való zarándoklásaitokban, a közeledő, a szívedet mindinkább hódító Krisztus alakját.

És segítségünkre jönnek a felszabadult, diadalmas lelkek: a próféták a maguk nagy igazságaikkal. Míg a vélemények elidegenítenek önmagunktól, az igazságok önmagunkra és bennünk az élő Krisztusra vezérelnek el. Minden valódi igazságban van valami, ami minden lélekkel rokon s ami ennélfogva alkalmas arra, hogy igazi lényünk kiszabaduljon a vért és életet tisztító vélemény-vámpirok karmai közül.

T. S.

Vallásos nevelés.

A konfirmáció reformja.

(II. közlemény).

Eddigi fejtegetéseink eredménye gyanánt megállapíthatjuk tehát következőket: 1. A konfirmációi előkészítés, melynek célja a gyermeknek a konfirmációra, mint a maga hitének öntudatos megvallására személyes és öntudatos gyakorlására és az anyaszentegyházban valamint saját vallásos közösségében való öntudatos munkálására való előkészítése, sem a *vallástanítással*, sem az ifjúság vallásos nevelésével nem azonosítható, ezeknél több, sem ezek által a konf. előkészítés, sem a konf. előkészítés által ezek, nem helyettesíthetők. 2. El kell helyezkedni szerzetileg a vallásos nevelés *állandó és megszakítatlan* menetében, mely a gyermeket már születésétől kezdve egészen felnőtt koráig végigkíséri a maga különböző módszereivel, ebben a menetben a konf. előkészítés, mint egy fok szerepel. 3. A gyermek fejlődése tekintetében arra az időpontra teendő, mikor a gyermek az egyházi közösség értékét megtapasztalni, annak hitét átélni és öntudatosan gyakorolni képes. 4. A konf. előkészítés tulajdonképeni célja a *urvacsorában való részvétel* lévén az: egész előkészítésnek arra kell irányulnia, hogy erre készítsen elő és neveljen.

Magában a honfirmációj előkészítésben még két olyan vonás van, melyeket meg kell tárgyalnunk, s azzal felelnünk kell azokra az ellenvetésekre is, melyek a mód, hely, idő, stb. nehézségeire figyelmeztetnek. Az egyik magának a konfirmációnak a ténye: a *hitvallás és fogadalom* kérdése. Különösen régebben, de még most is, ez a pont volt az, melyet a konfirmáció problémájának legélesebb szögéül ismertek föl. Egy gyermeket, aki még önállóan határozni nem tud, — mondták — nem lehet arra kényszeríteni, hogy ilyen korban kijelentse egy egyházhoz való tartozását. Különösen ott volt ez nagyon súlyos kifogás alá eső, ahol a konfirmációi fogadalom eskü alakjában volt megfogalmazva. Honnan tudjuk azt, hogy az a gyermek később, nem óhajtana-e az egyházából kilépni, s ezt nem tehetvén — mert egy gyermekkori, kieroszakolt eskü köti — súlyos helyzet áll elő. Mert vagy komolyan veszi azt az esküt, amit tettek vele, s akkor súlyos lelkiismereti harcok után, megtört hittel marad eddigi egyházában, vagy elveti magától azon eskü láncát, s akkor ez szomorú precedens lesz arra, hogy az esküszegés bünébe esvén ezentúl is megszokja játszani a szavával. Egyébként — hangzik tovább az ellenvetés, — egy 14—15 éves gyermektől nem is lehet esküt kívánni, hiszen jogilag sincs meg az érvényessége egy ilyen eskűnek, s ha betartaná, esetleg egész vall. fejlődését szakítaná meg. Más hitére nem lehet esküt tenni,

neki pedig nem lehet ebben a korban még kifejlett vall. világnézete és önálló hite. Így próbálták az eskü helyett a *fogadalom* bevételét.

Ezekből az ellenvetésekből az első pillanatra látszik, hogy mesterkélték. Nemis azért foglalkozunk velük, mintha a mi köreinkben nagy keletjük lett volna valaha, — mi inkább az ellenkező végletbe mentünk — hanem azért mert egész sorozatuk rávilágít olyan tévedésekre a konfirmáció lényegéről, melyek viszont nálunk is gyakoriak. Mert mikor mi kitérésre jelentkezőknél a konfirmációi esküre hivatkozunk — ha nem csak dialektikai és szónoki fogásból tesszük — ép ebbe a tévedésbe esünk. A dolog ugyanis úgy áll, hogy a konfirmáció alkalmával *fogadalmat* tétettünk a gyermekkel, melyben a hite mellett és egyháza mellett való megállásra tett ígéretet. Ennek az eskünek, vagy fogadalomnak jogilag kikényszeríthető ereje nincs, arra a hitvallásra vonatkozik, mely akkor a gyermek tudatában van, s melyről önként kész vallást tenni. Mihelyt egy olyan hitvallást állítanánk eléje, melyhez semmi köze nincs, maga az eskü, fogadalom, ígéret, vagy akármi, egyszerűen értéktelen lenne, az emberek előtt is, de különösen az lenne Isten előtt, nem jelentvén önkéntes vallását és odakapcsolódást ahhoz a hithez. És itt következik az a dolog, ami reánk nézve is fontos: *a fogadalomnak csakis akkor van értéke* Isten előtt is, és a gyermek előtt is, *ha önkéntes s teljes átéléséből fakad annak, amiről vallást tesz.* Itt az első, óriási hiba, amit mi elkövettünk, ami megerősítette a konfirmáció tényét, ami a gyermek lelkében érvénytelenné tette azt a fogadalmat, melyet neki a szószekekből lediktálunk, s melyet ő öntudatlanul utánunk mondott: *az nem fakadt a gyermek lelkéből, csak az emlékezetéből, nem önkéntes elhatározásából csak ösztönszerű utánzási vágyából!* És egy dolog bizonyos: azért nem jelentett a gyermeknek a konfirmáció semmit, csak új ruhát és ünnepeltetést, mert nem a fogadalom átélésének és önkéntes letevésének az alkálma volt.

Ha így látjuk a dolgot, a fenti nehézségek maguktól megoldódnak. Mert ha a konfirmációi vallástétel és fogadalom egy *vall. világnézetre* szólana, joggal lehetne tiltakozni ellene, hogy ráerőszakoljanak a gyermekre egy világnézetet, melynek legföljebb csak nagy konturjait látja még, vagy hogy elfogadtatnak vele egy tőle idegen hitvallást. Ha viszont *egy egyház kizárólagos szolgálatára* szorítkoznék csakis a fogadalom, joggal mondhatná valaki, hogy valami olyannak a szolgálatára kötelezzük a gyermeket, melynek lényegit nem érti, mellyel közösséget nem érez. De az eset az, hogy a fogadalom és vallástétel egyikre sem elsősorban, hanem főként egy *olyan hitre irányúl, melyet a gyermek már él, melyben tapasztalatai* vannak, melyet *magának* ismer, s mely ennélfogva tőle nem idegen, hanem az abban való élés által közös mindazokkal, akik az Istenhez való közeledés azon útjait járják. Az az eskü, vallástétel vagy fogadalom

tehát, mely egy külső konfeszióra, vall. világnézetre vagy csupán egy egyház szolgálatára irányul, egy, a konfirmáció lényegét és alapját felületesen néző racionalista gondolkozás maradványa, s mint ilyen, kiküszöbölendő. Fogadalmat és hitvallást tesz a gyermek ellenben a konfirmáció alkalmával a *maga személyes hitéről, annak a hitnek további ápolásáról és a keresztyén közösségről*. Amíg az a gyermek meg nem élte Krisztus hatalmát a maga életében, el nem határozta, hogy mellette megmarad, és érette abban a közösségben dolgozik, addig hiába tétetünk le vele ötven fogadalmat. A konfirmációi fogadalmat megelőző előkészítésnek tehát — ebből is látjuk — az kell, hogy legyen a tárgya, hogy a gyermekben ez az élő hit fölbredjen, ennek a hitnek az életébe, ápolásának módjaiba a gyermek bevezetessék, és megérezte a keresztyén lelkek szolidaritását, melyek érette és mellette küzdenek Isten országáért. Ebből következőleg a fogadalomnak is három tárgya kell, hogy legyen: 1. Vallástétel arról, hogy ő Krisztust Urának és Megváltójának elismerve, a keresztségben jelképezett és megpecsételt elhivatása alapján öntudatosan Isten céljai szolgálatára szenteli magát; 2. Fogadalom arról, hogy a maga keresztyén életének táplálására az imádság, Isten Igéje és a keresztyén közösség gyakorlását el nem hagyja, és 3. Hogy életét és munkáját Isten országának és anyaszentegyházának szolgálatára szenteli testvéri közösséget ápolván és közös munkát végezni úgy az egyetemes ker. anyaszentegyház, mint a református keresztyén egyház és végül saját református gyülekezete körében Isten által neki mutatott módokon. Nézetünk szerint csak az lehet egy konfirmációi vallástétel és fogadalom tárgya, de az is csak úgy, ha a fogadást tevő gyermekek ezt nem szajkómódra mondják utána, hanem átérzik, átélik, és öntudatosan rá is szánják magukat. Ha valaki erre azt találná felelni, hogy hiszen az előkészítés során nem lehet megtudni, még kevésbé garantálni azt, hogy minden konfirmándus eljutott a ker. élet azon mértékére, melyben nyugodtan és szíve szerint teheti le a fogadalmat, arra azt feleljük, hogy ép ezért kell az előkészítésnek lelkinek, s nem kátétanításnak lenni, hogy az előkészítő alkalmat nyerjen ebbe betekinteni, s hogy ez az előkészítésnek egészen más módját kívánja meg, s megkívánja főképp a gyermekekkel való foglalkozás, a velük és főképp érettük való imádkozás szent kötelességét. Hogy Isten kinek ad hitet az én konfirmándusaim közül, azt én nem tudhatom, megtehetek annyit, hogy tusakodom érette imádságaimban Istennel, alkalmas eszközül ajánlom fel magam Istennek, hogy ha akarja, általam azt a lelket magához közelebb vonhassa, a többi nem az én dolgom. A konfirmáció alkatának kell olyannak lenni, hogy a ki ker. hit ezen mértékét el nem érte, ne legyen konfirmálható, s el lehessen tolni még egy évvel a konfirmációját anélkül, hogy ebből szégyen támadhasson bárkire is.

Ha a fogadalmat és vallástételt ilyen eredeti jelentőségében állítjuk vissza, első pillanatra látjuk, hogy vele egész egyházunk megújulása van biztosítva. Langymeleg, hat heti káté magolástól elsötétedett, a konfirmációban minden mást, csak konfirmációt nem látó ifjúságunk helyett kapni fogunk — ha nem is mindegyiket, de bizonyosan lesz valamennyi a legkisebb létszámú konfirmándusok közt is — néhányat, akik egész lélekkel állanak Krisztus és anyaszentegyház mellett, s akikkel tovább lehet dolgozni. Lehet-e egy lelkipásztornak boldogabb dolog, mint az, ha konfirmándusai közül négyet-ötöt bár, kap, akikről tudja, hogy öntudatos keresztyének és keresztyén életüket ápolják is. Egy évi ilyen konfirmációi előkészítésből azonnal kisarjadhat a legkomolyabb ifjúsági munka.

A másik nehéz kérdés és a jelenlegi nehézségek okozója az, hogy a konfirmáció míg *népünk* életében igen jelentős aktussá vált, az *egyház* életében magában egy teljesen elszigetelt és jelentéktelen funkcióvá törpült. Lehet-e másnak nevezni egy aktust, melynek semmi következménye az illetőnek az egyházi munkában és életben elfoglalt állására, munkásságára nincsen. Valójában azt mondhatjuk, hogy *népünk* inkább fenntartotta ezt, mint mi magunk. Sajnos e tekintetben az egyházi funkciók szinte mind így elvesztették jelentőségüket. Megbotránkozik az ember, ha látja, hogy maga az úrvacsoraosztás milyen jelentéktelen epizóddá törpül az emberek életében. Mutatja ezt az úrasztalához való — különösen városi gyülekezetben tapasztalható — minősíthetetlen tolakodás, az az előtt való hányaveti, minden alázatot nélkülöző magaviselet, az úrvacsora felvétele utáni pénzcsergető kivonulás a templomból, mindezek meggyőzhetnek bennünket arról, hogy *a mi egyházunk azon az úton van, amin a középkori, hogy tiszta külsőséggé váljék benne minden, és még csak az hiányzik, hogy búcsút áruljanak és vegyenek, mert a „jó református” jelzőt már meg lehet váltani az egyház részére tett adományokkal vagy az adófizetéssel.* Az egész vonalon rendetlenség, felületesség, az egyház legszembetűnőbb javainak kevésre becsülése, minden bensőség hiánya, ezek jellemeznék bennünket, sem belső, sem külső fegyelmezés, sem magasabb célok iránt való engedelmesség nem található. Mi magunk, az egyház vezetői, gyávák vagyunk arra is, hogy bevalljuk, hogy ez így nem mehet tovább, s megakadályozzuk a további romlást, mert félünk, hogy a hiveink ott hagynak, s inkább akarunk egy nagy számú, de lélekben koldus egyház vezetői maradni, mint sem hogy bíznánk Isten hatalmában, aki a kövekből is teremhet fiakat, ha akar.

Ez a tehetetlenség és gyávaság a konfirmációnál fogja különösen megbosszulni magát, mint erre már a Magyardécsei eset is figyelmeztetett. Ezt a konfirmáció kérdését össze kell kapcsolni föltétlenül az *egyházfegyelem* kérdésével. Mert vagy van szükség az egyházi funkciókra, konfirmációra stb., vagy nincs.

Ha nincs, akkor adjuk azokat pénzért, kereszteljünk, eskeessünk, temessünk stb., mert vannak akiknek ez a luxus is óhajtható, vagy mert az állam elrendeli, s adjuk a búcsút, ahogy tudjuk. Vagy pedig, ha van szükség rá, és jelentenek ezek valamit az egyháznak is, és az illető léleknek is, akkor tegyük rá a kezünket és használjuk fel, úgy, ahogy kell, és ne hátráljunk meg az olyan kifogások előtt, hogy „jaj, a népet nem lehet rávenni, hogy a gyermekét hazahozza konfirmációra“, vagy „meg kell gondolni, hogy el lehet-e tiltani valakit az úrvacsorától!“ stb. Vagy Egyház vagyunk, és Isten szolgálatában állunk, s akkor Istennek kell tetszenünk s nem az embereknek, vagy ha nem akarunk Egyház lenni, vonjuk le ennek is a következményeit. A konfirmáció pedig az egész anyaszentegyház életében és az illető gyermek életében egyik legfontosabb pont, ezt semmi szín alatt elárulni, elveszni hagyni nem szabad. Hogy lehessen valaki az egyház szolgálatában, aki nem konfirmált; hogyan legyen bocsátható annak az Úrnak asztalához, akiről vallást nem tett, hogyan dolgozhatson abban a gyülekezetben, melynek támogatását meg nem ígérte?! A konfirmáció kérdésében tehát teljes szigorúsággal kell eljárni, és pedig nem esetleges falusi szokások, hanem egészséges megállapodás és törvényszerű kötelezés alapján.

Ami most az egész kérdés rendezését illeti, föltétlenül szükségesnek látjuk az ügy végleges és alapos rendezését, de egyúttal nem is látjuk azt olyan óriási dolognak, melyek az egyház életének vagy az egyes gyülekezetek viszonyainak gyökeres megváltoztatására, vagy éppen felforgatására vezetnének, mint némelyek gondolják.

A rendezéshez legelőször is föltétlenül *ki kell kapcsolni azokat a véleményeket, melyek abból indulnak ki, hogy „jól van úgy, ahogy van“, vagy pedig abból, hogy a helyzeten javítani „nem lehet“* Az ilyen felfogású emberekkel teljességgel nem szabad törődnünk, különben az egész reform haszontalan és élet-vesztett lesz, s csak foldozásokból fog állni.

Az első kérdés, amivel a konfirmáció összefüggésben áll, a *vallásos nevelés kérdése*. A vallásos nevelésre jelenleg két irányú munkája van egyházunknak: egyik az iskolai *vallás-tanítás*, a másik a *vasárnapi iskolák* most beinduló módszere. Mint már előbb kifejtettük, a kettő között az *egymás kiegészítésének* a viszonya kell, hogy fent álljon. Mindenképen abnormisnak kell tehát tekintenünk azt az álláspontot, mely akár a vas. iskolát hanyagolja el a vallás-tanításért, akár pedig a vallás-tanítás ügyét hajlandó másodrendűnek tartani a vasárnapi iskola mellett. Evvel ellentétben arra kell törekednünk, hogy *minden kategóriájú* iskolában, felekezetiben és államiban, és minden fokú iskolában a vallás-tanítás ügyét nagyon komolyan vegyük és egyházunk *sohase mondjon le arról a jogáról, hogy a törvény-szabta óraszámban a legszigorúbban vett állami iskolá-*

bari is, a saját hitéhez tartozó gyermekeket vallástanításban részesítse. Nemcsak magunk iránti kötelességünk ez, hanem kötelesség a gyermek iránt, melynek nem szabad azt gondolnia, hogy bármilyen fokú és jellegű nevelőintézet el lehet vállalatos világnézetre való nevelés nélkül, s hogy a vallás nem tartozik bele abba a nevelési eszménybe, melybe az iskola őt be akarja vezetni, de kötelesség az állam iránt is, mely nem akarja és nem akarhatja, hogy iskolájába járó ref. gyermekek vallásos nevelés nélkül nőjenek fel, s ezzel az a gyanú ébredjen, hogy az iskolája és nevelési eszménye vallásellenes és keresztyéntelen. Sajnos a konfirmáció kérdésében ma felmerült nehézségek és az az erőtlenség, mely ma a konf. előkészítést jellemzi, egyenes következménye annak, hogy az iskolai vallásos nevelés évtizedek óta elhanyagoltatott, céljában félrecsavarodott, és módszerében tehetetlenné vált. Ha az isk. vall. nevelés, mely a gyermek életét 6 éves kortól fel minden évben, készen adott körülmények, pompás tanterv mellett felölelte, céljának megfelelő lett volna, ha nem csak a bibliai történetek olyan-amilyen megtanítására, a vallásnak tantárgy gyanánt való kezelésére, a gyermekek külső fegyelmezésére szoritkozik és nem esik ki a kezéből minden bensőség és erő, úgy, hogy a végén rosszabb és értéktelenebb lesz egy tornaóránál és a szépírás és rajz-órával, meg a játékorával esik egy kategóriába, ha vallástanítóink és vallástanáraink csakugyan *nevelők* lettek volna, tündökölve személyes ker. életükkel, hitben való mélységükkel és a gyermek iránti testvéri ragaszkodásukkal, áthatva attól a céltől, amit a vallásos nevelés maga elé kitűzött: akkor nem lenne szükség most arról beszélni, hogy a konf. előkészítést kell kitolni, hogy valami vall. nevelésben részesüljön a gyermek, hanem a nevelés kontinuitása megmaradt volna az elemi iskolán, és a gimnázium alsó osztályain, vagy tanonciskolán vagy ismétlődő iskolán stb. át, s ha ez a nevelés, ami ott folyik igazán a lélek nevelése, akkor a konfirmációi előkészítést nem végeznénk anélkül, hogy a konfirmándusokból öntudatos, erős keresztyén lelkék ne legyenek.

Az egész konfirmációi reform első lépése tehát a vallásos nevelés kontinuitásának fenntartása, módozatainak, a vallástanításnak és vasárnapi iskolának komoly felhasználása, étellel való betöltése. Elsősorban *a vallástanítást meg kell eleveníteni*, abban életnek és Isten Lelkének kell uralkodnia s nem a tankönyvnek, személyes hitre vezető munkának s nem száraz tanításnak. Erre mint már egy másik cikkünkben szólottunk is róla, szükséges a tantervnek, tankönyveknek, de különösen *vallástanítási módszerünknek* gyökeres reformálása, a régi, dogmatikus (másutt már 200 évvel ezelőtt elavult) emléztetés módszere helyett a gyermek tevékenységét fölébresztő és felhasználó modern módszerek alkalmazása. Szükséges világos meglátása annak, hogy az iskolai vallástanítás *a konfirmációra nézve* kell, hogy

történjék, benne a mindig szem előtt tartandó, az anyagban érvényesítendő s az anyag feldolgozásában kiemelendő. A vall. tan. anyagában a bibliai történetek, egyh. tört. és káté, vele az egyh. ének, magában foglalja mindazt, ami a kátében sűrítve foglaltatik s ami a konf. alkalmával a gyermek hitvallását képezi. Épen ezért különös gondot kellene fordítani ma a vallástanításra, s fel kellene használni arra, hogy a konfirmációi nevelés előzetes lépéseit már ott megtegyük. A vallástanításban már alkalmazni kell, de különösen a vallásos nevelésben azokat a módszereket és eszközöket, melyek a konfirmációi előkészítésnél használtak, ú. m. a biblia használatát, a gyermeknek az imádkozásra való nevelését, a személyes beszélgetést stb. Igyekeznünk kell az iskolai vallástanításban nem egy tantárgyat láttatni meg a gyermekekkel, hanem egy isteni élet körvonalait bontakoztatni ki előttük, annak vonásait ragadtatni meg velük. Egy ilyen személyes és mély keresztyén neveléssel, melyet legjobban tudna adni a lelkész — amennyiben maga is éli ezt az életet — meg lehetne oldani mind azt a *hiányosságot*, mely ma a konfirmáló lelkészt arra kényszeríti, hogy a káté hat hetes betanítása alatt próbálja pótolni mindazt, amit 14 év vallásos nevelése előtte elmulasztott, persze, sikertelenül. Csak természetes, hogy ez a konfirmációra néző vallásos nevelés már tantervében és anyagában úgy kell, hogy elrendezve legyen, hogy a kátét az évek során kitermelje és meg is tanítsa. Ezt azonban csak olyan kátével lehet megtenni, amelyik mint káté is arra alkalmas, ez pedig csak a *Heidelbergi káté*, akár jelenlegi alakjában, akár könnyedebb fogalmazásban, de mindenesetre eredeti beosztásában és haladásában. Készíteni kell tehát egy olyan tantervet, mely a kátét a vall. tan. anyagába már az első évtől kezdve, megfelelő módon beosztja, azt a vall. tan. nyolc-tíz éve alatt megtanítja, úgy, hogy a konfirmációi előkészítés — kátétanítás veszélyes azonosításának egyszersmindenkorra vége szakadjon.

Nagyon szűknek és korlátoltnak nézi azonban a vallásos nevelés munkáját az, aki csak az iskolai vall. tanítással meg akar elégedni. Hova-tovább látszik, hogy egyházunknak fel kell használnia új, eddig ismeretlen módokat is arra, hogy a gyermekek és ifjúság lelkét minél szilárdabban nevelhesse a Krisztus lobogója alá! Erre a célra szolgál a *vas. iskola kiépített szervezete*, mely a gyermeket legkorábbi gyermekkorától egészen konfirmációjáig vezetni akarja. A vas. iskola hat csoportja, mely a gyermek 6—12 éves koráig terjed, az ő és ujszövetséget öleli fel, a már több ízben ismertetett tervezet és a „vas. isk. tanítások“ c. könyvben fel is dolgozott minták szerint. Ez alatt a kis vasárnapi iskola a 6. életévig speciális előkészítést végez, míg a serdülők vas. iskolája 12—15 évesig egy fejlettebb gyermekeknek szánt tanfolyamon viszi végig a vall. nevelés anyagának három nagy csoportját: a bibliát, az

egyh. történetet és a kátét és egyházi éneket, a hozzá csatla-
kozó egyéb dolgokkal együtt. Mivel a vas. iskola nem szorit-
kozhatik csak bizonyos történetek tanítására, hanem a gyermek
egyetemes nevelésének eszköze, a vas. isk. vallásos nevelés
együttal azt az egész egyházi kultúrkincset is kell, hogy tartal-
mazza, ami az egyházi nevelés speciális értékeit képezi és egy
egységes nevelési cél szolgálatában kell állnia, gondot fordítván
az intellektuális, testi és szolgálatra való nevelésre is.

Ha a vas. iskolát így kiépítjük, akkor az a gyermek, aki
6—15 éves koráig komoly vall. nevelésben részesült, személyes
hatások alatt volt és öntudatos ker. életének alapjai le vannak
rakva, könnyen előkészíthető a husvétől áldozó csütörtökig
terjedő időben külön alkalmon konfirmációra. Csak két fel-
tétele van ennek. Az egyik az, hogy nem a konfirmáció elő-
készítést, hanem ezt a vallásos nevelést egész konfirmációi
korid nagyon komolyan kell venni s nem szabad engedni, hogy
bárhon is kikerülhessék a gyermekek. Ha nem lehet másként,
magát a vallástanítást kell igen határozottan erre fölhasználni,
ha t. i. nincs mód rá, hogy ezenkívül órákat szerezzünk a vas.
iskola számára. Falun ismétlő iskolában, sőt legtöbb helyen
megvan a lehetőség, hogy heti két alkalommal vas. iskolában
készítjük a gyermekeket. Városon az iskolába járó ifjúság
vallásórák melletti nevelésének vas. isk. csoportokban semmi
akadálya nincs, az iparos tanulók vallástani órái mindenütt
megtárhathók, a cselédek és egyéb alkalmazottak kötelesek
tanköteles koruk alatt iskolába járni s így szintén megközelít-
hetők. Nem is a külső kényszer az, ami itt segít bennünket,
hanem az, hogy ha a gyermekeknek utánuk járunk, fölkeressük
és kezelés alá vesszük őket. Sokkal súlyosabb azonban a má-
sik föltétel, hogy t. i. ez a munka igazán lélekkel menjen.
Semmiféle munkában sem olyan megsemmisítő és olyan pusztító
a lélek nélküli munka, mint ebben. A lelkipásztor személyes
hite, ker. élete nélkül a vas. isk. munka föltétlenül hiábavaló,
sőt rosszabb ha van, mintha nincs, mert egy lélektelen, csak
parancsra végzett munkánál irtózatossá károk lehet okozni az
ifjúság lelkében. A legelhibázottabb dolognak kell tartanunk
tehát az egész dolgot, így a konfirmációi előkészítés kérdését
is *rendelettel vagy törvénnyel megállapítani akarni*, mert azt el
lehet rendelni és ellen lehet őrizni, hogy a gyermek járjon az
előkészítésre, de azt nem, hogy onnan vigyen is haza valamit,
kötelezni lehet a lelkészt, hogy *tanítson*, de arra, hogy a lel-
kekhez szóljon, ha Isten Lelke erre nem indítja, nem lehet
kényszeríteni. Ezért valljuk nyíltan és határozottan, hogy a *kon-
firmáció reformja akkor lesz megoldva igazán, ha a konfir-
mándusokat előkészítő lelkészek mind Istennek átadott, hívő
keresztyén lelkek lesznek*. akik nemcsak az órákat akarják ki-
tartani, hanem alázatosan ajánlják föl magukat eszközökül
arra, hogy az Isten Lelke általuk és rajtuk keresztül áthassa
és megragadja azokat a lelkeket.

A konfirmáció reformjának külső alkatára nézve tehát azt gondoljuk, hogy *első sorban a komoly vallásos nevelés kiterjesztendő a vallásitanítás és a vas. iskola által a gyermekekre legkorábbi éveiktől konfirmációi korukig, az iskolában, családi nevelésben és vas. iskolában. Másodszor, maga a konfirmációi előkészítés (tehát nem kátétanítás, vagy az iskola udvarán való szórakozás, hanem a konfirmációra, mint az öntudatos ker. élet megkezdésére való komoly előkészítés) az eddigi, husvétől áldozócsütörtökig terjedő időre állapíttassék meg. Az elsöre vonatkozólag, a vallásos nevelés mindkét téren (iskola és vas. iskola) a konfirmációra nézve történjék, a konfirmáció motívumainak a fent előadottak szerint való fölhasználásával. A másodikra vonatkozólag: e konfirmációi előkészítés maga külön. kidolgozott program szerint, a káté alapján és vezetésével, de a lelki gyakorlatok módszerével történik. A káté, mint a ref. ker. hit foglalat, alkalmas is egy ilyen munkára, feldolgozásának módszere azonban nem a tanítás, sem az előadás, hanem az önvizsgálat, a biblia használata és imádkozás eszközeibe való bevezetés.*

Evvel a felfogással eloszlik az a nehézség is, amit sokan emlegetnek, hogy egy olyan gyermek, aki az említett vallásos nevelésben nem részesült s a konf. korát elérte, ilyen rövid idő alatt hogy készíthető el. Ha ugyanis az előkészítés lelki és nemcsak értelmi, egy hat heti komoly, személyes utánajáró neveléssel fel lehet ébreszteni a gyermekben már a ker. élet első csiráit, úgy, hogy nem reménytelen egy ilyen munka sem. Ez azonban csak a jelenkor kérdése, mert egy következetes és minden vonalon keresztülvitt vall. neveléssel, hova tovább kevesebb lesz azoknak a gyermekeknek a száma, akik ezt nélkülözik s lassanként minden gyermek már egy állandó és végbevitt vall. nevelési fokozaton át jut a konf. előkészítéséhez.

Természetes, hogy a konfirmáció után a munkát nem hagyjuk abba, hanem annál biztosabban folytatjuk, mert már olyanokkal folytathatjuk, akik hitben és ker. életben méltó segítők lehetnek.

I. L.

Gyülekezeti munka.

Mit tehet lelkész és tanító a népegészségügy terén?

— Előadás belmissiói kurzuson. —

Mélyen Tisztelt Hallgatóság!

Még a világháború előtti években is gyakori jelenség volt, hogy egyes erdélyi körorvosi állások hosszú ideig betöltetlenek voltak s ha néha-néha akadt egy-egy körnek orvosa, gyakorta megtörtént, hogy azt csakhamar otthagya s a kör ismét egészségügyi tanácsadó nélkül maradt. Természetes, hogy ennek meg voltak a maga okai. Ha a kör nem tudta kellőképpen biztosítani az orvos megélhetését, akkor az orvosnak kénytelen-kelletlen el kellett onnan mennie. Aztán jött a világháború, amely számos körnek orvosát harcba szőlította, aminek eredménye az lett, hogy az illető kör vagy nem kapott többé orvost, vagy pedig — ideiglenesen — pályáját még be nem fejezett orvsnövendőekkel töltötték be. A háború lezajlása után pedig számos körorvos városban helyezkedett el, másoknak ismét a forradalom adta a vándorbotot a kezébe. Hogyan áll tehát manap a helyzet a körorvosi állásokat illetőleg? Úgy, hogy azoknak jó része manap is betöltetlen. Ne méltóztassanak azt hinni, hogy ezen szomorú jelenségnek talán az volna egyedüli oka, hogy nem volna elegendő orvos, hanem inkább az, hogy az orvosok legnagyobb százaléka a városokban halmozódik össze. Sokakat gyermekeik neveltetése köt a városhoz, mások pedig nem látják biztosítottnak megélhetésüket a csekély állami fizetés mellett.

Az elmondottakból önként következik, hogy az orvos hiányát elsősorban a kisközségek, falvak lakossága érzi meg. Nem szorul bizonyításra az, hogy egy nemzetnek erőssége, *hatalma* a csecsemők és gyermekek számában gyökeredzik. A mostan élő idős egyének közül sokan fognak visszaemlékezni a múlt század közepe táján, sőt még az utolsó negyedében is előfordult rémületes gyermekhalandóságra, amikről hirlapokból és saját tapasztalataikból szerezhettek tudomást. Hiszen ezen időből van olyan statisztika is, amely 40—50% halálózásról számol be a csecsemőket és gyermekeket illetőleg. Amidőn a különböző államok, társadalmak és az egész orvosi világ eszméltre tért nagyfokú közönyéből és nemtörődömségéből, mellyel eladdig a csecsemőkérdés iránt viseltetett, egyszerre nagyot fordult a világ kereke. Amidőn a volt Magyarországon egymásután létesültek a gyermekmenhelyek, a különböző gyermektársadalmi intézmények, az országos gyermekvédő liga stb., amidőn összefogott az állam, a társadalom s az orvosi világ, egyszerre megcsökkent a rémületes halálózási százalék.

A körorvosi állások betöltetlensége tehát legelső sorban is

a *nemzetfejlődés* szempontjából káros hatásu. Mert jó és helyes tanácsokat csak szakképzett orvos adhat a csecsemőjét szoptató anyáknak, másfelől pedig a szoptatás helyes kivitele, a mesterséges táplálás sok kényes fejezete csakis orvosi tanács útján vihető helyesen keresztül. Igen szomorú viszonyok állhatnak elő járványok alkalmával. Mert ha nincs, ki a védekezés lehetőségeit és módozatait a néppel megismertesse, akkor nem csoda, ha járványok alkalmával nagy a pusztulás.

Az üresedésben levő körorvosi állások egyik főoka tehát, magában az államban keresendő. Mert, ha az állam az orvosok igényeit kielégítő fizetést tudna biztosítani, ha az orvosoktól megkövetelné, hogy a városokban való elhelyezkedés előtt a községekben és körökben teljesítse hivatását, ha a városokban meg tudná akadályozni az orvosok felhalmozódását, zsufoltságát, úgy bizonyára nem maradna üresen egyetlen körorvosi állás sem.

Mivel a társadalom a sors csapásai elleni védekezésben tanácsot az orvostól kér és vár, továbbá, mivel a legtöbb emberbaráti szeretet és az élet bajai iránt való megértés szintén az orvosokban van, mit tegyen azon község, vagy falu lakossága, melynek nincs orvosa?

Ezen kérdésre való felelet adja meg Mélyen Tisztelt Hallgatóság mai előadásunk anyagát, amidőn másképen tesszük fel a kérdést: „*Mit tehet a lelkész és a tanító a népegészségügy terén?*”

Ezen kérdésnek fejtegetése hatalmas területet ölel fel, mert az egészségtan kiterjedt mezejére vezet el bennünket, amelyet a rendelkezésünkre álló idő alatt még csak átpillantani is képtelenek volnánk. Jelen alkalommal nem is célunk az egészségtan óriási területét bejárni, csupán csak feltett kérdésünkre óhajtunk feleletet adni.

A felelet elsősorban a kisközségek és falvak lelkészeinek, tanítóinak szól, de érintheti a városok lelkészeit, tanítóit is, bár városokban az egészségügynek hivatottabb szolgálói vannak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a városok lelkészeinek, tanítóinak hivatásuk teljesítése közben teljesen ki kell kapcsolniok az egészségügy fontos kérdéseit, mert városokban is — bár csekélyebb fokban — szükség van arra, hogy a lelkész, avagy a tanító az egészségügy zászlaját igyekezzék előre vinni. A feladat azonban, mely a kisközségek és falvak azon lelkészeire és tanítóira vár, amely községekben és falvakban hivatott egészségügyi tanácsadó (orvos) nincsen, sokkal felelősségteljesebb, nehezebb, de egyben magasabb is. Mert tagadhatatlan, hogy az egészségtan szabályaival, törvényeivel teljesen tisztában levő lelkész, avagy tanító a népegészségügy terén oly fontos és hasznos szolgálatot tehet, amelyet felbecsülni alig lehet. Az ily munka megfizethetetlen. Igen ám, de e hatalmas értékkel bíró munkának alapfeltétele, hogy a falvakon működő lelkészek és

tanítók csakugyan teljes tudatában legyenek mindama ismereteknek, szabályoknak és törvényeknek, amelyeket a modern egészségtan hirdet és tanít. Ne gondolja senki Igen Tisztelt Hallgatóság, hogy az egészségtan oly kis területű, amelyet máról-holnapra könnyen bejárhatunk. Egy hatalmas tudomány ma már, melynek berkeiben könnyen eltévedhetünk, ha nem ismerjük annak kidolgozott útait s viszont biztos lesz haladásunk akkor, ha nem sajnáljuk az időt annak pontos és lelkiismeretes áttanulmányozására. Csak egy példát említsünk fel. „Mit tehet a lelkész és tanító a népegészségügy terén?“, ha nem ismeri az egészségtan egyik rendkívül sokat tanulmányozott és vitatott fejezetét, amelyet *gyermekegészségtannak* nevezünk. E tudomány — mert valóságban az — magában foglalja mindazt, ami a gyermek testi és szellemi fejlődésének, továbbá a táplálkozásnak, illetőleg az anyagcserének rendes viszonyaira vonatkozik. Magában foglalja továbbá mindama ismereteket, amelyek segítségével képesek vagyunk a fertőző (vagyis ragályos) betegségektől óvakodni, vagy a már kitört járványt tovaterjedésében megfékezni és végleg elnyomni. Kiegészíti és befejezi a gyermekegészségtant az iskola egészségтана. Már csak a gyermekegészségtan fontos tanításait is véve számba, könnyen belátható, hogy nem oly kicsi az egészségtan területe, mint azt első pillanatban gondolhatná az ember. De maradjunk néhány percig magánál a gyermekegészségtannál. Az minden művelt embernek teljes tudatában van, hogy csakis egészséges gyermekekben látható a nemzet, a család jövője és hogy csakis egészséges gyermekek révén várható erősebb fejlettségű nemzedék megteremtése. De vajjon lehetséges-e a gyermekek egészségére féltő gonddal lennünk, ha magunk sem ismerjük az egészségtan szabályait? Vajjon lehetséges-e őket bizonyos betegségektől megvédenünk s ezáltal jó egészségüket biztosítanunk, ha nem ismerjük a védekezés legfontosabb szabályait? Következésképen tehet-e a lelkész és tanító hasznos szolgálatokat a népegészségügy terén, ha önmaga sincs tisztában azokkal a szabályokkal és ismeretekkel, amelyek pl. a csecsemő táplálására és gondozására vonatkoznak? Tud-e jó tanácsokkal és útbaigazításokkal szolgálni, ha nem veszi magának azt a fáradságot, ami az egészségtan tanainak elsajátítására szükséges? Bizonyára nem! Pedig ennek óriási a jelentősége a népegészségügy terén. Lássunk egy példát.

Mindenki előtt ismeretes, hogy pl. a szoptatás és elválasztás körül sok szabálytalanságot és helytelenséget láthatni a nép körében. Mindenekelőtt a népnél a szoptatás nem történik meghatározott időközökben, arra nagyon nehéz a népet reászoktatni. Ennek egyik oka mélyen tisztelt Hallgatóság, épen a lelkészekben és tanítóknak keresendő. Tisztelet és becsülés illesse a kivételeket! De általában úgy áll a dolog, hogy a nép vezetői nemtörődömséggel kezelik az ügyet, vagyis nem igye-

keznek a népet a helyes eljárásokról felvilágosítani, sőt — ne szégyeljük bevallani — néha még rossz példával járnak elől, — mert mi sem kell a népnek, mint azt tudnia pl. hogy a lelkész. avagy a tanító gyermekét is egy éves korán túl szoptatták. Természetes, hogyha olyasvalaki próbál tanácsot adni, aki maga sincs tisztában a dolgokkal, vagy ha tisztában volna is, de nem tartaná be, akkor annak nem lesz semmi foganatja. Jó tanácscsal, útbaigazításokkal ennél fogva csak az szolgálhat, akiben meg van a bíráló készség, amit könnyen érthetőleg a tudás ad meg. Ha valaki tehát biztos tudás alapján osztogatja tanácsait és látja el a hozzáfordulókat útbaigazításokkal akkor annak bizonyára meg lesz a maga foganatja, mert a nép csakhamar be fogja látni, hogy abból elsősorban neki van haszna, s így érdemes a lelkész, vagy tanító jó tanácsát megszívlelni és azokat követni.

Az eimondottakból tehát világosan kitünhetik, hogy azon lelkésznek, vagy tanítónak, ki a népegészségügy szolgálatába kell hogy álljon, legelső sorban is el kell alaposan sajátítania az egészségtan elveit, szabályait, ismereteit és törvényeit, mert csakis ezen ismeretek bírása folytán fog tudni megfelelni magasztos hivatásának. Erre a magasztos hivatásra pedig manapság feltétlenül szükség van, nagyobb, mint valaha. Nem szabad ezt a magasztos hivatást egy kézlegyintéssel lekiszebbíteni, vagy nemtörődömséggel megcsonkítani, megcsorbítani. Nem csupán önmaga ellen vét az, ki ezt cselekszi, vagy cselekedni merészelné, hanem bűnt követ el könnyelműen a *jövő társadalma* ellen. Az olyan lelkész, vagy tanító, ki a mai viszonyok között sem érti meg, vagy nem akarja megérteni az idő parancsoló szavát, az — bátran ki merem mondani — nem áll hivatása magaslatán és nincs tisztában azzal, hogy mi a feladata és kötelessége! Nincs szebb és nincs magasztosabb az ember életében, mint egy fontos kötelességet teljesíteni, annak élni, bizakodó és biztató vezérnek, életművésznek, hősnek, apostolnak lenni! Így a hivatása magaslatán álló lelkész, vagy tanító nem csupán tudós, hanem művész és apostol is egy személyben! Szükséges-e kérdezni, hogy *mit kell tennie* annak a lelkésznek, tanítónak, akinek a népegészségügy terén működnie szent kötelesség?, hiszen a felelet önmagától adódik. Meg kell tanulnia az egészségtant azokban a vonatkozásokban, amikre feltétlenül szüksége van. Továbbá alaposan tudnia kell az első segélynyújtás módzatait, fejezeteit. Mindezeket különböző, jól érthető formákban, e célra készült népszerű könyvek is tárgyalják, amelyeket eszerint nemcsak önmagunk, hanem embertársaink javára is értékesíthetünk. Sajnos, hogy aki nem veszi magának azt a fáradságot, hogy ismereteit a modern orvostudomány megállapításaival, módzataival felfrissítse, avagy kibővítsé, az nem fog tudni adott esetekben helyes tanácscsal, irányítással szolgálni. Csakis az egészségtan kellő tudása adja

meg azt az alapot, amelyre biztósan támaszkodni lehet azokban a fel nem becsülhető cselekedetekben, irányításokban, amelyeket a lelkész és tanító kifejthet a népegészségügy terén. Ennek az állításnak beigazolására bátor vagyok pár példát felemlíteni.

A lelkész már a *keresztelés* alkalmával érvényesítheti egészségügyi ismereteit s befolyást gyakorolhat a népegészségügyre, ha tisztában van a gyermekegészség-tan fejezeteivel. Így pl. megnyugtathatja a szülőket a veleszületett sárgaság esetében, ha tudja, hogy annak nincs lényeges jelentősége és önmagától elmúlik a baj; de a megnyugtatóson kívül valóságos jóttevő lesz, ha oly elváltozásokat vesz észre a csecsemőn, amelyekről tudja, hogy annak már van jelentősége, komolysága. Ha pl. észreveszi, hogy a gyermek kötőhártyái gyulladásban vannak és kikérdezés útján reájön arra, hogy e gyulladásnak alapoká fertőzésen alapszik s maga a kötőhártyagyulladás eszerint valószínűleg az a súlyos és igen gyakran végzetes betegség, amelyet kankós kötőhártyagyulladásnak, szemkankónak neveznek, — és a szülőket figyelmeztetve a baj esetleges komoly voltára, őket orvosi segítség igénybevételére sarkalja s lehetővé teszi, hogy a gyermek szeméit a megvakulástól megvédjék. Nem áldásos működés ez? Hiszen pontos statisztikai adatok azt tüntetik ki, hogy a vakoknak kb. 30%-a épen a csecsemőkori gennyes szemgyulladás miatt vakult meg, annak a súlyos betegségeknek áldozatai.

Tovább menve, ha a lelkész tudatában van a gyermek-egészségügyi ismereteknek, fontos tájékoztatást adhat a csecsemő, vagy gyermek táplálkozását, életmódját stb. illetőleg is; helytelen, gyakori szoptatás esetében pl. figyelmeztetheti a szülőket a könnyen bekövetkező bajokra, a hasmenésekre, azoknak jelentőségére; elégtelen táplálásnál pedig megadhatja a szükséges útbaigazításokat a *pót-táplálásra* vonatkozólag, amidőn is — ha az helyesen és jól vitetik keresztül — a csecsemő kellő táplálása biztosítva lesz és a szülőket sok felesleges gondtól, tételődéstől mentheti meg ezáltal és így tovább.

Igen nagy szerepe jut a *lelkésznek a család alapításánál* is a népegészségügy fontosságát tartva szem előtt. Így pl. ha a lelkész tudja, akár tanulmányai, akár személyes tapasztalatai alapján, hogy egy házasulandó férfi, vagy férjhez menendő leány tüdőbajos, akinek testvérei is elhaltak már tüdőbajban és a betegséget már orvos is megállapította, akkor a népegészségügynek hasznos szolgálatot tehet, ha egyik, avagy a másik felet a házasságról lebeszélni igyekezik s arra törekszik, hogy a házasság abba maradjon. Igazság és méltányos cselekedet-e ez? Akár egyéni, akár népegészségügyi szempontból vennénk részletesebb tárgyalás alá e kérdést, és vitatkoznánk órák hosszat, csak oda jutnánk ki, hogy a cselekedet igazságos, mert a tüdővésztes családapa, vagy családanya egészséges utó-

dokat nem hozhat létre, ami ismét *nemzetgazdasági* szempontból fontos, amennyiben a betegség csirait magukban hordó, avagy gyenge csenevész egyének egyáltalán nem lehetnek valamely nemzet erősítő oszlopai, védőbástyái. De méltányos a eselekedet egyéni szempontból is, ha meggondoljuk, hogy az egyik házaspár, aki teljesen egészséges volt a házasság megkötése előtt, előbb vagy utóbb beteggé lesz, mert a másik házaspár fertőző betegségben: tüdővészben szenved.

S ha már a tüdővészről esett szó, úgy említsük meg, hogy fontos oktató eszköz van az iskola kezében a tüdővést illetőleg *példaadás* útján. „Először az iskolaépület megépítése, berendezése, felszerelése és tisztasága adjon példát, azután a *tanító szolgáljon megfelelő példaadással*. Ha az iskola terme alacsony, sötétes, nem jól szellőzik, padlója tele van repedéssel és poros; ha a gyermek, mikor inni akar, lánkra tek közös ivópoharat talál s ha köpnie kell, nem lel köpöcsészét; ha a tanító megnyalazza az ujját, mikor a könyv lapját fordítani készül, vagy ha hurutos, a zsebkendőjébe köp, — hiába beszélünk akkor akármit a tanuló ifjuságnak e dolgok ellenkezőjének megváltó voltáról! Nem lesz foganatja, mert csak a *példa tanít*.”

De menjünk tovább! Egészségtani ismeretek révén a lélekész és a tanító *megteremtheti az egészséges házat* a falvakban, községekben. Mert ne gondolja azt az Igen Tisztelt Hallgatóság, hogy a nagy városoknak hatalmas és első pillanatra imponáló palotái, — még ha az egészségtani szabályok szem előtt tartásával is vannak felépítve, — a leegészségesebbek, mert ehhez sok követelmény szükséges. Igen sok a hiba egészségtanilag különösen akkor, ha a hatalmas bérpaloták szűk utcákban vannak összezsúfolva, ha pedig valamely járvány üti fel a fejét, akkor meglehetősen nehéz az egészségeseket megóvni a bajtól. Másfelől pedig a nagy városok fülsiketítő lármája, a gyárak kőszénfüstje mind az egészség rovására irandók fel, mert a nagy láрма az idegrendszerre hat károsan, a sok kőszénfüst pedig a légzőszerveket támadja meg.

Manapság mind jobban hódítani kezd azon eszmé, hogy az *egészséges házat* nem a nagy városok hatalmas palotáiban kell keresnünk, hanem az oly területeken, melyek távol vannak a nagy városok idegesítő lármájától, mint ahogy azt Belgiumban, Hollandiában, legújában Németországban lehet tapasztalni az u. n. *Kertváros* képében. E villaszerű építkezések felülnek meg legtökéletesebben az egészségtan követelményeinek, mert ott a levegő mindig friss és üde és az idegrendszert megnyugtató csendesség honol. Nem csupán világvárosok törekednek manap ily építkezésekre, hanem minden olyan nagyobb város is, melynek lakossága belátja ennek óriási egészségtani jelentőségét. Az ilyen villaszerű építkezések *egy szépen berendezett és tudatos célszerűséggel épített kies falunak felelnek meg*,

megáldva a modern egészségügy minden követelményével, villanyvilágítással, vízvezeték- és csatornázással.

Mivel tehát az egészségügyi törvények szerint is az egészséges lakóházat nem a nagy városok hatalmas palotáiban kell keresnünk, hanem a községek s falvakban, szoruló-e bővebb magyarázatra, hogy úgy a lelkészek, mint a tanítónak teljesen tisztában kell lennie az egészségügy 'ama megállapításaival, amelyek az egészséges ház fogalmához hozzátartoznak? S bár a kis községekben s falvakban egyelőre még a modern kertváros villanyvilágítása, vízvezeték- és csatornázása alig jöhet szóba, — noha több helyen kellő szakértelem és anyagi áldozat révén akár egyik, akár másik, akár mindkettő megoldható volna, — mégis ki kell jelentenünk azt, hogy a modern kertvárosokhoz *legközelebb* áll az a község, illetőleg falu, amelynek házai építésénél az egészségügyi szabályokat nemcsak szabavették, hanem teljesen ki is aknázták, felhasználták. S kérдем, hogy ha valaki teljesen tisztában van azon egészségügyi ismeretekkel, amelyeknek összessége az egészséges ház fogalmát megadja, nem lehet-e irányítója, vezetője, tanácsadója annak, ki ezen ismereteket nem tudta elsajátítani?

S ha már most tudjuk, hogy egészségügyi szempontból minő különbség van a városok és falvak között, csodálkozhatunk-e, hogy *Hufeland* „*Makrobiotik*“ c. könyvében — amely hazájában, Németországban a biblia után tán a legismertebb és legnépszerűbb volt a múlt század utolsó negyedében — a falusi életéről így ír: „Boldog az, kinek a sors megengedi, hogy az anyaföldhöz közel és hozzá hű maradjon s aki a természettel való közvetlen érintkezésben találhatja fel örömét, munkáját és rendeltetését! Ő az örökös ifjúság igazi forrásánál van. Egészség és boldogság, test és lélek nála a legszebb összhangban maradnak. Egyszerűség, jó kedv, ártatlanság, megelégedés kísérik őt az élet útjain s eléri a legmagasabb életkort, melyet szervezetével elérni lehet.“ — S midőn *Hufeland* párhuzamot von a szellemi munkás és a földművelő között, többek között ezeket mondja: „mily szép volna, ha a tudósok is és mindazok, kik eszükkel dolgoznak, működésüket e két foglalkozás között osztánák meg s ha e tekintetben a régieket utánoznák, kik dacára annak, hogy bölcsészettel s az állam ügyeivel vesződtek, nem tartották méltóságon alulinak, hogy bizonyos időre magukat egészen a falusi életnek adják át s igazi földművelőkkel legyenek.“

A népegészségügy terén Igen Tisztelt Hallgatóság! hatalmas szolgálatot tehet a lelkész és tanító, ha a mindenütt elterjedt *ártalmas népszokások, előítéletek és babonák* kiküszöbölésére és megszüntetésére törekszik a felvilágosítás nemes eszközével. Csakis felvilágosítással lehetséges oly könnyen végzetessé válható és vészes következményeket magában rejtő néphit ellen küzdeni, ami a „rontás“, a „szemmel való meg-

verés“, „szemverés“, „igézés“ különböző formáiban jelentkezik, amidőn is pl. fejtegetésünk során említett kankós szemgyuladással kapcsolatos genyedés — a nép hite szerint — jó, mert „tisztul a szem“, — pedig amint érintettük, számtalan esetben megvakulásra vezet. — Nem lehet célunk ez alkalommal mindazon káros, sőt vészes következményekkel járható népszokásokat, babonákat felemlítenünk, amelyek a különböző községekben és falvakban más és más formában nyilvánulnak és amelyeknek egyike-másika határozott támadás az egészség ellen, — csupán csak arra óhajtjuk a figyelmet felhívni, hogy ahová a tudomány és műveltség fáklyája derengő sugarat bocsát, ott remélni lehet, hogy a felvilágosodás terjedésével mindezek egy idő múlva kiküszöbölhetőek lesznek és a népet helyesebb belátásra serkenthetik. Valóban elszomorító, hogy sok helyen a nép vezetői a különböző helytelen népszokások, vést hozható babonák ellen mit sem tesznek, talán egyrészt azért, mert nem viselik eléggé szívkön népük sorsát, vagy talán azért, mert maguk sincsenek teljesen tisztában azzal, hogy bizonyos népszokások minő veszélyt rejtenek magukban. Ennek némi megerősítésére a sok sok száz rossz népszokásból még csak egyet említek föl, azt, hogy vannak pl. vidékek, ahol a vérző nőt meleg fürdőbe ültetik, kitéve ezáltal az elvérzés könnyen bekövetkező veszélyének, amit igazolni látszik az is, hogy az ily nőt „többnyire félholtan emelik ki.“

Fejtegetésünk kapcsán szót tettünk a tudóvról s most pár pillanatra ismét visszatérünk reá. Vissza kell térnünk, mert hiszen hatalmas ellenség vesz körül bennünket, mely alattomosan, tűz és füst nélkül dolgozik s átkosan csöndes, de rettenetes a fegyvere! Folytonosan sebez bennünket, a sebesültek sápadt, hervadó arccal járnak közöttünk s a halottak ezreit temetjük el — a harctérről. Ki tehát e hatalmas ellenség, amelyet nem látunk, amelyet nem hallunk? Nem más, Mélyen Tisztelt Hallgatóság! mint az egész civilizált emberiség legnagyobb csapása, a leghatalmasabb népbetegség: a tudóvész. E hatalmas ellenség ellen síkraszállani minden nemzetnek önönmaga iránt való kötelessége! A hatalmas hadjáratban „sok-sok művelt, kioktatott harcosra van szükség, akik a kibontott zászlót győzelemre vigyék: a védekezés tanításait a nép között elterjesszék az utolsó hegyalji kunyhóig.“ Ezek a harcosok épen a nép vezetői: a lelkészek és tanítók. Az ő vállukon nyugszik a küzdelemben való részvétel ezernyi nehézsége, a felvilágosítás, oktatás és tanítás. Ezért kell minden lelkésznek és tanítónak megismerkednie a nagy népbetegség természetével, jelentőségével és az ellene való védekezés módjaival, mert csak így lehet bátor harcosa annak a népnek, amelynek jólétéért, műveltségéért és szereteletéért hivatását választotta. A tudás fegyverével felszerelt lelkész, midőn pl. úrvacsora-osztás alkalmával a betegnél látogatást tesz, nem csupán a bibliai elveket fogja szem

előtt tartani, hanem hasznos tanácsokat fog tudni adni részben a betegnek, részben környezetének, amivel ismét jótékonytságot gyakorol a népegészségügy terén.

Ugyancsak a megértetés és felvilágosítás fegyverével kell minden lelkésznek és tanítónak az *alkoholizmus* ellen küzdeni és a népnek megmagyarázni az alkohol káros, romboló hatását és a korcsmázás helyett reászoztatni kedélynemesítő szórakozásokra, pl. színdarabok betanulására s azok eljátszására stb., amit némely falvak lelkészei, tanítói már művelnek is, s amely nemes cselekedet egyformán vetíti fénysugarait úgy azokra, kik fáradságot nem ismerve, önfeláldozással végzik a művelődés nagy munkáját, valamint azokra, kik ezen munkának alávetik magukat s szabad idejüket az önművelődésre fordítják az egészségre ártalmas korcsmázás helyett.

Az eddig elmondottakból is kiderül igen tisztelt Hallgatóság! hogy a lelkész és tanító rendkívül sokat tehet a népegészségügy érdekében, sőt kitetszik az is, hogy *kell is tennie* a jövő szempontjából. Mivel azonban ez a munka csak akkor lehet sikeres, ha a lelkész és tanító szent kötelességének tartja mindazon ismereteket elsajátítani, amelyek őt képessé teszik ezen misszió betöltésére, következik, hogy a lelkésznek és tanítónak szorgalmasan forgatnia kell az egészségügy lapjait s azonkívül meg kell tanulnia mindazon óvószabályokat, amelyekkel egyes betegségek elháríthatók, elkerülhetők s mindezekon kívül alaposan el kell sajátítania az első segélynyújtás módozatait, hogy arra viszont népét kioktathassa. Arra a kérdésre, hogy már most miképpen sajátíthatja el elsősorban a lelkész, avagy tanító mindezen ismereteket, azt feleljük, hogy részben arra alkalmas és jó könyvekből, vagy pedig — ami még könnyebb — erre a célra tartandó egészségügyi kurzusokból, amit megfelelő központokban a cél érdekében lelkesülő orvosok tartanak. Így könnyű lenne pl. az első segélynyújtás módozatait megtanulni, amennyiben azt szemléltető módon lehetne előadni. — A cél érdekében szükséges lenne továbbá egészségügyi cikkek közzététele oly lapokban, melyek a nép kezébe is eljutnak s amelyeket a lelkész, vagy tanító összejöveteleken még külön is megmagyarázna népének. Ezen gondolat vezetett engem a „Magyar Nép” c. képes heti néplap megalapítása után arra, hogy könnyen érthető formában, mentve a tudomány magasan repkedő nehézségeitől, — oly cikkeket írjak, amelyekkel — legalább is hitem szerint — hasznára válhatnék a nép egészségügyének előmozdításában. Az eddig már megjelent cikkeim — melyeknek jó része elbeszélő formában van írva a közvetlenség szempontjából — azok előtt, kik azokat olvasták, — sejtetni engedik, hogy egy előre megszabott célt: a népegészségügy felkarolását vannak hivatva szolgálni. Sajnos, hogy a mai viszonyok között az élet nehézségei bizonyos fokban kerékkötői az intenzívebb munkálkodásnak, mindamelllett a kitűzött cél elérése utáni

vágyakozás sarkaló tényezőként hat. Azonban nem hagyható megemlítés nélkül az a gyakran tapasztalható közönyösség, amivel a különböző rétegekbe tartozó egyének oly előadásokat, melyek az egészségügy érdekében tartatnak, figyelmen kívül hagynak, azokon meg sem jelennek. Pedig nem áll az, hogy azokból az előadásokból nem lehetne tanulni. S a cél sem az, hogy az előadások végighallgatása valakit orvosá tegyen, mert hiszen egészségtani ismeretek — bármennyit is tudjon azokból valaki — még nem ruházhatnak fel senkit sem oly tudással, amely távolról is egyenlő lehetne a képzett orvos ismereteivel, tapasztalataival, de azoknak az előadásoknak figyelmes végighallgatása igen is alkalmas arra, hogy nemcsak saját magunk okuljunk belőle, hanem az így szerzett ismereteinket másoknak is átadjuk, őket a hallottakra megtanítsuk, mert csakis ily közvetlen úton lehet a népegészségügyet előmozdítani. — Részemről fontosnak tartom nagyobb gócpontokban (városokban) a népszerű formában feltálalható egészségügyi előadások bevezetését, amikre ambiciosus orvosok készségesen vállalkoznának. Ilyen előadások, felolvasások tartattak a múlt év március havában Kolozsvárott a „Socialis Missio” felkérésére, s ezeken az ismeretterjesztő előadásokon résztvettek határozottan hangsúlyozták azoknak óriási fontosságát. Csak az a kár, hogy mindazok, kik ezeken résztvettek, az előadások meghallgatása után a maguk részéről lezártak tartották az ügyet, jöllehet a cél egészen más volna: t. i. azoknak továbbvitele, terjesztése. A magam részéről ilyen előadások megszervezését igen fontos segítőeszköznek tartom a lelkész és tanító egészségügyi ismereteinek fejlesztésére, fokozására, mert azoknak végighallgatása nem maradhatna érték nélkül a népegészségügy rendkívüli fontosságát tekintve. Az ily előadásokon — mondjuk kurzusokon — résztvevők számtalan felvilágosítást nyerhetnének az előadóval való közvetlen érintkezés, kikérdés útján s a szerzett ismereteiket ugyancsak átadhatnák a községek, falvak lakosságának. Meg vagyok győződve, hogy ezeknek meg lenne a kellő foganatja.

Ha tehát Mélyen Tisztelt Hallgatóság! valakinek arrá a kérdésre kellene felelnie, hogy „mit tehet lelkész és tanító a népegészségügy terén”, bátran mondhatná, hogy *sokat*. Mert igazságnak merem elfogadni, hogy a hivatása magaslatán álló lelkész és tanító ezen kötelességeknek teljesen meg is tud felelni az említett irányelvek figyelembe vételével, amelyeket ez alkalommal csak mint vázlatot sikerült Önök elé tárnom. De meg vagyok győződve, hogy ha a lelkész és tanító karöltve működik, ha egymást gyámolítja, segíti a fenséges munkában, a közös cél szolgálatában, akkor eljut arra a piederstálra, ahonnan megnyugvással lobogtathatja az idealizmus és humanizmus zászlaját. A nép pedig büszkén fog feltekinteni e magaslatra, mert ott nem csupán művelődésének és lelki életének

vezetőit fogja látni, hanem egészségének őreit, betegségeiben segítőjét, ápolóját, tanácsadóját. A lelkész és tanító részéről pedig hiszem, hogy ennek az érzésnek *tudata* az ő egyéni boldogságukat is elősegíti, mert szent meggyőződése, hogy mindenki, aki tudja, aki érzi, hogy ő e földi hivatását becsületesen, komoly lelkiismerettel igyekszik betölteni, annak lehetőleg mindenben pontosan megfelelni, az egyéni boldogságot biztosítja számára. Mert amily lélekemelő az a tudat, hogy életünkben minden erőnkől embertársaink javára, boldogulására, jólétére kell törekednünk, viszont époly megnyugtató, ha ennek az emberbaráti kötelességünknek tökéletesen iparkodunk is megfelelni.

Dr. Gergely Endre.

Tudomány és világnézet.

Hit és világnézet.

Sokan, akik e címet olvassák, talán feleslegesnek tartják ezt a két fogalmat egymás mellé állítani. Megszoktuk már — éppen a legujabb theologiai felfogás hatása alatt — a hitet és világnézetet a legszorosabb barátság, sokszor a teljes azonoság viszonyában szemlélni. Mióta hitünk tárgyait a vallásos tapasztalat békés birodalmában bebiztosítottuk az értelmi kritika támadásaival szemben, nyugodtan nézzük a világnézeti kérdések körüli küzdelmeket, abban a meggyőződésben, hogy ezek vagy nem érintik a hitet vagy szükségképpen hozzá vezetnek. Sőt keresztyén mivoltunk egyéni problémáit is sokszor elintézzük azzal, hogy keresztyénileg gondolkozunk, keresztyén világnézetünk van.

Ebből a gondolkozásból azonban úgy az elméleti, mint a gyakorlati életre csak hátrány származott. Elméleti téren nem foglalkoztunk a laps tudományossággal sem a hit, sem a világnézet *speciális ismertető jeleivel* s így nem lettünk sem elég tudósok, sem elég hívők, másfelől a keresztyénség a gyakorlatban is inkább csak világfelfogás maradt számunkra, mint *életformáló hatalom*. Ezért úgy hisszük, hogy nagyobb szolgálatot teszünk a vallásos élet hivatott munkásainak, ha e sorokkal inkább arra akarunk reámutatni, hogy a hit és világnézet *minden különböznek egymástól*.

1.

A világnézet — a hétköznapi szóhasználat szerint — mindig *többet jelent*, mint a hit, a vallás. Vannak emberek, akik az utóbbit nem akceptálják, de élénken tiltakoznak, ha két-

ségbe vonjuk azt, hogy van világnézetük. Ez tehát előttük teljesen más, mint a hit. Az utóbbi csak egyéni vélekedés, vakhit stb., míg a világnézet az *objektív tudományosság, az általános érvényesség* tiszteletreméltó köntösét hordozza.

Theologusok is — mint a ritschli iskola — szinte túlzott mértékben hangsúlyozták a hitnek és világnézetnek ezt a különbségét. Ritschl szerint¹ a fil világnézet, a metafizika csak a lét általános okaival, megismerési feltételeivel, a dolgokkal általánosságban foglalkozik, de nincs tekintettel arra az egyéni döntést is feltételező *érték különbségre*, mely fennáll az anyagi és szellemi lét közt. Előtte a tudománynak, a világnézetnek az a képe állott, amelyet az ő korában a materializmus és az óvatos új kanti-iskola képviseltek s ezért igyekezett ennek a tudománynak az *ártalmas* befolyásától a teológiát mentesíteni. Az értékelés igazi hazája az erkölcsi élet mellett a vallás világa.² Ez utóbbi tehát úgy nála, mint követői előtt nem a világnézet, hanem az életfelfogás irányában helyezkedik el.

Ismeretes dolog, hogy azóta sem az általános világnézet mivelői, a filozófusok, sem a hit életnyilvánulásait feldolgozó theologusok nem maradtak meg e mellett az exkluzív felfogás mellett. Az előbbi csoportra talán legjellemzőbb Windelband álláspontja, aki előtt a fil. világnézet nemcsak a legfőbb ismeretet, hanem *belső támaszt adó meggyőződést is kell hogy nyújtson*³ s az utóbbinak a gondos keresése közben eljut a vallási értéknek, a szentségesnek a tárgyalásáig is. Az utóbbiak közül pedig elég csak Wobbermint, Troeltschöt, Ottót és Wendlandot említenünk, akik gondosan keresik ismét a vallás és az ideális világnézet érintkezési pontjait.

Valóban, ha ma már világnézetről beszélünk, nem igen szoktunk csak bizonyos elméleti állásfoglalásra szorítkozni, hanem annak gyakorlati következményeire is gondolunk. De emellett megmaradt mégis az a mellékgondolat a legtöbb emberben, hogy a világnézet tudományos és mindenki előtt érvényes igazságokat tartalmaz, míg a vallás ezekkel nem dicsekedhetik. Kérdés, hogy mennyiben igaz ez és micsoda következmények folynak ebből mindkét területre.

2.

Megvallom, hogy a világnézet fogalmát nem szeretem alkalmazni a vallásra. Pedig, mint tudjuk, éppen a modern theologia atyja, Schleiermacher volt az, aki előtt a vallás a világnak, mint egységnek, univerzumnak a szemléletét jelentette. De amint az erre alkalmazott kifejezések (áhitatos megfigyelés,

¹ Theologie und Metaphysik. Göttingen 1902, 32—33 l.

² Rechtfertigung u. Versöhnung II. Aufl. III. 195.

³ Einführung in die Philosophie. Bevezetés. A fil. lényege.

gyermeki passivitás, csöndes meghódolás) mutatják,¹ előtte a vallás inkább a végtelen harmoniának az *esztetikai* szemléletét jelentette, mint egy felsőbb hatalommal való életteljes viszonyt. A hatás, amit ez a lélekben kivált, az érzésbeli megindultság (Ergriffensein), minden egyéb, csak nem motiváló erő. Ugyanez a felfogás tér vissza hittanának a vallásról szóló definíciójában is (teljes függés érzés), amelyből ismét az életteljes vallásosságnak az életcél kitzűző ereje hiányzik.² A világnézet, világszemlélet említésénél mindig a passzív, minden cselekvésre hajtó motivumot elnémitő, *érdektelen magatartás tételeztetik fel.*

Eljuthat-e már most az emberi gondolkodás ilyen magatartás mellett is a vallás igazságáig? Mondhat-e ki olyan igazságokat, amelyek a sajátos vallásos ismeret alaptételeivel összeegyeztethetők?

Amilyen nagyszerű igazság a természettudomány előtt az, hogy az anyagi természet matematikai törvényeken épül fel és így annak változásaiban is logikát, értelmet fedezhetünk fel, éppen olyan nagy vivmánya a filozófiának, midőn ugyanezt a törvényszerűséget az ismeretelméletre is alkalmazza. Windelband a kanti gondolkodás nagy horderejét nemcsak abban látja, hogy minden ismeretünkben a mi teremtői, rendezői munkánk eredményét birjuk, hanem főként ennek a ténynek abban a természetes következményében, hogy az empirikus asszociációk és appercepciók közepette egy *transcendentalis synthesis* uralkodik, egy az elemeknek magukban a dolgokban indokolt, az empirikus tudat mozdulataitól független *összetartozása*.³ A világot tehát nem tudnánk a mi kategóriáink szerint megismerni, kialakítani, ha nem volna az észszerűleg alkotva. Mint más helyen írtam, az emberi tudat a dolgok egységbe foglalásának subjektív, az Isten ugyanennek objectív alapja.

És amint a megismerésnél ennek a „normáltudatnak“ a felvétele nélkül nem tudunk megnyugodni, éppen úgy nem lehet az értékelés igazi terrenumain, az erkölcsi és esztetikai világban e nélkül megélni. Honnan van az, hogy a legkülönbözőbb származású, képzettségű és gondolkodású emberek nemcsak megértik egymást, de közös eszményekért és sokszor világcélokért is össze tudnak fogni, egymással gondolatot cserélni, együtt testvéri táborban küzdeni hanem onnan, hogy bizonyos erkölcsi értékek és eszt. ideálok nemcsak egyéni, hanem objectív létezással, érvényességgel is bírnak? Ezek mint a történeti fejlődés produktumai benne vannak már a szellemi világban s ezeknek szabályozó, motiváló hatása alól senki sem

¹ Über die Religion. Otto féle kiadás 1920. 32. s. köv. 1.

² J. Kaftan Dogmatik. 1909. 13. l.

³ Kultur philosophie und transzend. Idealismus. Logos 1910. H. 2. 189. l.

vonhatja ki magát. Ezért mondja Windelband: Ha tudományos életet, erkölcsi életet, aeszthetikai életet *akarsz*, akkor el kell ismerned bizonyos apriori elvek érvényességét is, mert az nem lehetséges ezek nélkül.

Minden igazi ismeret, művészet és erk. cselekvés elengedhetetlen feltétele az észnek nemcsak qualitativ értékkülönbségéről, de mint kozmikus principiumnak az életet szabályozó uralmáról való meggyőződés is. Minden szellem-erkölcsi életnek, tehát az elméleti életnek is a végső támaszát egy vallásos hit és bizalom képezi.¹

Ennek a ténynek a vallás igazságának tisztázásánál az újabb vall. filozófia is kellő értéket tulajdonított. A ritschli iskola egyik legkiválóbb tagja, Reitchle átvizsgálván a vallásos ítéletek értéktermészetét az elméleti és vall. világkép egyik legfőbb kapcsolódási pontját éppen abban látja, hogy hiszünk egy szellemi hatalomban, aki e világnak létét és fennállását indokolja és azt az ember számára, a *megismerő* ember számára is *rendezi*.² Troeltsch szerint³ pedig a következő tényállások utalnak egy a valóságot fenntartó szellemre: 1. az egyes működési centrumok váltakozó hatása, 2. a term. és szellemi élet egymásra való vonatkozása, 3. a *gondolkozásban és a külvilágban összhangzó logikai törvényszerűség*, 4. az erkölcsi méltósága és *megvalósítási lehetősége*, 5. a bizonyos helyeken megcáfolhatatlanul fellépő immanens *teleologia*, 6. a szellem és természet belső, harmonikus egymásra hatásának eszthetikai sejtelme, 7. a „feltétlen” ideája minden gondolati aktusban. Mindez egy egységes végetlen energiának a *hypothézisére kényszerít*, melyben minden egymásra vonatkozik s amelyben a természet szellemi értékeknek a megvalósulási eszköze.

Maga a nem céhbéli theologus, Windelband⁴ is, a fenti termékeny gondolatok mellett az érték és valóság, a van és kell legyőzhetetlen dualizmusának a *tényéből*, mely legközvetlenebbül a lelkiismeretben jelentkezik, vezeti le a szentségesnek, mint az összes észértékek totalitásának a létezését, amely nem következtetés, hanem megélés eredménye. Előtte a vallási érték nem külön érték, hanem *metafizikai színezet és viszonylat, egy világfeletti érvényességre való vonatkozás*.

Az általa vert úton halad Dunkmann is az ő vallásfilozófiájában. Ő is az emberi tudathoz kapcsolja a vallás szük-

¹ Über den gegenwärtigen, Stand der Religionsphilosophie E. W. Mayer a Zeitschr. für Theol. u. Kirche 1912. 1. f. 70. l.

² Werturteile und Glaubensurteile Halle. 1900. 119 l.

³ Wendland Philosophie und Christentum bei Troeltsch Z. f. Th. K. 1914, 3 f. 145 l.

⁴ L. idézett dolgozatot. Logos 193 l. és az Einführung III. fejezetét. Vall. problémák.

ségességének bizonyítását. Ez szerinte nemcsak öntudat, hanem *norma tudat* is, mely a körülöttünk levő kozmosznál fogva, szellemi közösséget tud fentartani másokkal is. (Közösségtudat = norma tudat.) Mivel azonban a szellemi értékek, a normák az ő sokféleségükben lépnek fel előtte, egy olyan *normatív valóságra* van szükségünk, amely ezeknek *egységét és érvényességét* garantálja. Ezt Istenben, mint szellemi életünk egységében közvetlenül *szemléljük, éljük meg*. Isten fogalma tehát ép oly valódi, mint a szellemi élet maga és nála nélkül minden norma oda van.

Szándékosan időztünk egy kissé az újabb vall. filozófia e reprezentáns egyéniségeinél, hogy lássuk mennyire tud menni az emberi értelem és az általa konstruált világnézet a vallás igazságának, sajátosságának bizonyításánál. Emeljük ki már most az elmondottak eredményét:

1. A vallás csak abban a világnézetben talál komoly megértésre, mely a világban uralkodó értelem s az ebből kisugárzó normák reálitását is elismeri.

2. Ennek a Legfőbb értelemnek a megléte nem annyira logikai, mint kedélybeli szükségesség. De azért minden következetes gondolkodó előtt kikerülhetetlen tény s *így a vallás igazsága általános igazság*.

3. Ennek a legfőbb valóságnak a hatalmáról semmi egyebet nem tud a filozófia kimondani, mint hogy a különböző értékek *egysége* (totalitás és nem summitas!) s ezek megvalósulásának a *garanciája*.

4. Mind az Abszolút, mind a Szentséges elnevezés ennek a valóságnak csak a többi immanens valóságtól való teljes különbözőségét fejezik ki s ezért sokkal alkalmasabb volna ezt a legfőbb Szellemi hatalomnak nevezni el.

3.

Nagyon csalódnánk azonban, ha ezekután a hitnek és világnézetnek egymáshoz való viszonyát már tisztázottnak tekintenénk.

Mindenekelőtt tisztába kell jönnünk azzal, hogy a ferti élmény még egyáltalán nem érdemli meg a *hit* nevet. Nem lehet tagadni ugyan, hogy van benne egy bizalmi momentum is, mely a véges szellemet a Végetlen Hatalomhoz kapcsolja, de ennek a hatalomnak a homályos, titokzatos képe, amely kizár mindenféle életteljes közlekedést közte és köztünk és *inkább megnyugtató, mint előre hajtó érzéseket vált ki belőlünk*, nem alkalmas arra, hogy vele a hit viszonyába lépjünk. Mikor diófáról beszélünk, nem értjük alatta a maghéjából kivergődő csirát vagy a gyöngye sarjat, hanem mindenki a terebélyes gyümölcstermő fára gondol. Hol áll a fentebb leirt élmény egy Kálvinnak a meghatározásától, aki szerint a hit „*az Isten irán-*

tunk való jóakarátának erős és biztos megismerése, amelyet miután a Krisztusban való ingyenes ígéret igazságán alapul, a Szentlelek nyilatkozat ki a mi elménknek és pecsétel meg sziveinkben.“ (Institucio I. 525.)

Érezték ezt mindazok, akik a vallás és szellemi élet viszonyának a kérdésével foglalkoztak s amíg a fenti kutatásokat vallásfilozófiának, a vallás mibenlétéről való elméleti vizsgálódásnak minősítették, addig a személyes Istenhez való személyes viszonyunkat a hit kérdéseivel foglalkozó theologia körébe utalták. Ha nem így jártak el, akkor vagy a vallást olvasztották bele a hitbe s veszítették el a vallásfilozófiát (ritschlianizmus) vagy a hitet a vallásba s áldozták fel az előbbinek nagy, boldogító igazságait egy mindent nivelláló elméleti methodus kedvéért (a kijelentés a vallástörténeti iskolában).

Ezzel szemben teljesen megegyezünk Dunkmannak azzal a felfogásával, hogy a hit *az immanens tapasztalaton túl levő; a történeti talajon előálló vallásos tapasztalati állománynak, a kijelentésnek elsajátítása.*

A dolog természete hozza magával, hogy egy szellemi világfentartó Hatalom a fizikai és vegetatív jelenségekben csak töredékesen nyilvánulhat meg. Ahoz, hogy az ő igazi lénye áttörjön a véges világ korlátain, élő, öntudatos szellemi személyiség szükséges, akiben ugyanaz az anyagi lét felett *győzedelmeskedő* Lélek uralkodik, mint benne. Így foglalják el azok a vallásalakok a vallástörténet legelső helyeit, amelyek egy történeti vallásalapító munkásságának köszönhetik eredetüket. Így látjuk ezeknek az alapítóknak arcán mind tisztábban felcsillanni az Örökkévaló képét, amíg a Jézusban „az Isten dicsősége ismeretének világossága“ (II. Kor. 4°) tiszta fényben ragyog fel előttünk.

Ha ez a kép nem mutatna nekünk egyebet, mint az értékek szummitását¹, azoknak legmagasabb fokát, akkor igazán nem sokkal volnánk messzebb a vall. filozófia legfőbb valóságától. Ott ragyogna ez akkor, mint egy fényes nap az ideák egén, amelyre csodálkozva, vágyódással és sokszor lelkesülten néznénk fel, mint lelkünk legmélyebb hiányát kielégítő „pótlóképre“, de mint eleven realitás nem nyulna ez bele a mi életünkbe, hogy megelevenítő áradatával sodorjon is minket igazi rendeltetésünk felé.

Eleven realitás csak akkor lesz számunkra a legfőbb valóság, ha az ő életszabályozó hatalmát a *mi saját erkölcsi életünkön* próbáljuk ki. Akkor igazat fogunk adni Windelbandnak, ki a lelkiismeretben találta fel legközvetlenebb módon a Szentséges tényét, mert mint a legfőbb, folyton világosodó,

¹ L. a Böhm K. vall. filozófiai gondolatainak ismertetését Bartók Gy. A vallás problémái napjaink bölcséletében. Prot. Szemle 1915. 8. f.

eleven törvényadás jár velünk minden cselekedetünkben. A körülöttünk levő és folyton felénk sugárzó történeti hatások pedig közvetítni fogják számunkra annak a képét, aki szent volt mint ő s aki mégsem kárhoztatott minket, hanem szeretettel felemelt, megváltott, kibékített, ezzel a Szentséges Hatalommal. Ennek a megváltó és *érettünk* szakadatlan folyó isteni munkának a *személyivé létele* jelenti számunkra a hit igazi világának a feltárulását.¹

Ha összevetjük már most ennek a világnak a képét az előző fejezet végén leírt vallásos világnézettel, mindjárt szembe ötlük ennek a fölénye az utóbbi felett.

1. Az az ismeretlen, egységes, végetlen energia, melynek a felvételére, hypothezisére gondolkozásunk kényszerített (Troeltsch) itt reális, eleven Hatalommá lesz. Nem egy *világkép* határ fogalma, hanem egy új világ ura, királya, gondviselő atya.

2. A természet észszerűségébe a történet értéktermelő és megvalósító életfolyamatába vetett bizalom itt átváltozik megtisztult és hálás gyermeki szeretetté: *hitté*, mely teljes bizalommal néz minden változás elé, tudván, hogy neki minden javára, szellemiségének győzelmére szolgál.

3. Ugyanezt a megelevenítő és tökéletességre vezető munkásságot látja a más emberek életében is megjelenni s a legnagyobb készség és vágy hajtja őt ebben tevékeny részt venni.

Igy értjük meg a jézusi igéket: *az én Atyám mind ez ideig munkálkodik*, én is munkálkodom (Ján. 5:17). Az Isten pedig nem a holtaknak, hanem az élőknek Istene: mert *mindenek élnek ő neki*. (Luk. 20as.) Ezt az *életteljes világot*, ahol *állandó közlekedés folyik Isten és ember közt*, ahol az előbbi megtermékenyíti az ember személyi életét nemcsak nagy célokkal, hanem lelki erőkkkel is, ezt nyújtja nekünk a hit. Kaftannak igaza van: a hitnek mindig az eleven jelenvalóval van dolga és sohasem azzal, ami csupán a múlthoz tartozik.²

4.

Végző kérdésünk már most az, hogy a hitnek ezt az életteljes világát tudjuk-e theoretikus eszközökkel igazolni.

Fentebb láttuk, hogy amíg a vallás az ő keletkezésében elméleti kényszerűséggel vezet el bizonyos igazságokra, addig a hit az ő igazi mivoltában csak ott áll elő, ahol a legfőbb normatív valóságot, illetve ennek egy történeti személyiségben való megjelenését a mi legszemélyesebb életformáló hatalmunknak ismerjük el. Ebből következik már most, hogy a hit igazolása már nem az elméleti síkban történik, hanem *életigazságok* segítségével. Ilyen „gyakorlati észbeli meggondolásokként” említi Reischle³ a legfőbb jóban, a világ feletti boldogságban, az

¹ Reischle i. m. 101–103 l.

² i. m. 437 l.

³ i. m. 114–118.

Istennel való egységben való részvételt a ker. hit által, az igazi szellemiség egyéni és közösségi feltalálását, a történeti fejlődésnek e kijelentésben való tökélyre jutását. Ugyanezen érvekkel támogatják a hit igazságait Ravasz L. (Megjegyzések a vallás lélektanához) és dr. Makkai Sándor közkezen forgó, nagyértékű vallásfilozófiai művében. Mindenikből kiviláglik a vallás és a hit általános szükségessége, igazsága, az a szükségesség, amelyet nem a gondolatok, hanem az *élet logikája* paráncsol mindenkinek, aki komolyan fogja fel az ő erkölcsi rendeltetését s nem zárja el lelkét a történetből feléje sugárzó hatások elől.

Nagyon érdekes volna már most a fenti gondolatok alapján osztályozni a vallásokat és végig pillantani a theologiai fejlődés menetén, de ez már témánk határán túl megyen. Réá vezetne ezeknek a vizsgálata arra, hogy csak ott lehet igazi hitről, a vallásos élet tökéletességéről beszélni, ahol Isten és ember viszonya a legéletteljesebb s csak azt a teológiát lehet igazán keresztyénnek nevezni, ahol ez az eleven kölcsönhatás a valóságnak, az egyéni és közösségi hittapasztalatnak legmegfelelőbb formában jut kifejezésre.

Nagy Géza.

Legújabb Kálvin-tanulmányok.

III.

Amilyen nehezen és sok ingadozás között határozta el magát Kálvin arra, hogy Strasburgban megbízatást vállaljon el, épen olyan nehéz küzdelmek között érik meg lelkében Strasburgtól való elválás gondolata. Ideiglenesen jött Strasburgba, csak egy évre nevezték ki professzornak, de ő hozzá volt szokva ahhoz a gondolathoz, hogy tartósabb jellegű tevékenységet fejtsen ki. Ebből érthetjük meg azt, hogy rövid három év alatt Kálvin annyira összeforrott lélekben Strasburggal, hogy eltávozása után örömmel és gyakran tér vissza „kicsiny egyháza” meglátogatására és hivei az ő eltávozása után vasárnapi programjukba foglalják az érette való imádkozást.

Befejezésül próbáljuk méltatni néhány szóval — Paunier tanulmánya alapján — ezen kicsiny egyház szerepét Strasburgban és a református Egyházak történetében; és nézzük meg miféle jótéteményeket kaptak kölcsönösen egymástól és mit köszönhetnek egymásnak Kálvin és Strasburg.

*

Mit köszön Kálvin Strasburgnak? Ha a strasburgi kicsiny egyház élete rövid volt is, ha tagjainak száma csak kevés volt is, nagy volt az eredeténél és következményeinél fogva. A leg-

első egyház volt, amelyet Kálvin egyedül alapított. Sem Poinban, sem másutt, ahol ő predikált, nem alapított valóságos egyházat; Genfben talált már egy megérkezése előtt létezőt. Strasburgban szervezett egy minden ízében egyház-formát, az egyetlen francia egyházat, amelyről Bézával mondhatjuk: „Kálvin János formálta először azt”

Ez azután sok másnak szolgált mintául: „több meauxi keresztyén gondosan meglátogatva és megvizsgálva a strasburgi egyházat, annyira felbuzdították hazatérésük után a többiekét, hogy — közös megfontolással — szerveztek egy egyház-formát maguk között annak a mintájára, amelyet láttak” — írja az Egyház-történelem. Azután Meaux szolgált a párisi egyház mintájául, amelyről aztán a többi francia egyházakat mintázták. Tehát a strasburgi egyház volt a prototypusa minden francia református egyháznak a XVI. században.

Valóban Kálvin teljes erejének éveit töltötte Strasburgban. Huszonkilenc éves korában érkezik oda és még huszonhat évet él azután. Az itt nyert benyomásai és tapasztalatai kihatnak élete egész második felére. Strasburg kedvező területén fejlődik ki az az életnedvtől dús növény, amely Genfben aztán meghozza a maga áldott gyümölcseit.

Bucer mellett értékes tapasztalatokhoz jutott Kálvin theologiai ismeretek és méginkább egyházszerzés szempontjából. Pontosan meghatározta dogmatikai felfogását a predestinációról, az úrvacsoráról, a katechismusról. Ha fenn is tartotta, amennyire csak lehetett, a többi keresztyénekkal és a többi protestánsokkal közös alapelveket, a lutheránusokkal, zwingliánusokkal, anabaptistákkal szemben mégis tartozott megformulálni a speciálisan református tiszta alapelveket. Úrvacsorata lényegében a Bucéré, de Kálvin jobban megformulázta azt, az ő gondolatának teljesen francia világosságával, az ő humanista szótárának gazdaságával. Az ő katechismusa annak az egyszerűsítő és elmélyítő munkának a gyümölcse, amelyet Strasburgban végzett.

Itt tanulta meg jobban megismerni Luthert. „A Krisztus kiváló apostolának tartjuk őt, — írja Kálvin — aki az Evangelium tisztaságát visszaállította a munka és a szolgálat által.” Luther a maga részéről így ír Bucernek: „Add át Sturm Jánosnak és Kálvin Jánosnak tiszteletteljes üdvözetem. Nagy örömmel olvastam könyveiket”. Az egyetlen fennmaradt levél, amit Kálvin Lutherhez címzett ezt a felírást viseli magán: „Patri mihi plurimum observando”, de Kálvin apának, szülőnek hív minden idősebb munkatársat, aki iránt tisztelettel viseltetik. Helytelen volna tehát ebből azt következtetni, hogy Kálvin Strasburgban lutheránus volt. Nem, legkevésbé sem. Először „érasmien” azután „fabrisien”, párisi, orleansi, bourgeois tanulmányai alatt, majd baseli tartózkodása alatt, strasburgi éveit

alatt pedig Kálvin bizonyos tekintetben „bucérien“-né válik. De mindig és mindenütt elsősorban „bibliien“ volt, mint az első francia protestánsok Meaux környékén és másutt, azaz úgy érezte, hogy őt közvetlenül a Szent Lélek hívta el arra, hogy hitét közvetlenül Isten Igéje közziklájára alapítsa, amely semmiképpen nem zárja ki azt a gondot és tiszteletet, amellyel Kálvin tanulmányozta az ősi egyházi atyák hagyományait és a doktor-kortársai véleményét. A körülmények és a személyek, akik körülvették őt ezekben az időkben, legjobban kedveztek Kálvin személyiségének szabad kifejlődésében. De Kálvin, mi-
kor elhagyta Strassburgot, inkább önmaga volt kálvinista, ami részben Bucernak köszönhető.

Elszászi barátja majdnem ellentétes jellemű tanácsadója volt, mint a dauphinoisi. Amennyire Farel erőszakos és parancsoló volt, eltorzulva érzése hevéssége által, épen annyira volt Bucer csendes, meggondolt, több befolyást gyakorolva tettei példájá, mint beszédei ereje által. Harminc éves kora felé, amikor Kálvin még érezte és szégyen nélkül kifejezte a szükségét egy idősebb tanácsadónak, Farel egy harcoló kedv látványát adta, míg Bucer a Mérséklés értékét jelentette számára.

Mélanctonnak, akivel különösképpen sympathisalt és különösen Bucernak köszönheti azt, hogy a kölcsönös engedményekre soha sem volt annyira disponált, mint épen akkor. Azonban nem követi Bucert a mindenáronvaló engedékenységség végső határáig. Csak azokat a kijelentéseket említsük, amelyeket megérkezése után egy évre tett: „Jövőre nézve nem lesz élenkebb vágyam, mint az, hogy kultiváljam a lehető legnagyobb egyetértést minden német egyházzal, amelyek a Krisztus szolgálatába álltak“

A helybeli egyház gyakorlati organizációjának szempontjából, Kálvin Strasburgban látta a mintát, amelynek előnyeit tudta is imitálni Genfben való visszatérése után. Strasburgban Kálvin egy jobban organizált egyházat látott, amely a polgári hatóság — a Tanács — és az egyházi hatóság — a Konvent — kombinált ereje által volt szervezve. Emlékezni fog erre, amikor arról lesz szó, hogy Genfben théocráciát alapítson. Nem hiába töltött három évet Bucer belső barátságában, aki sokkal tapasztaltabb volt az adminisztráció és a diplomácia területén, mint Farel; látta a Convent elnökét fáradhatatlan tevékenységet kifejteni, hogy biztosítsa az Egyházak szellemi és anyagi existenciáját; látta Sturm Jakabot és Sturm Jánost ugyan ezt csinálni az Iskola érdekében.

Az énekek, a strasburgi liturgia tetszettek Kálvinnak. De azt akarta, hogy a francia egyház még jobbat csináljon és ez sikerült is itt jobban, mint sehol másutt. Mert a Strasburgban formált liturgia inkább deformálódik Genfben: papok és magist-rátusok jobban félik ott a pápaságot, „visszavetik például a bűn-

bocsánat" formuláját, mint veszélyes koncessziót. A genfi előítéletekkel szemben, Kálvin kevésbé szabad inyére cselekedni; a strasburgi liturgia a kálvini ideálnak sokkal authenticusabb dokumentuma, mint a későbbi adaptációk Genfben és Franciaországban, ahol a primitív szellem nagyon gyakran korlátolt sőt homályos volt.

Hogy mit köszönhet Kálvin Strasburgnak nemzetközi és felekezeti szempontból, azt már láttuk részletesen is más alkalommal.

*

Mit köszön Strasburg Kálvinnak? Ha Kálvin sokat köszön Strasburgnak, Strasburg is adós, valamivel Kálvinnak.

Az iskolában „Sturm János után ő volt a legpompásabb mester”. Közreműködött ennek a nagy intézetnek jó hírneve elterjesztésében, amely intézethez hozzátartozott ő is alapítása első évétől kezdve; ez jelentékeny tény, minthogy Strasburg akkor a prédikátorok „legfontosabb főiskolája” volt egész Dél-németország részére. „Előadásai által, mondják munkatársai, Kálvin beszélt a németekhez, az itáliaiakhoz, a franciákhoz; sőt kiterjeszti hatását még távolabb (multo latius) is”

A francia egyházból Kálvin első rohamra egy minta egyházat csinált; a franciák otthon érezték ott magukat, más menekültek és a strasburgiak jönnek oda össze, hogy hallgassák az ifjú papot, aki oly világosan magyarázza Isten Igéjét.

Kálvin nélkül az egyház existálhatott volna? Kiváló emberek, mint pl. Roussel, Lefèvre, Farel időztek itt anélkül, hogy valamit alapítottak volna; a nyájak szétszórva maradtak, pásztor nélkül, „Egyház-forma” nélkül. És az általa formált nyáj ő utána, csak bizonytalan, zavaros életet élt, ami nem-sokára be is fejeződött.

Kálvin idejében a város egyházainak egysége olyan volt, amilyenek Bucer óhajtotta azt: egymás között és a külső egyházakkal békében, fenntartva a lutheranizmus és zwingliánizmus között közvetítő hitvallásukat. Kálvin, ha tagja maradt is a Konvent-nek, valószínűleg ellensúlyozta Marbach befolyását és megakadályozta az ultra-lutheránus elemek uralmát.

Bucer tana, a Tétrapolitaine-i tan kimondottan elszázi volt, amelyek rokonságban voltak a francia és svájci tanókkal. Marbach szelleme, Lindauból jöve, Németország felé fordult. „A formula konkordia — írja Kálvin — az a nehézség volt, a mellyel Marbach keze megfojtotta a francia egyházat. Kálvin strasburgi tartózkodása a francia befolyás korszaka volt: utódai kivéve Poulain-t, középszerűek voltak; eltávozása a francia gondolatok kiterjedési erejének csökkenését jelenti Elzászban.

*

Mit köszön Genf, Franciaország, a világ, Kálvin strasburgi tartózkodásának? Genf sok mindent köszön Strasburgnak, amely egy érettebb, jobb teológus, jobb szervező Kálvint adott, amelyről mondták: „hála neki, hogy Genf nagyrészen megtartatott a Reformációnak.” Kálvin visszatérése után gyakrabban szolgáltatta ki az urvacsorát; a vasárnap egyetlen ünnepnappá proklamáltatott; a strasburgi zsoláros könyv, szövegeivel és melódiáival alapul szolgál Bère és Marot gyűjteményeinek. A közoktatás újra szerveztetett a strasburgi tanulmányterv alapján. Politikai szempontból Kálvin sokkal szigorubban alkalmazta Genfben az egyház és állam théokratikus uniójának gondolatát, mint másutt.

Ami Franciaországot illeti, minden Strasburgból hozott újítás Genfen keresztül hatott be oda. De Genfen keresztül gyakran károsan szűrődött meg és alakult át.

Ha pl. a liturgia közvetlenül jött Strasburgból Franciaországba, mint ahogy közvetlenül ment Angliába is, a Bucer alapelve az iskolára vonatkozólag: „shola primarium membrum ecclesiae” már Genfen keresztül jutott a francia egyházakba. Ha az idők mostohasága nem is engedte meg, hogy Franciaországban minden egyházközség mellé iskolát állítsanak fel, elméletben mindig fennmaradt az alapelv.

A disciplinákra nézve, Bucer tanítása és Kálvin személyes tapasztalatai nagy befolyást gyakoroltak a francia egyházaknak proponált szabályokra.

Ezeknek az egyházaknak aztán megvoltak a testvér egyházai egész Európában, testvér egyházak, amelyek sokban hasonlítottak az ő idősebb testvérükhöz. Ismeretes a magános Kálvin beszéde: „Az egész világon vannak (szellemi) gyermekeim”

Még más módon is hasznot húzott a protestáns Franciaország Kálvin strasburgi tartózkodásából. Láttuk már, hogy ő mennyire nem szünt meg foglalkozni az ő hitsorsosaival. Nemcsak azok, akik menekültek voltak, mint ő, találtak menedéket az ő házában és erősséget az ő Egyházában, hanem azok is, akiknek ő írt messze. Egyre tevékenyebben igyekezett Franciaország összes egyházai érdekében közbelépésre bírni más országok protestánsait; közbejárt a francia királynál: megpróbálta a protestánsokra nézve kedvezőbb francia politika szolgálatába állítani az ő növekvő tekintélyét.

Amikor Strasburgba érkezik, Kálvin még nagyon tapasztalatlan Európa főbb ügyeiben; csak néhány hónapot töltött Franciaországon kívül Bázelen, Genfben, Ferrare-ben. Még nagyon fiatal, a körülmények kevésbé voltak kedvezők arra, hogy elkötelezze magát a nemzetközi politikai kérdések tanulmányozásában és gyakorlásában. Kezdetben megelégedett azszal, hogy kabinet-munkával és kizárólag nemzeti szempontból

védelmezte a francia protestánsok érdekeit, mint ahogy tette azt a francia királyhoz írt levelében. Később Sturm Jakabbal és Jánossal, Bucerrel folytatott beszélgetései Németországi diplomatikus küldetésük példája, a kolloquiumok és gyűlések személyes látogatása teljesen kinyitották Kálvin szeméit a kötelesség előtt, hogy közbelépjen külföldön a nemzetközi politikában: kötelesség, amelyet egyre jobban az övének tartott. Kálvin látóköre kiszélesedett Európa határáig. Nem utazott egyremásra, nem járta körül Európát, de tartózkodási helyéről, Genfből mindenüvé írt, ahol az Evangéliumot hirdetni lehetett, a propagateuröknek és buzdította őket.

Egyre szabadabban fordult a politikai tekintélyekhez is: királyokhoz, városi tanácsokhoz, hogy buzdítsa őket a hűségre, ha protestánsok voltak, türelmességre, ha katolikusok voltak azok.

Ha most még egy utolsó futó pillantást vetünk Kálvinra és Strasburgra, látjuk, hogy Kálvin Strasburgban még nem az az ember, amivé Genfben válik. Itt még egészen fiatal, fáradhatatlan, a munkát nem érzi oly könnyen meg: ez az igazi Kálvin, aki Strasburgban élt. Ott már öregedő, kihasználta, fáradt; Genfben 23 éven keresztül sok egyházat kellett erősítenie, vigasztalnia; sokat kellett küzdenie Genfben és Genfen kívül.

És Strasburg Kálvin idejében még nem volt az egyenetlenkedések, belső és külső nehézségek zsákmánya, amivé válni fog nemsokára; nagy szerepet játszott a Rajna mindkét partján, amelyre emlékszik a civilizáció története. Kálvin befolyása csatlakozva Sturm Jakab, Sturm János és Bucer Márton elődeihez, nagyban közreműködött, hogy ezt az első helyet meg kapta Strasburg a keresztyén egyház és az európai politika történelmében. Így Kálvin Strasburgban erősebben dolgozott a keresztyénség haladásáért és a francia ideál dicsőségéért, mint másutt.

Muzsnai László.

Irodalom.

„Az Út” kiadásában ismét két értékes erdélyi magyar könyv jelent meg a húsvéti könyvpiacra. Az egyik Dr. Tavaszy Sándornak „Világnézeti kérdések” c. munkája (a tordai Füssycég izléses nyomásában), a másik Reményik Sándornak „Egy eszme indul” c. reprezentáns nagy verses kötete, amelynek kiválóan finom és szép külseje a kolozsvári Minerva R. T. nyomdai művészetét dicséri.

Folyóiratunk szempontjai alatt, ezen a helyen arra akarunk rámutatni, mit jelent ez a két könyv lelkipásztoraink és egyházi munkásaink számára?

A Dr. Tavaszy Sándor könyve értékes és szükséges segítő-társa és útmutatója lesz mindazoknak, akik a református keresztyén nép szellemi vezetőiül hivattak el. Ismét egy értékes alkalom arra, hogy figyelmeztető szavunkat felemelhessük: a református lelkipásztoroknak és egyházi munkásoknak a *létfogát* és sajátos misszióját az adja meg, hogy hitüket nemcsak bírják és élvezik és ebben egyek hiveikkel, hanem azt a hitet teljes világ- és életnézeti összefüggésében, mint megvalósítandó értékrendszert, mint felséges életerőt, az ellentétes és rokon szellemi hatalmak szövődékében is teljes öntudatossággal ismerik, objective bírják s védelmi és támadó harcban vezéri biztonsággal tudják érvényesíteni. Erre tartjuk kiválóan jó segítőnek ezt a könyvet, amely korunk legfontosabb világnézeti problémáit röviden, világosan és biztos áttekintéssel tárja elénk. A 32 tanulmány és cikk, amelyet magában foglal, többnyire alkalmi hozzászólást jelent az aktuális szellemi kérdésekhez, de a gazdag anyagot egységbe fűzi a legemelkedettebb keresztyén idealizmus szelleme, a tiszta filozófiai álláspont, a nemes kultur-concepció és az erdélyi lélek sajátossága. A világnézet belső szerkezetének, keletkezésének és feltételeinek világos és tanulságos fejtegetése után három csoportja következik a tanulmányoknak. Az első csoport a legáltalánosabb és egyetemesebb világnézeti kérdések és életigazságok körét öleli fel. A Kant filozófiájának és szellemének interpretálásával foglalkozó 3 tanulmány mellett a naturalizmus és monizmus kérdései vannak nagyon világosan és tanulságosan feldolgozva s ezek különösen jelentősek reánk és munkánkra nézve. A tények világa és hatalma, az igazság és igazságok kérdése, a szellemi élet lényege és módjai, a létfölötti élet értelme, az életfelfogások különbözősége és gyökere, s a jövővel szembeni optimizmus és etikai elszántság igazolása foglaltatnak benne abban a részben, amely így, mintegy oda tendál, hogy a szellem-erkölcsi keresztyén élet győzedelmes igazságát ragyogtassa fel. A második részben, amely a munka dereka, kulturális problémák sorakoznak. Magának a kultúrának elvi, idealistikus apologiája mellett a szocializmus

lelki rugóiról, történelmünk új értékeléséről, a kultúra betegségeiről, eszményéről, a nép problémájáról, az erdélyi magyar és speciell a protestáns kultúra nagy elvi kérdéseiről s a nyugat-európai kultúra válságáról olvashatunk itt igen értékes, aktuális és mindnyájunkra nézve jelentős tanításokat. A harmadik részben a theologiai tudomány legmodernebb s mintegy válságos problémái vonulnak fel előttünk. Tavasz mindenütt világosan, nagy összefoglaló erővel, biztossággal és vonzóan ír. Könyve az utóbbi évek alatt végzett gazdag szellemi és kulturális munkásságának értékes tükre s becses nyeresége irodalmunknak. Melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

A *Reményik* Sándor nagy verses kötete valóságos eseményt jelent az erdélyi magyar irodalom életében. A 6 ciklusba osztott 130 vers olyan költő lelkét és művészetét tárja elénk, aki az erdélyi magyar lélek legmélyebb húrjain tud szívhezszólóan játszani s aki az emberi élet legnagyobb problémáinak saját lelkében való átéléssel tud tolmácsolója lenni. Egész kötete csupa lélek: szenvedést, végzetet, örök sorsot, — viszont mély lelki örömet és örök szépséget sugárzó lélek vallomása. Befelé és felfelé törekvő szelleme mélységesen tudja a keresztyén lelkületet s a tiszta keresztyén jellemet vigasztalni és edzeni. Könyve nem csupán könyv, nem csupán irodalmi esemény, erdélyi magyarságunk dicsekedése és öröme, de jótétemény és orvosság, mindennapi kenyér és erőforrás. Amelyik háznak asztalára teszik, ott a lelkek nem fognak éhesen maradni.

M. S.

Asszonyainknak.

Két levél.

I.

Édes testvérem!

Úgy szeretnék veled ma a leányodról beszélgetni. Te ugyan test szerint is anya vagy, én pedig nem, de mégis úgy érzem, hogy segítségedre lehetek az én tapasztalataimmal, mert neked csak egy lányod van, nekem pedig — az Isten szent lelkének kegyelme által — nagyon sok. S én olyan jól ismerem „az én leányaim” lelkét s annak sokféle kísértését s küzdelmét, hogy úgy lehet mondhatok neked olyan dolgokat, amiket te nem tudsz s amelyek áldására lehetnek neked is s a leánykád-nak is.

Mondd, nem tűnt-e még föl neked az a különös, megdöbbentő tény, hogy sokszor milyen föltűnő különbség van az anyák s a lányaik közt, hogy milyen rohamos a fejlődés az

anyák tiszta, régimódi egyszerűségétől a lányok nyegle, laza erkölcsü modernsége felé? Amint járom Erdély falvait, vidéki városait, még annyi kedves, igénytelen megjelenésű papnéval találkozom annyi megnyerő egyszerűségű asszonnyal. S ha aztán megismerkedem a lányaimmal a városi iskolákban — akkor megdöbbenek a kócos frizurájú, manikűrös, elegáns kisasszonykától, aki elém áll... mintha legalább is három generáció átalakulása volna köztük: a csendes falusi papné édesanya s a hangos kisasszony leánya között! S hányszor van alkalmam látni, hogy kedves, tisztalevegőjű, régi magyar házakban, családokban a felnőtt leány úgy cigarettázik, mint valami nagyvárosi félvilági hölgy. S a szülők? Azok vagy elragadtatva nézik, hogy milyen modern lányuk van, vagy pedig sóhajtva mondják: „Mit csináljak vele? Már nem hallgat rám!”

Látod, ebben a kettőben: a szülők *hiúságában* s a szülők *tehetetlenségében* látom a főokát annak a rohamos erkölcsi hanyatlásnak, amely társadalmunk minden rétegében olyan föl-tűnően mutatkozik.

A hiú szülők, akiket megvesztegetett a „modernség” varázsa s most mindent elkövetnek, hogy a gyermekük ne maradjon olyan ósdi mint ők, hanem haladjon a koral. S ha most a félmeztelen ruha, a manikűrkészlet s a cigaretta a modern leány elmaradhatatlan kellékei, hát akkor miért ne? S a modern leánya — kitapasztalva szülei hiúságát — szeszélyes lesz és szertelenül követelő, hamarosan blaziert és unott s a szülők nevelése eredményeképpen most már kénytelenek erejükön felül is kielégíteni a túlfeszített igényeket, mégha az szinte már a lehetetlenséggel is határos! Te nem ismered azt a kopott ruhájú, fakó arcú édesapát, aki hónapokon keresztül vállal az irodában külön munkát, amit éjjel végez el, csakhogy a 14 éves leánykájának selyemruhát vegyen a diákbálra? Vagy azt az édesanyvát, aki inkább nem tart cselédet s maga végzi el a nagymosást, csakhogy a leánya úgy öltözködhessék, ahogy neki tetszik?

Oh testvérem, mennyi munkánk kárbavész s lesz hiábavalóvá a szülők s különösen az anyák hiúsága miatt. Milyen nehéz az evangélium hirdetése az ilyen nagyigényű, hiú, kacérságra nevelt leánykák s leányok közt! Milyen nehéz velük megkedveltetni a Krisztus követésének szépségét, amikor az anyák hiúsága is az ellenséges párton dolgozik ellenünk! Amikor a gyermekeleánya már kezdi is végre érteni a krisztusi élet gazdagságát, amikor a keresztyén élet nemes tisztasága már megbűvölte a lelkét... óh hányszor a saját édesanyja szegül a legélesebben ellene, hogy el is induljon a Krisztus követésében! A gyermek pl. már nem akar többé ujjatlan ruhát, fityegő fülbevalót viselni, nem kívánczik többé bálok kétesértékű mulatására... milyen nehéz küzdelmet kell ezért megvívnia sok-

szor az édesanyjával! „Mások is mind olyan ruhát viselnek, mért akarsz ép te különcködni — senkinek sincs olyan síma frizurája, mint neked — egyszer vagy fiatal, mért nem akarod kiélvezni az ifjúság örömeit — hogy akarsz férjhez menni, ha nem mégy bálba?” — ilyen s ehhez hasonló beszédekkel megakasztják a gyermeket fejlődésében, sőt egyenesen visszakényszerítik a leányaikat a hiuság útjára! — —

S az elkényeztetett gyermek, aki megszokta, hogy minden szeszélyét s szertelen vágyát kielégítsék, aztán zsarnoka lesz a háznak, akinek többé nem tud parancsolni senki. A multkor beszéltem egy 15 éves gyermek anyjával, hogy fegyelmézzze még egy kissé a leányát, mert elrontja az egész iskolát s az édesanya sírva felelte: „Kérem, tessék elhinni; nem hallgat reám az a leányka, nem fél az az apjától sem. Úgy felesel velünk, hogy százra egyet sem tudunk szólni ellene!” S egyszer fölháborodva kérdeztem meg cigarettázó 18 éves papkisasszony édesapjától, hogy miért nem tiltja el a leányát attól az utálatos szokástól — s az szégyenkezve bevallotta: „Nem tudok neki már parancsolni. Úgy szégyenlem az egyszerű falusi nép előtt a lányom szájában a cigarettát... de mit csináljak?”

Látod, ez a meglazult fegyelem az oka annak, hogy az Isten akarata szerint adott helyzet teljesen fölfordult: nem a szülő parancsol többé a gyermeknek, hanem a gyermek uralodik a szülein s viszi keresztül tüzön-vizen is a maga akaratát, mégha az apjának a becsületébe kerülne is v. az anyjának a szive szakadna meg tőle!...

A hiú nevelés önmagában hordja a büntetését... Ma annyi Éli főpap háza van köztünk, akiknek a gyermekei bálványimádókká lettek... hogyne nyugodnék hát Isten keze keményen mirajtunk?...

Következő levelemben folytatom ezt a kérdést. Még sok mondanivalóm van.

Imádkozó szeretettel ölel

testvéred, Mária.

II.

Édes testvérem!

A leányok férjhezmenetelének kérdéséről is beszéljek még valamit — irod. Ám jó.

A házasság kérdését a legtöbben minden felekezeti és vallási korláton és különbségen felülállónak tartják. Azt mondják, hogy ebben is Lessing „Bölcs Náthán“-jának az álláspontja az egyedüli emberhez méltó álláspont, azé a liberális méltányosságé, amely nem csinál különbséget se vallások, se felekezetek közt. Ez nagyszerűen hangzik — szabad-é liberálisabbaknak lennünk Jézusnál, aki azt mondta: „Én vagyok

az út, az igazság, az élet, senkisémet mehet az Atyához, hanemha én általam” Jézus csak egy utat ismer amely hazavezet s az Isten országa bejáratához odaállítja, „szoros kapu”-t s az ujjászületés föltételét, mégpedig olyan kizárólagos követeléssel, hogy szerinte nemcsak hogy be nem mehetnek az Isten országába azok, akik e követelménynek meg nem felelnek, de sőt még csak meg sem láthatják azt. (Ján. 3.) Vajjon „szabadelvűbbek” akarunk-e lenni az Isten szent Lelkénél, akinek erejében Péter így nyilatkozott: „És nincsen senkiben másban idvesség: mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, mely által kellene nekünk megtartatnunk”. (Csel. 4: 12.)

De ha az Úr Krisztuson válik el egymástól igazság és hazugság, világosság és sötétség, ha Ő dönt élet és halál fölött, mert az Isten mindeneket az ő lábai alá vetett — vajjon akkor a házasság kérdésében is nem az övé-e a legvégső, a döntő szó?!

Honnan van tehát mégis, hogy az ilyen kérdések, mint: lehet-e egy nem keresztyénhez s hitetlenhez vagy más felekezethez férjhez menni? Olyan-sokféleképpen oldatnak meg s anynyira másképp, mint ahogy a Szent Lélek parancsolja? Onnan, hogy a Krisztushoz való viszonyunk olyan különböző. Amíg csak „vallásos” lelkek vagyunk — akik minden komoly igyekezetünk és jószándékunk mellett is még teljesen a saját énjünknek a talajában gyökerezünk s a magunk erejéből akarjuk megnyerni az Isten országát, akiknek Jézus tán tanítója vagy ideálja, de nem Ura és Királya és Megváltója — addig nagyon könnyen tudunk kapcsolódni más vallás vagy más felekezeti „vallásos” lelkekkel. A közös vonások természetesen kinálkoznak a társulás közös alapjául s az, hogy a másik léleknek egy kicsit más színezetű és másformájú „a vallásossága”, mint a miénk, az igen jelentéktelen különbségnek látszik. Azért, ha egy leány csak ilyen értelemben „vallásos”, akkor gondolkodás nélkül fog igent mondani akármilyen felekezeti, sőt akármilyen vallású férfinak is — s ha az édesanya szívében sincs több ennél a „vallásosság”-nál, habozás nélkül oda fogja adni a leányát ahhoz a férfinak, ha az egyébként becsületes és jóra való ember.

Egészen másképp áll persze a dolog akkor, ha valaki az ujjászületés által beleplántáltatik a Krisztusba és „keresztyénné” lesz a Krisztus értelmezése szerint. Akit az Isten Szent Lélek a kereszt tövében átvitt a szoros kapun, aki Jézusban meglátta a maga bűnös életének a Megváltóját s fentartás nélkül kiszolgáltatta magát neki, akinek Jézus Ura és Királya lett — abban teljesen átértékelődik minden s egész élete a Jézus Krisztus nevében koncentrálódik. Az ilyen „keresztyén” lélek persze a házasságot sem tudja másképp elképzelni, mint úgy, hogy az két léleknek a legmélyebb egysége a Jézus Krisztusban. Már nem tud azért megelégedni a másik lélek „vallá-

sosságával“, mert többé nem színezi s formai különbséget lát csupán abban, hanem tudja, hogy a „vallásos“ s a „keresztény“ lélek világa két teljesen különböző világ s köztük olyan áthidalhatatlan szakadék tátong, amelyet még a legnagyobb emberi szeretet sem képes áthidalni. Közössége e két főnek — az érnben gyökerező „vallásos“ léleknek s a Krisztusban megváltott s újjászületett „keresztény“ léleknek egymással nem lehet soha . . . csak akkor, ha az egyik áttér a másiknak a világába.

Ép azért — mondod — mért ne mehetne egy hívő leány egy olyan férfihoz, aki még messze van az Isten országától? Nem nyerheti-e meg a hívő leány a férfit az Úrnak? S, hivatkozol I. Kor. 7:12—17-re: „Mert meg van szentelve a hitetlen férj az ő feleségében“ s I. Pét. 3:1-re: „hogyha némelyek nem engedelmeskednének is az igének, feleségük magaviselete által, ige nélkül, is megnyeressenek“ Igen ám, csak hogy mind a két textus *asszonyokról* szól, olyanokról, akik férjhezmenetelük után találták meg Krisztusban a maguk megváltóját. Azoknak mondja, hogy állják meg már most engedelmesen a helyüket az adott feszült helyzetben is, igyekeztvén engedelmeségük által férjeiket az Úrhoz vezetni. De sehol sincs szó az Írásban arról, hogy hívő leányok pogány férfiakhoz (pedig a pogányok is „vallásosak“ voltak!) menjenek feleségül, mert a Szentírásnak sehol sincs egy egyetlen ígérete sem az olyan kockázat számára! Mert mit mutat a tapasztalat? Van olyan fiatalember, aki belekapaszkodik egy keresztény leányba azzal, hogy ő csak rajta keresztül tudja megtalálni az Istent s csak ő általa jut el a Krisztus váltságára. Ez először is szánalmas magatartás s másodsor pedig nem őszinte dolog. Szánalmas azért, mert bizony nem férfias dolog így reátámaszkodni egy leányra, hogy nála nélkül ne tudjon hinni. Vajjon hogy érezze majd az a leány „urának“ azt a fiatalembert a házasságban, ha az annyival gyengébb s gyámoltalanabb, mint ő? Az Isten a férfira bízta az asszonyt s nem az asszonyra a férfit. Az ilyen visszás helyzetből sohasem lesz boldog házasság. De különben is nem őszinte dolog az egész. Ha az fiatalember *komolyan* keresi a Krisztust s mindenáron meg akarja nyerni az üdvösséget, akkor a leány nélkül is eltalál a kereszthez. Aki pedig a leány nélkül nem tud megtérni, az a *leányt* akarja elsősorban s nem a Krisztust. Ha a felesége lett neki, akkor már az üdvösség kérdése sem olyan fontos annak az embernek. S a dolog vége rendesen az szokott lenni, hogy nem a hívő leány nyeri meg a házasságban a hitetlen férfit az Úr számára, hanem ép fordítva, a nőnek a hitélete szegényedik és satnyúl el a hitetlen férfival való életközösség által.

Hallottam már erre ilyen ellenvetést: „Kicsinyes és önző dolognak tartom azért nem menni férjhez valakihez, akit szeretek, mert féltem tőle a lelkem üdvösségét!“ Vajjon kicsinyes

dolog-é nagyobbnak tartani és fontosabbnak az örökkévalóságot, mint egy ideigvaló boldogságot. Nem rettenetes-é földi boldogság miatt kockára tenni, sőt talán el is játszani örökéletünk üdvösségét?

De akkor — persze — aggódva mondd: Hát akkor bizony nagyon nehezen fog férjhezmenni a lányod, ha ilyen szigorú szempontok szerint kell igazodni! Te édesanya: a házasságok az égben köttetnek! Minden *igazi* házasság az Úrnak akaratából, két, öröktől fogva őrle egymásnak rendelt léleknek a találkozása. És azért minden *igazi* házasság boldog — és fölbonthatatlan. A hangsúly ezen van, hogy *igazi*. Ha az Úr házasságra rendelte a leányodat, akkor (ha csak te és ő egyforma engedelmesen álltok az Úr előtt!) Ő a maga idejében elhozza a leányod számára azt a férfit, akit Ő rendelt melléje. Se neked, se a gyermekednek nem lesz akkor a legkisebb kétsége sem afelől, hogy az Úr akaratából való a házasságuk . . . s akkor nincs is mit féltened a leányod jövőjét. De lehet, hogy az Úr nem házasságra rendelte a gyermekedet — s akkor jaj neked, ha te adod férjhez, vagy a leányod összetévesztve a mega szíve pillanatnyi vonzalmát az Úr akaratával, bekapcsolódik egy férfi életébe, akit *nem* az Úr rendelt számára, hanem akit saját maga választott magának. Az ilyen házasság nyomorúlt és boldogtalan — azért van annyi házassági elválás s annyi összefoldozott, szomorú felemás igaházasság, — mert nem az Úr kötötte meg azt a házasságot, hanem az emberek! Testvérem, te édesanya — mondd, nem jobb-é a te gyermekednek — ha az Úr úgy akarja — egyedül maradni s egy szolgálatban gazdag, boldog megáldott egyedülvaló életet végigélni — mint férjhezmenni az Úr akarata ellen és nélkül s aztán egy elrontott étellel, testben lélekben elkeseredve perben élni az egész világgal? . . .

Azért testvérem „minden gondotokat — a leányod férjhezmenetelének a gondját is — Őreá vessétek, mert néki gondja van reátok” s Ő mindenkor úgy intézi el a dolgot, ahogy nekünk, a földön is s az örökkévalóságban is, a legjobb.

Imádkozó szeretettel ölel testvéred

Mária,

ELŐFIZETÉSEK NYUGTÁZÁSA.

Folyó évi április hó 15-éig a következő előfizetések folytak be:

Faragó András Berkes 150 Leu; Szathmáry Károly Éremje 300 Leu; Káli Dénes Lőrincrève 150 Leu; Furró Gyula Brassó 200 Leu; Hegedüs Albert Szalacs 150 Leu; Zoltáni Pál Sáromberke 70 Leu; Varga Kálmán Pápa 190 Leu; Ref. Egyházközség Réty 150 Leu; Jancsó Lajos Marosujvár 150 Leu; Fábry Viktor Eperjes 270 Leu; Berecz Antal Legenye 394 Leu; Nagy Lajos Ujszékely 150 Leu; Halmágyi János Nyárádgálfalva 150 Leu; Bede László Máramarossziget 150 Leu; Lőrincz János Bálványosváralja 75 Leu; Juhász Albert Nagyenyed 100 Leu; Koncsol János Felsőláncz 150 Leu; Fiafalvi unit. lelkészi hivatal 150 Leu; Vaşs Béla Zalán 150 Leu; Tökés József Málnás 50 Leu és László Dezső Kolozsvár 100 Leu.

IRODALMI HIR.

Az Út kiadóhivatala június havában megjelenteti *Dr. Bartók Györgynek*, a kiváló erdélyi magyar filozófusnak *Kant* c. művét, amely a művelt olvasóközönség számára pompás áttekintéssel tárgyalja a 200 éves szellemóriás gondolatvilágát. Addig is, míg közelebbi téjékoztatást adhatnánk, jelezzük, hogy a könyv előfizetési ára kb. 100 lej lesz. Jelentkezni lehet a kiadóhivatalnál.

„AZ ÚT” kiadásában eddig megjelentek és kaphatók:

1. *A ref. presbiter kis kátéja.*
IV. bővített kiadás. Eddig
7000 példányban jelent meg.
Darabja 3 Leu.
2. *Néprajzi feladatok Erdély-
ben.* Ára 5 Leu.
3. *Maradj velem.* Imakönyv.
Ára kötve 35 Leu.
4. Makkai Sándor: *Élet feje-
delme.* Elbeszélések. ---
Ára bérmentve 45 Leu.
5. Makkai Sándor: *Zörgésetek
és megnyitvatik néktek.* Vallá-
sos estélyekre való előadá-
sokat, elmélkedéseket, egy-
házi beszédeket, temetési
beszédeket és cikkeket tar-
talmaz. Ára 180 Leu.
6. Ravasz László: *Az ember-
élet útjának felén c.* köny-
vünk első kiadása teljesen
elfogyott; a második kiadást
most rendezzük sajtó alá.
7. *Gyermektraktátus.* ---
Ára 75 bani.
8. *Törzslap.* Vasárnapi iskolá-
sok számára. Ára 75 bani.
9. Bibliai mondással ellátott
művészi levelezőlapok. 12
darab 15 Leu.

Ünnepnapok:

Népies traktátusok. Egy füzet
ára 2 Leu.
Egy sorozat (10 darab)
ára --- 20 Leu.

1. Makkai Sándor: *Az Eszter
padja.* (Elbeszélés).
2. Vallásos költemények.
3. Br. Hacke Károlyné: *Anyák
könyve.*
4. Tavasz Sándor: *Kálvin Já-
nos élete.*
5. Gyallai Domokos *Mindenre
sor kerül.*
6. Órhelyi I. *A vasárnapi is-
koláért.* Gyermek-szindarab.
7. Baksay Sándor: *Egy ko-
pott naplóból.* (Elbeszélés.)
8. Baksay Sándor: *A hazugság
— hazugság.* Elbeszélés.
9. Vásárhelyi János. *A szülők
öröme.* Szindarab.
10. Derzsi Endre: *A magad
értelmére ne támaszkodjál.*
(Füzet a millenisták ellen.)

Hol az igazság?

Kálvinista Kálmán és Adven-
tista András beszélgetése.
Ára 5 Leu.

Olvasóink szives figyelmébe ajánljuk:

Charlesworth M. L. - Tisza Etelka: A könyörületos gyermekek.
cz. regényt. Tárgyánál fogva családi olvasmányul, jutalom-
könyvnek igen alkalmas, valamint népkönyvtárak részére is
nagyon megfelelő. — Ára 40 Lei.
Kiadóhivatalunknál megrendelhető.

Bibliák, Újtestamentumok, Imakönyvek, Bibliai képes albumok,
Bibliai mondással ellátott faliképek, Levelező lapok és álta-
lában minden keresztyén építőkönyvek stb. legolcsóbban
„AZ ÚT” kiadóhivatalában szerezhető be.

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

Alaptőkéje — — — 25,000,000 lei.

Tartalékok cca 24,200,000 lei.

Fiókjai: Désen, D.-szentmártonban, Gyulafehérváron és M.-vásárhelyen
Affiliált intézetei: Alsófehérvármegyei Gazdasági Bank és Takarékpénztár R.-T. Nagyenyed, Tordaaranyosvármegyei Takarékpénztár R.-T. Torda, Udvarhelymegyei Takarékpénztár R.-T. Székelyudvarhely. *1920*

Áruraktárai a vasuti állomás mellett.

Betéteket elfogad, váltókat leszámít, átutalásokat teljesít, mindenféle bankszerű üzletet előnyösen végez.

Safe deposit. — Engedélyezett devizaosztály.

Betétek után a legmagasabb kamatot fizeti a

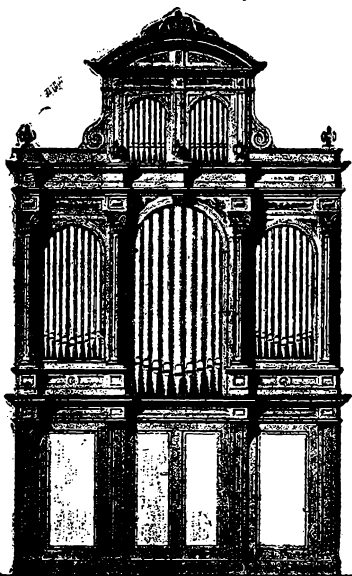
Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ-KOLOZSVÁRT

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Simon László orgona készítő mester. Vállal orgona készítést és javítást.

Cluj-Kolozsvárt, Str. Brătianu 24. sz.

Képes levelező laphoz való klisé készítését és a klisé alapján levelező lap nyomását jutányos ár mellett vállalja a

„MINERVA”

IRÓDALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.

Cluj - Kolozsvár

Str. Baron L. Pop Nr. 5.

Iyomatott a Minerva Irod. és Nyomdal Műintézet könyvnyomdájában. Cluj.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VII. ÉVFOLYAM

Alapította

1925

6. SZÁM

RAVASZ LÁSZLÓ

JUNIUS

TARTALOM

Az Ige tükrében. Az élet mysteriuma.
(Muzsnai László)

Igebírdetés. Kultusz. Beszédvázlatok.
1. A kereszt boldonsága és botránnya. 2. Az új harang szava.
(M. S.)

Gyülekezeti munka. A presbiteri konferenciák módszere. (I. L.)
A lelkipásztori munkarendhez.
(Dr. Mezey Mihály.)

Tudomány- és világnézet. A filozófiai világnézet a theologia tudományos kialakításában. — Böhm filozófiája a theológiában — (T. S.)

Irodalom. Minerva könyvtár. Magyar Kálvinista Sion. Theológiai Szemle. Új kiadványaink.

Előfizetések nyugtázása.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik: július és aug. kivételével minden hónapban	Felelős szerkesztő: Dr. Imre Lajos. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.	Előfizetési ára: Egész évre 150 Lei. Egyes szám ára 20 Lei.
--	--	---

Kiadóhivatali üzenetek.

Az egyre fokozódó nehézségek és a lap előállításai költségeinek rohamos és rendkívüli emelkedése dacára, egyelőre megmaradtunk a múlt évi előfizetési díj mellett, lemondva a legkisebb haszonról is; egy jobb és szebb jövő reményében akartuk megkönnyíteni annak a kapcsolatnak fenntartását, mely olvasó közönségünk és „Az Út” között fenn áll.

Ennek ellenében azonban kérnünk kell olvasóinkat, hogy lejárt előfizetéseiket mielőbb újítsák meg s a hátralékos előfizetési díjakat sürgősen beküldeni sziveskedjenek, mert jövőre — a fentebb előadottakra figyelemmel — csak azoknak küldhetjük meg folyóiratunkat, akiknek előfizetésük rendben van.

„AZ ÚT” kiadóhivatala.

„MAGYAR REFORMÁTUS NAPTÁR” - unkát — a miként az előző számunkban már közöltük, — az eljövendő 1926. évre is kifogjuk adni és pedig még a tavalyinál is tartalmasabb, érdekesebb tartalommal. A gazdag szépirodalmi részen és a mindennapi életben felhasználható irányítást, utbaigazítást tartalmazó hasznos közleményeken kívül ezuttal is tartalmazni fogja a pontos Névtárt iskoláinkról, intézeteinkről, egyházközsegeinkről stb. stb. S ha tárgyalásaink eredményre vezetnek, — ami igen valószínűnek látszik, nem csak az erdélyi, hanem a királyhágómelléki egyházmegyéket is fel fogja ölelni. Ezen tartalmas és értékes naptárnak bolti ára 25 Leu lesz. Vizonteladóknak s így lelkes és tanító stb. aa-nak nagyobb rendelés esetén a bolti-árból 20% árengedményt adunk, tehát ez esetben darabja 20 leuba fog kerülni. Hogy a tavalyi eset meg ne ismétlődhessék, (nem tudtunk mindenkinek annyi példányszámot küldeni, mint a mennyit megrendelt) ezuton is felkérjük olvasóinkat s ezek útján minden Naptárrendelőnk, hogy szükségletüket folyó évi *Julius hó 15.-éig multhatatlanul* jelentsék be kiadóhivatalunkhoz. *Kiadóhivatal.*

*Tisztelettel értesítjük olvasóinkat, hogy az eddig forgalomba hozott levelezőlapokon kívül a napokban nagy vallás alapítónk Kálvin János arcképét és a kolozsvári Ref. Theologia képét levelező lap nagyságban forgalomba hoztuk. Darabja 3 Leu. Nagyobb rendelésnél 20%-os árengedményt tudunk adni. *Kiadóhivatal.**

A hét kollegium (kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, sepi-szentgyörgyi, szászvárosi, székelyudvarhelyi és zilahi) valamint a kolozsvári ref. Theologia képeit részben a nagy vallásalapító Kálvin János s részben Bethlen Gábor fejedelem képeivel összesítve egy levelező lapon kiadtuk. Ezen levelező lapok darabja 3 Leu. Nagyobb rendelésnél 20%-os árengedményt adunk.

Bibliák, Újtestamentumok, Imakönyvek, Bibliái képes albumok, Bibliái mondással ellátott faliképek, Levelező lapok és általában minden keresztyén építőkönyvek stb. legolcsóbban szerezhetők be „Az Út” kiadóhivatalában.

Az Ige tükrében.

Az élet mysteriuma.

„Ekkor monda Jézus az ő tanítványainak :
Ha valaki jönni akar én utánam; tagadja meg magát és vegye fel az ő keresztyét és kövessen engem.

Mert aki megakarja tartani az ő életét, elveszíti azt, aki pedig elveszíti az ő életét érettem, megtalálja azt.“ (Máté 16. r. 24., 25. v.)

„Nekem az élet Krisztus és a meghalás nyereség.“ (Filippi 1. r. 21. v.)

Az élet, az emberi élet legrejtettebb, legmistikusabb, de egyben legcsodálatosabb mélyére vezetnek ezek az igék. Ves-sünk csak egy intuitív pillantást az élet elrejtett valóságába ezen igék fénye mellett.

Az emberi élet három formában jelenik meg a földön. Három síkban fejlődik ki, valósul meg az élet: az anyagi, a szellemi és a lelki világbirodalomban. E három világ egymásnak nem ellentétei, de nem is azonosak egymás között: három egymástól minőségileg különböző életbirodalom. Egyiksem mérhető a másikkal. Mindenik sui generis a maga birodalmában. Ez a három világbirodalom azonban még sincs elszigetelve egymástól: Összefüggés, viszony van közöttük. Közös vonást fedezünk fel, figyelünk meg intuitíve bennük. Ez a közös fővonás az élet-lendület, az akarat: „Igen sebezhetően, eltemethetetlen van bennem, sziklákat repeszítő ennek neve az én akaratom: Hallgatagon halad és változatlanul az éveken át.“ — „keményszívú és bátor a szándéka és sebezhetően.“

Ki ne figyelte volna meg az anyagi világban ezt az élet-lendületet: a tavasz-ébredésében, vagy az emberi test kifejlődésében milyen nagy energiával lendül neki az élet. Szinte látni lehet ezt az élet megmozdulást, sőt hallani néma lépéseit. Ugyanez az élet lendület van meg a szellemi világbirodalomban is. A szellem ébredése egy gyermekben szebb már a tavasz-nál: szinte sűgáznak le arcáról a megmozdult szellemi élet. Aztán fejlődésében végig kísérni a szellemet, az intelligenciát, ki-mondhatatlan gyönyörűség, boldogság. Ki mondaná, hogy nem ugyan az az élet lendület nyilvánul meg a harmadik, legma-

gasabb világbirodalomban : a lelki világban. A testi és szellemi élet egy bizonyos pontján megmozdul valami az emberben és élni kezd, egy második test, amely már nem látható : a „lelki test.“ Szemek nyílnak meg rajta és látni kezd a láthatatlan. Eleinte csak homályos körvonalakat, majd egyre tisztább és biztosabb vonásokat. Hallani kezd titokzatos hangokat, amelyek egyre erősödnek. Tapintani kezd az anyagtalán kéz és belefogódik valamibe, ami után előbb sokáig kapkodott. Tehát meg mozdul az emberben egy láthatatlan lelki test és fejlődik, nő egy életlendület viszi tovább és tovább „minden siron keresztül.“

Három életformában ugyanaz az életlendület. Micsoda boldog megtapasztalás, ismerés ; gyönyörűség, boldogság !

De jaj, most jön még valami, ami közös mind a három életlehetőségnél. Valami, ami elvágja, a közepénél szeli át az életlendületet. Kegyetlen, hajthatatlan valami, ami megakarja fogni, útját állani, lekötözni az életlendületet. Először úgy lép fel mint betegség, azután súlyos krízis alakjában végre megjelenik Ő maga. Oh, az életlendületet ketté vágja a Halál néma mozdulatlansága !

A megmozdult természetben a tavasz után ősz és tél következik : „letűnés, levélhullás“ . . . S a legszebb és legerősebb emberi test is a sírfelé zarándokol testi szenvedések, betegségek gyötrelmein keresztül. „Ehhez a világhoz való kapcsolódásunk szakadoz el és serken ki a vér a szívünkéből az elszakadt szálak gyökerénél.“ A szellemi világban még fájdalmasabb az életlendület megtörése. Milyen kegyetlen akadályok gördülnek az öntudat nekilendült élete elé feledés, kimerültség, szellemi összeroppanás. És nézzük a lelki életet, mely az öntudat feletti hémiszférában ég felé tör intuitív szárnyakon (hit), a sugalmazás isteni indítására (kegyelem), miképpen sebződik meg, bukik alá a tudat alatti erők kegyetlen kézérítésére. „Mennél jobban törekszik magasba, fénybe, annál erősebben törekszik gyökere a földbe, lefelé a sötétbe, mélybe, — le a gonoszba.“ „A szabad magasba törekszel te, csillagokat szomjuhoz a te lelked. Ámde gonosz ösztöneid is szomjuhozzák a szabadságot. Hogy érezd szabadon, vesztett ebeid azt akarják ; gyönyörtől ugatnak pincéikben, ha szellemed minden bilincset szétörni igyekezik.“ Igen, a magasba törő lelki életlendületet alvilági erők bilincselik meg, mérgezik meg és őrlik meg lassan-lassan, ha nem mentjük meg idejében.

Íme tehát az emberi élet bármelyik formájában két fő vonalból van összetéve, amelyek keresztezik egymást. Az egyik vonal jelenti az ős életerőt, az akaratot, a másikat, amelyik elvágja, közepénél szeli át az elsőt, ez a halál hajthatatlan kegyetlen vonala. „Tehát ezen két vonal által, mely egy keresztet alkot, symbolizálva és reprezentálva van az emberi életnek minden reálitása.“

Minden ember előtt tehát kereszt emelkedik fel: mindenkinek a saját keresztje. Az emberi élet a keresztben vezet keresztül. Ahol nincs kereszt, ott nincs emberi élet. Ami áll az egyes emberre, áll a nemzetre, az egész emberiségre is.

Mit csináljunk a kereszttel? Ime a kérdések kérdése! „Ez az a helyzet, amely előtt az emberek legnagyobb része összeroskad és összeomlik. Nem tudják elfogadni a keresztet, hogy azután egy lelki hasznot csináljanak abból felsőbb természetük érdekében. „Lázzadoznak és zúgolódnak a kereszt ellen. Utálják azt és visszavetik dacos fájdalomukban. Pedig az a vonal, mely utakat zár el, képes új, magasabb rendű utakat nyitni meg. Az anyagi élet traverzális vonala képes megnyitni egy magasabb világbirodalmat; a szellemit, az öntudat világát; a szellemi életet pedig még magasabb világot: a lelkit.

A földön a legfájdalmasabb, a legöntudatosabb és a leg-hatalmasabb kereszt a Krisztus keresztje, mert itt dőlt el az ember örök kérdése: mit csináljak a keresztemmel? Az ő keresztjén két világ ütközött össze: az isteni és a sátáni; a tudat feletti és a tudat alatti világ; a hit, remény, szeretet és a hitetlenség, reménytelenség és gyűlölet világa.

Nézzétek miképen dicsőítették meg az Isten világa a Krisztus keresztjén. Hogy alakul át a keresztben a gyűlölet szeretetté, a reménytelenség reményé, a hitetlenség hitté. A keresztben fordult egyet az emberiség lelke saját tengelye körül: eltűnt a tudat alatti sátáni világ, hogy felemelkedjék a tudat feletti isteni világ. A keresztben halálos sebet kapott a Sátán s öröme alázuhant a mélybe. A Szeretet győzött és feltámadott az örökéletre.

Mi a Krisztus keresztjének a titka? Az önmegtágadás, az önfeláldozás! Vállalni a keresztet, felvenni a keresztet! Veszítjük el az életünket, hogy megtaláljuk az életet, ami életünket! Tagadjuk meg hát önmagunkat, a mi bűnös, ó-emberünket és áldozzuk fel az egész új, megtért életünket szeretetből.

Es egy nemzet megtagadhatja-e, fölálldozhatja-e önmagát? Igen, vagy nem? Igen! Ha élni akar, csakis így élhet az a nemzet, amelyiknek életében hatalmas és súlyos kereszt emelkedik fel. Ha lázzadozik és zúgolódik a saját keresztje ellen s nem tudja elfogadni azt, hogy új, lelki hasznot csináljon belőle, összeroskad és összeomlik a saját keresztjének ijesztő sulya alatt.

Es te összeomló, roskadozó, szegény, szomorú magyar nemzetem, mikor számolsz le már a kereszteddel? Még mindig csak zúgolódo! és lázzadozol-e ellene? Mikor veszíted el régi életedet, hogy megtaláld az újat a te életedet?...

Mi tehát az élet mysteriuma? A kereszt! A Krisztus keresztje! Élet-e nekünk a Krisztus és nyereség-e a meghalás? Neked... nekem... nekünk... mindnyájunknak magyar testvéreim? Igen, vagy nem?! Mert ha nem, nekünk az élet átok és teher s a halál üres „tekintetű rém, mindennek vége.“

(Kolozsvár.)

Muzsnai László.

Igehirdetés. Kultusz.

Beszédvázlatok.

1. A kereszt bolondsága és botránya.

„... a zsidók jelt kívánnak, a görögök bölcsességet keresnek. Mi pedig Krisztust prédikáljuk, mint megfeszítettet a zsidóknak ugyan botránkozást, a görögöknek pedig bolondságot; ámde maguknak a hivatalosoknak, ... Krisztust, Istennek hatalmát és bölcsességét.”

I. Kor. 1. 22—24.

A keresztre háromféleképen lehet tekinteni: 1., mint értelmetlen, a világot és az életet elrútító esztelenségre. Ez a magábanbizakodó értelem álláspontja. 2., Mint átkra és büntetésre. Ez a maga erejéből jóvá lenni akaró, érdemeit fitogtató lélek álláspontja. 3. Mint Isten kegyelmének megnyilatkozására. Ez a hit álláspontja.

Pál apostol korában a görög és a zsidó világ szelleme képviselte a 2 első álláspontot. A görögök bölcsességet kerestek s ezért nekik a Krisztus keresztje, a Megfeszített bolondság volt; a zsidók jelt kívántak s ezért a keresztben megbotránkoztak. Velük szemben Pál hirdeti, hogy a Kereszt az Isten hatalma és bölcsessége. E három álláspont ma is meg van. Ez az örök harc a Kereszt körül. Mi hova tartozunk?

1. A görögök. Az értelem és a művészet népe, a világrendszer és a szép emberi rajongói. Világuk az élvezetre volt berendezve s a gyönyörködésre. Az elme játékaik voltak a legfőbb élvezet. Magukat imádták. Nagy problema sötétlett fel előttük: a szenvedés kérdése. A szenvedés a görög előtt otromba, rút, utálatos dolog volt. De ennél még volt egy szörnyűbb dolog is, egy érthetetlen bolondság: az önfeláldozás, az önkényes szenvedés és halál, a Kereszt, a Megfeszített Krisztus isteni szeretete. A görög bölcsék bűnnek tartották az önfeláldozást, amely romlásba taszítja az elkövetőjét, amint Prometheusban látjuk ezt kifejezve. De Prometheus még csak az emberi értelem hőse volt, bölcsességet keresett. A bűnt magára vevő Krisztusban ők nem láttak igazságot, bölcsességet, hanem bolondságot, mert lehet e nagyobb bolondság, mint másokért önkényesen szenvedni, mint magunk akaratából felvenni a rút, utálatos, borzasztó szenvedéseket és halált. Ez az önző, szívtelen, érzéki, emberimádó görög lélek csak kacagni tudott, csak megvetni tudta az Isten szerelmét. Ez a lélek nem halt meg a görögökkel. Ez az örök pogányság lelke. Ott van ma is azokban, akik a világot s az életet a maguk gyönyöre szolgájanak, bölcsességük tükrének és hódolójának szeretnék s a szenvedéstől

akkor is irtóznak, ha ki nem kerülhetik, hát még attól, hogy önkényt, másokért áldoznak fel magukat? De aki meg akarja tartani az életét, elveszti azt!

II. A zsidók. A jog és igazság népe, az engedelmes szolgaságért méltó jutalmat váró béres. Igéreték fénye és a való rettentő sötétsége. A probléma: hogyan szenvedhet a törvényszerű ember? Jób. De emellett egy sokkal kínosabb: hogyan szenvedhetett és feszíttethetett az átkozott fára a Messiás? Ők *jelt* kívánták: a dicsőség jelét. A kereszt az Isten haragjának jele volt. Ők nem láttak Krisztusban hatalmat, csak gyalázatot. A szenvedés előttük szörnyű büntetés s a Krisztusé egyenesen az Isten átka volt. Hogy lehettek volna ők, a törvény betűimádói, az átkozottak követői. Csak botránkozni tudtak rajta. De rajtuk és az ő fiaikon maradt az Ő vére. Az örök zsidóság szelleme Isten *tartozik* nekem boldogságot adni! Ezt *érdemltem* én? Isten *csodát* fog tenni értem. Isten azonban nem tesz csodát, hogy higgyünk benne, hanem hinnünk kell benne, hogy csodáit átélhessük. A jelt kívánó nép kétségbeesve pusztul el, mert nem látja meg az egyetlen jelt, amelyben győzhet a Krisztus keresztjét.

III. A hívők. Krisztus keresztje valóban a Jegnagyobb bölcsesség, amit a görögök bolondságnak láttak. Az Isten bölcsessége az: a Szeretet mely minden értelmet felülhalad. Kr. keresztje valóban a legistenibb *jel*, amiben a zsidók megbotránkoztak. Az Isten hatalmának jele a megváltó és üdvözítő kegyelem.

A keresztre feszített Urat prédikáljuk. A Kereszt a Szeretet *isteni mértéke és törvénye*. Nem tudom, ki az Isten, milyen, mit akar velem addig, amíg a Kereszten meg nem látom azt az Istent, aki eltiporhatott volna és ehelyett szenvedett, meghalt, poklokra szállt miattam, helyettem, érettem. A tiszta, indok nélküli Szeretet ez: mert az én bűnös hiábavaló és átkozott lelkemet szereti Ő! Ez a legfőbb bölcsesség, maga az isteni *kijelentés*. A Keresztrefeszített Urat prédikáljuk: A Kereszt a *Kegyelem jele*. A bűn halálát és a lélek életét jelenti. Hatalom, amely átalveri, fára szegzi, megöli bennem a rosszat és föl-szabadítja a jót.

A kereszt bolondsága és botránya: az *isteni szenvedés*, a hívő ember dicsősége, kincse, diadala, mindene. *Vele szenvedni*, meghalni ez az örök bölcsesség és az örök üdvösség záloga. Valóban rettenetes hordani a világ terhét — a Kr. keresztje, a szeretet nélkül; valóban átok jele a szenvedés a Kr. keresztje, az isteni kegyelem nélkül. De valóban minden boldogság teljessége szeretetből szenvedni és ezzel a *bölcsességgel* megcáfolni az értelem pusztító munkáját s a szeretet önfeláldozása által *jelévé* lenni az Isten életének e földön.

Mi prédikáljuk a megfeszített Krisztust.

M. S.

2. Az új harang szava. (Harangszentelésre.)

„Ha angyaloknak . . . nyelvén szólanék is, szeretet pedig nincs enbennem, olyaná lettem mint a zengő érc... Megmarad a hit, a reménység, a szeretet, ez a három. Ezek között pedig legnagyobb a szeretet.

I. Kor. 13. 1. és 13.

A dolgokat azok az érzelmek szentelik meg, amelyek hozzájuk fűződnek. A harang hideg, lélektelen érc, „zengő érc”, amelynek zengése csak azoknak a lelkeknek jelent valamit, akik ehhez a dologi eszközhöz szent érzelmeket fűznek. Az apostol ezeknek az érzelmeknek summáját a *szeretet*-ben foglalja össze. Ha nincs bennünk szeretet: akkor mi magunk is csak „zengő érc” vagyunk: beszélhetünk akármi szépet és nagyot, az mind semmit ér. Mennyivel inkább pusztá „zengő érc”, szépkongású semmi a harang, ha nyelvét nem a szeretet kondítja meg s ha nem ébreszt a zengése szeretetet a szívekben. Ezen az új harangon is csak akkor lesz az Isten áldása, ha a szeretet mennyei szózatát fogja zengeni, mert hallatára a szívekben ilyen szeretet lobog fel.

Szeretet az *isteni élet* iránt, amelynek számára ez a föld otthonul s mi magunk örököseiül hivatunk el. Ennek kell lennie: hivatgató, zengő, bizonyágtevő *jeladónak* a bűn és halál világában a magasabb, szent és örök élet felől, amely *megmarad*. Mi marad meg? Az apostollal felelek: *megmarad a hit, a reménység, a szeretet, ez a három: ezek között pedig legnagyobb a szeretet.* De ezzel szemben hirdetnie kell az *elmúlását*, a halálát annak, ami nem isteni. Kongjon a halálharang: „elmúlik!” Zengjen az élet husvéti harangja „megmarad!” E keftőből hallja ki a szívünk az isteni szeretet diadalmas énekét!

I. „Elmúlik! Elmúlik!” . . . Kong a halálharang . . . Mi múlik el? *A test, a világ, a föld élvezetei, hatalma, dicsősége . . .* Oh halld meg ezt a harangszót, aa. Temetésre hív téged: búcsuzz el, szakadj el, temesd el magadban azt, ami ezekhez fűz és láncol téged.

„Elmúlik, elmúlik!” Kong a halálharang

Mi múlik el? *Ami Isten ellen való, a bűn.* Oh halld meg ezt a harangszót, aa! Temetésre hív téged: öld meg, tipórd el, temesd el magadban azt, ami Isten által örökóta halálra van ítélve: a bűnt és egész hadseregét: gyűlöletet etc.

Zengj, zengj te áldott, szent halálharang: hirdesd a *halálos ítéletet* minden felett, ami csak e világból való s ami az isteni étellel ellenkezik. Hallgasd, hallgasd a halálharangot: rendüljön meg földhőztapadt, bűnös szíved! Halljon meg bened a régi ember! . . .

II. „Megmarad! Megmarad!” zeng a husvéti harangja az életnek.

Mi marad meg? A hit. A hit egy magasabb világban, a lélek örökkévaló értékében, az Isten hatalmas és dicsőséges akaratának egyedüli uralmában. Oh halld! Életre hív téged: ébredj fel a test halálos álmából, a világ részeg szerelméből, az önbálványozás mámorából: add át magadat a Krisztus akaratának, hogy ő éljen benned a hit által!

Megmarad stb. Mi? A reménység! A reménység egy jobb jövődében, az Isten országának eljövételében, a mennyei találkozásban! Oh halld meg! Életre hív téged: kelj fel a sötét reménytelenség sírjából és emeld fel a szemed a jelen vérről és korommal irt, könnytől olvashatatlan betűről a meszi látátra és lásd diadalmas bércét az Isten országának!

Megmarad! Mi? A szeretet, amely legnagyobb. Oh halld! Életre hív téged: a borzasztó önzés és gyűlölet halálából édesen hív a szeretet boldog életére. Szent titkot hirdet: a szeretet minden értelmet felülhaladó bölcsességét!

Ime az új harang szava azokhoz, akik élni akarnak. Visszhangozzák a szívek a bűn halálát, a Krisztus feltámadását, mint zengő, élő harangok!

M. S.

Gyülekezeti munka.

A presbiteri konferenciák módszere.

A belmissziói munkaágak közül úgy látszik a presbiteri konferenciák azok, melyek legnagyobb közkedveltséget értek el. Azért mondjuk, hogy közkedveltséget, mert egy olyan fenyegető veszedelmes kísértést is tartalmaznak e közkedveltségükben, melyről itt most nem akarunk szólni, de amely komoly megfontolást igényel. Pedig ez a munkaág nem a legkönnyebbnek, sőt a legnehezebbnek tartható az összes belmissziói munkaágak között, s érdekes lenne vizsgálni, hogy felkarolásában tényleg az Anyaszentegyház és Isten országa érdekében való munka, vagy pedig az a gyakorlati, bár alapjában határozottan téves és magamagát keservesen megbosszuló törekvés vezetett-e bennünket, hogy ha másutt is volt ilyen, legyen már nálunk is, vagy hogy ezzel, mint látványossággal, akarjuk esetleg elégedetlen híveink figyelmét elvonni. Ez utóbbi esetekben ne tartsuk egyébnek, csak természetes következménynek, ha ez a munka eredménytelenül végződik és belőle se magunknak, se gyülekezetünknek semmi haszna nem lesz.

Az összes eddig tartott presbiteri konferenciákon, de különösen ezek után lehetett ugyan tapasztalni egy bizonyos fellen-

dülést, de az általános tapasztalat az, hogy ez a munkaág nem hozta még meg a maga igazi gyümölcseit. A sok helyen tartott konferenciák csak olyanok még, mint az evangéliumi fügefa, leveleznek, nagy ígéreteket mutatnak, látszik itt is, ott is a lelkesülés, de gyümölcs még vajmi kevés mutatkozik. Ennek egyik oka kétségtelenül az, amit e folyóirat hasábjain a lelki munkákról szólva évek óta nem szününk meg hangoztatni, hogy ezek a munkák nincsenek gyors sikerekre berendezve s ilyeneket várni tőlük egyértelmű azzal a jelkívánással, melyet Jézus annyira kárhoztat a farizeusokban. Az olyan evangéliumi munka, melynek gyors sikerei vannak, vagy csak nagyon ritkán igazi, olyan időkben, mikor Isten Lelke nyilvánvalóan nagy és döntő hódításokat tesz az emberi lelkek között, vagy pedig efemer hatású, mert nem a lelkeket ragadta meg, csak az újság ingerével hatott.

A másik nehézsége ennek a munkaágnak az, hogy új volta miatt még nincs kidolgozva a módszere, menete, főképp pedig nincs benne továbbvitel és haladás. Maguk, akik ezt a munkát végzik, nemcsak nem kellene, hogy megelégedjenek azzal, ha bizonyos hatást értek, hanem állandóan figyelni kellene rá, mi volt a nehézsége, hibája munkájuknak, hogyan juthatnak még közelebb azokhoz a lelkekhez, akiknek beszélnek, mi áll még a saját lelkük és azon lelkek között. Szóval nem elégedni meg azzal, hogy egy szép előadást tartottak, hanem nagyon komolyan keresni a módot, amely által maguk is alkalmasabbak lesznek ennek a munkának a végzésére. Innen van, hogy az ilyen konferenciák legfőbb veszedelme abban rejlik, hogy az összegyűlt presbiterek szép csendben és fejbölgatva végighallgatják ugyan a prédikáció ez újított formáját, de hazamennek azzal a tudattal, hogy egy különös fajta prédikáció meghallgatására hívtak el, melynek eredménye azonban ugyanaz, ami a többié, azaz semmi. Ezzel a gondolattal nagyon sok küzdelme van az embernek, mikor a presbitereknek beszél, még a legfigyelmesebb hallgatóság előtt is, nehogy a beszédét és mondanivalóját csak valami kötelességszerű beszédnek lássák s hogy azt, ami abban a pillanatban lelkét mindennél jobban betölti, mindenki hallgatói közül olyan fontosnak lássa, mint ő maga.

Kétségtelen, hogy ebben, mint általában az igehirdetés minden alakjában, nem is lehet más megnyugvása az embernek, mint hogy Istenre bízva az eredményt, melynek nagyságáról úgy sem felelős, egyetlen gondnak hagyva fenn a maga számára, hogy lelke igazi indítása szerint ne magától, hanem a Lélek indításából szólja az üzenetet, és alázatosan helyezze Isten ítélete alá, hogy tetszik-e Istennek megindítani a reá bízott lelkeket, könyörögve Istennek, hogy míg másoknak prédikál, maga méltatlanná ne váljék, s meggyőződést szerezve arról, hogy alázatosan tud és akar-e Isten üzenetének hirdetője lenni abban az órában?

Mivel azonban a Szentlélek munkásságának is vannak törvényei, erre a munkára is lehet megállapítani olyan szabályokat, melyek könnyebbé és valószínűbbé teszik a munka sikerét. Számot kell vetni azonban azzal, hogy, mint említettük, ez a munkaág a legnehezebbek egyike. Ezt a nehézséget a következő okoknak kell betudnunk, mely okok föltétlenül számbaveendőek a munkában magában :

Az első, ami nehézzé teszi ezt a munkát, magának annak az elemnek a nehéz kezelése, akik között folytatni akarjuk, tudniillik *a presbiterek lelki életének nehézségei*. Számolnunk kell azzal, hogy a presbiterekben egy régóta elhanyagolt és az egyháznak csak külső dolgai iránt érdeklődő elemmel van dolgunk. Gondoljuk el, mi kell ahhoz, hogy egy falusi presbiter, akinek vallási élete évtizedes, sőt apái révén évszázados hagyományai szerint kimerült a vasárnaponkénti templombajlásban, az egyház anyagi ügyei iránt való lelkesedésben, gyűléseken való részvételben, csak megértse is azt, amit mi itt kívánunk tőle. Mit érthet ez az ember azokból a kifejezésekből, melyeket hangoztatunk : Krisztust a mi életünk Urának elfogadni, életünket Isten rendelkezésére bocsátani stb. Hát még addig mekkora út van, hogy lelkében, melyet sok részben az eddigi nevelés megtöltött azzal a gondolattal, hogy a vallás ünnepi ruha, hogy minden vallás jó, csak a kárvallás rossz; hogy a vallásos élet a becsületességben áll, felébredjen az önálló és öntudatos keresztyén életnek a csirája. A leggyakoribb és legkézenfekvőbb dolog, amit ő egy ilyen konferenciáról hazavisz, egy homályos megérzése annak, hogy az élete nem olyan, mint kellene, hogy valamire van szükség, amiről az a tiszteletes úr nagyon szépen beszélt, de amihez hozzákezdeni ő nem tud. Talán elfogta a lelkét valami szomorúság, ha gondolt az egyháza állapotára, amit ott rajzoltak, vagy egy bánkódás, ha a saját életének nehézségeire, keresztyére, vagy épen bűneire gondolt, de tiszta képet a tennivalókról még akkor sem alkotott magának, ha azok az előadásban konkrétizálva voltak. Jól érzi, hogy még azt megteheti, hogy kerülni igyekszik az otthoni családi élet surlódásait, nyilvánvaló és saját maga előtt is sokszor botrányosnak feltűnő bűneit, a káromkodást, lopást, családjával szemben való durvaságot stb., de hogy máról-holnapra odaállítson a felésége és felnőtt gyermekei elé azzal a szóval, hogy mától fogva pedig én a magam életét megváltoztatom, annyit jelentene, mint kitenni magát azok céltáblájának, akiknek gúnyjával vagy kérdezősködéseivel szemben megállani nem tartja magát eléggé erősnek. Sokszor figyeltem presbiteri konferenciákon az emberek arcát és mindig találtam olyat, akiről láttam, hogy ha lenne alkalom és eszköz, hogy azt a hatást, melyet ott kapott, valamivel állandósítsuk, abból a lélekből ki tudna fakadni egy egész család megszentelődésének a kezdete. De mindannyiszor elképzelttem, hogyan enyészik el az a kifejezés azon az arcon, amint

több és több lépést tesz meg haza felé, s amint arra gondol, ami az ő kis életét a következő nap érdekli. Minél jobban megismerjük a mi presbitereinket, annál jobban tudatára kell jönnünk annak, hogy a velük való foglalkozás, az a törekvés, hogy az ő életüket igazán a Krisztus anyaszéntegyháza és ne csak egy szociális organizáció számára nyerjük meg, amilyen dicsőséges feladat, annyira nehéz, olyan nehéz, hogy nem is mi, csak egyedül Isten tudja megtenni. És hogy ebben a munkában nem is annyira a tanulmány, hanem a lélek az, ami a döntő szerepet viszi, s hogy főként olyan lelkek állandó hatására van szükség, akik az egyszeri konferencia felrázó hatását állandósítani tudják, nem mással, csak a saját lelkük testvéri segítségével. Annak a léleknek, amely most rázódott fel, mely most érezte meg először azt, hogy neki egy új életre van szüksége, nem szabad egyedül maradnia, azt támogatni kell, hogy benne el ne haljon az új élet csirája. Korülötte egy család, melynek tagjai nem részesültek az nap abban a tapasztalatban, amiben ő s aki az Istennel való találkozás drága világosságát viszi hazafelé a lelkében, nem szabad engedni, hogy egyedül maradván, azt mások benne kiolthassák.

A másik, talán ennél még nagyobb nehézség, magában a presbiteri konferenciák *céljában* rejlik. Ez a munka eleitől fogva úgy indult meg, hogy keresni kell a presbiterekkel egy olyan találkozást, melyen figyelmüket nem az egyház anyagi vagy szervezeti kérdései, hanem az Egyház örök és elmulhatatlan célja felé irányítjuk. Ez a gondolat egészen természetesen csakis abból a meggyőződésből fakadhatott, hogy egyházunknak ideje már egyszer nemcsak anyagi és szervezeti, hanem lelki ügyekkel is törődnie, s hogy egy keresztyén egyházhoz nem méltó elhanyagolni azt a lelki kincset, ami rá van bízva. Ez azt jelenti, hogy a presbiteri konferenciákról ki kell zárni még a látszatát is annak, hogy ott a presbitereket oktatni vagy éppen dorgálni és kitanítani hívtuk össze. Egy ilyen konferencia csakis úgy lehetséges, ha azon lelkész és presbiter, mint ugyanazon elhívás részesei, mint a szolgálatban testvérek jelennek meg. Csak egyetlen ilyen árnyék és a lelkek találkozásának, az Isten Lelke jelenléte megérzésének egyszerre vége. Legelőször és legjobban annak kell éreznie mindig újból és újból az Isten Lelke jelenlétét, aki ott a presbiterekhez szól, hogy azok is megérezzék azt. Éreznie kell, hogy egy a testvéreivel abban a pillanatban és köztük ugyanazon Lélek, felettük ugyanazon felelősség uralkodik.

Az egész munka céljában nem indulhat más úton, mint az evangélizálás módján. Ebben a munkában nem először konkrét célokat kell kitűzni, hanem arra kell törekedni, hogy a presbiterek *lelki életét indításokkal lássuk el*. Nagyon megvesztegető gondolat, melynek sokan felülnek az evangéliumi munkában, hogy konkrét célokat kell kitűzni az emberek elé, azt

gondolva, hogy a keresztyén élet elevenségét ezzel lehet biztosítani. A dolog azonban úgy áll, hogy egy életből konkrét cselekvések csakis akkor származhatnak, ha az a lélek már megtelejesedett a Krisztus életével, vagy legalább is megérezte annak érintését. Amíg ez meg nem történt, a cselekedetek, legyenek akármilyen helyesek és példaadók, abban a veszedelemben forognak, hogy kívülről diktáltak s szükségszerűen vezetnek egy alacsony önigazságosság gondolata felé.

Ezért első lépés, melyen egy alapos munka indulhat, a presbiteri konferenciáknál is az, hogy a presbitereket saját személyes életük Istennek való átadására és egy öntudatos keresztyén életfolytatásra vegyük rá. Tisztában kell lennünk azzal, hogy ez első lépés nélkül az egész munka hiábavaló, mert alapjaiban nincs felépítve. Minden további csakis ezen az alapon épülhet fel, ha először ezt az alapot vetjük meg. Csak a személyes, Krisztussal való életközösség adhatja meg egy további munka lehetőségét, melyre a konkrét munkára való építés megindulhat. Most kétségtelen, hogy sokkal könnyebb lenne a presbiterek gyülekezetét egy bizonyos konkrét tervnek megnyerni, még ha az az egyházi adó önkéntes megajánlása is, mint valami olyanra, mely természeténél fogva nagyobb önfegyelmet, magára való reflektálást kíván. Az egész életnek Krisztus számára való átadása, mindennapi életének Isten szempontja alá való állítása s ennek következetes keresztülvitele az egész életében olyan gondolat, mely talán egyszerre megragadhatja akkor, mikor ennek szükségét erőteljesen eléje állítják, de csakhamar el is halványul szemei előtt. Fel kell tehát tüntetni a presbiterek előtt, hogy ez, a saját életük átadása az, amivel először számolniuk kell. Minden első presbiteri konferencia csakis az *evangélizálást* tűzheti ki céljául és csak abból indulhat ki. Az evangélizálás alapja pedig az, hogy az illető ismerje meg világosan, milyen helytelen úton járt eddig, lássa meg azt az életet, melyet elhanyagolt s felébredjen benne a vágy egy újabb élet után, mely élet csak a Krisztus szerinti élet lehet. Ezt a presbitereknél azzal szoktuk bevezetni, hogy hívatkozunk arra, hogy ezt az utat egész egyházunk elhanyagolta, hogy az egyház jelenlegi legnagyobb nehézsége éppen abban áll, hogy a presbiterek életét akarjuk a Krisztus vezetése alá adni, több úton lehet eljutni. El lehet az egyház nehézségei vázolásának oldaláról, melyet az előbb említettünk, de el lehet úgy is, hogy a saját személyes életük nehézségeire, akadályaira mutatunk rá, azokra a bűnökre, melyek őket gátolják a Krisztushoz jutásban, vagy végül úgy, ha a társadalmi élet terein mutatjuk fel előttük a Krisztus nélkül élő világ és nép életének nyomorúságait. Mind a három út fel akarja ébreszteni annak a tudatát, hogy az élet minden bajának oka úgy az egyház, mint az egyén és a társadalom életében az, hogy mi Krisztus nélkül keressük a kérdések megoldását. A három út közül az, amely az egyéni

életre hivatkozik, bár legtermészetesebb, nézetem szerint legnehezebb is, még pedig részben azért, mert már az egyházi beszédek ezt a módszert évek óta használják és el is koptatták, másrészt azonban azért is, mert ennek az útnak nem szabad általánosságokban mozognia, azaz itt arra volna szükség, hogy minden lelket a saját nehézségei, bűnei és akadályai pontos rajzával tudjuk megkapni. A nagy evangélizátorok ezt az utat azért tudják jól használni, mert számtalan lélek nehézségeit ismerve, egész sorát ismerik azoknak az eseteknek, melyek egyes életekben előfordulhatnak s speciális esetek felsorolásával eljutnak oda, hogy egyesek az említett esetekben a saját magukéira ismernek. A mi nehézségünk itt abban van, hogy nagy általánosságokban beszélünk, annak meg az az oka, hogy nem igyekeztünk soha, sem az igehirdetésünkben, sem a pásztori munkánkban az *egyes lélek* mélyére hatolni, hanem megelégedtünk vagy kegyes szólamokkal, vagy legjobb esetben is azzal, hogy a könyvből olvasott tanácsokat osztogattuk, ahelyett, hogy annak a léleknek a speciális kérdéseit a saját lelki életünk világánál próbáltuk volna megvizsgálni. Mikor valaki először kezd nagyon komolyan egy-egy tépelődő vagy kísértések közt élő lélekkel foglalkozni, akkor jön rá, mennyi elhanyagolt, félretolt tapasztalat van az életében, melyeket soha észre sem vett. Különösen az imádság életében jutunk ilyen csodálatos tapasztalatokra.

A másik út, a társadalmi élet viszonyaiban való felmutatása a bűn munkáinak, hivatkozhat a presbiter tapasztalataira saját családjában, községében és vidékén. Ennek az útnak a rendkívüli nehézsége abban áll, hogy ezek a dolgok, hogy rossz a világ, rosszak az emberek, már valóságos közhelyek, melyekkel újat nekik nem mondunk, legfeljebb újból alkalmat adunk nekik arra, hogy megállapítsák, mennyivel jobbak voltak ők a maguk korában, vagy még most is azok. Ha rámutatunk arra a romlásra, mely előttük kézzelfoghatólag, saját családjukban, pl. gyermekeik könnyelműségében, az idősebbek iránti tiszteletlenségében, erkölcsi hiányokban stb. nyilvánul, valamivel tovább vagyunk, de ez is csak egy olyan megállapítás, melyet ők maguk is megtesznek anélkül, hogy a legcsekélyebb felelősséget éreznék e téren. Nagyon könnyen írják ők ezeket a bajokat a háború számlájára s ezzel vége van minden felelősségnek. A harmadik útnak az az előnye, hogy míg egyrészt átfogja az előbbi kettőt is, másrészt egy olyan térre irányítja a figyelmüket, mely eddig teljesen kívül esvén, azon új szempontokat és világitást hozhat az egész tárgyba. Az egyház, mint egy hatalmas lelki kincs letéteményese, mint Isten országa eszköze, ők eddig erről az oldalról ezt nem látták. Látták az egyházat mint földbirtokost, mint hitelezőt, mint közvagyon, mint intézmények fenntartóját, de hogy az egyház ezek felett egy örökkévaló kincs tulajdonosa, a Szentlélek munkatere, nekik dajkáló édes anyjuk,

ezt ha hallották is, nem jutottak világos tudatára. Még kevésbé annak, hogy ez az egyház lelki munkát végez, ebben él s hogy ebben rájuk szükség van. Eddig a lelki munkákat, ha végezte a lelkipásztor, azt az illető túlbuzgóságának vagy túlságos sok idejében való szórakozásnak, legjobb esetben annak tudták be, hogy művelni akarja a népet, de hogy az annak a lelkipásztor-nak lelki ügye, hogy őt a Krisztus szerelme szorongatja, hogy életét igérte és adja értük ebben, ez nem volt előttük világos. Amíg pedig ezt meg nem értik, nem számíthatunk a munkájukra. Ha erről beszélünk nekik, azonnal látjuk, hogy egy kis bizonytalanság után kezdik elképzelni a dolgot, azért ragadja meg őket annyira az az oldal, ha az egyház helyzetét vázoljuk előttük és azokra a feladatokra mutatunk rá, melyek ebben rájuk várnak. Természetes, hogy ennek is megvannak a nehézségei. Az kell hozzá, hogy olyan általános és élénk érdeklődést tudjunk kelteni az egyház helyzete és munkái iránt, mely önkénytelenül kitörjön abban a vágyban, hogy ezért az egy, házáért kell élni és dolgozni s hogy ezért még a legnagyobbat a magam élete átadását is meg kell tennem.

Világos, hogy a presbiteri konferencia gondolatmenete tehát a következő pontokon megy keresztül először annak a helyzetnek a vázolása, melyben egyházunk van, mely az egyház egyes tagjaitól feltétlenül követeli, hogy mellé álljanak annak a kincsnek a megőrzésére, mely az egyház életét egyedül tudja fenntartani, azután felmutatása annak a felelősségnek, mely ebben a tekintetben az egyház minden egyes tagján, de különösen a presbitereken nyugszik, végül rámutatni arra, hogy ezt a felelősséget csakis egy személyes, Krisztusnak átadott étellel lehet vállalni.

A nehézségek harmadik csoportját a *módszer nehézségei* adják. Itt ugyanis, mint minden olyan munkában, hol nem efer hatásokra célozunk, hanem mély lelki eredményeket akarunk elérni, az a veszedelem fenyeget, hogy ezek a hatások, mivel nagyon finomak és élesebb szem előtt vehetők csak észre, elenyésznek, mielőtt ki tudnánk őket használni. Lehet, hogy ezektől a hatásoktól néha túlságos sokat várunk, azt hisszük, mihelyt presbiterünk házaérték, azonnal átváltoztak s holnap már semmi nehézséget sem fog okozni ennek vagy annak keresztülvitele a presbiter-gyűlésen s csak akkor látjuk meg, hogy a dolog nem így áll, mikor már keserű lélekkel mondjuk magunkban, hogy hiábavaló ezeknek akármilyen, maradnak, amilyenek voltak! Ekkor a másik hibába esünk és semmi eredményt sem várva a munkától, csak valami olyan parádés dolognak tartjuk azt, amelyet jó megcsinálni, mert divat, de tulajdonképpen semmit sem ér.

Egy konferencia lelki hatásai nemcsak, hogy nehezen vehetők észre, de még nagyobb gondot kell fordítani arra, hogy azok a hatások, ha megvannak, megmaradjanak és növeked-

jenek otthon. Semmi keresztyén munka sincs, amelyben ez olyan fontos volna, mint épen a presbiterek közti munkában. Hasznosítani azokat az eredményeket, melyek magán a konferencián látszottak, az elvetett mag figyelemmel kísérése, gondozása, gyomlálása a lelkipásztor feladata. Ez az, amit ma nagyon nélkülözünk a presbiterek közti munkában, ez az oka, hogy a presbiteri konferenciák értéktelenségéről vagy legalább is eredménytelenségéről még ott is panaszkodni lehet, ahol különben a munka jól volt beindítva. Azt hisszük, hogy egy konferenciával el van érve a cél, „nálunk is volt már valami“, mi sem maradtunk hátrább másoknál. Csak természetes, ha az ilyenek nincs Isten áldása és e szép eredmény magától összeomlik, sőt nagyobb bajt okoz, mintha semmit sem tettünk volna, mert a gyom által elnyomott mag emléke megrontja a következő munkát is.

A presbiteri konferenciáknak nem szabad egy konferenciával megelégedniök, hanem folytatni kell a munkát. Az *első konferencia*, mint láttuk, evangélizáló jellegű, fel akarjuk vele ébreszteni a lelkekben a felelősség gondolatát és el kell jutnunk odáig, hogy az az ember meglássa, hogy ennek egyetlen akadály van és ez az ő életének a baja, melyet okvetlen Krisztus alapjára kell ezentúl építenie. Ennek az első konferenciának a kihasználása most nagyon fontos az egyes gyülekezetekben. A lelkipásztornak azon kell igyekeznie, hogy úgy személyes beszélgetésekkel, mint a presbiteri gyűléseken a konferencián történetekre való utalásokkal, annak hatását mélyítse és biztosítsa. Az evangélizáló munkának, melyet a konferencia végzett, meg lehet az a hatása is, hogy egy lélekben ott ébred fel a vágy elemi erővel egy új élet után, de erre nem lehet biztosan számítani, úgy, hogy a következő munkát mindenesetre elő kell készíteni. Személyes érintkezéssel, esetleg a presbiterekkel tartott bibliaórákkal próbáljuk tehát ezt a hatást biztosítani.

A *második konferencia* már egy lépést tesz ezen az úton tovább. Ha az előbb vázolt előkészítés, illetve az első konferencia hatásának feldolgozása nem történt meg, akkor ez a konferencia talajtalan lesz, nem jut el azokhoz, akik a szükséges lépést nem tették meg. A második konferencia közelebb lép a dologhoz és meg igyekszik keresni azokat a módokat, melyek a keresztyén élet mélyítésére a presbiterek életében alkalmazhatók. Szól arról, hogyan élhet egy presbiter a családjával együtt az Isten Igéjével, az imádsággal, hogy nevelheti a saját életét a Krisztusnak való engedelmisségben stb. Itt tehát konkrét tényekről van ugyan szó, de még mindig csak a keresztyén élet konkrét tényeiről, melyeknek egy megindult lélek munkáiból kell fakadnia. Veszedelemes lenne azt gondolni azonban, hogy itt csak tanácsokról vagy utasításokról van szó. Ez a konferencia már nem lesz olyan néma, mint az első, mert

némelyeknek a presbiterek közül lesz már ezekben a kérdésekben tapasztalata vagy valami indulása, melyről beszámolhat, persze, ha az első konferencia eredményét megpróbáltuk kihasználni. Ezen a konferencián — és ez lesz ennek második eredménye — nem lesz olyan kéretlen és kellemetlen hozzászólás sem, mely a konferencia vezetőjének sok gondot szokott okozni, mikor egy atyafi a saját egyéni panaszával áll elő a lelkész vagy az egyházi adó ellen megzavarva a hangulatot. Itt már mindegyik tudni fogja, hogy ide épülni és lelki dolgokat megbeszélni jön. Énnél a konferenciánál még fontosabb, hogy a hatását ne engedjük elenyészni. Járjunk utána, melyik presbiter az, aki az ott hallottak nyomán meg akarja próbálni maga és családja életében a keresztyén élet azon módszerei használatát, buzdítsuk azt a lelket, álljunk mellette nehézségei között, vállaljuk el, hogy az első héten minden nap vagy minden második nap elmegyünk a családi istentiszteletet megtartani s ha ezt lehet, használjuk ki ezeket az alkalmakat az erről való komoly beszélgetésre. Mindenekelőtt pedig *imádkozzunk érte, hogy az Isten lelke támogassa azt ebben és főként saját magunk komolyan szánjuk rá magunkat, hogy ugyanazon eszközökkel élni akarunk.* A mi tapasztalatainkból származik az az erő, mellyel segíthetünk másokon és ha az az ember látja, hogy a konferencián ajánlott módszert először magunk vesszük használatba, jobban hisz a konferencia vezetőjének is, de nekünk is. Ezekre a beszélgetéseken alkalmunk van a presbiterek előtt azoknak a lelki munkáknak az értékéről és jelentőségéről is szólni, melyeket az egyházközösségben folytatunk és figyelmüket ezekre felhívni. Lassanként így alakul köztük és köztünk egy mélyebb kapocs, a keresztyén élettapasztalatok és közös keresztyén munkák kapcsa.

Igy készülünk elő a *harmadik konferenciára*, mely a harmadik lépése a presbiterek evangélizálásának. Ezen a konferencián már arra törekszünk, hogy a presbiterek közül azokat, akik az eddigi konferenciákon nemcsak résztvették, hanem a fent vázolt menetet követték is, most már az *egyház munkaközösségébe* vezessük be. A harmadik konferencia tárgya az a kérdés: mit kell tennie a presbiternek az egyház munkájában. Felkeressük velük azokat az alkalmakat, melyekben a presbiter a lelkész mellett nemcsak a támogató, de a tényleges segítő szerepét is betöltheti, felmutatjuk a feladatokat, melyek reá azon gyülekezet pásztori szervezése terén várnak. Itt már aztán igazán konkrét dolgokról van szó és ezeknek itt van a helye. Es ebből látszik is, hol hibáztuk el eddig a dolgot. Azt hittük, hogy a presbiterek öntudatának emelésével, munkára való felhívásával mindent megcselekedtünk, elfelejtettük, hogy egy komoly és öntudatos keresztyén munka csak egy komoly kerlelekből fakadhat. Ha azonban ez a lélek Isten Lelke által érintett, amire Isten a presbiteri konferenciát felhasználhatja

és igyekeznünk kell olyanná tenni, hogy felhasználhassa, akkor nem lesz részünk abban a tapasztalatban, hogy munkára kész lelkek helyett a konferenciák okvetetlenkedőket fognak képezni.

Ezt a három pontját a munkának, a három egymás után következő konferenciát olyan időben tartjuk meg, melyek, a közbeeső előkészítés elvégzésére elég időt hagy.

Egy azonban föltétlenül világos és parancsoló erővel áll előttünk: csakis olyan konferencia sikerül és hoz áldást, melyet nem másért, hanem *Isten országa előhaladásáért*, nem mással, hanem *imádkozó, az odagyűlő presbiterekért Isten előtt tuskodó lélekkel*, végzünk. Így lesz a „presbiteri konferenciából” mely jelenlegi alakjában nem konferencia, igazán tanácskozása azoknak, akik Isten országának építéséért jöttek össze.

I. L.

A Lelkipásztori munkarend-hez.

Ha valahol, kívánatos a helyes munkabeosztás, akkor a lelkipásztor munkájában elmaradhatatlanul szükséges, már foglalkozásának kötetlensége miatt is. Azonban ez a beosztás realitása nem nélkülözheti az u. n. „hivatalos” teendők mellett a gyülekezeti, a lelkipásztor családjá és a maga egyéni sajátlagos szükségleteinek figyelembevételét.

A gyülekezet hitéletének adottsága mindenütt másképp határozza meg a lelkigondozás és szeretetmunka tartalmát és ennél fogva annak időhözköttöttségét is.

A lelkipásztor családi körülményei szintén beleszólnak munkarendjébe és maga egyéni ambíciói ismételtén módosítólag hatnak foglalkozásának beosztására.

Azután más a munkarend télen és más nyáron. Mindezek megfontolásával a naponkénti munkarendet nem lehet iskolás órarend szerint megállapítani.

Az én nyári munkaosztásom hétköznap ez: Reggel 4. $\frac{1}{2}$ 5—6-ig házkörűli foglalkozás és torna, $\frac{1}{2}$ 7— $\frac{1}{2}$ 9-ig csendes óra, istentisztelet, konfirmációi oktatás.

9—12-ig dolgozószobámban irodai teendők, készülés,* majd vállastanítás. Híveim ezt az időt használják fel személyes dolgaik megbeszélésére.

12—2-ig a család körében és házifoglalkozás, pihenés.

2— $\frac{1}{2}$ 5-ig olvasás, készülés, tanulás, 5—7-ig kerti munka vagy látogatás. 8—10. $\frac{1}{2}$ 11 olvasás, készülés, zene, csendes óra. (hetenként kétszer dälárda, bibliakör).

* Igehirdetési programm félévénként előre van megállapítva.

Vasárnap: 4. $\frac{1}{2}$ 5—6-ig mint rendesen, 6—7-ig csendes óra. 9—10-ig vasárnapi iskola vagy a csendes óra folytatása.

$\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 12-ig Istentisztelet. $\frac{1}{2}$ 12-ig gondnok, egyháziakkal való megbeszélések. 3—4-ig istentisztelet. 4—6-ig énekóra 6—8-ig hiveimmel érintkezem.

A testi munkát még abban az esetben sem hagynám el, ha nem volnék ráutalva. Nagyon alkalmas eszköz az önfegyelmzésre és bárminő munka pontos elvégzéséhez való szoktatásra.

Ezt a programot a szó teljes értelmében betartom, kivételt csak utazás, vagy valamelyes gyűlés alkalmával teszek. Munkabeosztásom nem mai keletű, még mint egész fiatal ember is így éltem s így voltam képes, tanítva tanulni.

Dr. Mezey Mihály,
lelkipásztor.

Tudomány és világnézet.

A filozófiai világnézet a theologia tudományos kialakításában.

— A Böhm filozófiája a theológiában. —

1. Apáczai Cseri János-a mi erdélyi magyar filozófusunk „De summa scholarum necessitate” c. beszédében, az egyházi férfiakhoz intézve szavait, így kiált fel: „De én amennyire csak erőm engedi, fenszóval hirdetem, hogy ezt hallja meg a magyar nép: a theologia nagyon hasonló a sashoz, mélynek jobbszárnya a philologia, balszárnya pedig a philosophia. Metszd el az egyiket, nem fog a légben magasan emelkedni, ha mindkettőt lemetszed, csak a földön vesztegel; ha mindkettő ép, a legmagasabb egekbe tör.” Ebben a lendületes megállapításban az a kétségtelen igazság, hogy a theologia, amennyiben tudomány, tehát amennyiben nem zavarjuk össze a saját határait a vallással, mint tudomány a lendítő erejét a hozzá mint tudományhoz legközelebb eső filozófiától nyeri. A theologia nem egy a filozófiával, sem a filológiával, még kevésbé a historiával, de amennyiben köze van ezekhez, kétségtelenül a legtöbb köze a filozófiához van. És egészen bizonyos, hogy rossz theologus az, aki egyszersmind nem filozófus is. Ez nem azt jelenti azonban, hogy viszont, aki jó filozófus, maga-magátólértetődően jó theologus is, tehát Apáczai fenti megállapítását azzal kell kiegyesítenünk, hogy a sashoz hasonlított theológiának említett két szárnyán kívül a szíve az a harmadik tényezője, amely nélkül a magasba repülni nem tud, mert szárnyainak erőt a szíve

ad. A *theológiának a szive pedig annak a trászscendens való-ságnak az életnyilvánulása, amelyet a theologia mindenha kijelentés-nek nevezett.* A kijelentés tényének az elsikkasztásával a theologia a sajátosságát veszíti el, mint tudománynak oda van az autonómiaja s szükségképen felolvad a szellem-tudományok különböző ágaiban.¹ Azonban a theológiának az Apáczai által említett két szárnya sem egyenlő jelentőségű, amint azt már jeleztük, mert a filozófia jellegénél és segítő hasznánál fogva is közelebb van a theológiához, sőt — a magunk részéről — a filologia helyett inkább a históriát valljuk a theologia másik szárnyának, miután a filologia a theologia szolgálatában csak harmadik helyen következik, amennyiben a közvetlenebb szolgálatot teljesítő históriának a szárnyául szolgál. Ha tehát Apáczait teljesen megkorrigáljuk, akkor az ő lendületes megállapítását így formulázhatjuk: *a theologia nagyon hasonló a sashoz, melynek a jobbszárnya a filozófia, balszárnya pedig a historia.*² Nem vitatkozunk afelett, hogy a kettő közül melyik a fontosabb, mert egyformán fontosak, mert a sas csak két szárnyal tud repülni, aminthogy felemelkedni is csak úgy tud, ha mindkettőt egyformán kiterjesztette.

2. Feladatunk szerint azzal a szolgálattal kívánunk foglalkozni, amelyet a filozófia nyújt a theológiának mint tudománynak a kialakításához. És pedig — s ez teszi tanulmányunkat sajátossá — egyenesen azzal a szolgálattal, amelyet a Böhm-Károly filozófiájának szelleme által sugallt filozófia nyújt a theológiának.³

A filozófiának mint tudománynak a sajátos jellegében vannak vonások, amelyek bizonyos rokonságot létesítenek a theológiával, amennyiben a theológiának tárgyául szolgáló keresztyén vallás által involvált világnézet egyenesen inspirálója volt és ma is az az európai filozófiának. De nem csak, hanem ezentúl vannak egészen belsőleges érintkezési pontjaik is; a) Mindenekelőtt a keresztyén vallás, belső lényegénél fogva; egyenesen universális pillantású. Az élet és világ egészére kihat, felöleli és létében kutatja annak mélységeit, ha nem is kritikai úton, de a szív szent sovárgásaival és az egész lélek látásaival. Egyetemes képet ad a látható és láthatatlan valóságról, aminthogy erre törekszik az európai filozófia is, ha más úton és más célok szolgálatában is. A komoly és igazi filozófiától nem is tagadhatunk meg bizonyos keresztyén szellemet, bármennyire is tiltakoznak ez ellen mindkét oldalról, úgy a praktikus élő keresztyén lelkek, valamint a kritikai szellemű

¹ Dr. Tavaszy Sándor: Világnézeti kérdések. Torda, 1925. 165 s. köv. lapjain.

² Lásd idevonatkozólag i. m. 144. és köv. lapjait.

³ Tanulmányunk históriai vonatkozásait lásd: dr. Makka Sándor: Az erdélyi református egyházi irodalom 1850-től napjainkig c. tanulmányát a „Református Szemle” 1925. évfolyamában.

filozófusok közül igen sokan. Aki azonban a kérdést egész mélységében tudja átpillantani s kellő tárgyilagossággal méltányolja úgy a keresztyén vallásos érdeket mint a filozófiai érdeket, el fogja ismerni megállapításunk igazságát. *Az európai filozófia a problémák felvetésén és a filozófiai műnyelven kívül, amelyet a görög-római kultúrától nyert, a komoly kutatási ösztönét, zörgető és kereső vágyakozását, egységes substanciális felfogásra való képességét egyenesen a keresztyénségnek köszönheti.*

b) Ne felejtjük el, hogy az európai filozófia egyenes folytatása a pátriszlikának. A pszichologiai önanalizist, az önmegfigyelést, a szó szoros értelmében vett reflektálást a keresztyénség szellemén keresztül és az által a nagy keresztyén személyiség *Augustinus* vezeti be az európai filozófiába. És ne felejtjük el azt sem, hogy az ismeretkritikai szubtilis munkára kétségtelenül a keresztyén scholastika tanította meg az európai filozófiát.

Ha tehát a theologia tárgya: a keresztyén vallás és a filozófia között nem egy érintkezési pontra akadhatunk, pedig különböző nemű valóságok és két különböző minőségű síkba esnek, mert az egyik gyakorlati élet, a másik pedig elméleti abstrakció, — mennyivel inkább érintkezhetnek a theologia és filozófia, amelyek ugyanazon minőségű síkban tartoznak, mert mind a kettő tudomány, amelyek ugyanazon fogalmi eszközökkel és ugyanazon logikai formák által formálódnak egyetemes képet a valóságról.

3. De lássuk ezek után az általános fejtegetések után egyenesen a *Böhm* filozófiáján keresztül a theologia és filozófia közötti érintkezési pontokat.

Böhm Károly, ha tanult is theológiát, de sohasem volt szíve szerint való theologus, sőt a korabeli theologiai irányok és azok szelleme annyira diszkreditálták szemében a theológiát, hogy egész életén keresztül bizonyos előítélettel és elfogultsággal tudott a theológiára gondolni. S mégis *filozófiájának szelleme, egyetemes nézőpontjai, központi elvei mind olyan természetűek, amelyek rendkívül nagyjelentőséggel bírnak az ő világnézete emelkedett szellemének és széles látókörének megfelelő tudományos theologiai világkép és rendszer kialakításában.*

A *Böhm* filozófiájára mindenek előtt, a keresztyén theologia szempontjából, az a jellemző, hogy problémái és egyes kérdései az ő rendkívül komoly és mély személyes szellemi életéből fakadtak; nem spekulatív jellegűek, hanem valóban a gyakorlati ész adta fel azokat. Egész rendszerének és világképének szelleme azt igazolja, hogy a szellemi élet és az abban domináló eszmék valósága iránt különösképeni érzékeny volt, tehát a puszta elgondolások, a fogalmakkal való dialektizálás sohasem volt kenyerre. Viszont azonban a szellemiséget sem volt hajlandó, soha egyetlen gondolatával sem, feloldani és elveszíteni az egyes—szubjektív—empirikus élet esélyeinek for-

gatagában. A szellemiség ratio cognoscendi-jét az egyéni szellem életében látta, de a ratio essendi-jét fölülte állónak vallotta. Egész rendszerén végigvonul az az alapgondolata: „Egyetemes az, ami mellett más nincs; biztos az, ami másként nincsen. Egyetemes az, amelyen kívül mást nem gondolhatunk; biztos az, amit másként nem gondolhatunk. *Ilyen valami pedig csak a szellemiség.* Egyebet mint szellemet nem ismerünk; másképpen mint szellemileg, semmit sem gondolhatunk.“¹ *Böhm Károly azok közé a filozófusok közé tartozik, akik alázatos és csak figyelésre kész (mondhatnók: engedelmes) lélekkel állanak az egyetemes szellemiség előtt és hódolattal és csodálattal keresik annak törvényszerűségét vagy az eszményeken keresztül várják annak revelációit.* Távol áll egész filozófiájától minden kizárólagossági igény és gögös elbizakodottság, bár viszont, amit a saját szemével látott és a saját lelkének élményeiben megtapasztalt azt törhetetlenül vallotta is minden bizonytalankodás nélkül. *Böhm Károly az a filozófusi lelkület, amely a legalkalmasabb a komoly és határozott tudományos theologusi karakter kialakításában való szolgálatra.*

4. *Böhm* filozófiájának ebből az alapjelméből következik az ő nagyjelentőségű ismeretkritikai álláspontja, amelyet itt nem kívánunk egész terjedelmében ismertetni, azonban reámutatunk annak ama punctum saliens-ére, amely az ő filozófiája és a theologia szempontjából is a legfontosabb. Ő az ismerést — úgy mondhatjuk — *isméltődő természetűnek* látta, vagy mondhatjuk, hogy a *kettős megismerésnek* olyan teoriáját alkotta meg, amelyet a szellem természete és a tapasztalat adatai egyformán a legteljesebb mértékig igazolnak.

A megismerést, általánosságban, tiszta értelmi munkának nézi a tudományos gondolkodás, mintha az értelem annyira tudná függetleníteni magát a szellem organizmusától, hogy önállóan tudna eljárni. Ez az álláspont a racionálizmus olyan maradványa, amelyet még azok az irányok sem tudtak teljesen kiküszöbölni, amelyek elvileg ellenkező állásponton vannak. Ennek a tényállásnak a következménye volt, hogy az utolsó évtizedekben a theologiában külön theologiai megismerésről kezdtek beszélni, amely merőben más mint akár a szellemi élet és világ egyéb tényeinek a megismerése. Ebben a megállapításban kétségtelen van bizonyos igazság, azonban az is kétségtelen, hogy a szellemi élet és világ egyéb tényeinek megismerése és a theologiai megismerés közötti különbség nem lényegbeli, hanem ugyanazon szellemi-minőségi megismerésnek a különböző módosulásaiból következik és ezeket a módosulásokat az ismereti tárgy különbözősége magyarázza.

A megismerés *Böhm* által alkotott teoriájának alapgondolata, *Böhm* találó szavaival, a következőkben foglalható

¹ Az ember és világa IV. kötet 436—37. lapokon.

össze: „ az ismerés csak annak öntudatos ismétlése, amit a szellem nemtudatos változás alakjában létesített és művelt“¹ Eszerint a megismerés egyfelől nemtudatos változás, másfelől ennek öntudatos utánképzése. A megismerésben a képet nem öntudatunk hozza elő először, hanem nemtudatos kényszerűséggel létesül az ismerő alany „létezési mechanizmusa“ következtében. „E létezési mechanizmus“ eredménye az, hogy az alany *kényszerítettik* arra, hogy a képet olyannak vegye, a milyen — — önkényétől függetlennek, külső hatalom által tőle kicsikartnak, változtathatatlanak minden erőlködése ellenére is.² A valóságnak a szellem nemtudatos és kényszerű változásaiban való jelentkezése biztosítja a megismerés tárgyias, reális voltát és az igazság mindig attól függ, hogy az így nyert kép és ennek öntudatos felujtása fedik-e egymást? — ha igen, akkor biztos igazságok birtokosai vagyunk.

A megismerésnek ez a theoriája lehetségessé teszi a theologia számára, hogy mindazokat a megállapításait, amelyek a *kényszerű* tapasztalat alapján állanak és amennyiben ezeket az öntudatos utánképzés fedi, igazságoknak nyilvánítsa, azaz az ilyenek az igazság igényével lépjenek fel. Eszerint a theoria szerint a megismerés nem a pusztá értelem munkája, s illuzorius minden olyan az igazság igényével fellépő megállapítás, amely nélkülözi a tapasztalati alapot. A kényszerű tapasztalatot *Böhm* később egyszerűen „közvetlen élmény“-nek nevezte, amelyről azt mondja, hogy: „A megismerésre nézve első sorban a közvetlen élmény bír legfőbb fontossággal.“³ Az élménynekeze a felfogása biztosítja ennek a fogalomnak komoly értelmét, amennyiben világosan és tisztán elhatárolja azt minden önkényes szubjektív felvételtől, amely az utóbbi időben, nemcsak laikus körökben, de kritikai szellemű férfiak előtt is, nagy mértékben diszkreditálta ezt a különben pompás és találó fogalmat.

Böhm itt vázolt ismeretelméleti felfogása egyenesen utmutatásul szolgál a kálvinista theologia számára, amennyiben ez a filozófia egyenesen kálvinizmusunk szellemében sürgeti, hogy a *theologiai megismerés nem egyéb mint a közvetlen élményen át kényszerű tapasztalattá lett isteni kijelentés, amint az az Isten Igéjében előttünk áll.* Hangsúlyozza az ismeret, szubjektív eredetét, mert csak megszentelt sziveken át ömlik az isteni kijelentés ebben a világban, de ugyanolyan erővel az ismeret tárgyias érvényét is, mert az isteni kijelentés kényszerű erővel ragadja meg a lelkeket. Ez az álláspont határozottan kizár a theológiából minden *speculációt*, amely tapasztalati tartalommal nem bíró észfogalmak dialektikai analízisével és szintézisével akarja célját elérni és megfejteni a szoros érte-

¹ Az ember és világa I. kötet : Dialektia vagy Alaphilosophia, 17. lap.

² U. m. 17. lap.

³ A megértés, mint a megismerés középponti mozzanata. Akadémiai székfoglaló értékezés. 1910. 26. lap.

leben vett theologiai, cristologiai stb. problémákat. A speculativ uton alkotott theologia lehet akármilyen ellenmondásmentes, de élettelenségét nem fedezheti el még olyan dagadó szöbősé-gével sem. Ez az álláspont kizárja, a *historiai orthodoxiát* is, amennyiben a kijelentésben adott objektív tények értékét csak a szubjektív átélés után ismeri el és vallja igazaknak és kötele-zőknek. A szubjektív átélésre nézve elzárt üdvtények mint számára feloldhatatlanok legfeljebb csak örök feladatok lehetnek. De kizárja a pusztá *psychologizáló és historizáló liberális theo-logia* érvényét is, mert ez utóbbi az isteni kijelentés nagy tényeit csak a szétfolyó és határtalan pszichologiai étményben látja valóságoknak, tehát mint pszichologiai reflexeket, amelyeknek megfelelő objektív tények — szemében — ha vannak is, de nem jönnek lényeges számításba. Erre az álláspontra nézve elsősorban nem az alapul szolgáló objektív tények a fontosak, hanem azok pusztá reflexei. Ezen a theologiai állásponton lehetetlen a historizáló theologia is, amely egyetemes vallás-történeti tényezők összeműködésének és analogiájának tekinti az isteni kijelentést magába foglaló isteni Igét. **A Böhm filozó-fiájának alapul szolgáló ismeretelméleti álláspont a theológiát egy olyan magasabb szempont birtokosává teszi, amelyről lehetségessé válik minden olyan irányt kizárni, amely a keresz-tyén üdvtapasztalatot részben megkárosítja, részben megkövesíti és magasabb igazságára emeli mindazokat a tanításokat, amelyek a keresztény szellem gazdag kifejlését garantálják és segítik elő, és a theologia igazságát biztosítják. A Böhm filozófiájával dolgozó theologia a kálvinizmus egyetemes és összefoglaló szellemének megfelelő egyetemesen kötelező erejű és magasabb egységbe foglaló theologia kialakulását képes elősegíteni és munkálni.**

5. Böhm Károly filozófiájában egészen eredeti tanrészlet a *projekció-tan*. A valóság kikényszerített képe azáltal lehet-séges, hogy a szellem a reá történt hatást magából kivetíti és az öntudatával szembesíti. A szellem a nemtudatos kényszerü-séggel kivetített képének öntudatosan utánamenni szintén csak azáltal tud, hogy ismételten kivetíti azt, amit reá kényszerítetten nyert. A szellem egész élete projekciók, vetületek hosszú sora, mert minden életnyilvánulás és hatás mind a szellem projiciáló képességén nyugszik. Minden szellemi alkotás projekciók háló zata, amelyeket csak a projiciáló szellemből érthetünk meg. A projekciók prolongációkká válnak Böhm szerint, ha túlhaladják az egyes szellem belső síkjait és külső sikokba mennek át, vagyis társadalmiasulnak. Minden társadalmi intézmény ismét csak a projiciáló szellemből érthetők meg. A vallásos intéz-mények, mint gyülekezetek, közösségek, egyházak igazi magya-rázatukat szellemi tények, mozgalmak, elhatározások és személyi-ségek belső minőségű gyökereiből nyerik. Ezen a ponton a theologia ismét igen értékes indításokat nyer a filozófia részéről,

amennyiben, a vallásos tapasztalatok mellett, ennek a révén is meg kell látnia, hogy a vallásos-társadalmi intézmények nem a külső jogi alkotások eredményei, hanem a legbensőbb összefüggésben állanak az isteni kijelentés mértékével. A projekció és prolongáció tan a keresztyénség egész történeti fejlődését új világításba helyezik, amennyiben a keresztyén életnek külső tünetkezéseit úgy tüntetik fel mint az „örök keresztyénség” végtelen gazdag és kimeríthetetlen tartalékának fenomenológiáját. Egy olyan univerzális és egységes felfogásra segít e tan, amelynél fogva a konfesszionális sajátosságok mind értéket nyernek, mert tudományosan igazolja, hogy a keresztyénség sajátos tehát eredeti nyilatkozatai, amelyekbe érdemes szeretettel elmerülni, másfelől pedig az ugyanazon fundamentum egyesítő erejét mutatja fel előttünk.

6. A Böhm filozófiájának legértékesebb részét az ő érték-elméleti kutatásai képezik. A theologia a maga leggazdagabb indítását innen nyeri, mert a theologia tárgyát képező keresztyén vallás mint általában a vallás a legbensőbb kapcsolatban van az értékelő szellemmel.

Böhm már azzal rendkívüli szolgálatot nyújt, a theológiának, hogy nagyszerű ismeretelméleti kritikájával lehetetlenné teszi a tudományos gor.dolkozásra nézve a hedonisztikus és utilisztikus értékelést mint végérvényesít és teljesen igazolja minden támadással szemben az *ideálistikus értékelést*. A keresztyénség világnézeti védelmét egyenesen gyökerében végzi el és pedig úgy, hogy a keresztyén kegyesség és tapasztalat álláspontjáról teljes érvénnyel fogadhatjuk mindazokat a megállapításait, amelyekre ő tiszta tudományos gondolkozással jutott el. A keresztyén világnézet tudományos igazolásában teljel bizalommal építhetünk azokra az alapokra, amelyeket Böhm megvetett.

Böhm teljes tárgyilagossággal igazolta, hogy a legmagasabb értékelési mód, az ideálistikus értékelés amely épen azért, mert legmagasabb, egyedül érvényes, utolsó szó a valóság értékelésében. Ennek az értékelési módnak az álláspontján pedig egyedül értékes: *a nemes szellemiség*. Böhm e megállapítása érdekében folytatott rendkívül gondos vizsgálatai és igazolásai mindennemű szellemi értékelés számára olyan biztos kritériumot nyújtanak, amelyek — közelebből a vallástörténeli és vallásfilozófiai kutatásokban — egyedül biztos útmutatók és kánonok. Egész terjedelmében ismerjük azokat a nehézségeket, amelyek *a vallás igazságának, a keresztyénség abszolutságának a problémájában* rejlenek s végeredményben azt valljuk, hogy a legtudományosabb tiszasággal felépített theologia sem fog soha dönteni ezekben a kérdésekben, mert mind a kettőben való döntés, végső fokon az egyéni vallásos élet belső állásfoglalásán fordul meg, — azonban a tudomány síkján belül való döntés valószínűsége egyedül csak az értékelések ama tisztázása után és ennek alapján lehetséges, amelyet a Böhm filozófiája végzett.

A Böhm értékelmélete alapján lehetséges a tudományos teológiai megismerés számára, hogy egyéni vallásos tapasztalatainkat a világnézeti síkban is igazolni tudjuk azáltal, hogy igazoljuk az Isten Igéjében adott kijelentésnek mint értékrendszerek igazságát.

Ime! ezekben jelezhetjük, legfőbb pontjaiban, azokat a szolgálatokat, amelyeket a Böhm filozófiája nyújthat a teológia tudományos kialakításában. Ezek a szolgálatok elsősorban módszerei jelentőségük és értékük csak akkor van a tudományosan képzett teológus kezében, ha az boldog birtokosa az „egy szükséges” kijelentésnek, de az ilyenek kezében új erősséget, az öntudat és önbizalom számára új lendületet jelent ez a filozófia az Isten dicsőségéért folytatott harcban.

T. S.

Irodalom.

Minerva könyvtár. A Minerva Rt. nagyjelentőségű új vállalat beindítását kezdte meg a jelzett cím alatt, dr. Tavaszy Sándor és Rass Károly szakavatott szerkesztésében. A vállalat célja az, hogy izléses kiállítású, 4—6 ivnyi könyvecskéiben a művelt erdélyi magyar közönség számára olyan szellemi táplálékot adjon, amely műveltségét, világnézetét és történeti öntudatát szélesítse és mélyítse s másfelől szépirodalmi alkotások közlése által nemes lelki gyönyörködtetését szolgálja. A vállalatnak tehát lesznek népszerű tudományos és szépirodalmi füzetei. A tudományos programrészt Tavaszy Sándor, a szépirodalmi Rass Károly szerkesztik. A vállalat első száma már megjelent, ez Tavaszy Sándornak Apáczai Cseri János személyiségéről és világnézetéről szóló munkája, amellyel a nagy erdélyi magyar kultúrhős háromszázéves születési évfordulóját méltó emlékekkel jelöli meg. A kis könyv mindazt felöleli, amit Apáczairól művelt magyar embernek tudnia kell s személyiségét igen vonzó és érdekes módon eleveníti meg. E füzet után nagy reményekkel tekintünk az oly rég várt és valóban életszükségletet képező vállalat jövője elé s mindenkinek a legmelegebben ajánljuk annak megszerzését.

Magyar kálvinista Sion. Elmélkedések és imák. Szerkesztette Kövy Árpád losonci ref. lelkész. Várady József kiadása Losonc. Megrendelhető Az Út kiadóhivatalánál. A 124 oldalas, csinosan kötött könyvecske konfirmációi emlékkönyvnek készült és magában foglalja a református hitvallás alapvonalaait, a reformáció és a magyar reformáció rövid ismertetését, a bibliaolvasás,

imádkozás, éneklés jelentőségéről Károli Gáspárnak, Szikszay Györgynek és Szenci Molnár Albertnek klasszikus sorait, bibliai részeket, imádságokat, verseket, confessiót és a szeretet szolgálat igéit tartalmazza. Mint céljának kiválóan megfelelőt, ajánljuk testvéreink figyelmébe.

Theologiai szemle. Szerkeszti Csikesz Sándor, főmunkatárs Varga Zsigmond. Országos Református Lelkészegyesület kiadása, Debrecen. Megjelenik kéthavonként. A folyóirat első száma valóságos nagy kötet, szinte fényűzően szép kiállításban, nagy folió alaku 96 oldalon jelent meg. Az utóbbi évek szomorú sorsra juttatták a tudományos teologiai irodalmat, nem volt lehetőség arra, hogy annak művelésére magyar folyóirat létesülhessen, annál nagyobb örömmel kell üdvözlőnk ezt a nagyszabású vállalkozást, amelynek már az első száma oly gazdag, termékeny és tanulságos, hogy méltán keltheti fel a legszebb reményeket. A folyóirat a teologiai tudomány, a vallásos és egyházi élet s az irodalom egész mezejét művelni, fejleszteni, ismertetni és ellenőrizni törekszik s így megbecsülhetetlen segítsége és barátja lesz a magát folyton képezni hivatott és köteles lelkipásztornak. A folyóiratot meg lehet rendelni Az Út kiadóhivatala útján, amely gondoskodik annak megküldéséről is. Évi kedvezményes előfizetési ára csakis Az Útnál megrendelők részére 1600 Lei. Az összeget előre, egyszerre kell befizetni s kötelezettséget kell vállalni két évi előfizetésre, tehát 3200 Leinek befizetésére, amelynek második fele a második évfolyam első számának átvételekor fizetendő. Az aránylag magas árat a folyóirat nagy terjedelme indokolja.

Új kiadványaink.

Bartók György „Kant“ c. műve a közeli hetekben megjelenik. Ez lesz a legkitűnőbb népszerű kalauz a kétszázéves szellemóriás egész munkájának megismeréséhez és világnézetünkbe való beolvasztásához. A könyvre elő lehet jegyezni kiadóhivatalunknál.

Makkai Sándornak „Az erdélyi ref. egyházi irodalom 1850-től napjainkig“ c. tanulmánya, amely eleven, érdekes és tanulságos képét adja egyházunk egész szellemi életének az utolsó hetven év alatt, s amelyben a még ma élő és munkálkodó egyházi írói nemzedék munkásságának egésze is méltányolva és ismertetve van, sokak kívánságára a Ref. Szemléből különnyomat alakjában is elkészítettett s kiadóhivatalunknál 20 leiert megrendelhető.

Előfizetések nyugtázása.

Folyó évi június 15-éig a következő előfizetések folytak be kiadóhivatalunkhoz : Ref. lelkészi hivatal Pacsire 360, Özv. Csernák Istvánné Tamási 150, Borbáth Dániel 100, Pap József Gencs 116, Kósa Béla Szamosardó 100, Tar Mihály Abrudbánya 100; Háda Sándor Piroska 180, Muzsi István Zsobok 20, Barabás Béla 380, Kovács Lajos Brassó 75, Dr. Nagy Gyula Alsósófalva 150, Huszár Benedek Királyháza 170, Dr. Mezey Mihály M.-Lápos 150, Nagy Juliska Marosvásárhely 75, Csompó András Zovány 190, Ref. egyház Szováta 150, Keresztes Sándor Torda 345, Köblös István M.-Nemegye 100, Miszti Mihály Józsefháza 75, Fülöp Gyula Hátszeg 150, Kacsó Lajos Mezőmadaras 380, Derzsi Endre Kisgalambfalva 150, Nagy Pál Fintaháza 150, Péter Géza Kányád 340, Szabó Endre M.-Sziget 270, Nagy Domokos Szőkefalva 150, Deák Ferenc Kolozsvár 150, Bitay Béla Déva 150, László Zoltán M.-Illye 85, Csernák Béla Nagyvárad 200, Csorja Gyula Nagyvárad 100, Babos Sándor Kolozsvár 75, Szabó Frigyes 280, Spáczay Árpád Kolozsvár 75, Dr. Rácz Lajos N.-Ilonda 75, Ref. lelkészi hivatal Nagybaczon 150, Jancsó Lázár Páké 60 Lei.

„AZ ÚT” kiadásában eddig megjelentek és kaphatók :

<p>I. <i>A ref. presbiter kis kátéja.</i>
IV. bővített kiadás. Eddig 7000 példányban jelent meg.
Darabja 3 Leu.</p> <p>II. <i>Néprajzi feladatok Erdélyben.</i> Ára 5 Leu.</p> <p>III. <i>Maradj velem.</i> Imakönyv.
Ára kötve 35 Leu.</p> <p>IV. Makkai Sándor : <i>Élet fejedelme.</i> Elbeszélések. ---
Ára bérmentve 45 Leu.</p> <p>V. Makkai Sándor : <i>Zörgessetek és megnyitvatik néktek.</i> Vallásos estélyekre való előadásokat, elmélkedéseket, egyházi beszédeket, temetési beszédeket és cikkeket tartalmaz. Ára 180 Leu.</p> <p>VI. Ravasz László : <i>Az emberélet útjának felén c.</i> könyvünk első kiadása teljesen elfogyott ; a második kiadás most van sajtó alatt.
Előjegyzési ára : 160 Leu.</p> <p>VII. dr. Tavaszy Sándor : „Világ-nézeti kérdések” 12 ivnyi terjedelemben filozófiai esszaykat, cikkeket, előadásokat tartalmaz. Ára 120 Leu.</p> <p>VIII. Reményik Sándor : „Egy eszme indul” című reprezentáns nagy verskötete. —
Ára 130 Leu.</p> <p>IX. Hol az igazság ? Kálvinista Kálmán és Adventista András beszélgetése. Ára 5 Leu.</p>	X. Ünnepek : Népies traktátusok. Egy füzet ára 2 Leu. Egy sorozat (10 darab) ára 20 Leu. 1. Makkai Sándor : Az Eszter padja. (Elbeszélés). 2. Vallásos költemények. 3. Br. Hacke Károlyné : Anyák könyve. 4. Tavaszy Sándor : Kálvin János élete. 5. Gyallai Domokos : Mindenre sor kerül. 6. Órhelyi I. : A vasárnapi iskoláért. Gyermekek-szindarab. 7. Baksay Sándor : Egy kopott naplóból. (Elbeszélés.) 8. Baksay Sándor : A hazugság — hazugság. Elbeszélés. 9. Vásárhelyi János : A szülők öröme. Szindarab. 10. Derzsi Endre : A magad értelmére ne támaszkodjál. (Füzet a millenisták ellen.) XI. Áhitat percei. Családok és magánosok számára utmutató a biblia naponkénti olvasásához. Darabja 3 Leu. XII. <i>Gyermeltraktátus.</i> Ára 75 b. XIII. <i>Törzslap.</i> Vasárnapi iskolások számára. Ára 75 bani. XIV. Bibliai mondással ellátott művészi levelezőlapok. 12 darab 15 Leu.

Erdélyi Bank és Takarékpénztár Részvénytársaság Cluj-Kolozsvár

Ajánlja szolgáltatait a bankszakma minden ágában.

DEVIZAO SZIÁLY. TAKARÉKBETÉTEK.

**FIÓKINTÉZETEK : MAROSVÁSÁRHELYEN,
TORDÁN, SZÁSZRÉGENBEN ÉS MAROSUJVÁRON.**

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

Alaptőkéje --- 25,000,000 lei.

Tartalékok cca 24,200.000 lei.

Fiókjai: Désen, D.-szentmártonban, Gyulafehérváron és M.-vásárhelyen
Affiliált intézetei: Alsófehérvármegyei Gazdasági Bank és Takarékpénztár R.-T. Nagyenyed, Torda-aranyosvármegyei Takarékpénztár R.-T. Torda, Udvarhelymegyei Takarékpénztár R.-T. Székelyudvarhely. *1910*

Áruraktárai a vasuti állomás mellett.

Betéteket elfogad, váltókat leszámít, átutalásokat teljesít, mindenféle bankszerű üzletet előnyösen végez.

Safe deposit. — Engedélyezett devizaosztály.

Betétek után a legmagasabb kamatot fizeti a

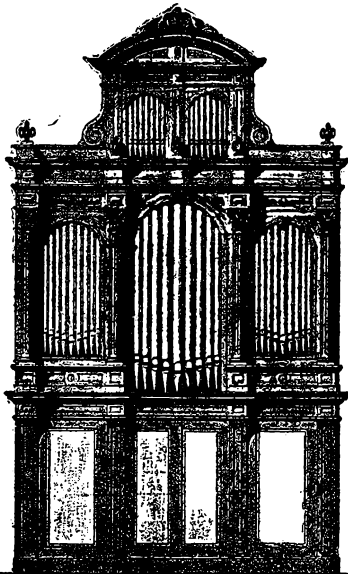
Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ-KOLOZSVÁRT

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Simon László orgona készítő mester. Vállal orgona készítést és javítást.

Cluj-Kolozsvárt, Str. Brătianu 24 sz.

Képes levelező laphoz való klisé készítését és a klisé alapján levelező lap nyomását jutányos ár mellett vállalja a

„MINERVA”

IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.

Cluj - Kolozsvár

Str. Baron L. Pop Nr. 5.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VII. ÉVFOLYAM

Alapította

1925

7.—8. SZÁM

RAVASZ LÁSZLÓ

SZEPT.—OKT.

TARTALOM

Az Ige tükrében. A nép. (I. L.)

Igehirdetés. Kultusz. Az igehirdetés válsága. (M. S.) Textusmagyarázatok. (M. S.)

Vallásos nevelés. Vezetők képzése az ifjúsági munkára. (I. L.) Vasárnapi iskolai jelentőiv.

Gyülekezeti munka. Mire kötelezi a keresztyén lelkipásztort kálvinizmusa? (T. S.)

Tudomány- és világnézet. A tudatalatti és a protestáns theologia. (Muzsnai László)

Asszonyainknak. Beszámoló. (P. M.)

Egyházi Szemle. Marosvásárhelyi nagy napok. (M. S.) Lelki munkáink válsága. (I. L.) A teologia jubileuma.

Irodalom.

Előfizetések nyugtázása.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZV SÁNDOR

Megjelenik: július és aug. kivételével minden hónapban	Felelős szerkesztő: Dr. Imre Lajos. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.	Előfizetési ára: Egész évre . . . 150 L Egyes szám ára . . . 20 L
--	--	---

Kiadóhivatali üzenetek.

Az egyre fokozódó nehézségek és a lap előállításai költségeinek rohamos és rendkívüli emelkedése dacára, egyelőre megmaradtunk a múlt évi előfizetési díj mellett, lemondva a legkisebb haszonnól is; egy jobb és szebb jövő reményében akartuk megkönnyíteni annak a kapcsolatnak fenntartását, mely olvasó közönségünk és „Az Út” között fenn áll.

Ennek ellenében azonban kérnünk kell olvasóinkat, hogy lejárt előfizetéseiket mielőbb újítsák meg s a hátralékos előfizetési díjakat sürgősen beküldeni sziveskedjenek, mert jövőre — a fentebb előadottakra figyelemmel — csak azoknak küldhetjük meg folyóiratunkat, akiknek előfizetésük rendben van.

Értesítjük előfizető, valamint az iratterjesztésünkből könyvéket rendelő aa-it, hogy úgy lapunk Kiadóhivatalát, mint az iratterjesztésünket *Bekess Károly* theológiánk háznagya vezette a múltban s vezet jelenben is. Ennélfogva akár a Kiadóhivatalunkat akár pedig iratterjesztésünket érdeklő ügyekben esetleges levélbeni megkereséseikkel sziveskedjenek nevezett aa-hoz fordulni (Lakása a ref. theológián.)

ERDÉLYI MAGYAR REFORMÁTUS NAPTÁR-unk a miként már előző számunkban közöltük október 1-én megjelent s annak szétküldését már meg is kezdtük.

Tisztelettel felkérjük érdeklődő aa-it, hogy naptárszükségleteiket hozzánk sürgősen jelentsék be, hogy azokat címükre mielőbb utnak indítsuk.

Bolti ára 25 leu. Nagyobb rendelésnél (10-től feljebb) darabját 20 leuba számítjuk.

Az önköltséges csomagolási díjat és portót külön számítjuk fel.

„AZ ÚT” kiadóhivatala.

Harang és fémöntőde

SCHIEB

Sibiu, Vasut-u. 15.

Szállít templomi harangokat garantált békeötvőzésben, művészi kivitelben a legmesszebbmenő jótállás mellett.

Hosszúévi tapasztalatok ezen szakmában elsőrendű munkát biztosítanak.

Kérjen külön ajánlatokat.

Figyeljen jól a fenti címre.

Az Ige tükrében.

A nép.

II. Móz. 32 : 6. b.
Máté 15 : 32.

A népről sokat és keveset tudunk. Sokat akkor, ha beszélni kell róla, el kell sorolni hibáit, fogyatkozásait, keresni kell az okokat, melyek miatt lehetetlen közöttük dolgozni. Sokszor figyeltem meg lelkipásztorokat, amint a népükről beszélnek. Találkoztam sok olyannal, aki, mihelyt ez a tárgy szóba jött, keserű hangon panaszra fakadt. El tudta sorolni a nép ezernyi baját, hibáját. Egy élet tapasztalatából bizonyította, hogy nincs hálátlanabb tere az emberi munkának, mintha valaki arra adja a fejét, hogy lelkipásztorrá legyen. El tudott mondani — és ebben kifogyhatatlan volt — eseteket, melyekben legjobb szándékai csúfot valottak és megtörték népe tudatlanságán, vagy rosszakaratán, amikor megbánta, hogy erre a pályára lépett, és erősen megfogadta ennek következtében, hogy senki-nek sem fog hasonlót tanácsolni. Minden törekvésének, egész életének alapmeggyőződésévé lett az, amit hosszú lelkési pályája tanuságául leszűrt, hogy „ezekkel nem érdemes semmit sem kezdeni.” Életem egyik legszomorúbb napját, egyik legnagyobb csalódását egy ilyen nyilatkozat okozta. A nagy remény-ségekkel, u. n. „idealizmussal” kilépő ifju lelkészekből így lesz népünk számára rettegett kényúr, vagy elkeseredett ellenfél, a megértés reménye nélkül.

Aztán ott vannak azok az *elméletek*, melyeket „gyakorlott” lelkipásztorok szoktak felállítani, mint „tudni kell a nép nyelvén beszélni” aztán, hogy „a paraszttal keményen kell bánni” mert ez és ez a baj származott belőle, ha valaki engedékeny, vagy „jó” volt a néppel szemben, hogy nem szabad mutani nekik, hogy rájuk szükség van, mindez, amely egy kegyetlen, embertelen, elkeseredett, fanyar lélek védekezése az ellen a lelki kényszer ellen, amelyet önkénytelenül is érez, de melynek megfelelni nem tud. De sem ezek, sem azok részéről nem hallottam soha, hogy ismernék valójában a népet, sőt épen azokról, akik legjobban dicsekedtek vele, azt kellett látnom, hogy legkevésbé ismerik. Ismerték talán apró furfangjait, ismerték külső szokásait, azt, ami abban a népben rossz, ami benne

bűn, de a lelkét, hitét, vágyait sohasem kérdezték meg tőle. Sohasem kérdeztek utána, mit keres az én népem, mi az, ami után vágyik, mi a lelkében az a drága kincs, ami Istennek olyan drága, hogy engem itt tart, hogy ápoljam azt? Mit akar Isten evvel a néppel, és nem, mit akarok én! Még a külső viszonyait is csak felületesen ismerjük. Magyar nyelven alig három könyv jelent meg erről, hogy milyen a mi népünk szociális helyzete és milyenek viszonyai, egyetlenegyszer arról, milyen a magyar nép szellemi alkata, lapunknak egy néptheologia megírására vonatkozó adatgyűjtő felhívása, melyet első évfolyamaiban tett közé természetlen maradt, s az első helyen említett könyvek közül egyik sem származott falusi lelképásztor tollából.

Csak évtizedeken át emelkedett, mélyült azaz *ellentét*, az a rettenetes válaszfal, mely köztünk és népünk között fennáll. Valami retentő tragikum van abban, hogy a mi kálvinista népünk és az a pásztor, aki érette van odaküldve, a nép közötti életnek és munkának szenteli életét, akinek munkát, életet, lehetőséget, életcél az a nép és az érette való munka ad, meg ne találják egymást soha. Pedig nincs lelképásztor, akinek a lelkében ne élne, vagy ne élt volna valaha az őszinte törekvés erre a megtalálásra, és nincs gyülekezet, melynek tagjai ne vágnának, vagy ne vágytak volna valaha valaki után, aki az ő töredékes és kicsiny életükben ablakot nyisson az örökkévalóság felé. Nincs lelképásztor, akit, mikor először állott meg gyülekezete előtt, mely reá várt, melyben neki ezután dolgoznia kell, meg ne kapott volna valami szent elhatározás, akinek a lelkéből ebben a pillanatban a szeretet heve ne csapott volna az előtte álló lelkek felé. És nincs gyülekezet, és nincs egyszerű ember, aki valamikor ne érezte volna, hogy az előtte álló pásztor az ő lelkéhez kapcsolódott, talán egy koporsó mellett, talán egy cselekedetben, mellyel vívódásain segített. Emlékezzünk napokra és órákra, mikor talán a karácsonyi, vagy húsvéti evangélium egyszerre bevilágított a lelkekbe és egyszerre közel éreztük magunkhoz *lélekben* azt a népet, jónak, hűségesnek, Isten felé vágyónak. A hétköznapiak, melyek utána jöttek, megint letörölték lelkükről ezt az áldott színt, s az első kepezési nap meghozta a régi véleményt róluk.

Honnan van ez a változás? Honnan hát, hogy nem lehet mindig ez a látás uralkodó a lelkünkön? Mikor látunk tisztán? Az ünnep elragadtatásában-e, vagy akkor, mikor egy héttel utána keserű tanácsokat adunk fiatal lelkésztestvéreinknek, hogy ne higgyenek a népnek?

Én azt állítom, hogy az első látás az igazi, s ha nem igazi is a *tények* értelmében, igazi a *keresztvény szeretet* értelmében. Hogy nem az ünnep hangulata, nem egy kegyes áltató elragadtatás volt az, ami akkor jónak és közellevőnek mutatta őket nekünk, hanem az, hogy akkor *Isten oldaláról néztük*

azokat. Isten Lelke szállott reánk akkor és megmutatta őket olyan drágáknak, amilyen drágák Isten szemében. S azt állítom, hogy valahányszor Isten szemével nézzük őket, valahányszor bennük nem olyant látunk, akik alacsonyabban vannak, mint mi, mindannyiszor meglátjuk őket igazán. Mert ez az, amit a mi népünk nélkülöz, hogy Isten szemével nézze valaki. Ezt pedig úgy lehet megtenni, ha szeretjük a népet. Sokan voltak és vannak, akik szónokolnak nekik, sokan voltak, akik vezetni akarták őket, még többen, akik hasznát akarták venni, de nem ez kell! Olyanok kellene, akik szeretni tudják őket.

Oh, a mi népünk szeretetre vágyó nép. Mióta Jézus megállott a hegyen a sokaság felett, mely nézett az isteni Pásztorra, Aki szálni és szeretni tudta őket, mind e máig napig keres ami népünk lelkeket, akikben az igazi Pásztor lelke lakozzék, akik szálni és szeretni tudják. Fosdick azt mondja, hogy Afrika és Ázsia népeinek egyetlen reménysége a megszabadulásra olyan lelkekben van, akik, mint Livingstone, el tudják szálni az életüket rá, hogy elvigyék annak a népnek a megváltás Igéjét. Ez a mi népünk egyetlen reménysége is. Olyan lelkek, akik semmi mástól, mint a szeretet örök indításából mennek közénk, és szánva a pásztor nélküli juhokat, meg akarják mutatni nekik az utat az igazi Pásztorhoz. Akik nem maguk akarják vezetni, nem maguk akarják megmenteni a népet, hanem egyet akarnak csak: elvezetni őket Krisztushoz, megmutatni nekik az utat Hozzá.

És itt válik ez a kérdés nagyon komoly lelkiismereti kérdéssé a mi számunkra, mikor arról kell számot vetni magunkban: nem, hogy mi mit tettünk eddig a népünkért, hanem, hogy Krisztus mit tudott tenni miáltalunk vele. Mennyiben voltunk engedelmes eszközei neki, mennyiben akartuk a népet nem mi tanítani, hanem alkalmakat mutatni neki, melyek által Krisztus hozzájuk eljuthat, nem mi adni nekik, hanem előkészíteni a lelkeket, hogy tárva legyenek, mikor Krisztus akarja adni nekik megváltása drága javait. A mi néppel való bánásunkban tulontul sok volt a mi, tulontul kevés jutott belőle Krisztusnak. Tanítani akarjuk őket, pedig ők életre, megújulásra, békeségre vágnak.

Ennek a szeretetnek az alapját pedig hiába keressük a „nép iránti érdeklődés“ a nép „felkarolása“, a népnevelés és egyéb hasonló jelszavak tömkelegében. Ezekből soha egy lélekben sem fakadt még békesség, és egy „felkarolt“ lélek sem jutott ezáltal oda, hogy megkapja azt, ami pedig, lehet, öntudatlanul, egyetlen vágya, életföltétele, amit keres, ami az életének értelmet ad. Az igazi szeretet csak olyan lehet, mely nem néz érdemre, nem tekint hálára, nem várja senki elismerését, mert egy vágya és egy forrása van: az a kegyelem, melyet magam megismertem, s hogy ezt ismertessem meg azokkal,

akik még nem ismerik. Csak ha *magam* részesültem kegyelemben, és éreztem ennek dicsőségét és megújító erejét, akkor tudom meglátni igazán azokat, akik vágnak a kegyelem után és elindulok, hogy megmutassam az utat, melyen megtalálhatják. A nép iránti szeretet és munka egyetlen forrása, ha magam *személyesen tapasztaltam* már Isten megváltó kegyelmét, és erről a kegyelemről nem tehetem, hogy bizonyosságot ne tegyek azoknak, akik körültem vannak. Lehetetlen, hogy egy lélek, mely megérezte ezt a kegyelmet, ne érdeklődjék más lelkek iránt, lehetetlen, hogy ha egy lélekben túlradt a hála a meg tapasztalt megváltás felett, ne akarja azt részévé tenni azoknak, akik sötétségben élnek. A lelkipásztori munka egyetlen jogosultsága, melyet nem ez a világ ad annak, hanem Isten, az, hogy *egy megváltott lélek ezt a boldog tapasztalást át akarja adni* másoknak is. Innen van, hogy oly sok erőtlen prédikáció hangzik el, oly sok sikertelen élet enyészik el, mert nem ezt a boldogító bizonyosságtételt akarjuk adni, hanem a magunk ügyeskedésének, elméleteinek és technikai fogásainak kétes értékű eredményeit. Ezek pedig még egy lelket sem mentettek meg, ne csodáljuk hát, ha látjuk, hogy az emberek unják őket.

Ez a szeretet az, amely nem néz semmire, csak arra, hogy szerethessen. Ez az, mely köztünk és népünk között meg tudja teremteni az összekötő kapcsolatot, mihelyt beszélgetésünk tárgya nem az eső vagy a vetés állása lesz, hanem az, hogy én hogyan tapasztaltam Isten kegyelmét, és hogyan növekedhetem abban. Ez a szeretet, mely nem abból indul ki, hogy én bűnei mellett is szeretem a népet, hogy elnézem gyarlóságait, hanem abból, hogy nincs köztük *egy sem*, aki gyarlóbb, bűnösebb, szennyesebb lenne, mint én voltam, mielőtt Isten kegyelme ebből engem kiragadott, és a magáévá tett. Ezért nincs nekem semmi jogom magamat magasabban állónak tekinteni, mint őket, nincs jogom magamnak tulajdonítani semmit abból, amivel több vagyok, mint ők, hanem meg kell aláznom magamat Isten előtt, mint egy és pedig a legutolsó azok között, akiket kegyelmével arra méltóztatott, hogy az Ő népének vezetői legyenek. Mikor megtapasztaltuk azt, hogy én, a gyöngye, a tehetetlen, a bűnös, hogyan lehetek méltó arra, hogy Isten népének pásztora legyek, mikor abból a gondolatból indulok ki, hogy nem nekem kell őket vezetnem, hanem eszköznek kell lennem Isten kezében, aki az én gyöngeségem által vezeti őket, mikor legalkalmatlanabbnak látom magam erre a hivatásra, akkor vagyok rá egyedül méltó, és akkor nyerem meg igazán annak a népnek a szeretetét, mely reám van bízva.

I. L.

Igehirdetés. Kultusz.

Az igehirdetés válsága.

— A marosvásárhelyi lelk. kurzuson tartott előadás gondolatmenete. —

1. A református keresztyén egyház voltaképeni és eredeti koncepciójában az igehirdetés az *egyetlen* lelkipásztori munka. Egyházunk az Ige egyháza és lelkészeink ministri verbi divini. Természetes, hogy ez az igehirdetés más és több, mint a vásárnapi predikáció. Ez az igehirdetés, az a „megtartó boldonság” amelyet Pál apostol az Isten tetszéséből származó egyetlen eszköznek tart a világ megmentésére. (I. Kr. 1. 21.) Ennek az igehirdetésnek lényege a „keresztről való beszéd,” „a megfeszített Krisztus hirdetése” (I. Kor. 1. 23.) és *homiletikája* II. Péter 1. 16–21-ben olvasható.

2. Ez a megtartó igehirdetés, amely a Krisztussal a „szent hegyen” való együttlétből, az „ő dicsőségének tanúságából” származik s „nem mesterkéltségből” áll, hanem a Szentlélek benső bizonyágtételén alapuló *profétai* beszéd és élet, egyházunkban *válságba jutott*. A válság képe abban mutatkozik, hogy az igehirdetésnek nincs megtartó ereje, nem személyes élményen alapszik és nem a keresztyén élet centrumáról, a keresztről való bizonyágtétel.

3. Ha a válság *okait* keressük, először is azt találjuk, hogy igehirdetésünk *tartalma* elmaradt a világtól; nem a mai kor és a mai ember tényleges lelki szükségletei irányítják és alkotják anyagát. Nem elég szociális és nem elég aktuális. Továbbá nem elég öntudatos: a világ öntudatos szellemével szemben nem áll határozott hitvallásos és világnézeti alapon. Ami az igehirdetés *formáját* illeti, a válság oka az, hogy igehirdetésünk nem adja azt a benyomást, hogy a *miénk*, a sajátunk. A *szónoki* igehirdetés lejártá magát, mert avatag, idegenszerű, modoros, természetellenes, élettelen, szónoki szépségekre törő formája azt az uralkodó benyomást rögzítette meg a lelkekben, hogy az igehirdetés egy külön, u. n. templomi világ funkciója, amely maga személytelen és liturgiális mivoltában a lelkipásztori munkától elszakított, önálló papi tevékenység, amelynek semmi köze nincs a szenvedő, küzdő és épülni törekvő mindennapi élettel és a hívők lelkének reális szükségleteivel. Ezt a bajt csak növeli a *készületlenség*. De a válság légfőbb oka mindenestre az, hogy az igehirdetés nem *építő*, mert idegen a kereszt szellemétől.

4. Milyen igehirdetés kell? Modern építő igehirdetés. Ehez szükséges ismernünk az igehirdetés modern fogalmát, úgy ahogy azt a legújabb, általunk építő teológiának nevezett irányzat kialakította. Az igehirdetés csak akkor ér valamit, ha benne és általa *tényleges lelki találkozás történik Istennel* a kultusz keretei

közt. Ez épen az építés, ill. épülés lélektani titka. A ref. ker. felfogás szerint Istenhez egyedül méltó, mert *szellemi* eszköz az ő megjenítésére a *gondolat*, az Ige. Az igehirdetés feladata tehát az, hogy a kultuszban résztvevő lelkek *tudatalatti* telítettségét *öntudatba* kell hozni, az isteni gondolat tartalmát az *öntudatban* meg kell eleveníteni és így az igehirdetésben az *öntudatban* össze kell kapcsolni az Istenhez vágyó és nélküle nyomorult lelki életet és tartalmat Istennel; a hiányt a kielégítővel, a csonkát a tökéletessel, mégpedig úgy, hogy annak tartalma áthassa, megragadja és magához emelve, megtelítse a lelket az isteni élet erejével. Az igehirdetés tehát a kultusz központját alkotó *lelki dráma* csúcspontja és lényege, melyben tisztán öntudati, lelki szférában zajlik le egy élmény: *a bűnös ember találkozása a kegyelmes Istennel a Krisztusban* s eredménye egy lelki átminősülés, az életnívó fokozati emelkedése, egyszóval az épülés. Ebből következik, hogy az igehirdetésnek az evangéliumot, mint *isteni értékrendszert* ismerő, s azt a *mai emberrel* és a *mai világgal* annak ismerete alapján közölni tudó tevékenységnek kell lennie. Az ilyen igehirdetés csak állandó *készületből* fakadhat: a rendszeres csendes órák, az imaélet, a folytonos tanulmány, az önfegyelem és önátadás bizonyoságtevő életgyakorlatából, a lelkipásztor személyes közöségéből a kereszttel.

5. A *legközelebbi teendőkre* nézve fontos, hogy az igehirdetés ne kerüljön háttérbe és ne szakittassék el a *belmissziói munkától* és a lelkipásztori funkcióktól. Ezek nem ellentétesek, hanem az igehirdetés centrumába futó s onnan szétágazó szálak. Fontos továbbá, hogy az igehirdető határozott *hittani* és *világnézeti meggyőződés* alapján álljon s a Szentírás tanulmányozásában a Kálvin Intituciójának és a ref. Confesszióknak irányítását kövesse, amelyeket teljes alapossággal magáévá kell tennie. Meg kell szereznie a készséget a logikailag tagolt, természetes és életteljes *beszédre* s fel kell adnia a szónokiság meddő törekvéseit. Meg kell szereznie a készséget saját élete és gyülekezete szükségletei világos és *precíz tisztázására* s tudnia kell ezeket a Szentírás fényébe állítva, építésre alkalmassá tenni. Meg kell szereznie a készséget a szabatos és építő erejű *írás-művészetre*.

6. Az *Ige egyháza* az igehirdetés által nemcsak az egyes lelkeket Krisztusban építő egyház, de *nemzetfenntartó* és *kultur-tényező* is. A nemzetet és a kulturát is az örökkévaló isteni program szempontja alá helyezve, azoknak örök értékét és jelentőségét láttatja és munkálja.

M. S.

Teksztszmagyarázatok.

1. I. Péter 3. 15–16. „Az Úristen megszentelése“ alatt az apostol azt érti, hogy az Istent, akiről eddig mások beszéltek nekünk, aki eddig kívülünk állott s ezért idegen és reánk nézve hatástalan volt, *életünk Úrává, királyává* kell tennünk valóságos, benső, *szívünkben való meghódolás és bizonyágtétel* által. A kérdés az, hogy valóban *Úr e a szivedben Krisztus?* Hódolsz e neki és bizonyágot teszel e róla? Az *Urrászentelés* nagy áldozati ünnepének a szívben kell lezajlania, amikor életünk királyi székébe ültetjük, életünk törvényévé szenteljük s egyetlen uralkodó akarattá koronázzuk magunk felett a Krisztust, a Megváltó Istent. Az antik mystériumban a felavatandót egy sötét szentélybe vitték, amelynek mélyén ott állott a meghaló és feltámadó Isten elrejtett oltára. A myste remegve közeledvén az oltár felé, minden lépésre levetett magáról valamit, ami őt Istentől elválasztotta. Letépte a ruháit, megszagatta a húsát, extázisba jöven, kivetkezett öntudatából s magánkívül roskadt le az oltár elé. Mikor aztán ott feküdt, mint egy halott, fény gyúlt ki a szentélyben, az oltár megnyílt és mélyéből rázuhogott az Isten vére, hogy megtisztítsa és újjászülje. Így közeledik a keresztyén lélek *szívében* a kereszti félelmes és dicsőséges oltára felé. Minden lépésre levet magáról valamit, ami akadályt lehet Krisztussal való egyesülésének. Külsőségeket, szokásokat, érzékiségét, saját akarátát s végre szívét dobja fel az oltárra élő, égő áldozatul. S mikor így meghalt önmagára nézve: *szívének szentélyében kigyúl a kegyelem fénye, a keresztről rázuhog a Krisztus vére, a gyógyító sebek befogadják, hogy új ember legyen: Krisztus tulajdona.* Kegyelemre adván meg magát, hit által lesz termőfája e világban az isteni életnek. *Ez az Úristen megszentelésének az angyalok karától kísért, misztikus ünnepe a szívben.* Enélkül nincs keresztyén élet, nincs valóságos élet.

De erről *bizonyágot is kell tenni*, késznek kell lenni *megfelelni* a világnak. A „*bennünk lévő reménységről*“ megfelelni csak *élettel* lehet. Ez a reménység, amelyről hívő életünkkel felelünk meg, az, hogy az Úristen, aki *felettem már uralkodik*, épen mert felettem már abszolút Úr, tud, akar és fog is uralkodni *a meghódított szivek által az egész világ felett.* A kálvinista ember dicsősége az, hogy erről *öntudatosan* mindig és mindenütt bizonyágot tesz a világnak. Egyházunknak ilyen „*megfelelő*“ egyháznak kell lennie, mert gyáva hallgatása bűn az Úr ellen, aki megakarja győzni velünk a világ szellemét. E bizonyágtételhez feltétlenül szükséges, hogy hitünket és Isten igéjét teljesen ismerjük, hogy helyeinket a világban elfoglaljuk, *hogy a méltatlant magunk közül kivágjuk s szent félelemmel és szelidséggel*, de teljes odaadással, Isten rabságában az egyetlen emberi szabadság boldog harcosai és hirdetői legyünk.

2. *Dániel 3. 14–18.* jellegzetesen mutatja a *hit három fokát*, három válaszban, amelyet a hívő lélek a világ szellemének ad arra a kívánságra, hogy őt imádjuk. 1. „*Nem szükséges felelnünk néked.*” Ez a hit álláspontja a *világ szellemével* szemben. A világ kívánsága az, hogy imádjuk őt, az arany állószobrot, az érzékiség, hatalom és dicsőség földi bálványát. A világ gyermekei ezt habozás nélkül megteszik s mert jelszavuk az alkalmazkodás, a világ nem zúzza össze őket és boldogúlnak. Az Isten gyermekei inkább vállalják a tüzes kemencét, mint az alkalmazkodást. *Szántszándékkal?* kérdi tőlük a világ. S ők felelnek: erre a kérdésre *nem szükséges* felelni. Annyira természetes és nyilvánvaló, hogy a világ szelleme alacsony és rossz, hogy a kérdést nevetséges feltenni is. A mártírok a meg-gondolási időt adó bírónak ezt felelik ilyen *nyilvánvaló* dolgokban nincs helye a meggondolásnak. Ez az *egész szívét* Krisztusnak adó lélek álláspontja és Krisztusnak megalkuvó, felszívú keresztyének nem kellene.

2. „*A mi Istenünk ki tud minket szabadítani.*” Ez a hit álláspontja a világ gyötréseivel, a *szervedésekkel* szemben. A szenvedés, amivel a világ gyötri a hívőket, nem meghajlást, megtörést, hanem szent dacot és erős bizodalmat kelt bennünk, kiváltja a szenvedés nagy leckéjénék megértését azt bünteti, kit szeret. Isten nem boldog állatokká, de lelki Istenfiakká akar nevelni s ezért csak gyáva, állati lelkek vesztek el a próbák alatt bizalmukat. Isten ki *tud* szabadítani!

3. „*De ha nem tenné is!*” Ez a hit álláspontja *önmagában*. Nem kétséges, hogy Isten ki tud szabadítani a világ hatalmából, ha akar. De lehet, hogy nem teszi meg. Lehet, hogy reményünk nem teljesül, hogy a kereszt nem vétetik le rólunk s hogy meg kell halnunk. Lehet. De ha nem tenné is, mi akkor is Isten mellett maradunk. Ez az igazi hit szava. Mert a hit ez: Istent *önmagáért* szeretni! Nem *javunkra* hinni, nem félelemből, nem jutalomért, hanem magáért Krisztusért, aki tekintet nélkül reánk, az egyetlen érték és gyönyörűség. Lelkünk a Krisztusé s mi, ha elveszünk is, akkor sem cserélhetjük fel Krisztust a világgal. Istennek a Krisztusban, *önmagáért* való szeretete az amiből a hit hősiessége fakad. Ha őt látom, magamat elfelejtem. Ha őt szeretem, semmit se várok, csak felolvadok az ő szeretetében, mert nem *tehetek másképen*. Ő is így szerette Istent. Imája nem hallgatott meg, a kereszten kellett meghalnia, de mégis Isten kezeibe ajánlotta lelkét. Azonban ez a hit az ajtaja a *szabadító kegyelemnek*. Minden javukra van azoknak, akik az Istent *önmagáért* szeretik. Daldalmas nemzetség, akiket Isten lelke vezet, Isten fiai, akiket a teremtett világ sóvárogva vár.

M. S.

Vallásos nevelés.

Vezetők képzése az ifjusági munkára.

(Ifj. Ker. Egyesületi titkárok képzése a Világszövetségben.)

Ebben a dolgozatban természetesen nem csak arról akarunk beszélni, hogyan képezik a vezetőket a fent említett Világszövetségi munkában, hanem arról is, milyen kell hogy legyen nálunk az előkészülete annak, aki erre a munkára vállalkozik. Az Ifj. Ker. Egyesületek Világszövetsége már régen rájött arra, hogy az ifj. munka olyan kényes ága a munkának, amelyre csak teljesen, lélekben és módszerileg kész emberek vállalkozhatnak. Nem olyan, amihez mindenki ért, ha elvégezte a theológiát, hivatalból, vagy ha neveléstant tanult valamikor az iskolában, mert, mint a tapasztalat is bizonyítja, sok lekipásztor és tanító marad távol az ifjuságtól és eredménytelen munkában kísérletezik, dacára annak, hogy képzettségénél fogva képesnek hiszi rá magát. Dacára annak, hogy ezeknek az ifjusági munkásoknak képzettsége nem nevezhető szigorúan tudományosnak, mégis, mint látni fogjuk, megkapják azokat az alapokat, melyek a munkában fontosak. De képzettségük igazi fundamentumát nem ez képezi, hanem elsősorban az a lelki képzés, mellyel személyesen hozzák őket kapcsolatba először is Krisztussal, Avval, Akinek az ifjuságot meg akarják nyerni. Abból indulnak ki, hogy csak olyan lelkek tudják a fiúkat Krisztushoz vezetni, akik nemcsak maguk megtalálták már őt, hanem birtokában vannak annak az útnak is, melyen át jobban és jobban az Ő akarata alá lehet rendelni az életünket. Emellett természetesen megismertetik őket azokkal az apróbb kérdésekkel, melyek a munkában előadhatják magukat. Nem egy recipe, amit kapnak, nem egy kész és mindenütt egyformán alkalmazható ismeretanyag, hanem felkészültség arra, hogy saját maguk képesek legyenek megoldani kérdéseket és segíteni lelkeknek, akik hozzájuk fordulnak.

Mielőtt a részletekbe mennénk, szólani kell a programról, melyre ez a munka az ifj. ker. egyesületekben nevelni akar. Ez abban különbözik minden eddigi iránytól, hogy nem egyesületi alakot akar adni, sem semmi szervezetet nem ad, hanem ad egy programot, mely minden szervezettől függetlenül is követhető és véghezvihető. Evvel felszabadította a munkát a szervezet lenyűgöző hatásától és visszament arra az alapra, melyen az első ilyen szervezetek valaha keletkeztek: a személyes munka alapjára. Hogy ez milyen nagy dolog, és milyen sokáig lehet ide eljutni, mutatja az, hogy még ma is, mikor ezt a gondolatot már évek óta hangoztatva látjuk, állandóan annak a nehézségnek az emlegetésével találkozunk, hogy nem lehet megnyerni az ifjuság egészét, s hogy a bibliakör vagy ifj. egyé-

sület „szervezése“ ezen vagy azon az akadályon megbukik. Halott már régen látjuk, hogy az ifjuság egészének megnyerése, vagy szervezés helyett személyes munkát kell kezdeni, mely először azokat gyűjti össze, akikben már a lelki feltételek egy komoly munkára megvannak.

Ez a program tehát nem egyesület, nem szervezet, hanem egy munkarend, mely szerint lehet dolgozni akár egy kész egyesületben (ha abban arra alkalmas fiúk akadnak), akár egy iskolai osztályban is, de legkönnyebben és legbiztosabban mindenestre úgy, hogy személyesen kezdünk munkához azokkal a fiukkal, akiket erre lelkileg már előkészítve, vagy legalább is megindulva látunk. A programot alapjában határozottan a vallásos elem kiemelése jellemzi. A munka célja a ker. jellemnevelés, vagyis a fiuknak Krisztus számára való megnyerése. Ez a program első jellemvonása. A második az, hogy nemcsak a vallásos élet terére terjeszti ki a munkát, hanem az élet minden vonatkozására. A programot négyyszögű nevelési programnak nevezi, és ezt a négy sarkot az értelmi, testi, vallásos, és szolgálatra való nevelés sarkainak hívja. Ez a négy oldal olyan viszonyban áll egymással, hogy mindegyik összetartó erejét és tartalmát tulajdonképpen a vallásos elem adja meg. A testi nevelés szempontja, hogy a test a Szentlélek temploma, az értelmi nevelését rávezetni, hogy ismerhetjük meg általa Isten munkáit, a szolgálaté pedig, hogy vele Isten és ember társaink szolgálatára minél jobban adhassuk oda életünket. Ez biztosítja a programnak azt a vonását, hogy egyik sem lesz ezek közül az ágak közül öncéllá és nem bontja meg a munka egységes, keresztyén karakterét. A munka módszerének alap gondolata a tevékenységre és önállóságra való nevelés. Nem kiskorúságra, nem arra, hogy mások véleményéhez minden gondolkodás nélkül alkalmazkodjanak; neveljük a fiúkat, hanem arra, hogy saját maguk gondolkozzanak. Nem egy bizonyos eljárásra akarjuk őket a keresztyén életben tanítani, hanem arra nevelni, hogy saját maguk öntudatosan és önállóan jussanak élő összeköttetésbe Krisztussal.

Ez a program így kétségtelenül nem kizárólagosan felekezeti. Alapelveiben nem is akar az lenni, egyetemességre törekszik, ami azt jelenti, hogy elvében minden felekezet megtalálja azt, ami lényege, amit a munkára nézve a következő három pontban foglalhatnánk össze 1. A munka eszménye Krisztus; 2. célja a fiúkat Isten országa szolgálatára nevelni abban a körben, melyben élnek; 3. a munka eszköze a keresztyén eszményben, Krisztus személyiségében rejlő erők öntudatos felhasználása. Ebben a három pontban minden egyház és minden határozott keresztyén irányu nevelés megegyez. Egy másik kérdés aztán az, hogyan lehet különböző felekezetekhez tartozó fiuknál ezzel a programmal úgy dolgozni, hogy az egyik felekezet elveibe se ütközzék. Az Ifj. Ker. Egyesületek Világ-

szövetsége azt állítja, hogy lehet, de megállapítható, hogy csakis úgy lehet, ha azok a fekezetek az egyetemesség evangéliumi elve alapján állanak. Tény, hogy mindenütt kiemeli, hogy a fiukat a saját egyházuk iránti hűsége buzdítja, és óvakodik attól, hogy bármely egyház is ez ellen a munkaprogramm ellen ebből a szempontból kifogást emelhesen. Tény az is, hogy keresztyén szempontból kell lennie egy olyan egyetemességnek, mely az egyes felekezeteket nem szembe, hanem egymás mellé és egy munkába beállítja a közös cél, az Isten országa alá, amely nem az egyező vonásokat akarja leegyszerűsítéssel kiemelni, hanem a közös alapot veszi tekintetbe.

A mozgalom már régen rájött arra, hogy ha azt akarja, hogy a munka jól menjen, gondoskodnia kell olyanok képzéséről, akik a munkát nemcsak mellékesen, hanem hivatásosan végzik, s akik úgy az elméleti, mint a gyakorlati ismeretekkel fel vannak ehez szerelve. Először csak a kapcsolatok ápolására állítottak be titkárokat, akik az egyes munkákat meglátogatták és segítették. Az első hivatásos titkárokat az amerikai és a brit mozgalom állította be, ezek csak a buzgóbb tagok közül kerültek ki, ami nagy szó, ha tudjuk, hogy a munka nem lelkeszek kezében indult. Az első tanfolyamokat Amerikában tartották, (a legelső Spingfieldben 1885-ben). Európában először 1897-ben tartottak egy kurzust Genfben. A háború óta a titkárképző iskolák száma megnövekedett, van ilyen Franciaországban, Angliában, Németországban, stb. Ezek képezik azokat a titkárokat, akiket aztán elküld a Világszövetség egyes országokba a munka megkezdésére. Ezenkívül vannak az utazó titkárok, akiknek feladatuk a már megkezdett munkát látogatásaik által segíteni, a nehézségeket számbavenni stb. A vezetők számára a Világszövetség sok könyvet és folyóiratot ad ki. Utóbbiak közül egyike a legérdekesebbeknek a „Die Sphaere” c. angol-francia-német nyelven megjelenő folyóirat, mely nagyon sok értékes cikket és tanulmányt tartalmaz a munka egyes módszerei kérdéseiről. A kiadott könyvek között vannak az ifjuság lélektanával foglalkozók, olyanok, melyek a munka egyes ágait, vagy speciális kérdéseket tárgyalnak, s amelyek a munka haladását veszik számba. Egy ilyen könyvtárral felszerelve, melynek egyes, drágább kötetait kölcsönkönyvtári módszerrel is adják oda használatra annak, aki kívánja, lehetővé tették, hogy a vezetők állandóan képezhetik magukat az egyes kérdésekben.

Az előkészítés, akár kurzuson, akár rendes iskolában történjék, többnyire össze van kapcsolva gyakorlati munkával, úgy t. i. hogy a tanfolyam vagy iskola hallgatói egyúttal egy-egy fiucsoporttal is foglalkoznak, mialatt, vagy miután az alapvető ismereteket megszerezték, vagy megszerzik. Ez alkalmat ad a tanfolyam résztvevőinek arra, hogy azonnal a gyakorlatba vigyék át azt, amit tanulnak.

A képzés tartalmát illetőleg a következő tárgykörökkel

ismerkedik meg a leendő vezető : Elsősorban magával a munka céljával és a programmal, azután a Biblia tanulmányozásának módjaival, magával a Bibliával, a keresztyénség történetével, megismerkedik továbbá a jelenkor szociális kérdéseivel, azokra a keresztyénség által adott feleletekkel. Különösen sokat foglalkoznak az ifjuság lélektanára, testi és szellemi fejlődésére vonatkozó kérdésekkel, melyek a leendő vezetőt képessé teszik az ifjuság megértésére. Az ifjuság szociális helyzetének különböző kérdéseit (iskola, kiskorúak ipari munkája, gyermekvédelem, egészségügy, család és munka, stb.) szintén tanulmányozzák. A fiúk vallásos fejlődését abból a szempontból, hogyan lehet segíteni a különböző vallási nehézségeken, kételyeken. Fontos szerepe van a képzésben a testi nevelés gondolatának, melynek elemeit szintén elsajátítják, nemcsak elméletileg, hanem gyakorlatilag is. Végül a szervezés kérdését tanulmányozzák igen alaposan, főként gyakorlati oldaláról. Látjuk ebből az összeállításból, hogy az ifj. vezető képzettsége főként gyakorlati, azon a gondolon épül fel, hogy képessé tegye őket a munkára. Ennek alapjául az a megfontolás szolgál, hogy indításokat nyerve, a vezető tovább képezze magát azokban a kérdésekben, melyek iránt különösen érdeklődik, de már a képzés folyamán megkapja azt a készséget, mely a tényleges vezetésre alkalmassá teszi. Ha tudjuk, hogy ezek a titkárok legnagyobb részben magasabb iskolákat végzett emberek, akik magukat tovább képezik, látjuk, hogy ez az alapelv tényleg megadja nekik azt, amire szükségük van. Innen magyarázható ezeknek a vezetőknek, még a legkevésbé képzettnek is az a csodálatos jártassága, a lelkekhez közeledésben, a munka szervezésében, bizonyos kérdésekhez való hozzáértésben. A helyi vezetőknek is ezt a képességet adják meg azonnal, az utazó titkárok pedig, akiket a legalkalmasabbakból választanak ki, egyenesen mesterek sokszor az emberekkel és az ifjussággal való érintkezésben.

A képzés módszere mint már említettük, elsősorban azon az alapgondolon épül fel, ami az egész munkának is alapelve, hogy a munkában való tényleges részvétel a legjobb előkészítő. Azt a kevés elméleti alapot, amivel rendelkeznek, bámulatosan fel tudják használni, mert azonnal megtanulták annak az alkalmazását is. Ami ezeken kívül szakismeretet igényel, azt szakemberektől tudják meg, vagy arra ilyeneket hívnak segítségül, s emellett gazdag könyvtárak és kiadványaik állnak szolgálatukra ebben. A módszerben nem általános elveknél állanak meg, hanem azok gyakorlati megvalósítását is keresik. Nagy gondot fordítanak arra, hogy a vezető minden tevékenységében képviselje a munkát, pl. hogy egy beszélgetésben is, melyet egy idegennel folytat, kitűnjék, hogy ő milyen eszmény és munka szolgálatában áll, más oldalról, hogy a legapróbb részletekig kidolgozott tervvel menjen a munkatérre. Nemcsak,

hogy óráról-óra pontosan kidolgozott munkatervet kell összeállítania, hanem minden egyes munkára külön tervet készít, pl. beszélgetésekre, játékokra, a fiukkal való foglalkozásra. Jellemzőül erre a helyi vezetők képzésénél használatos, következő esetekre utalunk: pl. egy fiunak, aki valamely ok miatt kimaradt a munkából és nem jár a csoportba, újra való megnyerése, egy gyűlés előkészítése a legapróbb részletekig, egészen addig, hogy a fiuk közül melyiknek kell erre vagy arra a helyre ülni, stb. Ezek természetesen nagyon aprólékos dolgok, de mindenestre megadnak egy biztonságot, melynek birtokában a vezető öntudatosan és a cél teljes ismeretével jár el. Ilyen terveket nagy számban csináltatnak a tanfolyamon, némelyik közülük egész sorát tartalmazza a feladatoknak. Pl. meg van adva egy hely, melynek körölményeit a jelölt ismeri, írja le, hogyan kezdené meg ott a munkát; ugyanevű terv egyik feladata: ebben a városban találkozik emberekkel, egy ember kérdi: Mikor alakult az Ifj. Ker. Egyesületek Szöv. és mi a célja? egy tanító: Milyen viszonyban lesz a munkánk az önökével? egy zsidó pap: Lehetek-e én tagja az egyesületnek? egy prot. pap: Nincs szükségünk külön egyházra, az Egyesület pedig ezzé fog válni; felelnie kell e kérdésekre írásban. Maguknak a fiuknak a kezelésében is ilyen kérdések, melyek megfontolás és megbeszélés tárgyát képezik: Megengedhető-e, hogy egy fiú a parancs okát kérdezze? Milyen értéke van a következő módszereknek: a) jutalmat adni olyan szolgálatért, melyért jutalmat nem várt, b) megfélemlítéssel küzdeni a nemi kísértések ellen? stb. ezeknél elméletibb kérdések is. Emellett megtanulják a játékok vezetését a legapróbb részletekig.

Különösen kiképzik őket a fiuk megismerésére, és a fiuk bizalmának megnyerésére. Az előbbi úgy érik el, hogy minden egyes tagjáról ívet vezet, melyre a „személyes vizsgálat” adatait feljegyzik. E személyes vizsgálat kérdései össze vannak állítva, és ezekre a vezető kérdés alapján jegyzi fel a választ. Például közöljük egyik ág (a fent említett négy: értelmi, testi, vallásos, szolgálatra való nevelés ágai közül) egyik pontjának (minden ágban hét-hét pont van, pl. a vall. nevelés ágában nyilván. istentisztelet, Isten a természetben és művészetben, az egyh. iskola, Bibliaismeret, a keresztyénség története, egyházam és én) kérdéseit: Vallásos nevelés ága: nyilvános istentiszteletre vonatkozó pontnál a következő kérdések vannak: „Jársz-e templomba, milyen gyakran, szereted-e, ha nem, miért, gondold-e, hogy nyersz vele valamit? Ha jársz, miért mégis, azért mert vágyol, vagy mert muszáj? Szüleid járnak-e? Tagja vagy-e az egyháznak, akarsz-e az lenni?” Ezek a kérdések segítik a vezetőt abban, hogy a fiukat teljesen megismerje. Hogy most már az így megismert fiukat számban is tartsa, arravaló e kérdések alapján a jegyzet, melyet minden fiuról vezet. A kérdések egyuttal a fiuk jelenlegi állását is mutatják az illető munkaág

megfelelő pontjához, jelen esetben a fent említetthez. Ezért ezek a feljegyzések nem is tartanak előttük titokban, hanem ezeket tudomásukra hozzák. Erre egy igen érdekes összeállítást használnak, melyben minden egyes fiu számára egy négyzet alakjában szemléltetik a program négy oldalát, minden sarok egy-egy ágat jelképez, mely hét részre van felosztva a hét pont szerint, s minden részben a jelenlegi állapotot egy ponttal jelzik. Így a fiú, aki ezt az összeállítást ismeri, egyúttal azt is figyelemmel kísérheti, mennyit haladt egy év alatt az illető ágban. Ez a vezető kezébe eszközt ad a fiuk előtt felmutatni a munka eredményét, de egyúttal alkalmat azokkal való együttműködésre is. A fiuk bizalmát úgy nyerik meg, hogy a vezető a csoporttal nemcsak a tanító és tanítvány, nem is a parancsoló és engedelmeskedő viszonyában van, hanem együtt dolgozik és együtt játszik velük. Ezért az ilyen vezetők nagyon sokoldalúak, és nem restellik a legegyszerűbb munkát sem a fiukkal együtt végezni. Ha a csoport valami munkát vállal, (pl. szolgálati munkát valakinek segítségére) abban a vezető maga is résztvesz.

Egy másik jellemvonása a munkában való képzésnek, hogy a csoportban a beszélgetések vezetésére szintén kiképezik őket. Így helyesen és pontosan tudnak vezetni egy olyan beszélgetést a csoportban, mely nehéz társadalmi kérdésekről folyik.

A helyi vezetőket konferenciák útján képezik tovább, ugyanerre szolgálnak nyári kurzusok, rövidebb tanfolyamok. Ezenkívül segítségére vannak a helyi vezetőknek az utazó titkárok, akik látogatásaik alkalmával egyrészt megbeszélik a helyi kérdéseket, tanácsokat adnak a nehézségek között, másrészt pedig további lehetőségeket nyújtanak a munkára az által, hogy nyilvános előadás által az ifjuság nagyobb rétegeit kapcsolják bele az eddigi munkába. A vezetők minden munkájukról és az egész munka állásáról részletes jelentéseket tesznek a központba, úgy, hogy ott egészen világosan lássák a helyzetet. Minden vezető legelső feladata, hogy a keze alatt levő fiukból kiválasszon olyanokat, akik vezetőkké képezhetők. Ez a gondolat különösen nagyjelentőségű az egész munkában, mert ennek tulajdonítható a mozgalomnak az a mindenütt kitűnő karaktere, hogy az missziói jellegű, vagyis a fiukat, akik hozzá tartoznak, arra neveli, hogy azonnal mások megnyerésére törekedjenek. Így megszűnik az az akadály, ami a mi eddigi munkánk legnagyobb nehézsége volt, hogy ott a résztvevők száma nem nőtt, hanem apadt.

A mi munkánkra nézve most mit meríthetünk ebből a kiképzési rendszerből, ezt a kérdést kell még feltennünk magunknak. Az ifjúsággal való foglalkozásnak nálunk legnagyobb nehézsége még mindig az, hogy nem tudunk megszabadulni a régi, szervezési babonától. Nem azt kérdezzük: mit tegyünk az

ifjúságért, hanem, hogyan „szervezzünk”, „alakítsunk” — régei ifjúsági egyesületet, ma bibliakört. Ennek a következménye aztán az, hogy becsődítünk egy csomó fiút, abból indulva ki, hogy az egészszel foglalkozzunk, köztük nagy többségben olyanokat, akik nem arravalók, és így azok, akik igazán törekednének dolgozni, ezek miatt nem tudnak. A fent leirt módszer megmutatja, hogy csak egy igazi mód van, a személyes munka módja, a többi bizonytalan.

A másik gondolat, amit ebből meríthetünk, az, hogy első-sorban vezetőkről kell gondoskodnunk. Jó vezető pedig nem föltétlenül mindenki, akinek papi oklevele van, de viszont nem lehet más, mint aki lelkileg arravaló. Sajnos ez a két dolog nem mindig jár együtt. Ne igyekezzék — különösen nagyobb gyülekezetekben — mindent a lelkész maga csinálni, mert ha képez magának, vagy szerez egy jó laikus vezetőt, az sokkal többet tud elérni, mint ő, neki csak a munka felügyelete marad, és ez is nagyon fontos szerepkör. Szükségünk van tehát jól képzett, lelkileg alkalmas laikus vezetőkre, de főképp szükségünk van egy utazó titkárra, aki folytonosan figyelemmel kísé-ri a munkát, meglátogassa az egyes helyi csoportokat és segítse őket.

Végül az egész munkaprogramm ujjaalkotására van szükségünk. Erre nézve már jelenleg is történőben van annyi, hogy a fent vázolt program kidolgozása egy, a fiuk számára írt könyvben megjelenés alatt van, míg egy másik könyv, a vezető számára a program megvalósításáról szintén megjelenik. Ennek nyomán, egy lelkileg alkalmas vezető meg fogja tudni kezdeni minden további előtanulmány nélkül is a munkát. Ezenkívül gondoskodnunk kell arról, hogy különösen nagyobb gyüleke-ze-tek számára, ahol lelkész ezt akarja, tanfolyamokat tartsunk ve-zetők képzésére, úgy, mint a vasárnapi iskolai vezetők részére tartottunk és tartunk kurzusokat. Egy dolog bizonyos: amíg előkészített és lelkileg alkalmas vezetők kezébe nem adjuk az ifjúsági munkát, addig a jelengi zavar és eredménytelenség el nem mulik. Erre pedig ifjúságunk és egyházunk, de egész nemzetünk jövődjé is mindig erősebb követelő szóval hiv fel.

I. L.

VASÁRNAPI ISKOLAI JELENTŐIV

Jelentés a i vas. iskoláról.

..... csoport.

..... vezető.

I. 1. Ki tartja fenn a v. iskolát? 2. Hány csoport
Hány vezetővel? 3. Hány laikus vezető van
..... 4. Vettek-e részt tanfolyamon? 5. Mikor tart-
ják az előkészítő órákat? Van-e biblia órájuk? mikor?

II. 1. Mennyi volt a létszám legutóbb? 2. Mi az oka
a csökkenésnek? 3. Milyen intézkedéseket tettek ellene?
4. Mennyi a tankötelesek összes száma? 5. Hány
gyermek, hány órát mulasztott? 6. Hány nem mulasztott
két óránál többet? 7. Mit tettek ellene?

III. 1. Minő tanmenet szerint haladnak? 2. Be
van-e vezetve a kézügyességi munka? a játék az
ismeretterjesztő tanítás? 3. Milyen a gyermekek magavise-
lete? előmenetele?

IV. 1. Hány gyermeket látogatott meg vezető? 2. Mit
tapasztalt a szülők részéről a munkával szemben?
3. A gyermekek részéről? 4. Osztanak-e jutalmakat?
kötüntetést?

V. 1. Részesül-e a v. isk. anyagi támogatásban? ki-
től mennyiben? 2. Be van-e vezetve az adakozás
..... mennyi volt a múlt havi összege? évi? 3. Mennyi
a költségvetés összege? fedezet: szükséglet 4. Hány
vas. isk. ünnepély tartatott?

VI. Hány traktátus kép Biblia Énekes könyv
..... osztatott ingyen? 2. Hány traktátus kép Biblia
Énekes könyv adatott el? 3. Hány példányban tudja el-
helyezni havonta Az *En kicsinyeim* c. lapot (egy pld. 50 bani)

VII. 1. Hol tartják az órákat? iskolában templom-
ban? 2. Hány óra maradt el? Hány tartatott?
..... 3. Az egyházi, iskolai hatóságok segítnek-e a munká-
ban?

VIII. 1. Minő nehézségek vannak?

2. Minő segítségre lenne szükség?

(Ezen jelentésmintát csoportok vagy vas. iskolák használ-
hatják havi vagy félévi jelentés megtételére. Kapható Az *ÚT*
kiadóhivatalában, Cluj, C. Victoriei 38., ára 50 bani).

Gyülekezeti munka.

Mire kötelezi a keresztyén lelkipásztort kálvinizmusa?

— Előadás a marosvásárhelyi lelkészi konferencián. —

1. A keresztyénség és kálvinizmus viszonyára vonatkozólag két hamis felfogással állunk szemben. Az egyik hamis felfogás a keresztyénség hangoztatásával akarja kijátszani a kálvinizmust, a másik pedig a kálvinizmus hangoztatásával a keresztyénséget.

Az első hamis felfogást vallók ajkáról már ismétellen elhangzott az a szemrehányás, a kálvinizmus erőteljesebb követelésével szemben, hogy a kálvinizmus hangsúlyozása a keresztyénség kárát jelenti. Mélyebb és evangéliumibb keresztyénségre és kevésbé színes kálvinizmusra van szükség — vélekednek e felfogás vallói. Eltekintve a rosszhiszeműségtől, amellyel sokan a kérdést kezelik és nézik, a kálvinizmus szellemétől merőben távol állanak azok, akik a kálvinizmust és keresztyénséget, mint két különmű valóságot széttartják és megkülönböztetik. Ezekkel szemben meg kell állapítanunk, hogy a kálvinizmusnak csak a keresztyénséggel való vonatkozásban van értelme. A kálvinizmus a keresztyénség nélkül nem jelent semmit, mert *a komoly kálvinizmus tulajdonképpen nem egyéb, mint az igazi keresztyénség kihangsúlyozása*. Kálvinizmusról csak ott lehet beszélni, ahol van keresztyénség, mert a kálvinizmus a keresztyénség hordozója. *A kálvinizmus a keresztyénség igazi létformája, amely a legtisztábban és a keresztyénségnek a legmegfelelőbbben emeli ki ennek tartalmát*. A kálvinizmus tehát keresztyénség nélkül üres csigahéj, amelyből az élet kihalt. Felesleges fennhéjázás és szalmacséplés a kálvinizmussal szembeállítani a keresztyénséget és a keresztyénséggel kijátszani akarni a kálvinizmust.

A második hamis felfogás a kálvinizmusa hangoztatásával akarja a keresztyénséget kijátszani. Sajnos! épen a mi magyar kálvinizmusunk talaján tenyésznek azok a tévelygő lelkek, akik a keresztyén élet követéseit kálvinizmusuk hangoztatásával utasítják el maguktól, tehát a kálvinizmussal akarják a keresztyénséget kijátszani. A keresztyén élet legfőbb forrásainak a kiszikkadását jelenti az a tény, hogy a keresztyén életfolytatás legfőbb módjaival: az igével és imádsággal való élés tényeiben e felfogás vallói szektárius megnyilvánulásokat látnak s nem egyszer azon a címen utasítják el maguktól a keresztyénség követelte életfolytatást, hogy kálvinizmusuk irtózik minden szektáskodástól. Milyen szomorú és leverő tapasztalat, hogy a komoly keresztyén életnek nem egy jellegzetes vonása, egyes kálvinistaságukkal dicsekvők szemében, szektárius vonásnak tetszik és micsoda dicséret szektáinkra, hogy egyes jelleg-

zetes keresztyén vonásokat kifejezetten szektárius szimptomának néznek. Az evangéliumi keresztyénségtől magát megkülönböztető kálvinizmust épen olyan hazug felfogásnak nyilvánítjuk, mint a kálvinizmussal szemben megkülönböztetett keresztyénségről alkotott felfogást. A keresztyénséggel szembehelyezett kálvinizmusnak az igazi kálvinizmushoz nincs semmi köze, miután a keresztyénséghez nincs köze.

E két hamis felfogásra való tekintettel különbséget kell tennünk kálvinizmus és kálvinizmus között. Van egy hamis, hagyományos, vulgáris kálvinizmus, amely a legszélsőségesebb formájában a hányaveti féktelenségben, szabadosságban és bárdolatlanságban látja kálvinizmusát, vagy jobb esetben bizonyos jelszavas nácionálizmusban és individuálizmusban. Nem sok szót érdemel a kálvinizmusnak ez a felfogása, amelynek nemcsak az igazi, komoly lelki kálvinizmushoz, de kétségtelen a keresztyénséghez sincs semmi köze. Ennek a kálvinizmusnak és magunknak is a legjobb, amit kívánhatunk, hogy minél előbb vesszen ki a magva, a mi körülünköl.

Ezeket a megállapításokat előre kellett bocsátanunk mielőtt a címben jelzett kérdéssel foglalkoznánk, amely a tényállásnak egészen megfelelően van megfogalmazva: *Mire kötelezi a keresztyén lelkipásztort kálvinizmusa? Mert komoly kálvinista lelkipásztor csak keresztyén lelkipásztor lehet. A keresztyén lelkipásztort kálvinizmusa mindenekelőtt mélyebb keresztyénségre kötelezi.*

2. Mielőtt a keresztyén lelkipásztor kálvinizmusának kötelezéseit egészen konkrét eseteiben megvizsgálunk, hogy tárgyalásunknak a további elvi alapokat megadnók, szükséges komolyan szembe néznünk a hamisnak, hagyományosnak és vulgárisnak minősített kálvinizmussal szemben megmutatnunk az igazi komoly lelki kálvinizmus alkatát. Meg kell mutatnunk hogy mi az a sajátos vonás a kálvinizmusban, amely azt a keresztyénség legigazabb és legmegfelelőbb létformájává teszi? A lelki kálvinizmus alkatát a legbiztosabban és a legtisztábban az egyetemes kálvinizmus legtökéletesebb kifejezési formája: a Heidelbergi Káté alapján és annak szellemében írhatjuk le és szembeesíthetjük. Eszerint a kálvinizmus a keresztyénségnek az a legmegfelelőbb létformája, amely az egész emberi életet mind testestől mind lelkestől a Megváltó Úr Jézus Krisztusnak és általa a fenséges Uristennek életre-halálra szóló tulajdanává teszi, mert bár örök kárhozatra méltók vagyunk, Isten az Ő kiválasztó kegyelme által megtart, a Krisztus vérével megmos, a Sátán hatalmától megszabadít, az utolsó hajszálig megőríz, mindent üdvösségem szolgálatára rendel, Szentlelkével bizonyossá tesz az örökélet felől és az Ő akarata szerint, Őneki való életre indít, ennélfogva az egész életfolytatást az Isten iránti hálánk megmutatására: Isten dicsőségének szolgálatára rendeli. A kálvinizmus ezek szerint:

A) Isten kijelentésének fővigasztalását ragadja meg,

B) az Isten iránti hálaadatoság által a leglendületesebb cselekvő erőket óltja belénk,

C) az egész életet az egyetlen feltétlen célnak: az Isten dicsőségének szolgálatába állítja.

3. Ime! ez a kálvinizmus lényeges tartalma. Ez a kálvinizmus kell meghatározza a keresztyén lelkipásztor személyét és munkáját. Ebben, az így felfogott kálvinista keresztyénségben kell keresnünk azokat a kötelezéseket, amelyek alatt a keresztyén lelkipásztor áll és él.

Ha a kálvinizmusra nézve elsősorban az jellemző, hogy Isten kijelentésének fővigasztalását ragadja meg, ebből következik a kálvinista lelkipásztor első köteleztetése: a teljes Szentírásban adott ígének, mint fővigasztalásnak hirdetése. A kálvinizmus a keresztyén lelkipásztort mindenekelőtt igehirdetésre kötelezi. Ez a köteleztetés rendkívül nagy és súlyos, mivel maga az ige a legnagyobb és a legdicsőségesebb, ami csak embernek adatik. A Heidelbergi Káté az evangélium prédikálását az egyházi fenyítéssel együtt a menyország kulcsának nevezi (83. kérdés), ... amelyekkel a menyország a hívőknek megnyitogat, a hitellenek előtt pedig bezáratik. Kálvin pedig az Intitucióban (II. 302) Pál apostolra hivatkozik az igehirdetői tiszt nagyságának a tárgyalásánál, aki a II. Kor. levél IV. 6. versében azt mondja az igehirdetőre vonatkoztatottan: . Ő gyújtott világosságot a mi szívünkben az Isten dicsősége ismeretének a Jézus Krisztus arcán való világotlatása végett. T. i. a ker. lelkipásztornak tiszte az igehirdetésben van, amelyet úgy kell végeznie, hogy tanításából Istennek képe kell sugározni a Jézus Krisztus orcáján. Az ígének a nagysága pedig Kálvin szerint nem valami mulékony és elenyésző hang, amely a levegőbe kibocsátva Istenen kívül zeng. Az ige az Istenben nyugvó bölcsesség" (Inst. I. 120). Vegyük még ezekhez hozzá azt, hogy az anyaszentegyház életének is legfőbb forrása és élettevékenységének legfőbb nyilvánulása: az igehirdetés, mert a hit az ige hallgatásából van.

Ime! ezekben adhatjuk azokat a döntő alapelveket, amelyekből kiviláglik, hogy micsoda sajátos köteleztetési vannak a kálvinista lelkipásztornak az igehirdetés terén.

a) Az igehirdetés a kálvinista lelkipásztor egész életének és munkásságának az alapja. Az ígét kell hirdetni pusztán megjelenésével épenúgy, mint cselekedeteivel és beszédeivel. Ott, ahol Istennek, és nem embereknek akaratából van az ígét kell representálnia. Személyéből és családi köréből az Istenben nyugvó bölcseségnek a Jézus Krisztus lelkének lehellelte kell áradjon. Ennélfogva az ige nem egy alkalmi feladat a kálvinista lelkipásztorra nézve, hanem életfeltétel, amely nélkül élnie nem szabad. legkör, amely körül kell vegye személyét és családi körét.

Mindezeknél fogva a kálvinista lelkipásztornak folytonosan

kell táplálkoznia az igével. Az ige erejének, vigasztalásának, indításának a leki élet hajszálcsovességén át folytonosan kell szüremlenie szívébe. Nem szabad a ker. lekipásztornak életében elmúlnia csak egyetlen napnak, hogy lelke bele ne merülne az ige isteni mélységébe, hogy hozzá ne mérné élete nyomorúságát Isten megszabadító kegyelméről beszélő isteni ige feltétlen mértékéhez, Minden napon meg kell tapasztalnia, hogy az Isten igéjében a fenséges Isten szava és ítélete ömlik át a véges és viszonylagos emberi világba. Épen ezért a ker. lekipásztort az igével való táplálkozásában kálvinizmusa arra kötelezi, hogy a Szentlélek-Isten által ébresztett hitével a tényleges, a minden időben ugyanazon, változhatatlan isteni kijelentést ragadja meg és ne vesszen el homályos, ködös, bizonytalan emberi illúziók és élmények árjában. A ker. lekipásztornak nem szabad lelkét szubjektív ömlengésekkel táplálnia, hanem valóságos isteni étellel. És még egyet: az igével való táplálkozásának nem az igehirdetés céljából kell történnie; nem abból a hasznossági szempontból, hogy ilyen, vagy olyan alkalomkor felhasználja azt, amit az igében talált, vagy talál, mert ha ilyen megállapított cél vezet, akkor a léleknek épen azok a hajszálcsovei dűgülnak el, amelyeken keresztül a lélek isteni táplálkozása, ez a misztikus folyamat végbe megy. Az igével való táplálkozásnak közvetlennek kell lennie, mert mindennemű közvetettség magát a lelki táplálkozást teszi lehetetlenné. Ez a megállapításunk és követelésünk azonban nem zárja ki azt, sőt involválja, hogy az igével való közvetlen táplálkozás áldásosan megtermékenyíti és elmélyíti a ker. kálvinista lekipásztornak igehirdetését.

Ahhoz, hogy a kálvinista lekipásztornak az ige atmoszférájában éljen szüksége van az ige állandó tanulmányozására. Az igével való táplálkozást követnie kell az ige tanulmányozásának. Ha az igével való táplálkozás a lekipásztornak közvetlen, személyes növekedését és elmélyülését szolgálja, az ige tanulmányozásának arra kell irányulnia, hogy azokat az emberi-világi életviszonyokat és azt a lelki szituációt, amelybe Isten a maga kijelentését beleszötte, a tudományos kutatás eszközeivel megismerje, hogy az ige történelmi pszichológiai közvetítőit világosan át tudja tekinteni és értelmileg is rendezni tudja. Az igével való tudományos foglalkozás az igehirdetés célját szolgálja. A ker. lekipásztornak ismernie kell azokat az emberi életviszonyokat, amelyekhez kapcsolódott az isteni kijelentés és amelyeknek ismerete alkalmas kapcsolópontokat szolgáltat az isteni kijelentés mai hirdetéséhez.

b) A ker. lekipásztornak az igével való táplálkozása és ige-tanulmányozása alapján mindig készen kell lennie, alkalmas és alkalmatlan időben hirdetni az igét. Az igehirdetésnek a formája azonban ne legyen többé se a szónoklat, se a prédikáció, hanem a határozott és világos személyes bizonyágtétel. A műformának az igehirdetésben való tulságos nagybecsülése

az igehirdetést esztetikai élvezetté teszi, tehát megrontja az Isten igéjét. Kétségtelen, hogy személyes bizonyágtételünk komolysága s főképen az Isten igéje iránti tisztelet megköveteli, hogy mondanivalónknak megfelelő formát adjunk, azonban a formálás gondja és érdeke nem szabad háttérbe szorítsa az Isten igéjét és azokat a tapasztalatokat, amelyeket az ige oltott a szívünkbe. Vessünk véget igehirdetésünkben a frázis-hajhászásnak, a körmondat-esztergályozásnak, a kellő tapasztalati alap nélkül kivágott szuperlátivuszoknak, a köztetszésre pályázó ékes beszédeknek, mert a ker. lelkipásztort kálvinizmusa arra kötelezi, hogy az Isten igéjét tisztán, elegyítetlenül és egyszerűen hirdessük minden nagyot mondani-akarás nélkül, úgy amint láttuk és hallottuk — mert az a fő, hogy lássunk és halljunk — úgy amint a Szentlélek adja nekünk, hogy szóljunk, s akkor egészen bizonyos, hogy az a belső tűz, amelyet a Szentlélek gyújt a mi szívünkben, úgy teszi ékessé a mi igehirdetésünket, hogy az ige tisztasága nem szenved kárt s mégis képes lesz megragadni azokat is, akik esztetikai paganizmusban szenvednek, nem ugyan esztetikai érdeklődésüket, hanem a bűnyomoruságában vergődő szívüket.

El kell jönie az időnek, amikor lehetlenné válnak a kész prédikációk tanulásából vegetáló lelkipásztorok. Minél komolyabbá válik kálvinizmusunk, annál lehetetlenebbekké keljenek a mások alkotásait szajkózó, komolytalanul szónokló papok. A prédikációs kötetek, valamint az igehirdetés gyakorlati közlönyei azok a szükséges rosszak, amelyeknek előbb-utóbb meg kell szűnniök. A legjobban betanult, a legékesebben előadott prédikációk is áldástalanok, mert hiányzik belőlük a Szentlélek belső tüze, mert hiányzik belőlük a személyes bizonyágtétel ereje, mert Istent meghazudtolni nem lehet.

A ker. lelkipásztort kálvinizmusa az igehirdetés terén arra kötelezi, hogy életében és beszédében, élete és beszéde által az igehirdetés valóban a menyország kulcsává váljék, azaz olyan legfőbb hatalommá, amely által képes a hívők előtt a menyországot megnyitni, a hitetlenek előtt pedig bezárni, képes legyen felemelni és lesujtani.

4. A kálvinizmus második lényeges vonását abban láttuk, hogy az Isten iránti háládatosság által a leglendületesebb cselekvő erőket oltja belénk. Ezen a téren kell keresnünk a kálvinista lelkipásztor további kötelezéseit.

Amiképen a ker. lelkipásztort kálvinizmusa az igehirdetés terén arra kötelezi, hogy az igével való személyes táplálkozásra építse igehirdetői tevékenységét, lendületes cselekvői erőinek megnyerését Istennek Jézus Krisztusban megjelent kegyelme iránt érzett személyes háládatosságának érzete kell táplálja. A ker. lelkipásztort kálvinizmusa arra kötelezi, hogy komoly döntés elé állítsa életét abban a legnagyobb kérdésben, hogy van-e életében döntő jelentősége a Krisztus megváltásának?

Valóban idézett-e elő életében „válságot“ a Krisztus, vagy pedig még mindig kísért a „bölc Mester“ humanisztikus gondolata? A ker. lelkipásztort kálvinizmusa arra kötelezi, hogy a Jézus Krisztus válságát személyileg úgy élje át, olyan erős hittel ragadja meg, hogy egész életére kiható, mély érzelmi forrásból táplálkozó háládatosságra készítse, serkentse, hajtsa, sőt kényszerítse a csodatevő Istennel szemben.

A csordultig telt háládatosság érzete által ébresztett és belénkoltott cselekvő-erők szakadatlan missziói szolgálatra kell kényszerítsék a kávinista lelkipásztort. *A kávinista missziói hév és szolgálat egyfelől az egyház folytonos építésére, másfelől pedig a társadalmiasítására kell kényszerítsék a ker. lelkipásztort.*

a) Ismételten megállapítottuk, hogy a kálvinizmus talaján nem ismerünk más belmissziót, mint „egyházi belmissziót“, azaz olyat, amely nem általános humanisztikus ellágyulásból indul a világot krisztianizálni, hanem Istenországának az egyházban való szolgálata által vezetetik. És ebben a munkában a ker. lelkipásztornak leleményesnek és szüntelenül tevékenynek kell lennie. Éreznie kell folytonosan, hogy Istennek az Ő anyaszentegyházában adott kegyelme olyan kimondhatatlan nagy, Isten iránt érzett hálája olyan mély, hogy azt leróni rövid ez az élet. Meg kell látnia maga körül a sok szomorú, elkopott, beteg és árva lelket, akiket a tehetetlenségük, álmoságuk, közömböségük és bűnük úgy lenyom, hogy nem is érzik szomorú soruk kétségbeesítő voltát. Meg kell látnia azt a sok üres lelket, amely hol hetvenkedéssel, hol nagyzólással akarja elfedezni nyomorúságát, a falusi társadalom kis és nagy „urainak“ végtelen sivár életfelfogását és silány erkölcsi életfolytatását s a komoly kávinista keresztyén ember nyíltságával és őszinteségével ki kell nyújtani a lelkipásztornak kezét, hogy társadalmi érintkezésével és egész egyházi nevelési rendszerével emelje őket, hogy a Krisztus testének: az egyháznak ne csak dignitáriusai, hanem valóban „élő kövei“ legyenek. A keresztyén lelkipásztornak egyházában Istenországának a megvalósulását kell látnia s ennél fogva minden munkaerejével és képességével azon kell munkálnia, hogy valóban és jobban azzá legyen. Miután munkaereje és ideje korlátolt rajta kell lennie, hogy egyházának tagjai közül minél többen munkás, tevékeny tagjai legyen, akik résztvesznek minden lelki munkában, hogy ne csak a lelkipásztor építsen, hanem együtt és egymás hite által épüljenek a tagok. Mobilizálnia kell az egész egyházat, hogy az egyház minden hitben, szeretetben és reménységben érett tagja szentelje oda életét, idejének legalább egy részét az egyház-építés munkájának. Minden esetben pedig olyan presbiteriumot kell nevelnie egyháza számára, amely öntudatos keresztyén hittel és munkásszeretettel álljon az egyház szolgálatában.

Az egyház-építés munkája alatt értjük tovább a külső

építés munkáját is. A templom, parokhia, iskola-építő lelkipásztor minden hiányossága mellett is nagyon tiszteletreméltó típusa a kálvinista lelkipásztornak. Az a fővigasztalásunk — mondja a Heidelbergi Káté, — hogy *mind testestől, mind lelkestől* a Krisztus tulajdonai vagyunk. A testi-anyagi világra is kihat a Krisztus gyógyító és teremtő hatalma s nincs csak a szellemire korlátozva. Az építő-tevékeny erőnek ki kell hatnia a külső világ alakítására is s templom és iskola-építő munkában is meg kell nyilvánulnia. Nem kálvinista lelkipásztor, akinek csak romladozó középületei, pókhálós, poros templomai, dudvás cintermei, repedezett és sötét, szűk és egészségtelen parókhái vannak. Kétségtelen jelei a gyöngye hitnek és tétlenségnek, ha még a közvetlen-közvetbe eső építkezések is lehetetlenné válnak. Az „egyházi belmisszió” fogalma tehát kiszélesíti a belmisszió általános fogalmát, amennyiben missziói munkának nyilvánít, tágabb értelemben, minden olyan tevékenységet, amely arra irányul, hogy a lelki spirituális eszközökön kívül a külső anyagi természetű eszközöket is felhasználja és étellel megtöltve beállítsa Isten országának szolgálatába. Az „egyházi belmisszió”-nak mozgósítani kell Isten országa érdekében a külső anyagi-gazdasági élet hasznos javait, hogy valóban az anyagi világ és élet is felszabaduljon a hiábavalóság alól, hogy megszabaduljon a rothadandóság rabságából s a benne szunnyadó, Istentől rendelt intenciók szerint töltsse be rendeltetését. Az életnek és a világnak mind testestől, mind lelkestől a Krisztus tulajdonává kell lennie.

A keresztyén lelkipásztort kálvinizmusa arra kötelezi, hogy az élet és világ minden terét és minden megnyilvánulását megszentelje. Ennélfogva a kálvinista lelkipásztornak nem szabad visszavonulnia a szűkebb értelemben vett lelkészi munkakör határai közé, hanem ott kell lennie szűkebb vagy szélesebbkörű társadalmi minden komoly akciójában, minden megmozdulásában és nemcsak hallatnia kell bölcs szavát, hanem áldozatos lélekkel ki kell vennie a részét minden érdemes munkából. A kálvinista lelkipásztornak ott kell lennie mindenütt, ahol Isten-országát szolgálhatja. Azonban vigyáznia kell, hogy minden ilyen részvétele a keresztyén ember méltóságához illő legyen, tehát sohase legyen kotnyeles, hanem legyen-bizonyosátevő, ne legyen fecsegő, hanem legyen komoly és logikus beszédű, ne tartózzék a tulkiabálók, a csipkelődők és gunyolódók közé, hanem a legfeszültebb harcok között is tiszteletadó és tiszteletet parancsoló legyen egész magatartása, álljon a pártok fölött, azáltal, hogy Istenországa nagy perspektíváira nézzen, de ne váljon azonban színtelenné, elvonttá, de lüktessen minden szavában az Istenből táplálkozó magasabb életnek szivverése; a vállalt munkákban legyen állhatatos és kitartó s őrizkedjék a szalmazánghoz való hasonlóságtól. A kálvinista lelkipásztornak, a társadalmában vállalt munkát akkor is véghez kell vinnie,

ha mellőle mindenki kidőlt, kifáradt és kiélte első lelkesültsége kicsiny tartalékát!

b). A keresztyén lelkipásztort kálvinizmusa továbbá arra kötelezi, hogy ne csak maga vegye ki a részét társadalmi minden munkájából, hanem mobilizálnia kell gyülekezetét a társadalmi élet munkálásában, nemesítésében, emelésében való munkára. Azt mondhatnók, hogy az egyháznak, Istenországa érdekében, ki kell lépnie önmagából. Nagy dolog még ma az is, hogy az egyházon belül folyik az aktív belmissziói munka, de még nagyobb dolog, mert még magasabb követelménye kálvinizmusunknak, hogy kihasson a református hívek közösségén túl azokra a paginizmusban, a szüklátókörség nyomorúságában leledzőkre, a szomjuhozókra, a keresőkre, akik saját közösségük tehetetlensége folytán az elvesztésnek utján vannak. Kétségtelen dolog, hogy igazán virágzóan csak azt az egyházat nevezhetjük, amelynek önmaga szükségletén túl van feleslege a külső misszióra is, ha nem is mindjárt az áfrikai, vagy ázsiai misszióra! Ezt értettük az egyház társadalmiasítása alatt. Értettük az egyháznak az üdvközségén túl társadalmi közösséggé válását, vagyis azt, hogy az egyháznak az Isten dicsőségének szolgálatában az a nagy kötelezetése, hogy az Istentől nyert erőket minél szélesebb körökre kell erőteljesen és lendületesen kisugároztatnia!

5. A kálvinizmusnak a harmadik lényeges vonását abban látunk, hogy az egész életet az egyetlen feltétlen célnak: az Isten dicsőségének szolgálatába kell állítania.

A reformáció két nagy hőst: Luther-t és Kálvin-t küzdelmükben sajátágosan két nagy veszedelem: a szkolásztika és a humánizmus fenyegette, Luther szkolásztikus nevelése folytán a keresztyén hit legnagyobb veszedelmét a szkolásztikában látja, ezért keresi mindig a „*verbum cunsummatum ac breve*“-t, Kálvin humánista nevelése folytán különösképen a humánizmus ellen harcol, amely teremtményimádásra és önzésre vezet, amelyek pedig Isten fenségét és dicsőségét károsítják meg. És jellemző, a szkolásztika ellen küzdő lutheri protestántizmus nagy mértékben humánizmusba sülyedt és a humánizmus ellen küzdő kálvini protestántizmus nagy mértékben szkolásztikába sülyedt. Ezek a történeti tendenciák maig érvényesülnek a két nagy reformátori irányban: a lutheri protestántizmus ma is magán hordoz bizonyos humánizmust, a kálvini protestántizmus pedig bizonyos orthodoxyát. *A humánizmus elleni küzdelem, teremtményimádásra, gögre és önzésre vezető tendenciáinál fogva, ma is a legsürgetőbb követelése a kálvinizmusnak.* „... életed veszedelmesen megromlott — mondja Kálvin — ha azt Isten szolgálatára nem használod, mivel étetünk törvénye szükségképpen az Ó akarata.“ (Institutio: I. 41. l.) Életünk, világunk egyetlen, abszolút célja, értéke és törvénye Isten akarata és pedig Isten akaratának teljessége:

Isten dicsősége. Isten dicsőségével szemben nincs helye semmi emberi akaratnak, az ő ereje mellett nincs értelme semmi emberi erőnek, az Ő dicsősége előtt el kell némulnia minden emberi hivalkodásnak. És sajátságos minél inkább életünk alap-
elvét tesszük ezt a követelést, erőnk annál nagyobb lesz az Isten ereje által és annál inkább részeseivé leszünk az Ő dicsőségének.

A keresztyén lelkipásztort kálvinizmusa arra kötelezi, hogy egész aktív életének egyetlen mozzanatában sem szabad figyelmen kívül hagynia Isten dicsőségének szolgálatát. Minden munkájának legbensőbb motivuma az a törekvés kell legyen, hogy Isten dicsősége gazdagabbá és diadalmasabbá váljon azáltal. Isten dicsősége az Ő akaratától való teljes meghódolást, tehát rend- és fegyelmetartást követel mitőlünk, ezért az egyházfegyelem gyakorlása egyenesen Isten dicsőségének a szolgálatából következik. Csak ez a magas indok magyarázza meg azt, hogy a Heidelbergi Káté a 83-ik kérdésben az egyházi fenytéseket az igehirdetéssel együtt a menyország kulcsainak nevezi, amelyek által a menyország a hívőknek megnyitott, a hitellenek előtt pedig bezáratik. Az egyházi fenyték gyakorlásánál azonban vigyázzon a lelkipásztor, mert kálvinizmusunk szerint, egyenesen Isten dicsősége ellen vét, ha magát felmagasztalva ezt a fegyelmet egymaga akarja gyakorolni. A kálvinizmus egész alkotmányos felfogásának alapját képezi, hogy egyetlen uralmat ismer és pedig a Krisztus uralmát, ennél fogva csak egy alkotmányos formát: a krisztokráciát. Ennek az uralomnak az eszközlői: a testvérek közössége, aminél fogva a krisztokrácián belül csak a kollegiális principiumnak szabad érvényesülnie, vagyis semmiféle vonatkozásba sem szabad egyeseknek kormányzó és igazgató hatalmat gyakorolni, hanem csak alkotmányosan beállított testvérek közössége által. Ezeknek a megfontolásoknak alapján az egyházfegyelmet egyedül csak a presbiterium gyakorolhatja, vagy legalább is annak a megbízásából és annak a nevében gyakorolhatja a lelkipásztor.

Az Isten dicsősége olyan nagy érdek, amellyel szemben el kell vesznie minden más emberi érdeknek. Ezért a keresztyén lelkipásztor szívét és akaratát a hősi bátorság, elszántság erejével az Isten dicsőségének féltő szeretete kell felruházza, hogy igehirdetésében az igazság, cselekvő munkájában a komoly tett és kormányzó megbízásában a meg nem alkuvo és mégis szeretettől áthatott igazságosság vezesse.

Magunkról hallgassunk, de Isten dicsőségét szakadatlanul hirdessük és szolgáljuk: ez a summája a kálvinizmus által reánk rótt minden köteleztetéseknek!

T. S.

Tudomány és világnézet.

A tudatalatti és a protestáns theológia.

E cikk a protestáns theológia filozófiai háttérének a megreformálását célozza a „tudatalatti” szempont és „lélekelemző” módszer alkalmazásával.

Nem egyszer hallottuk elhangzani azt a véleményt, hogy a theológia mai állapotában, tudományos módszereivel nem felel meg a gyakorlati életnek. Ez a vélemény mindig úgy szűrődött le, hogy az ember a theológiával mérte a gyakorlati életet. Ez a vélemény úgy támadt, hogy az ember a theológiai tudomány- és nevelésből indult ki és érkezett meg a gyülekezethez, a gyakorlathoz, az élethez. Fordítsunk egyet a dologon s mérjük meg most a gyakorlati élettel a theológiát. Induljunk ki a való, gyakorlati életből, a gyülekezetből, a lelkipásztor életéből és menjünk vissza egész a theológiáig.

*

Kiinduló pontul vegyünk elő egy gyülekezefőt nagyon öntudatos lelkipásztorával. A lelkipásztor, aki csupa öntudat, a gyülekezet öntudatához beszél és hat. És a gyülekezet, aki majdnem öntudat, az ő öntudatával akar reagálni. A parochia kicsiny dolgozó szobájából kiindul egy egész életre szóló munka program. a gyülekezet hitének, reményének és szeretetének az öntudatosítása. Jönnek a világos és értelmes prédikációk, amelyek mindegyike öntudatosítani akarja a gyülekezet hitét. Jönnek a vallásórák, ahol a gyülekezet reménysége, az ifjúság kap tiszta instrukciókat; csak úgy nyelik figyelmükkel a szót, megmozdul akaratuk s az érzésük sem marad érintetlenül. Tiszta öntudatból jött a szó és az öntudatig hatott. A szeretetet is öntudatosítani kell — mondják — s a szeretet munka minden fajtája felett ott lebeg e szó: öntudat.

Ez az öntudatosító láz nem baj ott, ahol van mit öntudatosítani, de ahol kevés van, vagy egyáltalán nincs? — Nem szabad tehát túlzásba menni az öntudat egyoldalú, minden áron való hangoztatásában; sokkal jobb ébresztgetni, lekötöni, mélyre hatolni a tudat alá, mert a „tudattalan lelkiélet jelenségei semmivel sem bírnak kisebb jelentőséggel az ember egyéni és társadalmi életére nézve, mint az öntudat életének nyilvánulásai“

De ahol van mit öntudatosítani, ügyeljünk ott is, mert az öntudatos, derüs napok hamar kiszárítják a legmélyebb kutakat is. Ne felejtjük el, hogy a vallásos ember lelki tehetségei és tevékenységei: a hit, remény, szeretet oly misztikus mélységekbe nyúlnak le, amely mélységeknek méreteit és súlyát a legnagyobb öntudat sem képes felfogni és elbírn.

Nem a gyülekezet öntudatával kell tehát elsősorban tisztába jönni, hanem épen azzal, ami a gyülekezet öntudata megett rejtőzködik, lakik. Ez pedig azt jelenti, hogy nem a lelkipásztort világos, derűs öntudata a fontos, hanem az, ami ameggett él, mozog, lüktet, van.

Mi van a gyülekezet és lelkipásztora öntudata megett? Egy titokzatos, elrejtett lelki világ, amelyiknek nagyobb fele nemtudatos: „tudattalan”. A gyülekezet és a lelkipásztor öntudatos tehetségein túl, azokon felül más tehetségei is vannak, amelyek mélyebbek, kevésbé szembeszökők, elrejtettebbek, amelyek a „tudat alatti” titokzatos világban gyökereznek. Így a hit, remény, szeretet, amelyeknek nagyobb fele mindig nem tudatos: „tudattalan”, ebbe a misztikus világba futnak vissza, amit „tudatalatti” világnak nevez a jelenkori lélektan.

Ha jobban elmélyedünk a gyülekezet lelkében, három ilyen elrejtett tehetséget, tevékenységet fedezünk fel, amelyek tulajdonképpen a gyülekezettel egyidősek s amelyek mindig vezették a gyülekezetet kifejlődésében. Ez a három ösztönös tehetség pedig az intuíció, a szuggeszció és a libidó. Ez a három ág a gyülekezet nemtudatos: „tudattalan” lelki életének ősi gyökere, amely az öntudatos életet is táplálja, vezeti és irányítja.

És hogy áll az öntudatos lelkipásztor ezekkel a misztikus erőkkel szemben. Feltudja-e használni azokat a hit, remény, szeretet öntudatosítása szempontjából? A legtöbb esetben — sajnos — nem, mert nem ismeri azok lélektani lényegét és értékét. Nem tudja azokat lekötöni, felhasználni, értékesíteni az igehirdetés, nevelés és a pasztoráció érdekében.

Ezek az ösztönös tehetségek és tevékenységek azután vagy mint örökös tűzhányók kavaroknak, forrongnak a gyülekezetében, felborulással fenyegetvén a lelkipásztor egész munkáját; vagy pedig mint forró lavina előnti az egész gyülekezetet s felperzsel, eléget minden megmozdult lelki életet.

Az intuíció és szuggeszció neveletlensége azután helyet ad a gyülekezetben egy egész sereg okkultista és szektárius mozgalomnak, a libidó pedig a nemi inverzió megszámlálhatlan seregének.

A felszabadult és minden nemes cél nélkül csapongó, ösztönös tehetségek és tevékenységek a végén egy beteg, megromlott, összetört roncsot eredményeznek. Ezek az „ördögtől megszállott” szomorú, szájalomraméltó, beteg lelkek, akik elvesznek menthetetlenül minden segítség nélkül. Az egyes tünetek mellett azután a lelki betegségek egész járványa lép fel a gyülekezetben, amellyel szemben a lelkipásztor igazán teljesen tehetetlenül áll, legfennebb annyit mond, hogy vigyék őket a „bolondok házába” mert neki egyéb dolga van a gyülekezet öntudatosítása.

De az öntudatos lelkipásztor is azután hamar belátja, ta-

pasztalja, hogy hiábavaló, minden fáradsága, erőfeszítése, az egész munkája, merr az öntudatos gyülekezet helyett csak egy üres fogalmat kapott, amit tulajdonképen magával hozott csendes parochiájára. Az öntudatos munkában érzi, hogy kezd erőtelenedni, szintelenedni gyenge hite, halomra hullanak szent reményei s a szeretet bizony kezd gyűlöletté fajulni. Folytassam tovább? Minek, nagyon szomorú a vége!

*

Hol keressünk most orvoslást, mi segíthet itten? Hol lehet a hiba, mi nincs egészen rendjén?

Ime elérkeztünk a gyakorlati életen keresztül a theológiáig. A modern protestáns theologia tudományos módszereit a filozófiától kölcsönözte, mint mindig tette. A filozófia a theológia háttérét képezi kezdettől fogva. Az a filozófia pedig, amely a jelenkori theológia háttérében áll nagy vonásaiban, röviden így jellemezhető: az *öntudat filozófiája*. A tiszta öntudat tehetségeivel: értelem, érzelem, akarat foglalkozik; azoknak törvényeit írta le és e tehetségekkel felfogható értékeket állapít meg. A modern protestáns theologia leszámolt ezzel a filozófiával az által, hogy elfogadta és felhasználta tudományos módszereit és szempontjait.

A jelenkori filozófiában és pszichológiában azonban egy nagyon komoly törekvés indult meg három irányban is, amely tiszta öntudatunk tehetségein felül, azokon túl más tehetségeket keres és elemez; más formáit a mentális életnek, amelyek a „tudatalatti“ titokzatos világban gyökereznek.

Ezzel a törekvéssel új szempont lép be a filozófiába és egy egészen új módszer. Ez a módszer a pszichoanalitikai (lélekelemző) módszer és a szempont pedig a „tudatalatti“ valóság fogalma.

Ezzel az új lélektani módszerrel és szemponttal a jelenkori theológiának is le kell számolnia érdemlegesen a theológia soka hangoztatott reformjával kapcsolatban. A theologus ifjuság ilozófiai és lélektani ismereteit ki kell szélesíteni ebben az irányban is. Némely jelenkori theológián kevés alkalom adódik a kísérleti-, állat-, gyermek-, általános lélektan, lélekelemzés, pszichiátria etc. problémáinak új megvilágosítására, de ez nem jelenti azt, hogy azokat el is lehet hanyagolni, mint nélkülözhető, sőt felesleges tudományágakat. Mindenesetre foglalkozni kell azokkal a lélektani jelenségekkel, amelyek új szempontot és módszert adnak a theológus kezébe. Három ilyen pszichológiai jelenség érdemes az említésre: a freudizmus, a bergsonizmus és a conéizmus.

Freud és a többi pszichoanalisták erősen kardoskodnak oly érzelmi komplexumok, érzések és törekvések létezésé mellett, amelyek a tiszta öntudat alatt rejtőzködnek és amelyek állandóan vezetnek minket végünk felé. A lélekelemzés ezeket

felfedezve megengedi, hogy azokat ellenőrizzük, neveljük és kikerüljük zsarnokságukat.

Amíg Freud az érzelmi, addig Bergson a gondolkodás területén alapozza meg az ő intuiciós filozófiáját. Az ő filozófiája az intelligencia és az intuició határozott különbség tételén alapszik. Az intuició a mi lényünk mélységeiben alszik. E misztikus tehetség — úgy látszik — birtokában van némely, az életnek leginkább megfelelő ismereteknek, amelyek képesek megoldani bizonyos kérdéseket: amik nem tartoznak az értelem körébe és amik kétségbe ejtenének, ha soha sem tudnánk megoldani azokat.

A harmadik korszakalkotó pszichológiai mozgalom, amely párhuzamos az előző kettővel, a coneismus, amely az akarat és a szuggeszció éles különbség tételén építi fel pompás lélekelemző fejtegetéseit.

A lélekelemző módszer mindenestére alkalmas eszköz az ember bűnének és nyomorúságának felfedezésére és elemzésére. A bűn problémája pedig a legelső lelki probléma. Az egyéni vallásos élmény boncolgatásánál pedig egyenesen nélkülözhetetlen ez a módszer.

A mi a tudatalatti szempontot illeti, idézem *dr. Makkai Sándor* erdélyi református püspökhelyettes, teológiai professzor idevonatkozó véleményét: „Amióta a „tudatalatti“ valóság fogalma bevonult a lelki élet tudományának érdeklődési körébe, egész forradalom keletkezett a régi emberismeret világában. A „tudatalatti“ mintegy varázsszóként változtatta meg a lélekről, az öntudatról, az ismerésről, a cselekvésről, de ezzel együtt a művészetről, tudományról, erkölcsiségről és vallásról való hagyományos nézeteket. A lelki világban szinte akkora fordulatot jelent ennek a fogalomnak a megjelenése, mint amelyet a természeti világrendről alkotott régi felfogásban hozott létre a Naprendszer új megismerése, a „mozog a föld“ egykor oly megdöbbentő igazsága“

*

Ha a „tudatalatti“ valóság fogalma, amely még egészen új felfedezések előtt áll, bevonul a teológia háttérébe az öntudat mellé, amit egyáltalán senki sem kicsinyelhet le, sőt nélküle a tudatalatti sem érne semmit: a kettő egymással szorosan összefügg, kapcsolat, viszony van közöttük, akkor a teológia jobban megfélelhet esetleg a gyakorlati életnek, amely az ember egyetemes lelki életének a mindennapi megvalósulása. Azt mondom, hogy „esetleg“, mert még nem próbáltuk meg. Kiséreljük meg, talán megéri a fáradságot!?

Kolozsvár.

Muzsnai László.

Asszonyainknak.

Beszámoló.

A papnék közti munka igen örvendetesen halad előre az Úr kegyelméből. Sok vágyakozás mutatkozik mindenfelé s helyenként már egész öntudatos megmozdulás észlelhető. Az elmúlt félévben is: nyolc papnékonferenciát tarthattunk, ezek közül négy csupán ismerkedő találkozás volt: Székelykeresztúron, Nyárádszeredán, Marosvásárhelyt és Nyárádszentbenedeken, de négy már rendes, elmélyítő konferencia volt: Málráson, Nagyenyedén, Székelyföldvárt és Marosvásárhelyt.

Minden összejövetelünknel csupán központi jelentőségű kérdésekkel foglalkoztunk, mert hiszen a mi egész papné mozgalmunknak csak *egy* célja van: Erdély magyar református papnéit öntudatos, élő kapcsolatba hozni az Élet Fejedelmével s őket a Krisztus követésére elsegíteni. Mi csak egyet akarunk: egyenként minden papnéhoz eljuttatni az evangélium áldó üzenetét, hogy mindenki külön-külön hallja meg a Megváltó Krisztus szerető elhívását: „Jer, és kövess engem”, hogy minden papné személyes átadásban tegye le a maga életét az Úr Jézus kezébe: „Imé, az Úr szolgálóleánya, legyen nékem a te beszéded szerint.” Azért beszélhetünk ezidőszerint csupán csak központi jelentőségű, alapvető kérdésekről, mert először mindenkinek oda kell állítanunk a Krisztus döntő kérdése elé: „Te kinek mondasz engem?”

A munkánk tehát nagyon lassú menetű ép azért, mert olyan mély járatú. „Eredmények“-ről beszélni bolondság és vakmerőség volna. Szántásról és magvetésről lehet szó csupán, alázatos, türelmes, reménykedő, csöndes munkáról... Nagyon soká lesz az még, amikor már „látszani” is fog a munkánk eredménye! A föld alatt, a mélyben, titkon és láthatatlanul az Isten keltegetheti az elvetett magot, az megcsirázhatik s *élővé* lehet s mégis csak nagysokára búvik ki a felszínre, hogy láthatólag növekedjék tovább. Így a Krisztus Szent Lelke is titokban elrejtve elkezdte a maga munkáját a szivekben, az elhínt drága magból életet kelt, már el is döntötte a maga diadalát az emberszívben s mégis, *láthatóvá* csak azután lesz a munkája a világ előtt. És amikor látható és nyilvánvaló lesz az Ő győzelmes munkája, akkor sem e világ szerinti eredményekben nyilatkozik meg. Akkor sem fog fényes szervezetekben és nagy akciókban megmutatkozni, hanem csupán abban, hogy egy-egy megváltott s újjászületett papné szíven keresztül egy parokhia melegebb és fényesebb lesz, egy kis család és egy gyülekezet boldogabb. Akkor is csak abban, hogy egy legyőzött papné szíven keresztül, mint a széttört nárdus-szelencéből szerteárad a Krisztus szeretete, alázata, engedelmes, magafeledt áldozatossága — csöndesen, zaj nélkül, diadalmasan.

Akinek ez kevés — ám lássa; de akinek ez elég, mert megérti hogy ez a legnagyobb, amit Isten velünk el akar érní, az jöjjön hozzánk és közénk, hadd végezhesse el bennünk és általunk áldott terveit és akaratát a mi Urunk Jézus Krisztus!

P. M.

Egyházi Szemle.

Marosvásárhelyi nagy napok.

Az egyházkerületi lelkészi belmissziói kurzus, a II. lelkészi értekezlet és református nagy-gyűlés szeptember hó 10—13 napjain folytak le a marosvásárhelyi kollegium és egyházköz-ség vendéglátó otthonában. Az állandóan érdeklődő nagyközön-ség lelkes részvételének keretében több mint 100 lelkész, sok tanító és tanár vett részt kitaró, odaadó módon a hatásaiban bizonyára maradandó, egyes részleteiben feledhetetlen maros-vásárhelyi nagy napokon. Nagy sajnálatunkra történt, hogy püspökünk betegeskedése miatt nem lehetett jelen és nem vezethette személyesen a tanácskozásokat; helyette az ehker főjegyző elnökölt. A mi lapunk természete és keretei arra utal-nak, hogy a részletes leírás és tudósítás helyett, amely a Ref. Szemle feladata, a nagy napok tanulságait összefoglalva, egy áttekintésben örökítsük meg ennek a *kilétünket és feladatainkat öntudatosító* kálvinista megmozdulásnak jelentőségét.

Mindenekelőtt sajnálatunkat kell kifejeznünk afelett, hogy a 4 teljes napra tervezett belmissziói kurzus s az 1 teljes napra tervezett lelkészi értekezlet a helyi körülmények kényszere foly-tán 3 napra zsufolódott össze s ezzel nemcsak a túlterheles veszedelme lett felidézve, de a tervezet teljessége és belső egysége is összetört. Némely, igen fontos kérdések tárgyalása (a vallástanítás felekezeti és állami iskolákban; a falusi és városi népnevelés kérdése; a lelkipásztor önnevelése) egészen elmaradtak, a tervezet rendje pedig összekuszálódott s az egyes előadások nem genetikus rendben folytak egymásután. Jövőre nagyobb körültekintéssel és alaposabb előkészítéssel kell élnünk az egyházkerület ezen egyetemés, legjelentősebb évi össze-jövetelének megrendezésében, mert az a hatás, amit gyakorol-nunk szükséges és kívánatos, olyan elsőranguan fontos, hogy megzavarása vagy gyöngítése kibeszélhetetlen kárt jelent anya-szentegyházunk jövőjére.

Meg kell azonban állapítanunk, hogy a végzett munka még ebben a csonkított és összefüggéstelen formájában is Istennek meghálálhatatlan jótéteményeivel gazdag áldást közölt a lelkekkel. Csoportosítva a munkát, röviden a következőket állapítjuk meg:

1. A reggeli és esti bibliaórák a Péter 1. levelét dolgozták fel áhitatok formájában. Ezeket Tavaszgy Sándor, Makkai Sándor, Kovács Benedek, Nagy András, Hegyi András, Kósa Mihály tartották. A bibliaórák az áhitat céljait helyesen szolgálták, azonban kétségtelenül kialakult annak a szüksége, hogy egy hélig tartó összejövetelek tervébe jövőre valóban bibliaórák iktattassanak be, amelyek a rendszeres bibliatanulmányozás alaposágával, módszerével és áldásaival a közvetlen lelki gyarapodáson túl egy, a bibliából táplálkozó lelkipásztori életrend titkaiba is bevezessék a résztvevőket.

2. A belm. kurzus előadásai a tervezet szerint két szempontot tartottak szem előtt: a lelkipásztor önnnevelő és gyülekezetnevelő munkáját, tehát egyrészt benső, lelki kérdéseket, másrészt kiható, főleg módszerei kérdéseket. A kurzuson ezt a kettős célt a következő előadások szolgálták: a lelkipásztor önnnevelésére vonatkoztak *A nép lelki rajza* (dr. Imre Lajos), *Vallásos életgyakorlat a lp. házában* (dr. Gönczy Lajos), *Mire kötelezi a lp.-t kálvínizmus?* (dr. Tavaszgy Sándor), *A lelkipásztorok barátsága* (dr. Gönczy Lajos). A lp gyülekezetnevelő munkájára vonatkozó előadások voltak: *A ref. nőnevelés* (Pilder Mária), *Lelkipásztori munka a hives családi életén belül* (Hegyi András), *Kultuszunk hiányai és a teendők* (Muzsnyay László), *A hives nevelése a szakramentumokkal való élésre* (Vásárhelyi János), *Az igehirdetés válsága* (Makkai Sándor), továbbá Friedrich Niebergall marburgi professzornak, a kurzus illusztris vendégének 3 előadása: *Bevezetés a gyakorlati dogmatikába*, *A vallásitanítás modern útjai* és *Az evangelizáció munkája*. Az összes előadásokat igen termékeny megbeszélések követték, melyekben a kurzus legjobb tagjai vettek részt.

3. A lelkieszi értekezlet három nagy kérdést tárgyalt három előadás kapcsán. *A hiveseknek áldozatkésztségre való nevelését* (Nagy Géza), *A szekták elleni küzdelmet* (Farkas Jenő) és *A jövőndő magyar intelligencia nevelését* (Makkai Sándor). Itt a cél a közérdeklődés sugarában álló s a hivatalos egyház és a hives együttes, tényleges munkáját és intézkedéseit igénylő aktualis nagy problémák öntudatosítása volt. Az értekezlet ezt élénk megbeszélésekkel igen eredményesnek ígérkező módon végezte.

4. A vasárnap d. e. ünnepélyes istentiszteleten, amelyen a város és a vidék közönsége zsúfolásig töltötte meg a várbeli nagy templomot, Tavaszgy Sándor imádkozott, Juhász Albert hirdette az ígét Esdr. 8. 21—30 alapján, a ker. ember örökkévaló reménységeinek bizonyosságáról és Makkai Sándor mondott záróimát és áldást.

5. A ref. nagy-gyűlés hatalmas közönsége előtt a betegsége miatt távollevő dr. Bene Ferenc előadása olvastatott fel *Az igazi ref. ember mint állampolgár* címen, amelyben ünnepélyesen manifestáltuk békés és munkás szándékainkat az

állam konszolidációjában; azután *Vásárhelyi János* tartott hatalmas, szívbemarkoló előadást az igazi ref. ember *egyháztag-ságának* eszményéről. Az elnöki megnyitó és záró imát és beszédet *Makkai Sándor* tartotta.

A jelzett program keretében nagy jelentőségű lelki munka folyt le. Sajnos, nincs terünk az egyes előadások és megbeszélések részletes ismertetésére, — talán az előadások egyikét-másikát lapunkban közölhetni fogjuk — itt csak általánosságban kell megállapítanunk azt, hogy a résztvevő lelkészség úgy az önépítés, mint a gyülekezeti munka kérdéseiben nagy egyöntetűséggel foglalt állást egy komoly, evangéliumi alapon álló és határozottan kálvinista öntudattal végzendő munka mellett, amely népünk, egyházunk életének megújítását és élet-erőssé tételét szigorúan és teljes őszinteséggel az evangélium erőivel óhajtja véghezvinni s bensőséges és lelki egyház által akarja a jövődőt biztosítani. Nagy örömmel és reménységgel láttuk a konferenciákon, és gyűléseken felsarjadni és érni a lelki, élő egyház magvetését, amelyet lapunk eleitől fogva teljes őszinteséggel és elszántsággal szolgált a hivatalnok-egyház, az intézmény-egyház, az akta-egyház idejéltmult és élettelen romhalmaza ellen. Az előadások és megbeszélések összességéből az a bizonyosság emelkedett ki, hogy az egyháznak, ha valóban egyház, a nép megtartására nézve olyan útjai vannak, amelyek a világ számára megközelíthetetlenek és általa el nem zárhatók, viszont alkalmasok a világ szellemének csendes, áldott átalakítására. Épen ezeknek az útnak öntudatosítása volt e napok főeredménye s lesz a jövődő megvalósítandó feladata.

Bár meg kell elégednünk az előadások és megbeszélések ilyen általános jellemzésével, mégis ki kell emelnünk közülök a *Niebergall* professzor munkájának rendkívüli jelentőségét. Maguknak az előadásoknak ismertetését itt is mellőznünk kell, azokat a Ref. Szemle közölni fogja, — hanem annál inkább rá kell mutatnunk arra az örvendetes, jellemző tényre, amely nyomukban fakadt. *Niebergall* professzor ritka őszinteséggel, csodálatos szellemességgel és ragyogó készséggel tett bizonyosságot előadásában és beszélgetéseiben az általa világhírűen képviselt *liberális teologia* elvi és gyakorlati eszményei mellett. A konferenciák résztvevői pedig teljes bátorsággal és örvendetes öntudatossággal tettek bizonyosságot amellest, hogy a kisebbségi helyzetben élő református magyar egyház számára ez a teologia már *nem bir elég megtartó és építő erővel*. Az öntudatos, határozott kálvinista világnézet és éleleszmény pozitívabb, fundamentumosabb, építőbb és zártabb teológiát követel a lekipásztori munka alapjául, a *kálvinista teológiát*, amely a keresztyénségnek speciális tényeit: a kijelentést, a predestinációt, a kereszti megváltó hatalmát, az újjászületést, a Szent Lélek Isten uralmát és szolgálatát egy pillanatig sem homályosít-

hatja el és mellőzheti akkor, amikor Isten uralma alatt álló és lélekben győzhetetlen népet akar nevelni, hogy el ne vesszen, hanem éljen. A liberálizmus a maga humanizmusában és intellectuáлизmusában a keresztyén életnek és nevelésnek számtalan lehetőségét akarja jogosúlnak elfogadtatni s tisztára etikai becsléssel dolgozik, melyben a keresztyén ténye csak egyik s nem a döntő pont; a mi lélekszükségletünk „csak” a keresztyén, annak szellemében való újjászületés és élet. Nagy és döntő eredménynek kell tekintenünk azt, hogy az az erdélyi ref. papság, amely ezelőtt csak két évtizeddel még ennek a liberálizmusnak kultur-eszményein hevülve, erőtlennül és hatástalanul vergődött a világnézetek romboló árában, ma hatalmas bizonyosságot tesz az *egyetlen* út mellett, amely az életre vezet és vállalja a kálvinizmus határozott, kemény, kizárólagos programját: a Krisztus keresztyének predikálását, az „*isteni bolondságot*” amellyel tetszik az Istennek, hogy megtartsa ezt a világot. De ennek az eredmények kialakulása közben a leghatározottabban éreztük, mélyen megszívlelendő tanulság-képen élénk állani egy elhanyagolt, komoly feladat munkálását. Mihelyt u. i. a nagy és döntő *elvi* kérdésekre került a sor, azonnal meglátszott papságunk nagy többségének *teológiai készségében*, tudományos, elvi fegyverzetében a fogyatékoság és gyöngeség. Az utóbbi évek lelkeszi konferenciáin túlságos egyoldalúsággal és felületes pragmatizmussal az u. n. *gyakorlati* kérdéseket helyeztük előtérbe és kizárólagosan ezeket tárgyaltuk. Ám a szellemi és lelki munkában a mély és szolid tudományos alap hiánya végzetes *gyakorlati* következményekre vezet. Csak a döntő elvi kérdések tehetik *őszinte*, az egész lelket próbára tevő és kihívó, vallomásra kényszerítő és bizonyosságtételre ösztönző tényezőkké e konferenciákat. Niebergall prof.-nak első sorban azt kell megköszönnünk, hogy megbecsülhetetlen őszinteségével és becsületes elvi állásfoglalásaival kényszerítette a konferencia tagjait elvi alapokra állani és teológiai meggyőződésüket revidálni, vagy nyíltan kifejezésre juttatni. Lelkipásztorok életbevágó kérdéseikről másképp, mint öntudatos teol. világnézetük alapján állva, nem tárgyalhatnak se egymással, se ellenségeikkel. Azért a marosvásárhelyi nagy napok legértékesebb tanulsága az marad, hogy jövőre a lelk. konferenciákon nagy sulyt kell helyezni a lelkipásztorok *teológiai világnézetének öntudatosítására*, mint a lp.-i munkának, a gyakorlati építő munkásságnak egyedül megbízható alapjára. Kettő legyen kizárva egyházunkból: *a gyümölcstelen elmélet és az öntudatos elveket nélkülöző felületes, üres gyakorlat*. Mindenki szívlelje meg e kettős tanulság őt illető részét és készüljön az áldott kezdet boldog és gyümölcsöző folytatására, amit hozzon meg végtelen gazdagságának jótetszéséből az isteni Kegyelem!

M. S.

Lelki munkáink válsága.

(Az egyher. belm. jelentés s belm. bizottsági gyűlés eredményei.)

Egyházunkban a lelki munkák jövője határozottan nagy nehézségekkel küzd. Ezeket a nehézségeket a következőkben látjuk: Először nyilvánvalóan e nehézségek egyik nagy része abból a régi szellemből indul ki, mely még ma is megvan, sőt igen sokaknál uralkodik: hogy ezeket a munkákat valami hivatalos, intézményes, parancsszóra elrendelhető és végezhető dolognak tartják. Egyik ember végzi ambicióból, mások kényszerűségből, a harmadik hiúságból, pedig minden munka, melyet az Isten országában más okból, mint Isten országa iránti szeretetből végeznek, nemcsak semmit sem használ, hanem épen ront. Ugyane szellemnek egyik mellékhatása az, hogy a lelki munkákat kezdik valami varázsszernek tekinteni s sokan vannak, akik azt reménylik, hogy egy presbiteri konferencia, vagy egy akármilyen vasárnapi iskola már biztosítja mindazon bajok elmulását, melyek gyülekezeteinkben vannak, akkor is, ha ők maguk semmit sem csinálnak. Vagy a másik oldalon az intézménykór pusztít, melynek áldozatai azt hiszik, hogy mindent csakis hivatalosan és intézményesen lehet elintézni s míg magáról a munkáról fogalmuk sincs s a pásztori lélek teljes hiányában, megszervezik a vas. iskolát, ifj. egyesületet, stb. Ebbe a kategóriába esnek azok, akik tekintet nélkül arra, hogy az illető lelkileg megfelelő-e vagy nem, hivatalosan kényszeríteni akarják pld. a tanítókat a vas. isk. vezetésére s hiába magyarázzák nekik, nem akarják megérteni, hogy ezzel épen rosszat tesznek és megsemmisítik a munkát. Nem akarják belátni azt, hogy ha valaki pap, vagy tanító, még nincs kiváltsága az Uristentől arra, hogy monopolizálja a munkát és, hogy nagyon sok pap és tanító van, köztük esetleg épen ők, akiknek, bár hirdetik, semmi közük lelkileg az Igéhez.

Ezek a nehézségek az egyes gyülekezetekben megakadályozzák a munkát és reménytelenné teszik azt. Emellett azonban ott vannak azok az akadályok, melyek a munka kiépítésében látszanak meg. Az egyes egyházmegyék belm. előadói közül sokan dolgoznak a maguk körében, de erről a munkáról, leszámítva az ünnepélyes harangszentelési magasan járó prédikációk alkalmait, melyekről az értesítés a Szemlében megjelenik, nem tud senki, főként nem tud az egyh. ker. bizottság, melynek feladata volna pedig ezt figyelemmel kíséreni. Így épen az az ok, mely miatt a belm. ügye rendezésre szorul, hogy t. i. az egyes munkákat segíteni és támogatni lehessen, ma is fennáll, mert az egyes helyeken folyó munkák époly elszigeteltek, mint voltak azelőtt. Az egyh. megyei előadónak az a feladata, hogy az egyes gyülekezetekben figyelemmel kíséren az eseményeket és segítséget nyújtson, alig volt eddig megvalósítható valahol. Hát még az, ami pedig keresztyén evang. mun-

kánál elképzelhetetlen, hogy hiányozzék, a munkások lelki együttműködése, találkozása, Isten Igéjéből való együttes erőmerítés, együtt való imádkozás, ez annyira álm, hogy nem is érdemes róla beszélni. Pedig míg a lelkészek és munka többi vezetői nem keresnek ilyen találkozásokat, melyeken együtt merüljenek el az Igében, együttes imádkozással vigyék a maguk munkáit Isten elé és az Ő színe előtt beszéljék meg azok kilátásait, addig hiába „csinálunk belmissziót” mert abból sem egyházunk, sem az Isten országának haszna és előmenetele nem lesz. Egyházunknak ez a nagy fogyatkozása, mely más terein is az egyházi életnek már érezteti megerősítő hatását, a lelki munkák terén egyenesen megbénító és az egészet sikerlenné teszi.

De ami a lelki munkák egészének áttekintését illeti, abban is meg kell állapítanunk a hátramaradást. Az egyházker. belm. bizottság még nem találta meg teljesen feladatát ebben a munkában és nem lett még az az egyházkerületre nézve, amivé Isten akarta s amivé lennie kell. A hivatását ennek a bizottságnak elérte is úgy láttuk, hogy ne csak intéző és felügyelő szerve legyen az ilyen munkáknak, hanem az egész lelki munka ébresztője, inspirálója, amelynek összefüggései ne csak kész eredményekkel számoljanak, hanem komolyan mérlegeljék Isten országá teljesezésének lehetőségeit az egyház kebelében, a bizottság minden egyes tagja a maga körében lelkileg is keresvén az alkalmakat, hogy Isten országa ügyét előbbre vigye tanácsaival, a lelkek felébredésével, a hozzája fordulók, vagy körébe esők közötti munkával. Erre természetesen egy alkalom egy évben, az is egy konferencia munkája után nem elégséges, *a Szabályzat, melyet, — akár jó az, akár tökéletlen — az egyhker. közgyűlése mégis elfogadott, amely ebben irányadó, elrendeli, hogy félévenként kell ennek a bizottságnak összegyűlnie, a bizottságot munkaképesé nem is lehet tenni, csak ha alkalmat nyújtunk rá, hogy ez a gyűlés félévenként meg is tartassék.* Persze, ez megint pénzbe kerül, *ami a kerületnek nincs* és ismét itt vagyunk annál a kérdésnél, lehet-e, hogy az egyházat, mely utóvégre az Isten országáért van, *ilyen okok akadályozzák célja szolgálatában?* Nem abból kell-e kiindulnunk, hogy a már meglévő munkákat is meg lehet szervezni úgy, hogy az a gyülekezetek megterhelése nélkül ezeket a kiadásokat fedezhesse. Ahol presbiteri vagy egyéb konferenciát tartanak, ott egy vallásos estély jövedelme nemcsak a kész kiadásokat fedezné, *hanem jutna belőle bármily kis összeg arra is,* hogy ha az külön kezeltetnék, olyan munkára volna fordítható, *melynél egyelőre nem lehet anyagi sikert várni.* A lelkési konferenciákat is meg lehetne szervezni úgy, ha minden lelkész bizonyos összeget évente szánna erre a célra s ebből csökkentenék a kiadásokat azok számára, akik eltudnak menni. Ehez persze az kell, hogy én, ha nem tudok ott lenni a kon-

ferencián, ne sajnáljam, hogy az én általam befizetett összegből a költségek csökkentése előnyeit egy másik testvérem élvezi.

Ilyen nehézségekkel foglalkozott a kerületi belmissziói bizottság Marosvásárhelyen, szeptember 13 án tartott gyűlésén. Kimondotta többek között, hogy kérni fogja a bizottság fél-évenként való összehívását, különösen olyan alkalommal, mikor valami egyéb gyűlés is tartanik, melynek tagjai között a bizottság tagjai közül többen ülnek; azután, hogy a egyh. megyei előadók jelentései rendszeren beküldendő, hogy az Igazgatótanácshoz beadott kérdőív minta a tagokkal való közlés után kinyomatásra beterjesztendő, vagy kinyomatására javaslat teendő, hogy az Igazgatótanácsot megkerési, hogy a lelkeszi kurzusokat ezen túl vidéken tartsa s lehetőleg gondoskodjék olyan állandó helyiségről vidéken, ahol ezek a konferenciák tartas- sanak, hogy az egyh. megyei értekezletek is megtartassanak, hogy a kerület egészét érdeklő belmissziói kérdésekben a bizottság nélkül döntő határozatok ne történjenek, mint ahogy történt pld. a szászvárosi kollegiumban felállítani szándékolt belmissziói intézet tervével, amelyről a bizottság — a szabályzat határo- zott rendelkezése dacára — semmit nem tudott s abban soha nem kérdeztetett.

Kétségtelen, hogy a *lelki munkák válságban vannak egy- házunkban*. Most fog elválni mi lesz kelőle, egy sikertelen ki- sérlet, egy újabb próbálkozás-e, melynek eredménytelensége esetén a történelem. mint egy be nem vált út fogja emlegetni vagy az, aminek szent meggyőződésünk szerint Isten akarja, hogy legyen: az *egyház lelki megújulása*. És ez a válság nem- csak e munka, de az egész egyház válsága, melynek életké- rdeése: akar-e az egyház egészen komolyan Istennek szolgálni és Reá bizni magát, vagy még mindig a saját erejében, az intézményekben s más ilyenben bizik. De, hogy az egyházunk e megtérése bekövetkezik-e azért egészen bizonyosan mi, an- nak *jelenlegi vezetői* vagyunk felelősek. Az egyházkerületi bel- missziói bizottság tagjai is — amennyiben abban a szerencsé- ben részesülnek, hogy a bizottságot nem pihentetik, hanem a Szabályzat értelmében a belmisszió munkáját tényleg reá bízzák.

I. L.

Megjegyzés. Tudjuk, hogy azok a testvéreink, akik lapunkat *el szokták olvasni*, a fenti cikkben röviden érintett nagy kérdés itt nem konkrétizált rész- teteinek meglátására is eljutnak. Buzgón kérjük a kegyelem Istenét, adjon Szentlelket, figyelmeztetőül azoknak is, akik *segíthetnének* a bajokon, de sokkal fontosabbnak *képzelt* aktacsomóikba merülve lapunk elolvasására és megszívlelésére nincs idejük.

A theologia jubileuma.

Október 4-ikén egyházunknak s az erdélyi magyarságnak nagy ünnepe volt. A kolozsvári theologiai fakultás megnyitásának harmincadik évfordulóját ünnepelte a magyar egyházak, társadalom, intézmények, az egyházkerület, a volt tanítványok feledhetetlenül impozáns részvétele mellett. A délelőtti ünnepélyen a püspök úr prédikációja, Tavaszgy igazgató emlékbeszéde, s az üdvözlések, a délutáni akadémiái estélyen Makkai professzor ünnepi beszéde, Reményik Sándor versei s művészi számok tették ki az ünnepély műsorát. Közben a temetőben is volt egy meghatározó mozzanat: Szász Domokos és Kenessey Béla síremlékének megkoszorúzása. A szép ünnepség hatalmas bizonyágtétele volt a theologia harminc éves munkája komoly, maradandó jelentőségének. Az erdélyi egyházkerületnek Isten előtti dicsekedése lehet az, hogy az egész magyar reformátusságban elsőnek ismerte fel és fogadta el a lelkészképző főiskola irányító jelentőségét az egyház lelki és szellemi életében s bizalommal tette le ennek a munkának vezetését a theologia tanárainak kezébe. Ezt a bizalmat a theologia igyekezett is meghálálni azzal, hogy teljes lélekkel vette ki részét az egyház életének minden reá bízott nagy kérdése megoldásából. Az ünnepségre való visszaemlékezésben előttünk ez alkalommal a theologia igazgatójának beszédéből főként az a mozzanat élevenedik meg, egész egyházunk számára szóló komoly figyelmeztetés gyanánt, amelyben felmutatta, hogy a körülmények sajátos alakulása folytán a harmincéves periodusok mindig változatos fordulatokkal végződtek az erdélyi lelkészképzés és theol. tudomány történetében. Szomorúan emlékeztetendő dátum itt a harminc év, mert ez mindig a theologia áthelyezését jelentette egy még be nem gyökerezhetett környezetből egy új és előkészítetlen környezetbe. Ez az oka annak, hogy a theológián nem tudott tradíció fejlődni s hogy a felfelé lendülés nemes vonala folytonosan megtörtetett. Sajnos, az áthelyezési akciónak csak kisebb részben voltak egyetemes indítókai, nagyobb részben mindig személyi érdekek játszották a szerepet. Azt hisszük, némely jeleiből az időknél, hogy a jubileummal kapcsolatban ismét szükséges figyelmeztetni egyházunk lelkiismeretét: a harmincéves kolozsvári theológiát tradícióképző és gyökereit mind mélyebben és szélesebben ágaztató munkájában nem háborgatni, hanem segíteni kell. Most végre az lett ez az intézet, a mivé az egyház életében lennie kellett, a kerületnek tehát ezt a legfőbb és legéletteljesebb intézményét legédesebb gyermekeként táplálnia és erősíteni kell, hogy minden eshetősége közt az állhatatlan időknél életforrása léhessen az egyház lelki megújulásának. Jól tudjuk, hogy a körülmények egyelőre a theológiától, s ami ezzel természetesen összefügg: a lelkipásztori testülettől és munkától a vezetőség többségének

figyelmét az iskolák, tanítók, tanárok felé terelték. Sőt némely olyan tulzások is hangot kaptak néha, mintha az egyházban, a Krisztus egyházában megkülönböztetett fontossággal ezek az utóbbiak volnának a jövőre szinte kizárólagos biztosítékai és pedig az előbbiek hátrányos megítélésével kapcsolatban. Mi a mérsékelt, igaz álláspont vagyunk. Mi egyháznak tartjuk az egyházat s azt valljuk, hogy iskola, tanár és tanító annyit ér, amennyi közvetlen kálvinista vallásos erőt tud sugározni, tehát nekünk elsősorban öntudatosan hívó lelkek és minden- téren lelkipásztori munkát végző emberek kelleneek. Mi a tanítókat és tanárokat is, hivatáskörük aránya szerint először komoly és képzett lelkészekké szeretnők tenni s csak azután alkalmazni őket a nevelés és tanítás munkájában. Ezzel lehetetlenné is volna téve a jövőre minden félreértés, meddő egyoldalúság és kicsinyes vagy rosszakaratú egyházpolitika. Egy bizonyos egyházunk döntő kérdése a legtágabban és legdifferenciáltabban értelmezett lelkészképzés, amely mindenféle egyházi hivatásban csakis arranevelt lelkésszel dolgozik s így szerintünk a gyakorló lelkészek, a tudós theológusok, a koll. tanárok, a tanítók és a presbiterek nevelése egyaránt belekapcsolandó a theologia munkájába, hogy egységes lelkét onnan kapja meg. És így állván a dolog, arra kell törekedni, hogy a kolozsvári theologia második harminc esztendeje ne gyökértelen új kezdés legyen, hanem organikus kiterjeszkedés és izmosodó terebélyesedés a már végre megszilárdulni induló s termékenynek bizonyult harmincéves gyökéren.

Irodalom.

AZ ÚT kiadóhivatala kiadni készül egy havonta megjelenő bibliaolvasó kalauzt „Áhítat Percei” címen. Ez havonta 4—8 oldalon jelennék meg és használható volna úgy magánosok mint családok csendes órái számára, ezenkívül biblia-köri tagoknak, vasárnapi iskolásoknak és szórványokban való terjesztésre. Hétköznapi istentiszteletekre is alkalmas textusgyűjtemény. Egy szám ára 1'50 lei 20 pld. ára 20 lei lesz, s az irat különlenyomat lesz AZ ÚT számaiból.

Mivel ezt csak kellő számú megrendelő esetén tudjuk kiadni, tisztelettel kérjük a nt. lelkész urakat, szíveskedjenek értesíteni AZ ÚT kiadóhivatalát, hogy hány példányt tudnának elhelyezni havonta gyülekezetükben, ez iratból.

Az „Áhítat Percei” AZ ÚT novemberi számából különnyomat alakjában jelenik meg. Megrendeléseket intézni kell

AZ ÚT kiadókívata

Cluj—Kolozsvár. Calea Victoriei 38.

Megjelent a

VASÁRNAPI ISKOLAI TANÍTÁSOK

Gottfried Fankhauser: „Der Weg Zum Kinde” című folyóirata alapján készült mű három kötetben, Vasárnapi iskolai tanítók számára az egyetlen rendszeres, teljes, nélkülözhetetlen vezérkönyv. A három kötet ára 180 lei. Kapható „AZ ÚT” kiadóhivatalában.

Előfizetések nyugtázása. Július hó 1-től október hó 1-ig a következő előfizetési díjak folytak be: Demeter Antal Bita 125, Ref. egyh. község Vista 50, Kováts Gyula Domokos 75, Bokor Márton Bhunyad 75, Sátor Dávid Szinerváralja 150, Varró Mózes Ujváros 150, Veress Imre Iriny 80, Végh Árpád Egeres 75, Ajtai Géza Gejes 100, Csiky József Medgyes 150, Régeni István Gy.-fehérvár 150, Egyházközség Székelykövesd 300, Farkas István Lisznyó 325, Fosztó György Jedul 150, Kádár Ernő Zágon 300, Vass Lajos Sz.-görcsön 300, Gulya Géza Nagyvárad 75, Agyagási Károly Mikeszása 100, Boldizsár György Mohi 360, Lengyel József Abaújszina 180, Szutor Jenő Beregszász 360, Szabó Gyula Csomakörös 225, Patai Lajos Páris 180, Dr. Mátyás Ernő Sárospatak 150, Oláh Sándor Káran 150, Fogarassy Bálint Ágya 100, Adorján Anfal Nagysajó 150, Vadai Béla Alcsel 100, Farkas Károly Kanada 100, Nagy András Ny.-sztbenedek 75, Klozer György M.-Vásárhely 150, Biró Mózes Ákosfalva 75, Ref. lelkészi hivatal Hidelve 150, Kádár Miklós H. 150, Péter Károly H. 200, Vásárhelyi Boldizsár H. 150 lei.

„AZ ÚT” kiadásában eddig megjelentek és kaphatók:

<p>I. <i>A ref. presbiter kis kátéja.</i>
IV. bővített kiadás. Eddig
7000 példányban jelent meg.
Darabja 3 Leu.</p> <p>II. <i>Néprajzi feladatok Erdélyben.</i>
Ára 5 Leu.</p> <p>III. <i>Maradj velem.</i> Imakönyv.
Ára kötve 35 Leu.</p> <p>IV. Makkai Sándor: <i>Élet fejedelme.</i> Elbeszélések. —
Ára bérmentve 45 Leu.</p> <p>V. Makkai Sándor: <i>Zörgessetek és megnyitjátik néktek.</i> Vallásos estélyekre való előadásokat, elmélkedéseket, egyházi beszédeket, temetési beszédeket és cikkeket tartalmaz. Ára 180 Leu.</p> <p>VI. Ravasz László: <i>Az emberélet útjának felén c.</i> könyvünk első kiadása teljesen elfogyott; a második kiadás most van sajtó alatt. —
Előjegyzési ára: 160 Leu.</p> <p>VII. dr. Tavaszy Sándor: „Világnézeti kérdések” 12 ivnyi terjedelemben filozófiai esseyeket, cikkeket, előadásokat tartalmaz. Ára 120 Leu.</p> <p>VIII. Reményik Sándor: „Egy eszme indul” című reprezentáns nagy verskötete. —
Ára 130 Leu.</p> <p>IX. Hol az igazság? Kálvinista Kálmán és Adventista András beszélgetése. Ára 5 Leu.</p> <p>X. Ünnepnapok:
Népies traktátusok. Egy füzet ára 3 Leu. Egy sorozat (10 darab) ára 30 Leu.</p>	1. Makkai Sándor: Az Eszter padja. (Elbeszélés). 2. Vallásos költemények. 3. Br. Hacke Károlyné: Anyák könyve. 4. Tavaszy Sándor: Kálvin János élete. 5. Gyallai Domokos: Mindenre sor kerül. 6. Órhelyi I.: A vasárnapi iskoláért. Gyermekek-szindarab. 7. Baksay Sándor: Egy kopott naplóból. (Elbeszélés.) 8. Baksay Sándor: A hazugság — hazugság. Elbeszélés. 9. Vásárhelyi János: A szülők öröme. Szindarab. 10. Derzsi Endre: A magad értelmére ne támaszkodjál. (Füzet a millenisták ellen.) XI. Áhitat percei. Családok és magánosok számára utmutató a biblia naponkénti olvasásához. Darabja 3 Leu. XII. <i>Gyermektraktátus.</i> Ára 1 L. XIII. <i>Törzslap.</i> Vasárnapi iskolások számára. Ára 1 L. XIV. Bibliai mondással ellátott művészi levelezőlapok. 12 darab 20 Leu. XV. A hét kollegium valamint a ref. theologia képei Kálvin János s illetve Bethlen Gábor képeivel egyesítve egy levelező lapon. Darabja 3 Leu. XVI. Kálvin János képe levelezőlap nagyságban. Drbja 3 L. XVII. A kolozsvári ref. Theologia képét ábrázoló lev. lap. Darabja 3 Leu.

A „Magyar Nép” Erdély legjobb és legelterjedtebb képes néplapja. Hetilap.

15.000 példányban jelenik meg. Előfizetési ára:

Belföldön egész évre 100, félévre 50, negyedévre 30 lej.
Külföldön egész évre 250, félévre 125, negyedévre 75 lej.

Kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Str. Baron L. Pop 5

Kérjen mutatványszámot!

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

Alaptőkéje --- 25,000,000 lei.

Tartalékok cca 24,200,000 lei.

Fiókjai: Désen, D.-szentmártonban, Gyulafehérváron és M.-vásárhelyen

Affiliált intézetei: Alsófehérvármegyei Gazdasági Bank és Takarékpénztár R.-T. Nagyenyed, Tordaaranyosvármegyei Takarékpénztár R.-T. Torda, Udvarhelymegyei Takarékpénztár R.-T. Székelyudvarhely.

Áruraktárai a vasuti állomás mellett.

Betéteket elfogad, váltókat leszámít, átutalásokat teljesít; mindenféle bankszerű üzletet előnyösen végez.

Safe deposit. — Engedélyezett devizaosztály.

Betétek után a legmagasabb kamatot fizeti a

Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ-KOLOZSVÁRT

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Erdélyi Bank és Takarékpénztár R.-T. Cluj-Kolozsvár.

Ajánlja szolgálatait a bank-
szakma minden ágában.

Devizaosztály.

Takarékbe-
tétetek.

Fiókinlézetek: Marosvásár-
helyen, Tordán, Szászrégen-
ben és Marosujváron. ooo

Képes levelező laphoz
való klisé készítését és
a klisé alapján levelező
lap nyomását jutányos
ár mellett vállalja a

„MINERVA“
IRODALMI ÉS NYOMDAI
MŰINTÉZET R.-T.

Cluj - Kolozsvár
Str. Baron L. Pop Nr. 5.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VII. ÉVFOLYAM

Alapította

1925

9. SZÁM

RAVASZ LÁSZLÓ

NOVEMBER

TARTALOM

Az Ige tükrében. Isten valósága. (M. S.)

Igehirdetés. Gyülekezeti munka. A Biblia modern használata (I. L.)

Tudomány- és világnézet. Az emberi élmény és az isteni kijelentés. (T. S.)

Asszonyainknak. A papné legfőbb feladata. (P. M.)

Irodalom: Lesz e valaha egyházi irodalmunk? (I. L.) - Könyvismertetés. Irodalmi hírek.

Előfizetések nyugtázása.

Az én kicsinyeim: Gyermektraktátus.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAJ SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik: július és aug. kivételével minden hónapban	Felőlős szerkesztő: Dr. Imre Lajos. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.	Előfizetési ára: Egész évre . . . 150 Lei. Egyes szám ára . . . 20 Lei.
--	--	---

Kiadóhivatali üzenetek.

Az egyre fokozódó nehézségek és a lap előállítás költségeinek rohamos és rendkívüli emelkedése miatt, egyelőre megmaradtunk az idei évi előfizetési díj mellett, remélve a legkisebb mértékben is egy jobb és szebb jövő reményében akár még könnyíteni annak a kapcsolatok fenntartására, mely olvasóközönstőlünk és „Az Út” között fenn áll.

Ennek ellenében azonban kérem a leendő előfizetőinket, hogy lejárt előfizetéseiket mielőbb utssák meg, s a hátralékos előfizetési díjakat sürgősen beküldeni sziveskedjenek, mert övőre — a fentebb előadottakra figyelemmel — csak azoknak küldhetjük meg folyóiratunkat, akiknek előfizetésük tényleg fenn van.

Értesítjük előfizető, valamint az iratterjesztésünkből könyveket rendelők, hogy úgy lapunk Kiadóhivatalát, mint az iratterjesztésünket *Bekess Károly* theológiánk háznagya vezette a múltban vezette jelenben is. Ennélfogva akár a Kiadóhivatalunkat, akár pedig iratterjesztésünket érdeklő ügyekben esetleges levélbeni megkeresésekkel sziveskedjenek, hivatkozva az alábbi fordulimra: (Lakása: Ref. Theologia.)

„AZ ÚT” kiadóhivatala.

Az „IFJU ERDÉLY”

a magyar középiskolai diákság lapja, annak az eszménynek a szolgálatában áll, melynek a magyar keresztény diák lelkeiben ma fűndökölnie kell.

E lap előfizetési ára egy évre: 80 Leu, félévre 40 Leu. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvárt, Ref. Theologia.

Harang és fémöntőde

SCHIEB

Sibiu, Vasut-u. 15.

Szállít templomi harangokat garantált békeötözésben, művészi kivitelben a legmesszebbmenő jóállás mellett.

Hosszuévi tapasztalatok ezen szakmában elsörendü munkát biztosítanak.

Kérjen külön ajánlatokat!

Figyeljen jól a fenti címre.

Az Ige tükrében.

Isten valósága.

— Előadás lelkeszi konferencián. —

II. Móz. 33. 18–23.

Nem az a célom, hogy körmönfont dogmatikai meghatározásokat adjak Isten lényegéről. Kálvin az Institúcióban igen meggyőzően fejtegeti, hogy az Istenre irányuló gondolatoknak nem lehet célja az Isten *lényegé*-nek megismerése és megértése, mert az örökre rejtve marad az ember előtt. Istennek nem is az a szándéka, hogy megértesse velünk azt, hogy *ki ő*, hanem hogy *akarata* előtt engedelmes hódolatra késztesse. Az Isten a mi számunkra úgy létezik, mint *Akarat*, s belőle az ismerhető meg, amit akar velünk. Az sem csak az értelmi tudomásulvétel számára, hanem az ő dicsőségének alázatos, engedelmes és háládatos szolgálatára, amelyben egyúttal a mi üdvösségünk is foglaltatik. Lemondunk tehát arról, hogy Isten lényegét és tulajdonságait fejtegyük s az ő hatalmas valóságát akarataiban és cselekedeteiben óhajtjuk szemlélni.

De ezt sem *általában*. Nem felejtjük el azt, hogy mikor Mózes arra kérte Istent: Mutasd meg nekem a te dicsőségedet, azaz engedd meg, hogy szemtől-szembe lássalak téged, Isten azt válaszolta: nincs halandó, aki élve megláthatna engem! És az őt látni sóvárgó Mózesnek fényes *nyomait* mutatta meg csupán, melyeket *maga után* hagyott tovahaladtában. Ez azt jelenti, hogy Isten valóságát a *saját* életünkben kell megtalálnunk, *visszatekintve* az azt vezérlő Isten fényes nyomaira, melyeket lelkünkön áthaladó, azt formáló és átalakító útja közben maga után hagyott.

Azért a kérdést így fogalmazom meg: hogyan lesz valósággá Isten a mi életünkben?

Hogy ez a kérdés gyümölcsöző feleletté érjen számunkra, ahhoz először életünket kell a megfelelő látószög alá állítanunk.

Kálvinista hitünk fundamentumán életünk nem a magunké, hanem mindenestől Isten tulajdona a Krisztus által, életünk nem öncélú, hanem Isten céljának eszköze s méltóságát és értékét az az engedelmesség szabja meg, amellyel Isten felismert célját egész valónk átadásával szolgáljuk.

Ísten megváltó és üdvözítő Kegyelem, akinek akarata az, hogy minket egészen a maga dicsőséges életének hiánytalan sugárzótükréivé tisztítson, de ez a mi üdvösségünk is rajtunk túlmenő cél eszköze: ezek által a megtisztított lelkek által akar Isten végleges győzelmet aratni az ő halálos, gyűlöletes ellenségén: a Sátánon, ezek, által akarja a Bűnt a világalalom bitorlott trónjáról örökre letaszítani s a maga szuverénitása alá venni azt a világot, melyet a maga dicsőségére teremtett.

Igy látva életünket, visszatekintve reá ennek a meglátásnak fényében, kibontakozik előttünk az abban *munkálkodó* Isten hatalmas valósága, a maga kiterjedő, előnyomuló, mindent uralma alá hajtó menetében. Isten valósággá létele tehát az ő munkájában teljesedik ki, melyet bennünk a maga céljaiért folytat. Ennek a nagy megvalósulásnak három fázisa van, melyek egymásutánjában Isten dolgozik *érettünk, helyettünk, általunk*.

Isten érettünk folyó munkája előbb kezdődött, mint a mi földi életünk, sőt mint az egész világ élete. A szent keresztség isteni bizonyoságtételében az foglaltatik, hogy Isten, mielőtt a világ lett volna, már ismert, szeretett és kiválasztott minket arra, hogy eszközeivé tegyen örök tervének kivitelében s ezért üdvösségünk bizonyos, ő Szentlelkével újjászül minket a bűn testéből, megigazít, megszentel és megdicsőít. Mikor mi még öntudatlanul és tehetetlenül fekszünk az eredendő bűn hálójában, ő ebben a rettentő környezetben mellénk állítja a keresztyén család oltalmazó szeretetét, a vérség kötelékében emlékeztetőt és mintát adván arról a nagy lelki szeretetközösségről, mellyé egykor az egész világot tenni fogja. Mikor szüleink imádkozni tanítanak, mikor őket magukat látjuk imádkozni, Isten építi lelkünk köré a védőfalat a bűn ostroma ellen. A karácsony gyermeki örömei akármennyire önzők és értelmetlenek, soha nem felejthető és egykor gazdag jelentéssé érő isteni ajándékok, melyek a menyből lehajló örök szeretet szimbolusmaivá fognak a kellő időben dicsőülni. Azok, akiket gyermeki szívvel szeretünk, épen mert olyan elválhatatlanokká lettek nekünk, haláluk által egy magasabb világ sejtelméit és gyermeki képzeletét oltják szívünkbe, s isteni lényekként közvetítik Isten ajándékait hozzánk és a mi együgyü, de forró imádságainkat hozzá, sokszor nagyon is kicsiny ügyeinkben. Majd az iskola és az egyház vesznek gondjaikba minket s bár a vallás csak egyik tantárgy a szemünkben és néha unalmas is, a prédikáció csak áthúz a fejünk felett; mint a költöző madár s konfirmációnk ünnepe csak az ünnepély hatásával rendíti meg szívünket, azért lelkünk érzékeny lemezén isteni fényhatások rajzolódnak ki, csak még a lemez nem élő s csupán öntudatlanul veszi föl és tartja meg őket későbbi időkre. Majd megszólal számunkra a természet ezerhangú kórusa, szaladni kezd szemünk előtt a történelem véres filmje, megnyílik a szemünk a

körülöttünk sajtó emberi élet változásaira. Elérkezünk abba a korbá, mikor a Természet a mi Istenünk és az Ember a mi Ideálunk. Ki is gondolná akkor közülünk, hogy a Nagy Természet, akinek nevében megtagadjuk Isten személyes létezését, arra való, hogy lelkünkben ki nem oltható szomjú elégedetlenségét ébresszen mindennel szemben, a mi látható és hatalmas szenvedélyt gyújtson bennünk „a végső dolgok” iránt, ki gondolná, hogy a Hős, akit a történelemben, vagy élő környezetünkben utánzásunk mintájává teszünk, arra való, hogy kiábrándítson minket mindenből, ami csak emberi és útnak indítson afelé, aki emberi és isteni: Jézus Krisztushoz. A Természet és az Ember az értünk munkáló Isten eszközei. Eszközök, melyek mögött még el van rejtve az Úr maga. De akiket ő kiválasztott a maga szolgálatára, azok gyermek és ifjúkoruk ez első szakaszának végén odajútnak, hogy a természetben az a vonzó és ingerlő, ami jelenségei mögött rejlik, a világ életető Lelke s az emberek között a legnagyobb hős a názáreti Jézus. Aki lelket keres a természetben, és aki az igazi emberi nagyságot Jézusban csodálja meg, noha a természet lelke előtte még csak egy titokzatos erő és Jézus még csak a legcsodálatosabb ember, mégis meg van érelve az isteni szolgálat iskolájára. Maga Isten még nem öntudatos valóság neki, alakatlan és megfoghatatlan sejtelem csupán, kinek mondhatatlan jelenléte talán csak egy álom közben szorítja el szívét, de egy döntő érzés már átvette benne a vezérszólamot: annak érzése, hogy a világon a legszebb és legnagyobb az a lelkület, amely szeretni és segíteni akar. Így és ezért dolgozott Isten *érettünk*. Isten valóráválásának második szakasza a *teológián* kezdődik. Fájdalmas és válságos út ez, a melyen össze kell törnie sok dőre illúzióknak, gyermeki hitnek és éretlen ambíciónak. A teológiának kettős hivatása van az Isten szolgáinak kiképzésében: *öntudatos*sá tenni a hitet és szolgálatra *késszé* tenni a szeretetet. De maga a hit és a szeretet később lesznek tényleges erőkké, mint felszerelésük és eszközeik teológiai fegyverzete. Az, amit a teologia által Isten ad nekünk, a világnézeti keret, az értelmi foglatatok és az életéshzmény csak *edények*, melyek magukban üresek. Mi ezekkel a drága vedrekkal indulunk el *papi szolgálatunk* munkájába. De a tartalom, amellyel a lelket itatjuk, még nem a mienk, más bizonyágtevők lelkéből ömlik át a mi vedreinken. Mi előbb hirdetünk ígét, előbb írunk könyveket, mintsem hogy képesek lennénk magunkat adni. Lehet, hogy gondolataink önállósulnak, hogy Isten világának titkai számára egyre jobb kifejezéseket találunk, beszédeink és írásaink talán kifogástalanul közlik az igazságot és mi magunk még mindig nem éljük azt. Gyermekeket vezetünk Krisztushoz, még kételkedő szívvel, betegeket vigasztalunk még legfőbb vigaszát meg nem talált lélekkel. De nem mintha hazudnánk és nem őszintén cselekednénk. Teljes elszánással tehetjük ezt, a

hinni akarásnak olyan mértékével, a mely értelmünk minden kételyét el is némitja. Mi hiszünk, egész elménkből. Csak az élet forrósága hiányzik még abból amit mondunk és teszünk. Isten számunkra *szolgálatunk tárgya lett*, tárgyi valóság, de Maga még mindig nem a *miénk*. Ez a szolgálat teljes értékű lehet mindenki másnak számára, csak épen a magunk számára nem. Másnak igen, mert e szolgálatokban *Isten dolgozik helyettünk*. Szolgálatunk tényleges hatása és ereje Isten munkájából származik, aki felhasználja azt mások javára. De mégsem mi tesszük azt, hanem ő, helyettünk. Mi még fátyollal arcunkon, lepellel szívünkön, különös öntudatlansággal *tudjuk*, hogy mit kell szólnunk, tennünk, hogy az *másoknak* javára legyen, de nem mi szóljuk és tesszük azt mégsem. Ez az Istennek *helyettünk* folyó munkája mások számára. Krisztus lép rajtunk keresztül a gyülekezetbe, de valahogy *helyettünk* lép bele, minden jót, ami szolgálatunkból származik, ő vitt végbe és nem mi. A szívünk még nem volt ott a dologban, csak az elménk, a gondolkozásunk lettek szolgáivá az Úrnak. Krisztus Úrrá lett *képességeink* felett, csak még szívünk nem az övé. Esetleg mások neki adják szívüket a mi munkánk folytán, *hamarabb, mint mi magunk*. Miért van ez így? Azért, mert e munkák Isten munkái, melyek által míg másokat magáévá tesz, bennem elkészíti az édenyt valósága, élő reálitása, engem kereső szeretete nárdusolájának. Így és ezért dolgozik Isten *helyettünk*.

És végre, miután sok mást az ő tulajdonává tettem, felébred a szívem: hogyan lehetek én az övé?

Ez a kérdés akkor ébred fel bennem, mikor nem másoknak mutatok rá a Keresztre, hanem én magam nézek reá és merülök el benne. Ekkor szólal meg a szívemben Isten az én számomra s ő mutat a Keresztre: ez az Isten! Ez az a szeretet, aki elvette a te bűneidet. Egyszerű, boldog és teljes megoldás nyílallik ekkor szívünkbe: ez a te Istened. Tudom már, hogy mit kell tennem: gyermeki szelidséggel, engedelmességgel és bizalommal kell szívemhez ölelnem a drága igazságot, hogy Isten az a Szeretet, aki a Keresztről uralkodik a világ felett, és felettem. Elhagyni *magamra nézve* az értelem és képzelet minden formáját, aggodalmakat, bölcsességet, erőfeszítést s édes átengedéssel, mint gyermek, befogadni ezt: ez az Isten. Ez a világ teremtője, kormányzója, gondviselője, megváltója, üdvözítője. Ami nekem Istenből kell, nélkülözhetetlen és elégséges: benne van Krisztusban teljesen. Ő az Isten élete és az én életem. Isten a Krisztusban, Krisztus az Igében, az Ige a Szentírásban, az én életem a Szentírás világosságában: ime megnyílt az én számomra az Isten életének valósága. Végre elértem, hogyha sokszor oly álomszerűen finom is, hogy megrajzolni nem tudom, de biztosan érzem Isten jelenlétét a lelkemben. És valóságának *bizonyítékai* ragyognak fel az éle-

temben. Először az, hogy most látom és gyűlölöm a bűneimet. Most már öntudatosan tudom, hogy mennyi bűn áll az ő útjában az én szívemben. De boldog remegéssel érzem, hogy a fordulat megtörtént bennem és én gyűlölöm a bűneimet s a magam és enyéim életét immár egészen másként értékelem: isteni hivatásuk szempontjából, reménységgel és munkára készen. Másodszor az, hogy immár rendületlen bizonyossággal érzem és vallom, hogy bár a bűn még körülvesz, de a világnak semmi rettentése vagy csábítása rá nem vehetne már arra, hogy Isten nélkül tudjak, vagy próbáljak élni, hogy az én Uram Krisztusomtól, őseim szent hitétől és a szenvedő Anyaszentegyházától elszakadjak. Isten valósága már annyira áthatott, hogy Krisztus és a Szentlélek ajándékai többé és drágábbá lettek számomra önmagamnál és nélküle való vesztett életemnél. Harmadszor az, hogy a háládatosság nagy tudományában meg tudom tenni az első lépéseket. Negyedszer az, hogy eddig zilált érzelmeim egy központba futnak és ott pihennek el. Vannak értelmi nehézségeim, vannak erkölcsi csüggedéseim az istentelen világ forogtatásának tölcserében, vannak családi gondjaim anyagiakban és erkölcsiekben, vannak órák, amikor megrohannak kísértések és mardosó büntudatok, a Sátán él és viaskodik ellenem ezer alakban: de akár az értelmi, akár az erkölcsi lényem szenved és ingadozik, a szívem, mint a mágnesű a polus felé, a Kereszt felé huzódik. Boldog csoda te, Jézus Krisztus a Kereszten, minden nehézségek között te egyetlen diadalmas valóság, dacára mindannak, ami gyötör, te mennyei, édes, győzedelmes bizonyágtétel vagy nekem a világ és élet isteni titkáról, ítéletéről, jövődjéről, minden kérdés végéről, örökéletéről, viszontlátásról, az Igazságról, amely felől bizonyágot tenni hozzám is eljöttél. Csak miután Urammá lett a Krisztus, értem meg, hogy azelőtt is igaz volt, amit Róla hirdettem, igaz, de másoknak. Most pedig, hogy Isten elkészítette szívemet magának és a kész edénybe beleöntötte a hívő élet nárdusolajában a maga valóságát, most valósága abban igazolódik, hogy egyszerre igazán megértem, amit eddig csináltam és látom, hogy Ő csinálta azokat helyettem, most az ami csak másoknak hirdetett igazság volt, szívembe ömlött s az izzani és világítani kezdett tőle s az én igazságommá lett. És így az, aki előbb dolgozott értem, azután helyettem, most már dolgozik általam és a mikor én magamat teljes szívemből Isten munkatársának tudom és érzem, az ő valóságáról többé nem szükséges másoknak beszélni előttem. Valósága az én életem valóságával egyé lett.

M. S.

Igehirdetés. Gyülekezeti munka.

A Biblia modern használata.

(H. E. Fosdick: The modern use of the Bible. London. Student Christian Movement. 1924. 292 oldal).

Kétségtelen, hogy a modern munka az evangélium terjesztéséért, akár az egyházban, akár azon kívül folyik is az, sorsában és módszerében nagyon függ attól a felfogástól, amit úgy az evangélium terjesztői, mint azok, akik közt ez a munka folyik, magáról a Bibliáról táplálnak. Míg a mult századok keresztyénsége és ker. munkája missziói karakterében a Bibliára támaszkodott, addig az utóbbi évtizedekben függetleníteni akarta magát attól. Úgy az orthodoxyának, mint a pietizmusnak az igehirdetése és pásztori munkája szigoruan állt a Biblia tekintélye mellett és támaszkodott arra, hogy igehirdetésben és ker. munkában a Biblia nélkül nem lehet megindúlni. Ezek számára a Biblia jelentett is valamit. A liberális theologia de különösen a racionalismus ezt a gondolatot teljesen elhanyagolta. A Biblia kezdte elveszteni helyét úgy a munkában, mint ennek következtében az emberek életében is. Az az irány, mely magyarázni és e magyarázat által leegyszerűsíteni akarta a ker. élet tényeit, lassanként elerőtlenítette azokat és jelentéktelenné tette őket. A munkában is mind kevesebb és kevesebb helyet foglalt el a Biblia. Anélkül, hogy le akarnánk becsülni azt a munkát, melyet a kritika a Biblia megértése és vizsgálata érdekében végzett, melynek tényleg sokat köszönhet a *theologus*, kétségtelenül bűnös ez az irány abban, hogy a *hivőnek* egyáltalában nem tudott mást nyújtani, mint vallástörténeti és kritikai megállapítások seregét, melyek lehet, hogy elméleti és történeti szempontból tisztázták a Biblia számos kérdését, de annak életteljességét, közvetlen és építő erejét lecsökkentették. A vallástörténeti és kritikai uton rekonstruált Bibliát már a liberális theologia pásztorai vonakodtak az emberek kezébe adni, mert ezt „megérteni” ugysem lehet, ha valaki nem ismeri azokat a tudományos apparátusokat és eredményeket, melyek annak külső viszonyait megmagyarázzák. Így történt, hogy a Biblia egy idő mulva teljesen idegen lett számunkra és használatlan a munkában. Ha ehez hozzávesszük a radikálizmus hatását is, mely a modern élet és a Biblia közti ellentétet tudatosan kiélezte, akkor egészen világosan látható, hogy a protestáns keresztyénség mit mulasztott itt el. Mikor hivatása és képessége lett volna, hogy a Bibliát összekösse a modern ember vallásos életének kérdéseivel, még mélyítette a szakadékot, ami a kettő között volt.

Látszik ebből, hogy annak a tájékozatlanságnak, mely a Bibliával szemben a modern ember lelkében fennáll s annak,

hogy a mai embert egy egész világ választja el a Bibliától, nemcsak a tudományok haladása, nemcsak a modern kor kritikai szelleme az oka, hanem oka elsősorban maga a keresztény egyház, mely maga is elvesztette érzékét a Biblia iránt, s mely a hűtlenség bűnébe esett, mikor ezt a könyvet teljesen kiszolgáltatta az elavulás veszedelmének.

Tény pedig az, hogy keresztényen munka sehol sem folyt még, amely ne a Bibliára, mint eszközre támaszkodott volna, és ahol enélkül megpróbálták, ott mindenütt csődöt mondott. Ez természetes is, mert a vallásos tapasztalatok azon közvetlenségét és erejét nem képes sehol sem megtalálni, ami ott van. A Biblia nélküli misszió egy másodkézből kapott eszközzel dolgozik, s természeténél fogva kicsorbult és gyöngeszközzel. Mert a bibliai kritika számára lehet elsőrendű fontosságú egy-egy olyan kérdés, hogy a Biblia egyik vagy másik része milyen vallástörténeti vagy kortörténeti háttérrel rendelkezik, vagy még inkább, hogy a szövegben esett változások az idők folyamán milyen világnézet szülőttei gyanánt tekintendők, de annak a számára, aki épülni akar a Bibliából, ezek mind másodrendű kérdések. Lehet az is, hogy ezek a megállapítások megvilágítják a Biblia olyan helyeit, melyek eddig homályban voltak, de kérdés, miért nem lenne használható a Biblia ezen megvilágítás nélkül is. Ha ismerem azt a kort, azt a világnézetet, melyből a János evangéliuma fakadt, vagy ismerem annak a vitának anyagát teljesen, mely a feltámadás módjai kérdésében előállott, és amelynek tisztázására Pál a Thessalonikai I. levélben kitér, ezek igen hasznosan járulhatnak hozzá ahhoz, hogy értelmileg megértsem a Pál és ellenfelei nyilatkozatait, vagy hogy a jánosi világnézetet mint világnézetet tisztábban lássam, de ez *értelmi* megértés mellett csak nagyon keveset ad arra, hogy a Biblia *lelkiéletemre való hatását* növelje. Bár soha nem mondhatjuk haszontalannak azt a munkát, ami a Biblia korának és viszonyainak megértéséhez óriási mértékben segített hozzá, de nem csodálkozhatunk, hogy kitermelt egy egész sereg felesleges dolgot is, és megfelelt olyan kérdésekre is, melyek nagyon tizedrangú kérdések a keresztény életre nézve.

Mert egészen világos, hogy azoknak legnagyobb része, amiket a Biblia kritikai vizsgálata olyan zseniális elméletekkel oldott meg, csak másodrendű fontosságú a Biblia *használatának* kérdésében, és egy szorgalmas bibliaolvasó maga is rá fog jönni, hogy a János evangéliumában hogyan polarizálódnak a világosság-sötétség, igazság-hazugság, élet-halál, stb. ellentétei, s hogy a vitázó levelekben milyen ellentétes elméletekkel vitalkozik ez, vagy amaz a szentíró. Mindezek azonban sajnos lassanként egészen a kath. álláspontra vittek bennünket, hogy t. i. nem adható a Biblia a kezébe senkinek sem magyarázat nélkül, amivel szépen rácăfoltunk a magunk sokat hánytor-

gatott „liberálizmusára“ s egyuttal bizonyosságot szolgáltatunk afelől, hogy nekünk van okunk félni a szabad vizsgálódás elvétől, mikor azzal óvtuk a Bibliát a néptől, hogy annak használata szektáskodásra vezet.

Ennek a kérdésnek, hogy a keresztyén ember és egyház hogyan áll a Bibliával szemben, az elvi oldalát tárgyalja Fosdick ezen híres könyve, mely egyuttal az ő hitvallását is tartalmazza. Mindenki előtt ismeretes, hogy ez a könyv volt közvetlen oka annak a nagy harcnak, melyet ellene az amerikai presbiteriánus egyházban indítottak, s melynek következtében a newyorki presbiteriánus egyházban betöltött lelkészi állását is elvesztette. Fosdickről tudjuk, hogy az Evang. Ker. Diákszövetség egyik legnagyobb barátja, s ennek kiadásában jelent meg sok műve, közülük magyarra is lefordítva A Mester jelmeze, Az imádság értelme, A hit értelme és A szolgálat értelme címűek, mindenik nagyon mély hitről tesz bizonyosságot. Evvel a vitával most egy érdekes jelenségnek is lettünk tanúi, és ez az, hogy a Diákszövetség, melyet ortodoxiája és pietisztikus hajlamai miatt támadott az akkori theologiai liberálizmus, ma nemcsak Amerikában van liberálizmusa miatt támadásoknak kitéve, de nálunk is egyre növekszik a különbség a két felfogás között. Ennek magyarázata kétségtelenül abban van, hogy egyrészt a Diákszövetség különösen a háboru óta változásokon ment át, mely változás a liberális felfogás felé kezdte eltölni, más oldalról nálunk ez a felfogás lassanként már meghaladottá kezd válni; a Diákszövetség áthajlásának oka különösen annak újabb felkarolt nagy szociális muakásságában keresendő, mely a mélység és bensőség erőit ebben a mozgalomban nagy próbára teszi.

Fosdick ebben a könyvében, melyet nem annyira a világnézet oldaláról, mint a gyakorlati munka szempontjából akarunk ismertetni, hét fejezetben veszi elő a Biblia modern használatával összefüggő problémákat.

„Uj közeledés a Bibliához.“

Az első fejezetben azt fejtegeti, hogy a Biblia tudományos kutatása két főeredményt hozott számunkra. Az egyik az, hogy a Biblia könyveit kronologikus sorrendbe vagyunk képesek állítani. Ennek nemcsak elméletileg van nagy jelentősége de gyakorlatilag is abban, hogy a Biblia nagy vallásos gondolatait fejlődésük rendjében tudjuk látni és megérteni.

Ez magával hozza azt, hogy a Bibliához való közeledésünk újabb módjait találjuk meg. A régiek igaz, enélkül is tudták használni a Bibliát, mint ahogy táplálkoztak a föld gyümölcseiből, mielőtt a növények életét tanulmányozták volna, de a tény az, hogy reánk van jelenleg kényszerítve, hogy a Bibliáról nem gondolkozhatunk többé úgy, mint elődeink. Kénytelenek vagyunk meglátni azt, hogy abban a különböző koroknak más erkölcsi, vallásos, társadalmi fogalma van, sok-

szor nagyon különböző attól, amit mi vallunk. Négy útja van a Biblia ismeretének: ismerni annak szép helyeit, ismerni egyes könyveit, ismerni jellemeit, és végül ismerni és végigkísérni az egész Biblián az alvető gondolatok fejlődését. Ez az utóbbi az igazi ismerés, ez az új közeledés a Bibliához. Ez megment bennünket attól, hogy a Bibliát saját magával próbálják harmonizálni, ami lehetetlen; hogy alacsony fokon álló nyilatkozatokat kénytelenek legyünk elfogadni magasabbaknak; és végül, ez a közeledés visszaadja nekünk a Bibliát, mint egészet. Ez a kijelentés gondolatát nem rontja le és avval nem ellentétes, mert ugyanezt mondja a Zsidó levél is: „Isten, miután szólott sokféleképen az atyáknak, az utolsó időben szólott nekünk az Ő Fia által.“

„A régi könyv az új világban“

most a modern ember előtt érthetetlenül, idegenül áll. Lehet, hogy tiszteli a Bibliát, lehet, hogy mély vonzalmat érez Krisztus személye iránt, de nem képes olvasni és megérteni azt. Épen az a törekvése a modern tudománynak, mely belehatolt a Biblia eredeti világába, és feltárta azt, zárta el a feltárt világot a modern ember előtt, nehézzé tette annak megértését, mert tudatába hozta azt a különbséget, mely közte és a Biblia közt van. A tudomány megnyitotta előttünk a régi világ kapuit. „Egy új világban élünk, növekvő világossággal látjuk a régi világ egykori életének jelenségeit, és érezzük, hogy e két világ közt kibékíthetetlen különbség van, — ez az a nehézség, melyet a modern emberek tömege érez a Bibliával szemben.“ A Biblia világnézete, tudománya, nem a mi világnézetünk és tudományunk. Mit feleljünk egy művelt laikus ember erre vonatkozó észrevételére?

A felelet nem nehéz. Az emberiség történetének vannak állandó elemei, és ezek az *emberi szellem változatlan tapasztalatai*. Különböztetni kell tehát a változhatatlan tapasztalatok és azok időleges kifejezései közt. Megszédülve a modern világ ujságaitól, hajlandók vagyunk elfelejteni, hogy a tapasztalat egy világban élünk, mely egyáltalában nem új, hanem olyan régi, mint maga az emberiség: a bűn és következményei, az igazság utáni éhség és szomjúság, szeretet, gyűlölet és irigység, megtört szívek, bánat és tragédia, öröm, reménység és Istenhez való vágyakozás. Lehet valaki keresztyén igehirdető, teljesen világosan látva a különbséget az ő és az új világ közt, és mégis, mikor Jézusra néz és az ő tanításának központjára, az ő Lelkének minőségére, csak azt mondhatja George Mathesonnal: „Embernek Fia, valahányszor kétség fog el az életben, Reád tekintek . . . Te soha sem leszel elavult számomra. A múlt század elvénült, a múlt év már túlhaladott, a múlt évszak megszokott számomra, de Te soha sem leszel ilyen. Te együtt haladsz minden évszázaddal, nem, előttük mégy

mint vezércsillag. Sohasem érlek útól, akármilyen modern korban éljek is."

Sokan hirdetik így az Igét, nem is gondolva a lelkekben élő nehézségekre, félve szembeállni ezekkel a kérdésekkel és inkább tettetve, mintha nem is tudnának róluk. De ezek a kérdések megvannak és ezekkel számolni kell.

Az ősi megoldás.

Ezt természetesen nemcsak most érzik az emberek, hanem érezték a régi bibliamagyarázók is, és ennek megoldására szolgált az ősi megoldás, mely az Írás ilyen az akkori világnézettel ellenkező részeit *allegoriáknak* fogta fel. Ez a módszer használatos volt a régi zsidó rabbiktól kezdve a középkori egyházban is, a protestáns egyházban Kálvin volt az, aki az allegorikus magyarázati módot a Sátán eszközének nevezte és elvetette. Az allegorizálás módszere a történelem folyamán teljesen hiábavalónak bizonyult és ránk nézve használhatatlan. Egyet tehetünk tehát csak, keresnünk kell egy új megoldást s ezt annyival inkább tehetjük és kötelességünk tenni, mert maga a Mester sem használta ezt a módszert soha, hanem az Írás maradandó elemeit megkülönböztette és kiemelte az időiekkel és változókkal szemben. A feladat tehát ez: megkeresni, melyek az Írásban azok a változhatatlan elemek, melyek annak lényegét a kijelentést teszik.

Változatlan tapasztalatok és változó kategóriák.

Azok a különbségek, melyek az Írás változatlan tapasztalatai és a változó kategóriái között fennállanak, előttünk világosak annyira, hogy az igehirdető nem is tartja azokat szükségesnek megemlíteni a legtöbb esetben. Bizonyára volt egy idő, mikor egy gondolkozó fiatal igehirdető arról a textusról beszélve, hogy „ne szeressétek a világot sem azokat, amik a világban vannak” rámutatott, hogy a világ változandóságának egyik bizonyítéka az, hogy nem áll egy helyben: forog. De ma már nem tesszük ezt, nem, mintha nem tudnánk, hanem, mert nem tartjuk szükségesnek, annyira ismeri mindenki. S ez által ezek az ellentétek nem is zavarnak bennünket.

Az első világos illusztrációja annak a ténynek, hogy az Írásban a változó az örökkévalótól elválasztható, az örök élet és feltámadás gondolata. Én hiszek abban, hogy a személyiség túléli a halált, de nem hiszek a testi feltámadásban. A Biblia erre többféle feleletet ad különböző korok szerint. Az a kérdés, kötve vagyunk-e az örök életben való hitünkben a régi kifejezések kategóriáihöz. Most két párt van az egyházban: az egyik azt mondja, hogy a keresztyénség lényege a gondolkodás azon kategóriáiban van, melyek a Bibliában találhatóak, a másik azt, hogy ez a lényeg azokban a tapasztalatokban, melyek a kategóriák tartalmát teszik. Így a feltámadás kérdésében is. De itt is, ez a két dolog elválasztható. Mindketten hisznek az örök

életben. Magam nem gondolom, hogy elképzelhető lenne egy testetlen létezés, s nem értem, miként lenne magyarázható a személyiség fennmaradása, ha nem fogadunk el egy olyanféle gondolatot, mint a Pálé II. Kor. 5:4-ben. Sok évig hirdettük az örök élet ker. reménységét bizonyossággal és örömmel. Vigasztaltuk vele a szomorkodókat, intettük a bűnöst, felöveztük az erőt, segítettük az ifjút harcaiban, és az öregnek napjait boldoggá tettük vele. Ezt hisszük teljes bizonyossággal; láttuk ennek a tapasztalatnak erejét. De nem hisszük némelyikét azoknak a kategóriáknak, melyeken ez a hit a történetben megjelent, mint nem hisszük többé, hogy a föld tányéralaku.

Ugyanez az eset egy másikkal. Hiszek az igazság diadalában e földön, Isten országa eljövételében, melyben Krisztus uralkodni fog a világon, de nem hiszek a Jézus testi visszajövetelében. Atyáink nem tudták elválasztani ezt a kettőt. Itt az egyház előtt ismét az a kérdés áll: vajjon a mi hitünket, hogy Isten uralkodik a világon, csakis ebben a régi kategóriában képzelhetjük-e el? A János evangéliuma ezt a régi zsidó kategóriát már átdolgozta hellenista hívők gondolkozási formái szerint. Vajjon a mai keresztyénnek vissza kell-e menni a zsidó felfogáshoz, hogy igazán keresztyén lehessen? Sokan közülünk évek óta hirdettük Isten diadalát a világon. Nem engedtünk annak a felületes modernizmusnak, mely azt hiszi, hogy az ember, megbirkozhat az emberi jellem és társadalom átalakítása feladatával és megnyerheti a harcot egy materialistikus világ holt súlyával szemben. Reménységünkét Istenbe vetettük... és azt hittük, hogy ez a magatartás és ez az igehirdetés keresztyén.

Egy másik illusztrációja ennek a gondolatnak a démonokban való hit, amelyek az élet számtalan bajainak forrásai és magyarázatai. Az ősi demonológiában is egy örök tapasztalat változó kategóriáját látjuk. Feladjuk ezt a régi kategóriát, de megmarad a tapasztalat, hogy a Sátán és seregei még mindig támadják az embert és a bűn még hódít. Semmi, amit valaha ördögök alatt értettek, el nem mult még. Személyes kísértések, a bűn számtalan eszköze, betegségek, különösen lelki bajok, s a szenvedés és halál örök titokzatosságai, még mindig megvannak. És az evangéliumot, amire az embereknek szükségük van, az Újszövetségben találtuk meg.

Végül ez az eset az angyalokban való hittel. A magam részéről inkább hiszek az angyalokban, hogy így a lélek világa közel legyen hozzám, mint legyek olyan modern ember, aki egy testi világ dolgai közt él és soha életében nem érzett a lelke valamit, ami „angyalszárnyak suhanására” emlékeztet. Ezen a téren is valami olyan történt, ami jellemző a mi modern szellemi veszteségeinkre. Atyáink a valódi tapasztalatok élő vizét régmódi vedrekbe gyűjtötték. Aztán gyermekeik, látva, milyen régmódiak a vedrek, eldobták őket a vízzel együtt.

Csoda és törvény.

Egyik legnagyobb ellentét azonban a régi és az új mód között a csodák kérdésében van. A csoda fogalma, mondja Fosdick, — többféle változáson ment át a történelem folyamán. A legelső, az animisztikus világszemlélet alapján minden olyan cselekedet, mely nyilván nem embertől származott. Ez a felfogás nem ismer természeti törvényt, mint hogy a Bibliában sem ismerős ez a kifejezés, tehát szó sem lehet felfüggesztett term. törvényekről. Egy másik felfogás szerint olyan szokatlan eseményeket jelent, melyek meglepőek és váratlanok. A természeti törvényekkel szembenálló csodák lehetetlenségének gondolata Augustinusnál jön elő először, aki kifejezi, hogy nem lehet semmi szemben a term. törvényeivel, hiszen Isten a teremtés Ura, s az Ő akarata a törvény. A harmadik felfogás a csodát a term. kozmikus rendjébe való belenyulásának nézi, és ez a középkor felfogása, míg a mai felfogás szerint a csoda a term. törvényeinek felfüggesztése Isten által. Ezekkel szemben a modern ember nehézségei a következők: először is a csoda előtte a priori valószínűtlen, mert magát egy teljesen törvényeknek alávetett világban érzi; aztán történetileg megbizhatatlan, mert látja, hogy a legközelebbi személyes bizonyságokban a legkevesebb csoda fordul elő; a csoda ránézve nem kívánatos, mert a csoda sporadikus, a törvényszerűség azonban általános, a csoda aristokratikus, segít némelyeken, a törvény demokratikus, mindenkin segít. A csoda gondolatában rejlő jelentés tartalma Isten gondviselése és állandó jelenléte, s a kérdés itt nem az: igaz-e vagy nem ez, vagy az a csodás esemény, hanem, hogyan lehet a mai ember lelkébe visszahozni ezt az Isten állandó jelenlétébe vetett hitet. Ennek pedig három gondolaton kell felépülni: először, hogy a „törvény” nem meríti ki a realitás fogalmát, kifejezheti az életet, de nem magyarázza meg; másodsor, hogy a törvény nem a személyiség elzárására, hanem felszabadítására való, s mikor Istenre gondolunk, amit törvénynek nevezünk lehet az Ő tevékenységének megállapítása, de nem határolása; végül, hogy a lét nem valami zárt rendszer, amibe semmi új ne jöhetne, tehát egy élő cosmos, egy végtelen teremtés az, amiben élünk. Így a csoda Istennek a maga törvényekben munkálkodó erői használata, mely által akaratát előttünk meglepő módokon munkálja érettünk és a világért. Így csodák történnek mindennap, s ha nem hinnék bennük és nem tapasztaltam volna, nem lehetnék keresztyén.

Vannak a Biblia elbeszélései közt olyanok, melyeket nem tudok hinni, mint a Józsué tette, mellyel megállította a napot, mely lehet költészet, vagy népmonda; mások meglepnek, mint a csodás halászat, vagy a Krisztus feltámadása utáni történetek közül a testi életre vonatkozók, noha hiszem, hogy Ő nem halott, feltámadott s hogy nekünk élő Krisztusunk van. Végül

vannak csodák, melyeket nem tehetem, hogy ne higgyek, mert valahányszor egy olyan tapasztalat van leírva az írásban, mely előttünk is nyitva van; vagy lehet, ha Isten hatalmát befogadjuk, az ilyen elbeszélés föltétlenül hihető. Egyet tanácsolhatok tehát minden igehirdetőnek: cselekedjétek, hogy az emberek higgyenek csodákban, de úgy, hogy vezessétek rá őket, hogy megtapasztalják Isten hatalmát a maguk életében.

„Az új álláspont veszélyei.”

Azt, hogy a Biblia kifejezésformái mögött az örökkévaló tapasztalatokat kell keresni, elsősorban a liberálisoknak kell megérteni, mert ők hibásak abban, hogy e kategóriákkal együtt a tapasztalatok is elvesztek. A liberális felfogás három nagy bűnben leledzik, melyet elkövet naponta a Bibliával szemben: és ez a három: tiszteletlenség, sentimentalizmus és etikai hűtlenség Krisztus iránt. Az elsőre világos, hogy az analízis sok esetben megölte a Bibliához való lelki közeledést. Mikor valakinek az imádsághoz való viszonya kimerül és megáll az analízisnél, akkor elvesztett abból mindent, ami imádságnak nevezhető. Mi haszna van az analízisnek, lelki megértés nélkül? A Biblia ismerete azt jelenti, hogy annak nyitott ajtajain a tapasztalatok világába bejussak, mert a Biblia élő, személyes Istennel való kapcsolat könyve, mely kapcsolat a mai keresztyének nagy tömegében nem áll fenn. A másik nehézség és veszély abból származott, hogy a liberális felfogás nincs tisztában saját magával sem. Könnyebb eltalálni, mit nem vall, mint hogy mit vall. A tapasztalatok kihaltak belőle s igehirdetése egy világnézeti rendszer bizonytalan körvonalait mutatja. Vagy, egy jobb esetben, vannak bizonyos tapasztalatai, de nem képes azokat kifejezni; így a nem formulázott tapasztalatok sentimentalizmusba mehetnek. Végül a harmadik nagy bűn, hogy a keresztyénség etikai követelményei elől elzárkózik. A Biblia alap gondolata, hogy a Jézus élete megvalósuljon a világban. Ez a keresztyénség letagadhatatlan követelése. De jelenleg úgy áll a helyzet, hogy a ker. egyház jobban borzadtól, hogy akárki kételkedjék a keresztyén tanban, mint hogy a ker. életet megvalósítva lássa. Ez egyformán látszik a szociális, gazdasági és nemzetközi életben. Most megmarad ez a három veszélye a liberálizmusnak: tiszteletlenség, sentimentalitás és etikai hűtlenség Jézus iránt és ezek között legnagyobb a Jézus iránti hűtlenség.

„Jézus, a Messiás” és „Jézus az Isten fia”

fejezetekben azt fejti ki, hogy a Krisztus személye a Biblia modern használata kérdésének a szíve. A Messiás régi megjelölése Jézusnak, ezt megint úgy használhatjuk, hogy felkeressük benne a tapasztalatokat. Ezt az igehirdető úgy tudja megtenni, ha saját magának tapasztalatai vannak Jézusról. Jézus személyében a

következőket találja: Jézus adta a világnak a legjelentősebb Istenfogalmat, mérhetetlenül megnövelte az ember értékelését méltósága és lehetőségei iránt, visszaállította hitét az erkölcsi megújulásban, a legmagasab etikai ideált adta a világnak, a helyettes elégtétel legmegkapóbb és leghathatósabb példáját mutatta, benne érezte meg az ember Isten valóságát. Ezért Krisztusnak nevezem valóban és ha látok egy zsidókeresztényt leborulni Előtte, mint Messiás előtt, leborulok én is, nem mert ugyanazzal a szóval nevezem, hanem, mert osztozom a Mester iránti tiszteletben és odaadásban. A Jézus személyisége, benne az igazi élet egyetlen lehetőségével, ez az, ami a Bibliá marandó értékét teszi.

A Krisztus istenségéhez is az Ő kétségtelen embervoltán át lehet közeledni, mert a Krisztus istensége elsősorban nem tan, hanem tapasztalat, Isten abszolút immánenciájának tapasztalata az Ő személyiségében. Ez az, amit az Ujszövetség felmutat Róla. Az emberiség legjobb reménysége abban van, hogy Benne az élő Isten található s általa Isten élete közelíthető meg.

Magából ebből az ismertetésből is látható két dolog. Az egyik az, hogy az az álláspont, melyet Fosdick képvisel, de különösen, azok a problémák, melyeket a Biblia és a modern gondolkodás közötti különbségben talál, *a mi szemünkben* nem problémák többé. A harc, melyet az amerikai protestantizmus folytat, a mi theologiai világunkban már el van döntve, el volt már évtizeddel ezelőtt. Itt azonban két megfigyelésre érdemes dolog tűnik fel. Először az, hogy a *liberalizmus*, melyről Fosdick ír s melyet bizonyos korrekciókkal a maga álláspontjának is tart, minden elmaradottsága dacára egy a mienktől különböző *életteljesebb* liberalizmus. Hol maradnak a mi liberálisaink sivár racionalista nyilatkozatai attól az erőteljes és mélységes hitvallástól, aminők közül néhányat idéztünk is, de aminőkkel tele van ez a könyv. Látszik, hogy aki írta, nem a mi silány és száraz liberálizmusunkból indult ki, hanem megvan benne az, ami emeből hiányzott, az *élő hit ereje*. És ez mutat rá arra, hogy a Fosdick álláspontjában lehet meghaladott dolog a mi számunkra, de *személyes és élő hitében* a mi számunkra is új és intő példa arról, hogy theol. világnézetek harcában annak van a végén igaza, akinek a hite nagyobb s hogy nem világnézeti *irányok* fognak dönteni a kereszténység nagy harcában, hanem a mélyebb és erősebb hit. A nálunk rég megoldott kérdéseket fejtegető Fosdick és ellenfelei, a túlhaladott fundamentalisták *egy dologban megegyeznek* és ebben mindketten *tulhaladtak bennünket*, hogy lehetetlennek tartják az evangélium hirdetését személyes hit nélkül s hogy az egyházak legfőbb feladatául nem külső intézmények építését, ak-ták gyártását, hanem az élő hit felébresztését vallják. Így csak bizonyos értelemben van jogunk azt mondani, hogy azt a har-

cot mí már megharcoltuk, mert lehet, hogy megtettük világnézetű tēren, de mérhetetlenül elmaradtunk, ha azt nézzük, hogy ennek a harcnak mennyiben volt ereje újáteremteni egyházunk és keresztyénségünk életét. Az a három bűn, melyet ő a liberális theológiának tulajdonít, nálunk fokozott mértékben megtalálható. A *tiszteletlenség* bűnébe a ker. élet nagy igazságaival szemben naponként beleesünk, mikor azokat katedrákról és iskolákban egyszerűsítjük le, a *szenzimentalizmus* veszedelme napról-napra jobban fenyeget, mikor azt az erőt, melyet a kálvinista keresztyénség képvisel, nem érvényesítjük eléggé, nem is kell szólnunk a harmadik bűnről, hiszen ez nyilvánvaló; csak az ment valamennyire, hogy ebben a többi ker. egyházak épügy osztoznak velünk.

A másik, ami a Fosdick liberalizmusát a mi jelenlegi álláspontunk felé emeli gyakorlatilag az, hogy ebből az álláspontból egy komoly és tevékeny *munka indul ki*, annak a hitnek az alapján, amiről beszéltünk. Ennek a munkának bizonyítéka mindaz, amit évek óta tett Fosdick a Diákszövetségért és abban. A mi álláspontunkból sajnos ilyen munkák nem indulnak ki, ha indulnának akkor is nélkülöznék a közös meggyőződést és támogatást, hanem a magánvállalkozások kereteibe szorulnak le.

Végül, ami magát az egész problémát illeti, ebben is nagy tanulságokat foglal magában számunkra ez a könyv *Mint előbb megjegyeztük, a keresztyén munka kétségtelen összfüggésben van mindig a Biblia használatával.* Nem fogunk tehát addig ebben a munkában semmire sem menni, *mig be nem állítjuk a Bibliát jogaiba* és nem kezdünk a Biblia segítségével dolgozni.

A régi babona, hogy ez szektáskodásra visz, már reméljük megszűnt, ha meg nem szűnt, kiirtandó rövid uton. Minden munkának, ha csakugyan dolgozni akarunk, első feltétele, hogy a Biblia a *lelkipásztor életébe* kerüljön vissza s második, hogy kerüljön bele azok életébe, akikkel dolgozunk. És itt fel kell keresnünk azokat a nehézségeket, amelyekre Fosdick kitér mert ezek lehet, hogy megvannak oldva a mi számunkra, de bizonyos, hogy ma is sok embert tartanak vissza a Biblia ismeretétől és leküzdeni őket nem elméletekkel és felvilágosítással, hanem avval, hogy rávezetjük őket arra, ami a Biblia célja: megmutatni nekik Krisztust, az élet egyedüli Urát és megtaláltatni velük egy Benne való élet erejét a Bibliával való élés által.

I. L.

Tudomány és világnézet.

Az emberi élmény és az isteni kijelentés.

— Bevezetésül egy tráscendentális theológiába. —

1. A mai protestáns theológiában mind diadalmasabban tör útat a még mindig uralkodó liberális szellemű immánens theológiával szemben egy objektív és reformátori szellemű tráscendentális theologia. Ez utóbbi theologia szempontjain át nézve mindinkább világossá és mind meggyőzőbbé válik, hogy az emberi „élmény” és az isteni „kijelentés” az a két jegecesedési pont, amely körül ama két szellemi szféra, illetőleg két nagy irány elhelyezkedik. Diametriálisan ellenkező két világ szólal meg az „élmény”-en és „kijelentés”-en keresztül. Ma már mindinkább túl vagyunk azon a liberális bizonytalanságon, amely e két fogalmat és az azok által kifejezett két ténybeli megnyilatkozást összezavarta és egymásba átjátszva használta. *A kijelentés fogalmát az irástudói egyházi orthodoxia diszkreditálta, az élmény fogalmát a mindinkább pszichológizáló és historizáló liberális szellemű theologia alkotta meg, azonban, míg egyfelől még soha fogalom olyan gyorsan át nem ment a legáltalánosabb közhasználatba, mint az élmény, másfelől talán soha még fogalom olyan gyorsan el nem vesztette hitelreméltóságát, mint az élmény.* A XX. század elején úgy látszott, hogy az olyan hatalmas és biztatón felendült valláspsychologiai kutatások élmény-elemzéseikkel a vallásnak az ősgyökeréig fonak lehatolni, azonban — kétségkívül sok jó szolgálat mellett, — rendkívül gyors tempóban mind jobban belebonyolították a vallást, a hitet és örök tartalmát: az evangéliumot az immánens emberi szövedékekbe és pedig annyira, hogy a vallásnak isteni oldala egészen feledésbe ment, mintha a vallás csupán emberi erőfeszítések, vívódások, elmélyülések summája lenne. Egyenesen odajutottunk, hogy a modern vallásnak mindinkább csak emberi élmény-tartalma lett s kezdett egészen kiveszni belőle az ítéletet, bűnbocsánatot, parancsot osztó Uristennek szava és objektív kijelentése. *Ma a keresztyén vallás komolyságának a megmentése kétségtelenül a kijelentés hangsúlyozásától függ s a theologia aktuális parancsoló feladata, hogy az élmény és kijelentés viszonyát tisztázza. Az élmény és kijelentés viszonyának a felvetése azt jelenti, hogy az elhumanizált és elhistorizált evangéliumi keresztyénség, amely az immánens magatartású liberális theologia munkája következtében csaknem egészen felolvadt a modern kultúra szövedékébe, az elé a sürgető döntés elé állított, hogy vagy maradék nélkül egészen beleolvad a kultúrába, vagy pedig, anélkül, hogy versenyt futna a legkülönfélébb kul-*

turális mozgalmakkal, ismét evangéliummá, objektív feltétellé lesz a tragikus ember krízisének megoldásában.

2. Problemánkat a kálvinista *Karl Barth* nevéhez kapcsolódó theologia — amelyet a legáltalában „reformátori” theológiának nevezhetünk — vetette fel. *Karl Barth* valamennyi munkájában ez a probléma áll előtérben, így „*Der Römerbrief*”-ben (Zweiter Abdruck der neuen Bearbeitung, 1923), „*Das Wort Gottes und die Theologie*” című tanulmányaiban (Viertes bis sechstes Tausend, 1925), továbbá „*Zwischen den Zeiten*” c. Vierteljahrschrift-jében megjelent tanulmányaiban. Azonban Barth-nál is élesebben és világosabban látja e viszonyban rejlő problémát *Emil Brunner*, akinek egész eddigi irodalmi munkássága e problémába vág. Már első nagyobb műve „*Erlebnis, Erkenntnis und Glaube*” (II., III. kiadás, 1923), továbbá főműve „*Die Mystik und das Wort*”. (Der Gegensatz zwischen modernen Religionsauffassung und christlichen Glauben dargestellt an der Theologie Schleiermachers” 1925). valamint legutóbb megjelent professzori székfoglaló értekezése: „*Philosophie und Offenbarung*” 1925 mind a keresztyén vallás objektív oldalának, a kijelentés szükségképeniségének, mint a vallás transzcendentális feltételének igazolására törekszik. Barth-hoz egészen közel áll *Friedrich Gogarten*, aki „*Von Glauben und Offenbarung*” (1923.) cím alatt foglalkozik a kijelentéssel és sok egyéni és eredeti megvilágításban igyekszik azt tisztázni.

3. Nagyon vonzó feladat lenne külön kritikai tanulmány tárgyává tenni az itt említett három kitűnő theologus gondolkozását s különösképen problémákkal szemben elfoglalt álláspontjukat, azonban tanulmányunk keretei ezt most nem bírják meg. Jelezzük azonban, hogy:

a) ez új theologia nem akar konkurrenciát csinálni egyik „iskolá”-nak, vagy „irány”-nak sem, valamennyi felett állva a „reformátori” theológiát, különösképen a kálvini reformátori theológiát akarja ismét megszólaltatni és érvényre juttatni.

b) Új továbbá ebben a theológiában, hogy az egész XIX. század protestáns theológiájával szemben, — amely Istent és az Ő kijelentését az egyéni vallásos öntudatba bekapcsolva s ennél fogva a vallásos ember-t tette a theologia tárgyává, — Barth és a hozzátartozók a reformátorok theológiájának szellemében, mély és komoly meggondolásokkal az Istent és az Ő kijelentését teszik a theologia tárgyává. Barth egyenesen a Szentírás értelmezésében látja azt a legfőbb feladatot, amely a theologia előtt áll. A Szentírás értelmezésében pedig egészen addig kíván előrehatolni, míg csak a „dolgok titka” („Rätsel der Sache”) előtt nem állunk. Ezért nem scholásztikus, hanem inkább „biblikus” theologia és ezért objektív és nem szubjektív karakterű. A theológiának — ez után a kritika után, amelyet Barth alkalmazott — nem szabad többé emberi koncepciókba, egyéni konstrukciókba elmerülnie, a theologia, ha ko-

molyan számbaveendő tudomány akar maradni, akkor nem szabad annak tárgyát kijátszani az egyéni geniálitás önkényének és játékkedvének és nem szabad többé az elismert tudományok kegyét hajhászni s felolvadnia a többi szellemi tudományok egészében, hanem alázatosan és engedelmesen, büszkén és boldogan el kell fogadnia tárgyául és feladatául az isteni kijelentést, amint az Isten igéjében tárgyiasan előttünk van.

c) Harcol ez a theologia a psychologismus és különösen a historizmus ellen, amelyek által jellemzett theologiai magatartás kidesztillálta a vallásból az Istent s ma amikor tudatára jutott annak, hogy miye maradt vissza, nem talált egyebet a vallás fogalmában, mint egy puszta relatív emberi szövevényt, amely végeredményében nem egyéb, mint egy kulturális jelenség. Különösen Bart nagy erőfeszítéssel utasít el magától minden panpsychologismust és panhistorizmust. A „Römerbrief“ II. kiadásának előszava elé a Gal. I: 17. verset teszi: „Sem nem mentem Jeruzsálembe az előttem való apostolokhoz, hanem elmentem Arábiába és ismét visszatértem Damaskusba“. Valóban találóbb jeligét könyvére sem, magára sem találhatott volna. Azonban ne gondolja senki, hogy Barth valami naivpietista tudós, sőt a liberális theologia egész tudományos fegyverzetét és módszeres akribiáját olyan mértékben bírja, mint csak nagyon kevesek, aktuálisan nem él azzal, ma nem úgy áll előttünk, aki a theologiai tudományosság nagy emporiumából (Jeruzsálemből) jött volna, hanem mint aki a kijelentés magányos, csöndes világából (Arábiából) jött. Tulment a liberális, a vallástörténeti, a pszichológiai-értékelméleti szemléleten és módszereken, mert úgy látja, hogy az ezeknél való megállás a theologia tagadása. Theológiája minden jelenleg fennálló theologia korrektívuma kíván lenni.

d) Jellemzi továbbá ez új theológiát *radikális eschatológiája*. A sok feszültséggel, ellentmondással teli világgal szemben áll az Isten világa. Szemben ezzel a világgal a „teljesen más“, a relatívval szemben az abszolút világ, az adottságokkal szemben az előfeltétel, a teremtettséggel és a megváltásraszorultsággal a teremtés és a megváltás világa, a mulandósággal a nagy kezdetnek és nagy célnak a világa. A kettő között nincs kontinuitás, a kettő között sem a kifejlés, sem a fejlődés nem verhet gyökeret. Az Isten világa csak mint csoda jelenik meg ebben a világban, a mulandó világ ki nem fejlődik, de Isten kijelentő akarata áttöri a kettő közötti differenciát s kijelentésében megjelenik ebben a világban. Az ember és világa a nagy üresség, a nagy nélkülözés, a várakozás világa.

e) És csodálatos fordulata a világnak, ez a theologia nem antiintellektuális, hanem *intellektuális*. Tények előtt áll, amelyek közvetlenül bizonyosak. Ilyen tények a kijelentés és az abból következő kijelentések, amelyekben a hit által részesek vagyunk, ennél fogva számunkra megismerhetők.

(Folyt. köv.)

T. S.

Asszonyainknak.

A papné legfőbb feladata.

A papné legfőbb feladata abban áll, hogy mindenekelőtt és elsősorban igazi *felesége* legyen az élettársának. A papnak lehetnek még jó barátai és munkatársai, akik sok mindenben a segítségére lehetnek, de egyedül a felesége az Istentől rendelt *segítőtársa*, a szó legmélyebb és legszűkebb értelmében.

Segítőtársa a gyülekezeti, papi munkájában? Kérded. Nem, hanem egyszerűen segítőtársa a legemberibb, legszemélyesebb dolgaiban. Édes apám valaha gyermekkoromban, amikor a „Frau” (asszony) szó eredeti jelentősége felől tudakozódtam, azt mondta nekem, hogy a „Frau” a „Frude” (öröm) szóból származik. Nem tudom, hogy igaza volt-é, de azóta a lelkemben ez a két fogalom elválaszthatatlanul össze van kapcsolva: asszony és öröm. S azóta is mindig az a meggyőződésem, hogy az asszony igazi feladata abban áll, hogy örömére legyen társának.

Igen, — örömére! Ez azonban meglehetősen tág fogalom. S nem mindig egyszerű és magától értetődő dolog. Mert ezalatt nem az értendő, hogy mindig csak mosolyogjanak egymásra s nemcsak az, hogy az asszony társának kicsiny és nagy kívánságait betöltve, annak minden kényelméről gondoskodik.

Oh nem, mert az öröm mennyei eredetű s jelentőségű szó, egyike azoknak a szavaknak, amelyek az örökkévalóságban is érvényben maradnak. Ha Pál azt mondja: „A szeretet soha el nem fogy”, azt is mondhatta volna: „Az öröm soha meg nem szűnik”. Mert hiszen, az Isten országa igazság, béke és Szent Lélek által való öröm.

„Örüljete!” ezzel kellene a papnénak minden reggel üdvözölnie a társát s a szeméből annak a szent örömnak kellene kisugároznia, ami a Krisztusban pihenő békés szív legfőbb ismertető jele. A papné legfőbb kincse ez az öröm, amely kézenfogva jár a szeretettel, amely az Isten szeretetéből táplálkozik s vele együtt „megmarad” az örökkévalóságig.

Ezt értem azalatt, amikor azt mondom: Az asszony legyen örömére a társának. S a papné mindennapi imájában mindenekelőtt ezt kérje Uram, add, hogy örömére legyek a társamnak!

Mert hiszen kinek van több szüksége az öröm napfényes melegére, mint a papnak? Hiszen ő reggeltől estig mások lelkével foglalkozik, mások terhét hordozza, mások bűnével küzd, mások szenvedésével és nyomorúságával bajlalkodik — neki igazán szüksége van arra, hogy hazatérve segítőtársra találjon, akinél elpihenhet s földerülhet a lelke, aki vele érez, vele szenved s vele örül mindenkor és mindenben.

De van egy nagy örömrontó, ami különösen a városi pap-

nak, életét keseríti meg sokszor, amely alatt sokat kell szenvednie, amely sokszor elrontja a legkomolyabb munkáját s a legkedvesebb pihenését — s ettől az örömröntőtől mindenképp előt a papné őrizte meg a szívét egész komolyan.

Ez a sietség!

Igaz ugyan, a szegény háziasszonynak és édes anyának mindig annyi a dolga, hogy gyorsan, nagyon gyorsan kell végeznie a munkáját, hogy valahogy végére jusson a napi teendőinek. „Csak gyorsan, gyorsan” — bizony ez a jelszava a legtöbb napnak. Mi is lenne a háztartásból és gazdaságból, ha ellustálkodnánk az időnket?

De sietség és lustálkodás közt még igen sok lehetőség van. És ezen mulik az egész: a kezéd végezheti a munkáját serényen, gyorsan — ha csak a *szived* csendes, hacsak a *szivedben* nincs agyonhajszolt sietség! A papné *szívének* mindig legyen ideje a társa számára, ha ez valamit meg akar vele beszélni, vagy valamit fel akar neki olvasni, vagy ha épen csak arra van szüksége fáradt társának, hogy egy pillanatra elcsöndesedjék a felesége békés szemeiben, hogy boldogan érezze: A feleségemnél mindig megpihenhetek!...

Sohasem felejttem el azt a papnét, akitől ezt megtanultam. Épen tészta gyúrt, könyökig lisztes volt, amint forgatta s megdolgozta a tészta — amikor bejött a társa, a kezében a sűrűn teleirt papirossal, a szemében még ott égett az ihlet tüze, magas homlokáról szinte világítottak a gondolatok. Ép elkészült lelkének szépséges, mély alkotásával s most kereste a feleségét, hogy megossza vele örömét. „Anyuka... ráérsz most?” — kérdezte félénken, az asszony lisztes kezeire tekintve.

És a papné? Csak egy pillanatra rezzent össze, amint a tésztajára pillantott. De aztán sugárzó melegen nézett a társára „Azonnal, szívem! Menj csak a szobádba, ép csak megmosom a kezemet, aztán nálad leszek!”

Mint egy hálás gyermek az anyjára, úgy nézett a férfi a feleségére. — — —

Papné testvérem ezt tartsd mindig az eszedben: *A társad öröme — a te örömed; az ő szenvedése — a te szenvedésed; az ő élete — a te életed!*

„De — panaszlod — az én társam nem olyan... Az nem ír semmi olyat, amit megakarna osztani velem!”

Igazán nem? *Mindig olyan volt* a társad? Akkor is olyan igénytelen volt veled szemben, amikor először ölelt a szívére, amikor először hozott, mint a maga élettársát, a házába? Vagy talán csak lassanként *lett* ilyen közömbössé? Nem *te* tetted talán olyanná, mert nem törődte a dolgaival s nem volt idő a számára? Vajjon nem keresett-e annyiszor hiába, hogy végre egészen leszokott arról, hogy megossza a lelkét veled? ... Gondolkozz csak egyszer ezen testvérem s kérdezd meg magadtól: Vajjon nem lehetne még változtatni és javítani a helyzeten?

De talán rám nézel és szomoruan mondd: „Nálunk nem is volt s nem is lesz másképen soha. Én nagyon keveset tanultam ahhoz, hogy megérthessem a társamat. Én nem vagyok elég okos ahhoz. Én csak arról gondoskodhatom, hogy meglegyen a kényelme s mindene, amire szüksége van többet én nem tehetek.“

Te kedves, szerény lélek, ha annyit teszel, mint amennyit tudsz, az már magában is nagyon sok. De vajjon igazán nem volnál többre is képes? Ami iránt *érdeklődik* az ember, az *érdekessé* is válik! Gondold csak meg!

Ismertem egy papnak a menyasszonyát, aki teljesen valástalan környezetben nőtt föl, soha egyházi dolgokkal nem foglalkozott s nem volt zenei tehetség. De nemsokára észrevette, hogy a vőlegénye szenvedélyesen szerette az egyházi énekeket s a muzsikában lelta a legfőbb örömét. A leány kezdett „érdeklődni” — s nemsokára megértette a vőlegénye kedvtelését. Elkezdett tanulni — minden héten csak egy éneket — de mivel két évig volt menyasszony, hát már egy egész tekintélyes számu éneket vitt hozományul a házasságukba. És most? Most 40 éves korában olyan csengő hangon énekel, mint 20 éves korában sohasem tudott volna; most versenyt énekel a társával s a gyermekeivel s minden helyzetben, örömben, szenvedésben egyaránt dal fakad az ajkán.

Látod: ami iránt *érdeklődsz* az *érdekessé* is válik s ami iránt *érdeklődsz*, azt meg is tudod tanulni! Azonkívül sohase felejtöd el: a szeretet a legjobb tanítómester. És a szeretet — hogy is mondja az apostol? — — — „a szeretet nem keresi a maga hasznát, hanem mindig a másiknak a javát.” — —

Lehet, hogy a társad sohasem fogja igényelni, hogy valamit, amit sajátmaga alkotott, megosszon veled. De lehet, hogy szeretné neked elmondani a legutóbbi presbyteri gyűlés lefolyását, vagy egyszer az elkeseredésétől szeretne nálad megszabadulni, amit aznap a gazdaság okozott neki, vagy szeretné neked elpanaszolni, hogy az öreg vak Kovácsnéval milyen nehezen lehet boldogulni a menházban. Lehet, hogy — no, lehet hogy épen csak elveszett nóteszt szeretné megtalálni s nem szeretné, hogy a cseléd kezébe jusson. Vagy ép talán az ügyes két kezedre van szüksége — — hogy újra összeragassz neki egy elhamarkodva eltépett s a papirkosárba dobott levelet, hogy azt türelmesen, minden csipős megjegyzés nélkül! — összekeresd s egybeilleszd neki Lehet, hogy csak erre van szüksége . .

De akármire is legyen a társadnak szüksége: Legyen időd a számára — — mindig, mindig legyen időd a számára!

P. M.

Irodalom.

Lesz-e valaha egyházi irodalmunk ?

Hogy egyházi irodalomra, különösen építőirodalomra szükség van, senki kétségbe nem vonja. A mi egyházunkban az építőirodalom egyoldalúan a *predikációirodalomban* fejlődött ki, de teljesen elhanyagolódott az egyház *tagjai számára való* irodalom felőli gondoskodás. Ez pedig *helytelen*, mert az egyház tagjai így ezen a téren teljesen el vannak ejtve és legjobb esetben egy pár imádságoskönyv megvételére utalva.

Ezen a nehézségen, melyet nagyon sokan föltártak már, lassanként segítni lehetett egyrészt azzal, hogy az *egyházkerület* adott ki ilyen műveket, másrészt Az *UT* kiadóhivatala által, melynek első célja volt épen ilyen kiadványok készítése.

Az egyházi irodalom teremtéséhez azonban csak az egyik eszköz a kiadás, a másik, a fontosabb a *terjesztés*, és ebben vagyunk nagyon elmaradva. A napokban missziói látogatáson volt a theologia néhány növendéke egy gyülekezetben, s mikor a magukkal vitt füzetek közül kipakolták az *Ünnepnapokat* és felolvasták a vallásos estélyen az *Eszter padja* c. elbeszélést, az egész gyülekezet a lelkésszel együtt megjegyezte, hogy soha sem hallottak róla, hogy ilyen is van, és úgy néztek a füzetekre, mint akik most látják azokat először. Sok lelkész van, akinek a gyülekezetében az adventisták és más szombatos szekták terjeszkednek, s aki *nem tudja, hogy ezek ellen az egész világon egyik legjobb könyv Moderson: Szombat és vasárnap* c. könyve *kapható az egyházkerületnél*. Végül még egy esetet: néhány héttel ezelőtt hirdetést tettünk közzé a Ref. Szemlében, hogy ki akarunk adni egy havi bibliaolvasó kalauzt. *Áhitat percei* címen, egy olyant, aminek a szükségét *legalább ötven lelkésztársunk hangoztatta* s melyről azt mondták, hogy *szórványokban nélkülözhetetlen lesz*. De mivel bizonytalanra egy havi ilyen kalauzt nem lehet megcsinálni, kértük, hogy jelentsek be csak hozzávetőleg a szükségletet. Az egész egyházkerületből *öt mondd öt lelkész jelentette be*, hogy ilyenre szüksége van. Természetes, hogy száz darabért nem lehet egy ilyen nagyarányu munkát vállalni.

Kérdem, lesz-e valaha egyházi irodalmunk, ha nem igyekszünk *talajt teremteni annak*? Pedig enélkül nem fogjuk győzni ellátni hiveinket és elvesztjük a talajt ép azoknál, akik egyházunk jövőjére legfontosabbak. Kérjük olvasóinkat, mikor ezt a kérdést *megbeszélés tárgyává óhajtjuk tenni*, hogy először is gondolkozzanak rajta és közöljék velünk arra vonatkozó nézetüket, *hogyan lehetne megszervezni az iratterjesztést*, de aki nem is akar erről nyilatkozni, kérjük, *legalább a meglévő kiadványokat ismerje meg és terjessze hivei közt*.

Ezen az úton lehet majd többet és jobbat is adni.

I. L.

Református vallás. Az S. H. S. királyságbeli ref. egyház-megye megbízásából hitoktatásra és hiterősítésre szerkesztették Ágoston Sándor, Kovácsy Sándor, Szabó Zoltán. Próbakiadás. Ref. iratterjesztés Zombor, 1925. Ára 12 dinár. Ez a 95 oldalos füzet mindazt az elemi ismeretet igyekszik összefoglalni, amelyre a református egyháztagnak szüksége van. A bibliáról, az egyház történetéről, a református hitvallásról, az egyházi életről szóló részeket imádságok, térképek, énekmutató tábla és vallás-tanítási vezérfonal egészítik ki. A könyvecske nagy feladatot akar megoldani, ebben igen sok szerencsés és használható lépést tesz is, a nehézség azonban, amelyet legyőznie teljesen nem sikerült, az, hogy egyszerre akar *mindenkié* lenni a gyermektől a tanítóig. Így a *módszeri* különbségek mellőzése folytán egy olyan *átlaghangot* próbál eltalálni, mely lényegében egyik életkort és hivatásukat sem érinti. Más dolog a gyermek, a konfirmándus, az önálló egyháztag és a vallástanító számára ugyanannak az anyagnak feldolgozási módja. A könyv, mint kísérlet, tanulságos és jó alap egy többfelé ágazó munka irodalmi kidolgozására.

Előfizetési felhívás. Tudatában a vallásos néplap egyháztársadalmi nagy jelentőségének és reményében, hogy lapunk ez irányban — eddig is — nem hiábavaló munkát végzett, a közeledő téli szezonban is elhatároztuk a „*Harangszó*” c. téli ujság fenntartását, ill. kiadását. Amidőn ezt lelkésztestvéreink tudomására hozzuk, szeretettel kérjük szives anyagi és szellemi támogatásukat. Lapunk a folyó szezonban is *Székelykeresztúron* és *helenként* fog megjelenni: *december, január és február hónapokban minden vasárnap*. Előfizetési díj az egész szezonra 40 Leu. Mint szerkesztői változást, tudomásul hozzuk, hogy a szerkesztőségbe Nagy Lajos székelykeresztúri lelkész mellé belépett Derzsi Endre kisgalambfalvi lelkész, aki Nagy Lajos nagyarányú gyülekezeti elfoglaltsága miatt egyben a lap felelős szerkesztője is lesz. Épen azért mindennemű megkeresések, előfizetési díjak, cikkek stb. *Ref. lelkézi hivatal Porumbenii-Mici Jud. Odorheiu* küldendő. Lelkésztársainkat szeretettel kérjük, sziveskedjenek lapunk számára előfizetőket gyűjteni és a szükséges példányszámokat legkésőbb *folyó hó 25-ig* bejelenteni. Az előfizetési díjakat pedig — miután az előállítási költségek kizárólag azokból fedeztetnek — kérjük lehetőleg előre, de legkésőbb *január 1-ig* beküldeni. Porumbenii-Mici, Kisgalambfalva, 1925. nov. 1. Testvéri üdvözlettel a „*Harangszó*” Szerkesztősége.

A magunk részéről is melegen ajánljuk a lap támogatását!
Szerk.

Irodalmi hireink

1. „Az Út” kiadásában a napokban megjelenik *Dr. Bartók György*: *Kant* c. körülbelül 7—8 ív terjedelmű könyve. E mű a Kant filozófiai rendszerét s abban is főképen azokat az orgánikus gondolatokat öleli fel, amelyek a Kant filozófiáját maradandó jelentőségűvé teszik. Az első magyarnyelvű munka, amely a nagy filozófiai lángelme tanításait egészében tárgyalja világos áttekintésben. Dr. Bartók György ma az a férfiú, aki nagy filozófiai készültségénél és kiváló képességénél fogva különösképen hivatott Kant interpretálására. A könyv előfizetési ára portómentes küldéssel 85 leu, bolti ára magasabb lesz. Kiállítása a legkényesebb izlésnek is megfelelő.

2. Örömmel adjuk hírül olvasóinknak, hogy a „*Maradj velem*” c. imakönyvünk első kiadása elfogyott és a második most van sajtó alatt: előreláthatólag Karácsonyra kerül a könyvpiacra. A második kiadásunk famentes papíron, ciceró, (lehát nagyobb) betűkkel lesz előállítva és tartalmassabb lesz. Két féle minőségben hozzuk forgalomba s így áruk is darabonként 60 illetve finomabb kötésben és papíron 80 Lei lesz.

3. Megjelent *Muzsnay László*tól a Ref. Szemle számaiban sorozatos cikkben hozott „*Magyar Biblia Története*” című mű. Ára darabonként 20 Lei. Megrendelhető kiadóhivatalunkban.

4. *Keresünk megvételre* (bármily nagy mennyiségben) a Tótfalusi József szerkesztésében és Herman Emil: *Képes Szent Biblia* és vallásos iratterjesztő vállalat kiadásában 1908-ban megjelent *Képes Szent Bibliát*. Ajánlatokat az ár megjelölésével kiadó hivatalunkhoz kérünk. „Az Út” Kiadóhivatala.

Előfizetések nyugtázása. 1925 nov. 15-ig a következő előfizetések érkeztek be kiadóhivatalunkba: Isaák Imre Vaján 150, Sándor István Telekfalva 75, Ady László Arad 150, Takács Ferenc Csikszereda 150, Balogh Gyula Szemlak 75, Ref. egyh. község Mezőpanit 150, Molnár Pál Oroszfája 300, Bartha Lajos Gyéres 100, Eng Fülöp Kőlozsvár, 150, Eng Fülöp Kőlozsvár 75, Köblös István Magyar-nemegye 90, Varga Árpád Marosujvár 150, Orbok Gyula Oczfalva 75, Saja Sándor N. Bánya 75, Czirják Károly Börvely 100, Rátz István Csejd 150, Biró András M. Vásárhely 150, Sófalvy Károly Retteg 100, Muzsi István Zsobok 55, Tóth László Ny. Karácson 150, Horváth Ödön Mezőköbölkiút 150, Juhász Albert Nagyenyed 125, Spáczay Árpád Nagyvárad 75, Péter Antal Balázsfalva 150, Zsigmond Károly Szilágysonlyó 75, Csulak Samu Bürkös 75, Lőrincz János Bálványosváralfa 150, Gacsályi Zsigmond Kiskolcs 150, Debreceni László Erábrány 225, Maksay Albert H. 55, Visky Ferenc Ujtorda 150, Székely Dániel Felőr 150, Puskás Kálmán

Brassó 100, Ref. egyház Cornó Brodó 432, Balázs András Székelyderzse 150, Ref. egyház (Haunstädter) Banovici S. H. S. 180, Dr. Nagy Sándor ügyv. Erdőd 150, Nagy János Amsterdam 180, Bartók Dénes M. Igen 150, Keresztes József Resica 340, Bereczky József Tasnád 150. *Meghatalmazást küldtek be:* Adorján István Fejérd 300, Agyagásy Károly Mikeszásza 50, Albert József Buzásbesenyő 262, Babos István Sz. Csóka 75, Bagoly Bertalan Bors 150, Barabás Gábor Sárd 150, Barabási Ferenc Mezőcsávás 300, Biró György Görgényszentimre 150, Bogróck Géza Kisenyed 150, Bonchidai Dezső Szamosujvár 300, Id. Borbély Sándor Selymesilosva 140, Csutak Ferenc Ny.-magyaros 380, Czira Bálint N. Darócz 300, Donáth László Harasztkerék 300, Imreh Lajos Kézdimártonfalva 165, Kádár Dénes Nagyalambfalva 118, Keresztes Gyula M. Péterlaka 150, Kiss Lajos Magyaró 265, Kónya Pál Csikfalva 300, Kovácsi Albert Bonyha 50, Kusztos Dénes Légen 380, László Zoltán Marosillye 155, Máthé Gyula Kozárvár 340, Nagy Domokos Szőkefalva 150, Nagy Gábor Páncélcseh 300, Paál Lajos Kézdivásárhely 135, Soó Sándor Vulkán 150, Sükösd Sándor Magyarózd 220, Szabó Ferenc Feldoboly 150, Szabó Károly Nagysolymos 150, Szász Albert Sepsibodok 380, Széll Jakab Vajdaszentivány 150, Tar Mihály Abrudbánya 55, Tamó László Sz.-tamásfalva 150, Torró Gyula Marosfelfalu 150, Varga Béla Csekefalva 340, Végh Árpád Egrespatak 75, Weress Sándor Harasztos 300, Zsigmond Dezső Disznajó 300, Dakó Lajos Ploesti 150, Pap Andor A. f.-sztmihály 380, Szabó János Korodszentmárton 150.

„AZ ÉN KICSINYEIM“

4. szám.

„Engedjétek hozzám jönni
a gyermekeket!” (Márk. 10: 14.)

Odaadtam életem...

Odaadtam életem, kiontám vérem én,
Istent békíteni javadra ezt tevém.
Odaadtam életem, mit adsz te énnekem?

Örök fényből jövök, elhagyva trónusomat,
Mint szolga szenvedek, gúny s megvetés alatt.
Mind érted tettem ezt, te értem mit tesesz?

Hordoztam a tövist, kín, s gondnak martalék,
Kiittam a kehelyt, halálíg hű valék.
Te érted türtem el, mit türsz te értem el?

Piroska és a farkas.

(Uj mese.)

Azt a kisleányt is épen Piroskának hívták, aki ott lakott a főtéren, abban a szép virágos-ablakos házban. Neki is szőke volt a haja, ő is piros ruhát hordott és piros főkötője volt, épen mint a mesebeli Piroskának. Még a farkas sem hiányzott mellőle, mert barátságos, szelid kutyájuk nagyon hasonlított a farkashoz. Épen ezért a neve is Farkas volt!

Piroska már kilenc éves. De még nem járt eddig iskolába, otthon tanult. Minthogy egy kicsit gyöngye volt, könnyen megbetegedett, az édesanyja nem engedte iskolába. Egy kisasszony járt hozzá, az tanította.

De most szeptemberben iskolába fog járni! Beiratták a III. osztályba, a tanítónéni odaültette az első padba. Nagyon érdekes volt itt a sok gyermek közt. Piroska nézelődött jobbra-balra. Minden cifraságot megfigyelt a leányok ruháján, de egyszerre észrevette szomszédját, akinek rongyos volt a ruhája. Piroska megvetőleg húzódott félre a pad másik végére.

Terka, a kis szomszéd emiatt nagyon elszomorodott és aznap nem felelt semmit a tanítónő kérdéseire. Délben, amint kijön Piroska az iskolából, farkát csóválva, ugrándozva jön elébe jó barátja — a Farkas.

„No kis kutyám, értem jöttél? Lásd, voltam ám iskolában!” — meséli büszkén a kislány. A Farkas meg vakkant hozzá, okos szemével is úgy néz rá, mintha azt mondaná: „Értem, értem, kis gazdám.”

„Aztán, Farkaskám, tudod mi történt“, — meséli útközben Piroska. — Mert megszokta kicsiny korától, hogy mindent elmesél a Farkasnak, — „Az történt, hogy egy rongyos, szegény gyermek ült mellettem! De nem ültem ám mellé, elhúzódtam a pad szélére. Nem ülök amellé a rongyos mellé soha!“

A Farkas olyan mérgesen nézett, mintha még ő is haragudna, arra a szegény, rongyos gyermekre. — Piroska minden nap mesélt a Farkasnak az iskoláról.

Egy nap azonban nagyon komoly volt és egész uton alig akart szólani. Végre elmeséli, hogy mi történt:

„Tudod-e Farkas, hogy az a szegény, rongyos gyermek a legjobb tanuló az osztályban? Máma otthon felejtettem a tolmát, pedig irni kellett. Majdnem baj lett, de Terka, habár neki is csak egy volt, az övét tette az enyém helyére, amiért őt szidta meg a tanítónéni, hogy nincs tolla, nem engem. Én nagyon szégyeltem magam és iskola után oda ültem egész közel hozzá és azt mondtam neki: Terka, te sokkal jobb vagy, mint én! Ezentúl jóbarátnők leszünk! Azután pedig megcsókoltam.“

A Farkas vakkantott hozzá és csóválta a farkát, de a szeme is nevetett már. Mintha azt mondta volna: „Értem, értem, kis gazdám, jót tettél!“

(Ella néni meséiből.)

~~~~~  
*Kérdések a Bibliából.*

1. Ki volt az a gyermek, aki anyjával együtt vándorolt a pusztában és szinte szomjan halt meg?
2. Hogy hitták azt az embert, aki megállította utjában a napot?
3. Melyik országban élte meg Jézus harmadik születése napját?

~~~~~  
Találós kérdések a vasárnapi iskolásokhoz:

Miben különbözik egy vasárnapi iskolás gyermek egy olyantól, aki nem jár oda?

Hozzál még egy barátodat vagy barátnődet a vasárnapi iskolába.

Mondd el otthon szüleidnek és testvéreidnek az ott tanult történeteket.

Taníts meg mindenkit egy énekre, amit vasárnapi iskolában tanultál.

„AZ ÚT” kiadásában eddig megjelentek és kaphatók:

- I. *A ref. presbiter kis kátéja*.
IV. bővített kiadás. Eddig
7000 példányban jelent meg.
Darabja 3 Leu.
- II. *Néprajzi feladatok Erdély-
ban.* Ára 5 Leu.
- III. *Maradj velem* Imakönyv.
Ára kötve 35 Leu.
- IV. Makkai Sándor *Élet feje-
delme*. Elbeszélések.
Ára bérmentve 45 Leu.
- V. Makkai Sándor: *Zörgessetek
és megnyitjátik nektek*. Vallá-
sos estélyekre való előadá-
sokat, elmélkedéseket, egy-
házi beszédeket, temetési
beszédeket és cikkeket tar-
talmaz. —
Ára 180 Leu.
- VI. Ravasz László: *Az ember-
élet útjának felén* c. köny-
vünk első kiadása teljesen
elfogyott; a második kiadás
most van sajtó alatt.
Előjegyzési ára: 160 Leu.
- VII. dr. Tavaszy Sándor: „Világ-
nézeti kérdések” 12 ivnyi
terjedelemben filozófiai es-
saykat, cikkeket, előadásokat
tartalmaz. —
Ára 120 Leu.
- VIII. Reményik Sándor: „Egy
eszme indul” című repre-
zentáns nagy verskötete. —
Ára 130 Leu.
- IX. *Hol az igazság?* Kálvinista
Kálmán és Adventista András
beszélgetése. —
Ára 5 Leu.
- X. dr. Makkai Sándor: *Az er-
délyi református egyházi
irodalom 1850-től napjainkig.*
Ára 25 Leu.

XI. Ünnepnapok:

- Népies traktátusok. Egy füzet
ára 3 Leu. Egy sorozat (10
darab) ára 30 Leu.
1. Makkai Sándor: *Az Eszter
padja*. (Elbeszélés).
 2. Vallásos költemények.
 3. Br. Hacké Károlyné: *Anyák
könyve*.
 4. Tavaszy Sándor: *Kálvin Já-
nos élete*.
 5. Gyallai Domokos: *Mindenre
sör kerül*.
 6. Órhelyi I. *A vasárnapi is-
koláért*. Gyermek-szindarab.
 7. Baksay Sándor: *Egy ko-
pott naplóból*. (Elbeszélés.)
 8. Baksay Sándor: *A hazugság
— hazugság*. Elbeszélés.
 9. Vásárhelyi János: *A szülők
öröme*. Szindarab.
 10. Derzsi Endre: *A magad
értelmére ne támaszkodjál!*
(Füzet a millenisták ellen.)
- XII. *Áhitat percei*. Családok és
magánosok számára utmu-
tató a biblia naponkénti olva-
sásához. Darabja 3 Leu.
- XIII. *Gyermektraktátus*. Ára 1 L.
- XIV. *Törzslap*. Vasárnapi iskolá-
sok számára. Ára 1 L.
- XV. *Bibliái mondással-ellátott
művészi levelezőlapok*. 12
darab 20 Leu.
- XVI. *A hét kollegium valamint
a ref. theologia képei* Kálvin
János s illetve Bethlen Gábor
képeivel egyesítve egy leve-
lező lapon. Darabja 3 Leu.
- XVII. *Kálvin János képe levele-
zőlap nagyságban*. Drbja 3 L.
- XVIII. *A kolozsvári ref. Theolo-
gia képét ábrázoló lev. lap.*
Darabja 3 Leu.

A „**Magyar Nép**” Erdély legjobb és legelterjedtebb
képes néplapja. Hetilap.
15.000 példányban jelenik meg. Előfizetési ára:
Belföldön egész évre 100, félévre 50, negyedévre 30 lej.
Külföldön egész évre 250, félévre 125, negyedévre 75 lej.
Kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Str. Baron-L. Pop 5
Kérjen mutatványszámot!

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

Alaptőkéje — — — 25,000,000 lei.

Tartalékok cca 24,200,000 lei.

Fiókjai: Désen, D.-szentmártonban, Gyulafehérváron és M.-vásárhelyen

Affiliált intézetei: Alsófehérvármegyei Gazdasági Bank és Takarékpénztár R.-T. Nagyenyed, Tordaaranyosvármegyei Takarékpénztár R.-T. Torda, Udvarhelymegyei Takarékpénztár R.-T. Székelyudvarhely.

Áruraktárai a vasuti állomás mellett

Betéteket elfogad, váltókat leszámít, átutalásokat teljesít, mindenféle bankszerű üzletet előnyösen végez.

Safe deposit. — Engedélyezett devizaosztály.

Betétek után a legmagasabb kamatot fizeti a

Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ—KOLOZSVÁR

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Erdélyi Bank és Takarékpénztár R.-T. Cluj-Kolozsvár.

Ajánlja szolgáltatait a bank-
szakma minden ágában.

Devizaosztály.

Takarékbe-
téték.

Fiókinlézetek: Marosvásár-
helyen, Tordán, Szászrégen-
ben és Marosujváron. 000

Képes levelező laphoz
való klisé készítését és
a klisé alapján levelező
lap nyomását jutányos
ár mellett vállalja a

„MINERVA”

IRODALMI ÉS NYOMDAI
MŰINTÉZET R.-T.

Cluj - Kolozsvár

Str. Baron L. Pop Nr. 5.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VII. ÉVFOLYAM

Alapította

1925

10. SZÁM

RAVASZ LÁSZLÓ

DECEMBER

TARTALOM:

Az Ige tükrében. Krisztus uralma. (M. S.)
Igebirdetés. Kultusz. Gazdag gyülekezet
(M. S.)

Vallásos nevelés. Vallástanítási tantervünk reformjához. (I. L.)
Szocializmus és keresztyénség.
(M. S.)

Tudomány- és világnézet. Az emberi élmény és az isteni kijelentés. II.
(T. S.)

Asszonyainknak. Ünnepek. (P. M.)
Református nők bibliakörének alapelvei.

Előfizetések nyugtázása.

Az én kicsinyeim. Gyermektraktátus karácsonyra.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik: július és aug. kivételével minden hónapban	Felelős szerkesztő: Dr. Imre Lajos. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.	Előfizetési ára: Egész évre . . . 150 Lei. Egyes szám ára . . . 20 Lei.
--	--	---

Kiadóhivatali üzenetek.

Az egyre fokozódó nehézségek és a lap előállításai költségeinek rohamos és rendkívüli emelkedése dacára, egyelőre megmaradtunk a múlt évi előfizetési díj mellett, lemondva a legkisebb haszonról is; egy jobb és szebb jövő reményében akartuk megkönnnyíteni annak a kapcsolatnak fenntartását, mely olvasó közönségünk és „Az Út” között fenn áll.

Ennek ellenében azonban kérnünk kell olvasóinkat, hogy lejárt előfizetéseiket mielőbb újítsák meg s a hátralékos előfizetési díjakat sürgősen beküldeni sziveskedjenek, mert jövőre — a fentebb előadottakra figyelemmel — csak azoknak küldhetjük meg folyóiratunkat, akiknek előfizetésük rendben van.

A karácsonyi könyvpiacra fog megjelenni Ravasz Lászlónak: „Az emberélet útjának felén” című könyve második kiadásban. Előjegyzési ára 160 Lei, bolti ára magasabb lesz.

Az „Erdélyi Magyar Református Naptár” szétküldése befizetést nyert. Ezúton is felkérjük olvasóinkat, hogy

1. amennyiben valamelyes oknál fogva még nem kapták volna meg a megrendelt naptárakat, naptár szükségletüket sietőleg jelentsék be, hogy elküldéséről gondoskodhassunk;

2. ha pedig esetleg többet rendeltek volna s úgy látják, hogy eladni nem tudják, sziveskedjenek azokat folyó hó 20-ig visszaküldeni, hogy legyen időnk még azokat eladni.

Falra függeszthető kemény fára faragott Bibliai mondásaink első 3000 darabja rövid idő alatt teljesen elfogyott, fényes igazolásul annak, hogy ezen megindított akciónk is egyházi életünkben közszükségletet pótol.

A második 3000 darab elkészítésének most fogattunk hozzá s pár nap múlva már megint kapható lesz.

Ára darabonként, dacára az egész életvonalunkon bekövetkezett áremelkedéseknek, *egyelőre 35 Lei marad.*

Ezentúl havonta megjelenik *AZ ÉN KICSINYEIM* gyermektraktátus, vasárnapi iskolának és másutt is kiosztásra alkalmas. Egy példány ára 50 bani. Kapható a kiadóhivatalban.

Ajánljuk lelkészek, tanítók és vas. isk. vezetők figyelmébe.

Keresünk megvételre (bármily nagy mennyiségben) a Tótfalusi József szerkesztésében és Herman Emil: Képes Szent Biblia és vallásos iratterjesztő vállalat kiadásában 1908 évben megjelent Képes Szent Bibliát. Ajánlatokat az ár megjelölésével kiadóhivatalunkhoz kérünk.

Az Út kiadóhivatala.

Az

„IFJU ERDÉLY”

a magyar középiskolai diákság lapja, annak az eszménynek a szolgálatában áll, melynek a magyar keresztyén diák lelkében ma tündökölnie kell. ☺

E lap előfizetési ára egy évre 80 Leu, félévre 40 Leu. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvárt, Ref. Theologia.

Az Ige tükrében.

Krisztus uralma.

Ésaiás. 9. 6.

Izrael népe forró reménységgel várta a Gyermekeket, a Fiú megjelenését, akinél örökkévaló uralom és népének örök hatalma s jólléte leszen.

Karácsony éjszakáján angyalok hirdették, pásztorok, bölcsék üdvözölték Jézusban a megígért Gyermekeket, a Fiú megjelenését.

Egy nép izzó reményeinek és vágyainak Messiásaként nőtt fel a Gyermekek. Az uralom az ő *harcos kezében* leszen, gondolták a rabiga alatt nyögő hazafiak, s lelki szemeikkel már látták a győzedelmes szablya villogását, amellyel harcra hívja őket a zsarnokság ellen.

Az uralom az ő *sarkai alatt* leszen, lihegett a reménység és bosszúvágy, kéjelegve a letiport ellenség vérében gázoló, a megalázottat sarka alá tipró nemzeti hős képének fantasztikus álmalakjában.

Az uralom az ő *koronás fején* leszen, a Dávid trónján, amikor harcai után békecsendes fog országolni meghódított ellenségei és fölzsabadított népe felett, epekedett a jobb világot, világbékét sóvárgók szíve. És íme, az uralom nem az ő harcos kezében, nem az ő bosszúálló sarkai alatt, nem az ő győzelemmel koronázott fején ragyogott föl örökkévaló dicsőséggel, hanem amint a próféta az Isten Lelke által megjövendölte, az uralom az ő *vállán* leszen! Úgy lett: Krisztus vállaira nehezült a felséges uralom, a *teherhordozás, a szolgálat* uralma. Csodálatos királyságának trónusa az ártatlan szenvedés Keresztje s birodalmának törvénye és alkotmánya az önfeláldozó isteni szeretet lett. Ezt az uralmat gyakorolja Krisztus, mint *csodálatos tanácsos*, mint *Isten hőse* és mint a *Békesség Fejedelme*.

A szent Isten előtt a bűnös emberre ki van mondva az örök halál. Hogy van egy szent Isten, ez maga halálos félelem, elzúzó iszonyat a bűnre nézve, mikor valósága a bűnös szívbe nyilallik. Felséges isteni Törvény kárhoztatja halálra az Isten szentségét sértő és káromló bűnt s akármerre nézz, csak ítélet szikláit merednek feléd, melyeken össze kell zúznod át-

kozott fejed. Az égi seregek elrejtik ragyogó arcukat, hogy ne lássák a halálos csapást, melynek sújtó pallosa már fölillant az angyal kezében. És ekkor megszólal a csodatanácsos szózata. Hadd álljak én oda helyettük az ítélet lesújtó pallosa alá, adjam én érettség magamat, hadd legyen az én vereségem bűneik büntetése, mert sajnálom, szeretem s megakarom menteni őket. És Isten felel: Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm! Isten a maga örök tanácsában elfogadta Krisztus áldott szeretetének örök elégtételét s a Fiú megüresíté magát, szolgálai formát véve magára s úgy jött az emberek közé. Csodálatos tanácsa itt is felhangzott: Istentől remegő, bűnös lelkék, rajtam keresztül lépjete az Úr elé, rejtőzzetek sebeim mélyébe, takarózzatok érdemem fénypalástjába s úgy jöjjetek az Atya elé, hadd vigyelek én titeket oda. Senki sem mehet az Atyához másként, mintha én viszem oda, mert a maga mivoltában és a maga lábán ember meg nem állhatna előtte. Csak ha engem szeret, belém fogózik, a hit által magát velem egynek tudja, akkor járulhat Isten elé úgy mint bűnbocsátó Kegyelem elé. Csodálatos tanácsos, aki magamagát tette úttá számunkra az Atyához.

A bűn abból meríti erejét és folytonosságát, hogy a rabjává tett embert a gyűlölködés és bosszúállás lelkével mérgezi meg s minden tettében a bosszúnak maga kap új lángra és harapózik tovább. Az emberek azt hiszik, hogy a bosszúállás erő és a bosszúálló hős, pedig valójában ez az emberi természet legnagyobb szolgasága és megaláztatása. Az Isten hőse megfordította az emberi természet szomorú törvényét s megmutatta, hogy a bűn felett csak egy hatalom győzedelmeskedhetik: a *szelidség* ellenállhatatlan, a bünt lefegyverző és tovább harapózásra képtelenné tevő isteni ereje s csak egy olyan királyi életerő van, amely erősebb a halálnál a *szeretet*. Az Isten hőse csodát mivelt: az önmegtágadás és önfeláldozás által megtanított *hőssé* lenni *önmagunkkal* szemben. Megtanított arra az isteni tudományra, hogy a *magunk* bűnével szemben *oroszláni* bátorsággal harcoljunk, a *ránktörő* gonoszszággal szemben pedig a *bárány* szelidségével viseltessünk. Ez az a magatartás, amelyet a Sátán nem bír kiállani és amellyel szemben kinjában összegörnyedve kénytelen saját fejét zúzni össze a Golgota szikláján. Mikor ilyen tanítványai lépnek elő Krisztusnak, a mennyben angyali karok diadaléneke zengi az Isten hősének győzelmi dalát Halleluja! Győzött a Juida nemzetiségéből való *Oroszlán*, ama megöletett *Bárány*. És a te szíved ujjong azon, hogy ez nem ellenmondás, hanem az Isten minden értelmet felülhaladó igazsága!

Ezeknek szól az apostol áldása. Az Úristen *békessége uralkodjék* a ti szíveteken! Az Isten *békessége* Krisztusban uralkodik, mert ő a *Békesség Fejedelme*. Nincs békesség sehol, soha, csak a Krisztus keresztje alatt.

Szegény, vak gyermeked,
Mig tapogatva jártam,
A Lélektől vezetve
Keresztedhez találtam.
A hályog leesett.
Szemgyógyító irjával
A bűnbánat könnyének
Megkented a szemem,
Hogy megismerjen Téged,
Oh Örök Szeretet!

Békesség *bennem*, mert lelkiismeretem fölszabadult a bűn nyomása alól, amelyet immár gyűlölök és szívem csendesen pihen Istenben, akit immár örökre, zokogó hálával imádom és szeretek.

Békesség *rajtam*, mert szívem csendessége átsugárzik egész életemen s bizonyossággá tesz engem a Krisztus édes uralma felől.

Békesség *általam*, mert ha Istennel és lelkiismeretemmel kibékültem, kibékülök kötelességeimmel és embertársaimmal is s munkatársa leszek annak, aki lerontván a közbevetett válaszfalat, eggyé teszi mind a két nemzetséget, békeséget szervezvé a Keresztfá által, melyen odaszegeztetett a kígyó mindörökre.

Csodálatos tanácsos, Isten hőse, Békesség Fejedelme: áldott légy, hogy isteni uralmaddal örökéletre szabadítottad fel Ádám elveszett magvát, *vállaidra* véve a Kereszt királyi terhét.

Mindenekfelett áldassál Seregeknek Ura, Szentháromság egy örök igaz Isten, kinek buzgó szerelme cselekedte ezt!

M. S.

Igehirdetés. Kultusz.

Gazdag gyülekezet.

— Presbiteri konferencia előtt. —

II. Kor. 8. l. — 12.

Isten kegyelmének csodálatos munkájáról számol be alapigénkben az apostol. Macedónia gyülekezetei a nyomoruság sok próbái közt és igen nagy szegénységben éltek, úgy, hogy az apostol nem is akarta őket megterhelni a szentek iránt való szolgálattal s úgy látta, hogy ezeknek a gyülekezeteknek teljes kiméletre van szükségük, mert képtelenek valamit is adakozni egyházi célokra. S ime a nyomorult és koldusszegény gyülekezetek, látva az apostol tartózkodását, maguk könyörögtek neki, hogy vegye be őket is a szentek iránt való szolgálat jótéteményébe és közösségébe s mikor erre az apostol engedett nekik, nyomoruságuk az öröm bőségévé és szegénységük

a jószívűség gazdagságává változott, úgy, hogy erejükön felül adakoztak.

Milyen lélek lakozhatott ezekben a régi keresztyénekben, hogy abban találták örömüket, amitől a mai egyháztalagok ugyancsak fáznak és hogy könyörögni tudtak azért, amiért a maiak azt várják, hogy nekik könyörögjön az anyaszentegyház?

Ezek a szegény gyülekezetek lélekben gazdag gyülekezetek voltak és ragyogó áldozatuk fénye a messiási századok távolán át ma szemrehányólag és vádolóan nyilallik a lélekben szegény keresztyénség szívébe. Nem az a baj, hogy a mi gyülekezeteink e világ szerint, anyagiakban szegények, ezt jól tudjuk, ez nem az ő hibájuk, bár a macedoniaiak sokkal szegényebbek voltak ennél; a baj azonban az, hogy a mi gyülekezeteink lélekben koldusok és nyomorultak, a szívük üres és rossz s a hitben olyan szűkölködők, hogy nem is tudják elhinni és megérteni azt a lelket, amely a maga földi nyomorúságában is kétségbeesett volna, ha nem engedték volna meg neki, hogy adakozhasson Krisztusért. A Dárius kincse lehetne felhalmozva ládáitokban és akkor is éhenhaló koldusok lennétek Isten előtt, ha az áldozatos léleknek kincse hiányzik belőletek. Az igazi gazdag gyülekezet képe áll előttünk alapigénkben, a lélekben bővölködő gyülekezet csodája s benne azok az örök törvények, amelyek szerint egyedül lehet megtartatnunk. Ha van bennetek egy szikrája a magyar református anyaszentegyház iránti szeretetnek, fogadjátok szívetekbe e törvényeket, hogy el ne vesszünk, hanem életünk legyen és bővölködjünk.

Az első, amit alapigénk felmutat, az, hogy Isten előtt csak egy gazdagság létezik: *a jószívűség gazdagsága*. Ne gondoltátok egy percig sem azt, hogy az Anyaszentegyháznak a ti nyomorult filléreitek kellenek, amikből úgy sem akartok adni neki, vagy ha igen, századrészét sem annak, amit itatra, dohányra, kártyára, mulatságokra és cifrázkodásra dobtok ki. Legyetek meggyőződve afelől, hogy Isten azt az anyaszentegyházat, amelyre az ő országának jövendőjét építette, amelyben lelke minden javát: Igéjét, Sakramentomait őrzi s amelyben örökkévaló igéretei élnek, nélkülöletek sőt ellenetek is meg tudja tartani. Adhatnátok neki minden földi kincset, ha nem lélekből adtátok, átokként hullna vissza rátok. Az anyaszentegyháznak semmi nem kell, csak a *szívetek*. Csak azt kívánja, hogy szeressétek őt, mint lelki Anyátokat, aki titeket lélek szerint boldog örökéletre szült, halhatatlanságra táplált, anyai karjain őrízve viszen át a világ szakadékain Istenhez. És miért kéri a szíveteket? Hogy anyai csókjával égő áldozattá szentelje meg. A szív, amelyet indulatjaival odaadtunk Istennek, minden gazdagság egyetlen, kiapadhatatlan forrása lett. A jószívűségre gazdagodni meg azt jelenti: egészen lemondani magunkról és egészen odatapadni Istenhez, csak őt szeretni egyedül s nem tekinteni semmit, a mink van, a magunk zsákmányának, hanem az

ő szolgálatra való ajándékának. Ez a titka a dolognak. A míg reszketve és aggódva számítgatod, hogy a magadéból mit tartsz meg magadnak, minél többet s mit nélkülözhetsz, amit Istennek adj, minél kevesebbet, addig te csak magadat szereted s azt hiszed, hogy magadtól vonva el a magadét, te adsz Istennek. És sajnálni fogsz minden nyomorult fillért, amit nem becses személyedre költesz. Pedig mindened és te magad is Istené vagy s amit neki adsz, azzal csak az övét adod vissza és átkozott, amit nem adsz vissza neki. Ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szívetek is. S ha szíved Istené: többet nincs aggodalom, féltés, önzés, különböztetés magadé és Istené közt: mindened az Uré és ő mindenedből bőszeges, gazdag áldást fakaszt. Ő mutatja meg neked, hogy mi mindened van, amiről nem is álmodtál és hogy mi mindenre vagy képes, amit soha nem is sejtettél volna.

A jószívűségre gazdagodni meg nem azt jelenti, hogy egyszerre megtízszereződik a pénzed a ládafiában, hanem, hogy egyszerre megszázsorozódik benned az Isten dolgai, az Anyaszentegyház ügyei, a szenvedő testvérek iránti szunnyadó buzgalom, lángragyul a szíved és találékony lesz az elméd, hogy új és új módokat mutasson neked az örömele lemondásra, a segítségre, szolgálatra, munkára. A jó szívből bizony még pénz is sokkal több kerül, mert gyümölcsöző szolgálatokra sarkallja a lelket. Valaki azzal adott önmaga által se képzelt összeget az egyháznak, hogy egy esztendőre lemondott az italtól s annak árát adta oda. Maga se akarta elhinni, hogy mekkora összeg került ki ebből. És semmit sem vesztett, sőt egészségén kívül olyan bőszeges örömet is kapott vissza, hogy az év leteltével borzadva gondolt arra, hogy megint odaadja magát az italnak s így egy esztendő jószívűsége sok esztendő boldog áldozatává gazdagodott. Más ingyen végzett el olyan munkát, amelyet különben meg kellett volna az egyháznak fizetnie s az így megmaradt pénz árva gyermekek karácsonyát tette boldoggá, de még boldogabbá az adakozót magát. Ezer módja van annak, hogy a szegény ember gazdag adakozóvá lehessen, de csak egy útja: ha szívet adta oda Istennek, ha a jószívűségre gazdagodott meg. És a legnagyobb áldása ennek az, hogy a szívet odaadó ember végre tisztán meglátja azt a szörnyű állapotot, amelyben addig volt, míg önmagának élt. Azt látja meg épen, hogy nem is önmagának élt, hanem az ő csábítójának, a Sátánnak s minden, amivel önmagának akart kedveskedni, a Sátánnak adott gonosz áldozat volt, mely magát az embert testében-lelkében megrontotta, kifosztotta, megmérgezte és bizonyosan elpusztította volna. És most ítéljétek meg magatok, de a jószívűség lelkével, igaz e, hogy a mi népünk olyan szegény, hogy egyházáért, Krisztus munkáiért, gyermekei lelkéért s jövőjéért tényleg semmit sem tehet? Ha *mindent* megtenne, amit jószívvel tehet, ha mindent megakarna tenni teljes odaadással, ha szívet

Krisztusnak adná, hogy ő gazdagítsa meg azt lemondásban, szeretetben: tényleg akkor sem tehetne semmit érte? Tényleg olyan szegény e ez a nép, hogy rosszra sincs pénze s olyan keveset ad a rosszra is, hogy az, ha Istennek adná, semmit se érne? Nem, nem kell semmi, csak a szívetek! Istennek elég, bőven és teljesen elég az. Ti volnátok a leggazdagabb nép a világon, ha ezt az egyet neki adnátok! Akkor nemcsak erőtök szerint, amit most igazán nem használtok ki, de erőtök felett adakoznátok, mert a Krisztus erejével tennétek azt, aki emberfeletti erőket ad cserébe egy szegény bűnös szívért, ami pedig mindeniketeknek van, ugyebár?

Az alapige másodszor arra hívja fel figyelmünket, hogy a macedoniai gyülekezetek először *önmagukat* adták az Urnak, s csak azután az adományait. Boldog lelkek, akik megtalálták az élet titkát. Lehet, hogy az ige hallatára az előbb fellobbant bennetek a jószívűség lángja s elhatározátok, hogy ezután erről-arról lemondotok, ezt-azt elvállaljátok egyházatokban az Urért. Az iránta való szeretet megrebbent bennetek. Tényleg amit szeretetből, szívből akartok adni, mind jó és áldott leend. De én a macedoniai hívők példájával arra kérek titeket, ne adjátok semmit addig, amíg *önmagatokat* nem adhatjátok. Ez mélyebben és teljesebben magyarázza meg azt, amit az előbb a szív átadásáról mondtam. A szeretet mindennek forrása, de a szeretetnek *teljesnek* és *állandónak* kell lennie. Az a szeretet, mely egyszer vagy kétszer föllobban s aztán nyugodtan pihen el abban a tudatban, hogy már eleget tett, Krisztusnak nem elég. Éspedig azért nem, mert nem az igazi szeretet volt, amelyről az apostol azt mondja, hogy soha el nem fogy. De úgy is van, hogy a szív ilyen néha-néha való fellobbanásai után a sötétség még nagyobb lesz s fekete, keserű füst és korom marad utána a szívben: megbánás, bosszúság. Azért mondja ezt nektek az Ige, mert a magyar ember jószívűségre hajlandó ember, könnyen megindul, magasra csap fel szalmalángja, egy forró pillanatban kész az ingét is odaadni s mámorában talán meg is halna egy ügyért; de épen olyan hamar le is hül, el is ernyed, ki is alszik s a szép kezdetre nem jön folytatás. Látjátok, nem akarok Isten Igéjével ilyen szalmalángot gyújtani bennetek. Ez nem volna Krisztus szerint való. Nem akarom eltitkolni előletek, hogy az Úr, amikor a szíveteket kéri, nem hirtelen odaadott szíveket kér, amelyek a *meggondolást nem viszik magukkal*, hanem hátrahagyják *holnapra*. Ebből lesz a megbánás, a megkeményedés, a visszatesés, a Sátán nagy diadala. Arra kérek, ne ígérjetek semmit és ne nyujtsátok meggondolatlanul a szíveteket Krisztus felé. Még azt találnátok hinni, hogy ez szép és érdemszerű cselekedet töletek s leköteleztétek vele Krisztust. Még büszkéek lennétek reá és akkor jaj volna nektek! Előbb gondoljátok meg, nézzétek meg: milyen az a szív? Tudjátok-e, megrendülve és

iszonyodva, hogy nincs rajta, benne semmi szeretetreméltó, semmi szép, semmi érdem, semmi büszkélkednivaló? Hogy borzasztó sebekkel éktelen, hogy teljesen romlott és tisztátalan? És így értitek-e, hogy ő csak irgalomból, kegyelemből fogadja el, hogy azért csakis nektek kell térdrehullva hálálkodnotok és csodálnotok, hogy a szent és tiszta Krisztus így szeret titeket?

Bűnbánó, önmagukat keményen kárhoztató, maguktól semmit nem remélő és Krisztusban mindent megtaláló szívek kellene az Urnak. Önmagunk, egészen, szívünk, értelmünk és akaratunk, nemcsak egy pillanatra, de örökre. Ez csak addig nehéz, amíg valaki még nem ismeri egészen a maga hiábavalóságát és a Krisztus tökéletességét. A maga gyűlölködő önzését és a Krisztus isteni szeretetét. A maga szegénységét és az ő gazdagságát. Ha ezt szíve mélyéből megismerte azonnal *önmagát* adja, meghalva a bűnnek, hogy éljen Krisztusnak. Ez az igazi gazdagság titka: istenivé lenni egész lelkünkkel. Pál apostol, mint mondja, csak azt remélte, hogy a macedónok adományokat fognak nyújtani; de áldott csalódás érte, amin boldogan ujjong, mert azok először önmagukat adták az Urnak, hogy maga Krisztus cselekedje általuk a jót. Örvendetesen megszégyenítették az apostolt. Hát minket? Hiszen köztünk még a szalmaláng se nagyon lobog az egyházért! De ne is lobogjon! Hanem bűneivel térdeljen ez a szegény nép a Kegyelem trónja elé és egészen adja oda önmagát, hogy meggazdagodhasson isteni mérték szerint.

A harmadik, amit az ige mond, ebből következik. A macedóniaiak nemcsak a *cselekvést*, hanem az *akarást* kezdték el az Úr ügyében. Ez különös. Hát nem több a cselekvés, mint az akarási? A világ szerint igen, az Isten előtt azonban nem. Isten előtt egyetlen érték az átadó szív jóakarata. A cselekvés, az eredmény Isten dolga, hogy ne dicsekedjék ő előtte egy test sem. Az emberek a cselekvésből ítélnék. De a cselekvésnek sokféle indoka lehet. Nagy adakozókat, jótékonykodókat mozgatott hiuság, dicsőségvágy, érdemkeresés, csábítási szándék, szeszély. Az emberek dicsérték őket, Isten nem ismeri meg őket ama napon. És hány tiszta szeretet akarása tört meg a világ rosszóságán? Az emberek nem méltányolják, néha egyenesen kárhoztatják, de Isten felírta őket az élet könyvébe. Nem cselekedni, hanem akarni kell, hogy Isten cselekedhessék általunk. A macedóniaiak nem tudták miből adjanak, olyan szegények voltak, de akartak adni, erősen, egész szívükből akartak, a szolgálat szenvedélye égett bennük és Isten megnyitotta akaratuk előtt a cselekvés gazdag lehetőségeit. A mi egyházunkban általános a panasz, hogy az emberek nem akarnak adni. Valójában azért adnak, ha arra kerül a sor. De ha előbb nem akartak, ha mikor még nem is tudták, miből adjanak, már nem képezte imádságos vágyakozásuk tárgyát az adakozás, ha nem

égték abban a törekvésben, hogy adhassanak, akkor adományaik értéke Isten előtt csekély. Bár inkább ne volna mit adniok emberileg, de könyörögve kérnék Istentől, hogy adhassanak: akkor Isten csodálatos lehetőségeket mutatna meg nekik, az akarásnak cselekvésre tételére. Akkor tudnák, hogy amit adniok sikerült, azt nem a maguk feleslegéből, de Isten kegyelméből adhatták.

De most jön az ige legcsodálatosabb része, A macedoniaiak sok könyörgéssel kérték az apostolt, hogy a szentek iránt való szolgálat *jótéteményébe* és közösségébe fogadja be őket. Értitek-e ezt? Ezek a keresztyének nem a maguk adományait tekintették jótéteménynek az egyház iránt, hanem az *egyház kibeszélhetetlen jótéteményének* látták maguk iránt azt, hogy *megengedi nekik* az áldozást, az adakozást. Nem magukat és adományaikat tartották valaminek, hanem az egyházat becsülték olyan mindenekfelett való szent értéknek, akinek áldozni a legnagyobb kitüntetés, a legszentebb öröm és a legédesebb boldogság, ami csak elképzelhető. Ez azt mutatja, hogy ezek a lelkek tisztában voltak azzal, mit köszönhetnek az egyháznak, s hogy az egyház élő tagjának lenni üdvösség, kivettetni belőle kárhozat. Elbirhatjuk-e ezt a megszegyenítést mi? Presbiteriumaink, akik vonakodtak a gyülekezet tagjaira kivetni az egyházi adót? Hiveink, akik megtagadták annak megfizetését? Gonosz, háládatlan gyermekek, akik tehernek és nem boldog megtiszteltetésnek s jótéteménynek tartjuk lelki édesanyánk áldott munkáinak láttára a föld alá süllyednie a „kegyes adakozónak“, aki torkig való bőségének *feleslegéből* büszkélkedve vetett rongy alamizsnát az anyaszentegyháznak s még elvárja és követeli, hogy kérkedő nevé csillogó betűkkel irattassék fel aranykönyvekbe, templom falára és urasztali terítőkre? Hol van a lélek ebben az egyházban, ahol még nem akadt nagy gyülekezet, mely ujjongó hálaadással elvállalta volna egy kisebb gyülekezet gondjait? A szolgálatban rejlő isteni jótéteményt nem becsülve, hogyan is értenők meg a *közösség jótéteményét*, azt az isteni vigasztalást a gonosz világban, hogy egy gyülekezet, egy lélek sincs *egyedül*, hogy egy győzhetetlen, hatalmas, szent lelki seregnek vagyunk testvértágjai, akiket Krisztus választott és tart meg örökéletre. Mivel belőlünk hiányzik a hálával való szolgálat szelleme, nem tudjuk megtapasztalni a legnagyobb áldást, a *közösség erejét* és megtartó hatalmát sem és ezért kell oldott kéveként szét-hullanunk s gyáván, tunyán, egyenként, gyalázatosan elveszünk Isten országára, nemzetünkre és az emberhez méltó életre nézve.

Majd, ha a szenvedések, a bűn szörnyű büntetései, amelyek, úgy látszik, még nem voltak elég erősek, megtörni a keményszívű nemzetséget, ránevelnek minket arra, hogy megbecsüljük és sírva öleljük körül lelkünk egyetlen menedékét,

AZ ÚT

FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI ÉS NEVELŐI
MUNKA SZÁMÁRA

ALAPÍTOTTA
RAVASZ LÁSZLÓ.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS, DR. MAKKAI SÁNDOR,
DR. TAVASZY SÁNDOR.

HETEDIK ÉVFOLYAM.

CLUJ—KOLOZSVÁR,
MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.
1925.

TARTALOM.

Az Ige tükrében.		Oldal
<i>Imre Lajos</i> : A nép	-----	175
<i>Makkai Sándor</i> : A lelkipásztor „szabadsága“ a világban	---	41
Isten valósága	-----	215
Krisztus uralma	-----	243
<i>Maksay Albert</i> : Isten munkatársai	-----	1
<i>Muzsnai László</i> : Az élet mysteriuma	-----	149
<i>Nagy Géza</i> : Testvériség	-----	81
<i>Tavaszy Sándor</i> : A mások véleménye	-----	105

Igehirdetés. Kultusz.

<i>Imre Lajos</i> : A biblia modern használata	-----	220
<i>Makkai Sándor</i> : Az igehirdetés válsága	-----	179
Beszédvázlatok	----- 85, 152,	154
Textusmagyarázatok	----- 6, 181,	182
Égő áldozat	-----	3
Igy szólt a Pásztor	-----	42
Elrejtett ékesség	-----	43
Cséplés után	-----	83
Gazdag gyülekezet	-----	245

Vallásos nevelés.

<i>Imre Lajos</i> : Az ismétlőiskolások, iparos és kereskedőtanoncok vallásos nevelése	-----	9
A konfirmáció reformja	-----	86, 108
Vallástanítási tantervünk reformjához	-----	251
Vezetők képzése az ifjúsági munkához	-----	183
Vasárnapi iskolai jelentőiv	-----	190
<i>Makkai Sándor</i> : Szociálizmus és keresztyénség (Ifj. konf. előadás)	---	256

Gyülekezeti munka.

<i>Gergely Endre</i> : Mit tehet a lelkész és tanító a népegészségügy terén?	-----	117
<i>Imre Lajos</i> : A belmissziói munkások kérdésének rendezéséről	---	15, 45
A presbiteri konferenciák módszere	-----	155
<i>Mezey Mihály</i> : A lelkipásztori munkarendhez	-----	164
<i>Tavaszy Sándor</i> : Mire kötelezi a ker. lelkipásztort kálvinizmusa?	---	191

Tudomány és világnézet.

	Oldal
<i>Muzsnai László</i> : Legujabb Kálvin tanulmányok — — — —	52, 93, 134
A tudatalatti és a prof. teológia — — — —	200
<i>Nagy Géza</i> : Hit és világnézet — — — —	127
<i>Tavaszy Sándor</i> : A teol. tudomány helye a tudományok mai rendszerében	20
A filozófiai világnézet a teol. tudomány kialakulásában	165
Az emberi élmény és az isteni kijelentés — —	230, 261

Irodalom.

<i>Makkai Sándor</i> : Zörgessetek — — — —	24
<i>Kristóf György</i> : Az erdélyi magyar irodalom — — — —	25
<i>György Lajos</i> : Pásztortűz Almanach — — — —	26
A kolozsvári Szt. Mihály egyház — — — —	27
<i>Gyárfás Elemér</i> : Bethlen Miklós kancellár — — — —	26
<i>Borbély István</i> : A magyar irodalom története — — — —	26
<i>Karácsonyi János</i> : A magyar nemzet őstörténete. A székelyek ősei —	26
<i>Tavaszy Sándor</i> : Világnézeti kérdések — — — —	140
<i>Reményik Sándor</i> : Egy eszme indul — — — —	141
Minerva Könyvtár — — — —	172
Magyar Kálvinista Sion — — — —	172
Teológiai Szemle — — — —	173
Lesz-e valaha egyházi irodalmunk? (I. L.) Ref. Vallás — — — —	237
Irodalmi hírek — — — —	147, 173, 214, 237, 238

Asszonyainknak.

<i>Dombay Mária</i> : Vissza a rokkához — — — —	30, 62
<i>Pilder Mária</i> : Levél — — — —	27, 59, 141
Szenvedés — vigasztalás — — — —	100
Beszámoló — — — —	204
A papné legfőbb feladata — — — —	233
Ünnepek — — — —	264
Református nők bibliakörének alapelvei — — — —	266

Egyházi szemle.

<i>Imre Lajos</i> : Lelki munkáink válsága — — — —	209
<i>Makkai Sándor</i> : Új esztendő — — — —	32
Marosvásárhelyi nagy napok — — — —	205
<i>Név nélkül</i> : A reverzálisok kérdése — — — —	66
Egy lelkész heti munkarendje — — — —	102
A lelkész teendői — — — —	102
A teológia jubileuma — — — —	212
<i>Traktátusok</i> : Áhitat percei — — — —	69
Az Én kicsinyeim — — — —	37, 240, 268
<i>Előfizetések nyugtázása</i> — — — —	36, 68, 104, 147, 174, 214, 238, 267

az Anyaszentegyházat, majd ha térdenállva fogunk *könyörögni* neki, hogy engedje meg ne csak feleslegünket, de önmagunkat mindenestől szolgálatára adni, hogy kegyelmesen fogadjon be minket a szolgálat és a szentek közössége *jótéteményébe*: majd akkor megkönyörül Isten a Krisztusért mirajtunk, de előbb nem. Ámde hol leszel már akkor te, aki elpusztultál bűneidben? Ne feledd, a *maradék* megtér! Mi leszel te és szegényletes emléked egy megtért maradék szemében? „Emlékezzél meg azért, honnan estél ki és térj meg, ha pedig nem, hamar eljövök ellened és a te gyertyatartódat kimozdítom helyéből, ha meg nem térsz!”

Ő mondja ezt neked, akinek isteni jótéteményét ismered, hogy a Jézus Krisztus gazdag lévén, szegénnyé lett érted, hogy te az ő szegénysége által meggazdagodj! Minden az övé volt és ő megüresítette magát mindenétől és neked adott minden isteni kincset: szegénnyé, átkozottá, megfeszítetté lett, hogy te szeretetben gazdag, jótéteményben áldott, lélekben szabad lehess. Szegény gyülekezet, a leggazdagabb lehetsz, ha az ő áldozatát lelkedbe öleled és egész életed boldog hálaáldozattá szentelődik az ő jótéteményéért. Neki nem kell a pénzed, csak a szíved, neki nem kell valamid, csak önmagad, neki nem kellene cselekedetek, csak az akaratod, neki nem kell a te jótéteményed, csak az, hogy az ő jótéteményéért könyörögi ő mindent elvégez benned, rajtad és általad ingyen kegyelemből. Miért halnál meg, miért vesznél el, mikor élhetsz és bővítködhetsz? Ő gazdag lévén, mindenét neked adta és szegénnyé lett érted: add vissza neki, ami az övé, hogy szegénnyé lévén, gazdaggá lehess általa.

M. S.

Vallásos nevelés.

Vallástanítási tantervünk reformjához.

Évek óta világosabb és világosabb, hogy azok között a feladatok között, melyek egyházunkra várnak, a vallástanítási tantervének és egész menetének reformációja egyik legfontosabb és legégetőbb. Két szempontnak kell ebben vezetnie bennünket. Az egyik szempont: számolni az állami tantervvel, mely különösen állami iskolákban az eddig vallástanításra megkapott óraszámot nem adja meg s így a vallás tanítására fordítandó időt rövidebbé teszi. A másik szempont magának a vallástanításnak a reformációjában az az egészen változott katechétikai és pedagógiai felfogás, mely annak egész átszervezését teszi szükségessé. Emellett gondolnunk kell arra, hogy míg az eddigi vallásoktatás főként csak az oktatás szempontját tartotta szem előtt, ma már fokozott mértékben szükség van arra, hogy a vallástanításban is a nevelés gondolata emelkedjék ki. Szakí-

tanunk kell avval a régi felfogással és módszerrel, mely azt gondolta, hogy a vallásos nevelést elég a családokra és a gyülekezeti istentiszteletre bízni. Ezek szerint a következő követelményeket látjuk egy elkészítendő vallástanítási terv előtt állani:

I. Külső követelmények, melyek a vallástanítás és vallásos nevelés külső szerkezetére és formáira vonatkoznak a következők:

1. Az egész vallásos nevelés szervezetét ki kell építenünk aszerint a tanterv szerint, amelyet az állam alkalmaz és pedig számonvéve azt, hogy a tanköteles kor 7—18 éves korig terjed. Ez alkalmat fog nyújtani arra, hogy az egész vallásos nevelés intézményes szervezetét egészen addig ki tudjuk építeni ameddig a gyermek ifjúkora végéig elér. Itt a következő korosztályokat kell megkülönböztetnünk: először a 7—12 éves kor, melybe az elemi népiskola alsó hat osztálya esik. Ez egy nevelési egységet alkot ennél fogva a tanítási anyaga is egységben állapítandó meg. A másik korosztály a középiskolák alsó négy osztályát foglalja magában és a felső népiskola alsó tagozatát 12—14 éves korig. A harmadik egészen a 18 évig a középiskolák és felső népiskolák felső tagozatát. Régen ezekkel mindig az a nehézség állott fenn, hogy a gyermek nemcsak sokszor az ismétlő iskolát kerülte ki, de gyakran magának az elemi iskolának felső osztályát is, amiből előállottak azok a nehézségek, hogy két elemi osztállyal maradt egész életében. Valószínű, hogy most is lesznek ilyen bajok, és sok fiú és leány fogja kikerülni, hogy a felsőbb népiskolába járjon, de ennek nem szabad elkedvetleníteni bennünket, sőt arra kell igyekeznünk, hogy ha a világi tudományok alól ki is tud menekülni, a vallástanítási rendszert egészében járja végig. Ismerem a rendes ellenvetéseket erre, hogy nem ismeri a falusi viszonyokat, aki ilyet kíván, de először is nem mi kívánjuk, hanem az állam, másodsor valamikor épígy debakháltak a mindennapi iskola ellen és ma mégis eléggé a vérébe ment a népünknek.

A vallástanítás és nevelés intézményes rendszerét tehát egészen 18 éves korig kell kiépítenünk.

2. A másik követelmény a külső szerkezetre vonatkozólag, hogy az az egyház jelenlegi nevelési rendszerével is találjon. Az egyháznak jelenleg egyetlen ilyen nevelési intézményes szerve van, de ez aztán annál fontosabb ez a konfirmáció. Erről már nagyon sok szó esett minden vonatkozásban, de most most megint egy olyan ponttal találkozunk a vallásos nevelés és vallástanítás kérdésénél, mely evvel a legszorosabb összefüggésben van. A konfirmáció komolysága és megelevenítése érdekében itt megint tehetünk valamit, ha ezt vele összekapcsoljuk. A konfirmáció előtti nevelésnek egészen természetesen a konfirmációra kell tekinteni, arra kell irányulnia. Ez azt jelenti, hogy a nevelés egész szervezetében be legyen építve a konfir-

máció ténye és gondolata. Külsőleg ezt úgy lehet elérni, ha a konfirmációig az egyik nevelési szakasz lezáródik. Ennek a szakasznak feladata az eddigi nevelés által a vallásos élet alapjait megadni, azt az anyagot, mely ehhez szükséges alapjaiban a gyermeknek átadni és azt a ker. élet gyakorlásának elemeibe bevezetni.

3. Nem számítható ide az a munka, amit az egyház olyan nem intézményes munkák által végez, mint pl. a vas. iskola és az ifjúsági munka. Mivel ezeknek lényegéhez tartozik, hogy nem kényszeríthetők ki és nem kötelezhetők, összhangban működhetnek ugyan a vallásos nevelés egész szervezetével és így is kell működniök, de csak segédeszközöknek tekintendők, mert lényegüket vesztenék el, ha kikényszeríthetők tennék őket, midenki, aki lényegükkel tisztában van, tudja mit jelent pl. a vas. iskola, mely épen a gyermekek személyes ker. életének öntudatosítására törekszik, az egyház segítői közt és mennyivel komolyabban fogja az a gyermek fel a konfirmációt, akí gyermekkorá óta a ker. élet kérdéseiben neveltetett a vas. iskolában.

Mindazonáltal természetes, hogy az egyháznak egy ilyen nagy nevelési rendszerben számolnia kell azokkal a segítőkkel is, melyek ugyan nem megkötött tanterv szerint és nem kötelezőleg, de mint napról-napra láthatjuk, mind nagyobb és nagyobb elterjedésnek örvendve végzik a maguk egyházépítő munkáját. És itt figyelembe kell vennünk, hogy a vas. iskola 12 éves korig tartja hatása alatt a gyermekeket, míg ezután a serdülő fiú és leánymunka veszi fel és pedig két korszakban; 12—14 és 15—17 éves korig. Így az egyik korszak épen lezárul a konfirmáció alkalmával, míg az egész nevelés a 18. évben végződik be.

4. Végül a nevelési rendszer külső kereteihez tartozik egy kérdés még és ez az iskolába még nem kerülő gyermekek vallásos nevelése és vallásos nevelése. Csak természetes, hogy az állami tanterv, mely 7 éves korban kezdi a rendszeres iskolázást, mint az helyes is, gondoskodni kíván a 7 éven alóli gyermekek neveléséről is az ovodai nevelés által. Világos tehát, hogy ezt nemcsak hogy nem szabad az egyháznak elhanyagolnia, hanem még hamarabb, a családi nevelésben kell gondoskodnia a gyermek vallásos befolyásolásáról. Itt ismét a kezdő vas. iskolai munkát, mely 3—7 éves korig tartja a gyermekeket, figyelmen kívül hagyva, mint nem szorosan a kötelező szervezetbe tartozót, az ovodai nevelésben szintén kell vallásos hatásokat adni a gyermekeknek és ki kell terjeszteni ezt amennyiben lehet, a családokra is.

Evvel kapcsolatban gondoskodnunk kell arról is, hogy az egyes iskolatípusok, valamint az életpályák között meg legyen a kellő kapocs a vallásos nevelés kérdésében. Az eddigi rendszer a falusi iskolákat vette tekintetbe elsősorban s még itt is

csak az elemi népiskolai fokozatot, de teljesen figyelmen kívül hagyta úgy az ismétlő iskola tanulóit, mint azokat, akik a városba ipari és kereskedelmi pályára jönnek be. Nem volt meg sem állapítva, nemhogy be lett volna kapcsolva az egész vallástani rendszerébe az iparos és kereskedő tanulók, sem az ismétlő iskolások vallástani és nevelési anyaga. Ez a kontinuitás nagyon meg fogja könnyíteni a munkát abból a szempontból is, hogy amelyik egyházközségből a gyermek a városba költözik, a városi lelkész tudja milyen munkát végezzen vele.

II. Ezek után említsünk egypár olyan fontosabb követelményt, mely a tanítás és nevelés tervének belső alkatára vonatkozik.

1. Itt legelőször az a követelmény jön számba, amit a nevelési rendszer beosztása hoz magával. Az egész vallástani tanításunk céljául nem egy anyag betanítását kell felállítanunk, hanem azt, hogy a gyermekeket Isten országa öntudatos munkásaivá tegyük és pedig az anyaszentegyházban való munkálkodásra előkészítsük. Keresztyén, öntudatos jellem: ez a legtágabb cél a vallásos nevelésben; az anyaszentegyház szolgálata, ez a közelebbi cél, de amely csak az előbbi által nyer értéket; élővé tenni benne az anyaszentegyház hitét, ez a legközelebbi cél, mely egyuttal mindkettőt magában foglalja és mindkettő elérésére segít. Arra kell tehát igyekeznünk, hogy minden részletében a vallásos nevelésnek ez a három gondolat uralkodjék és érvényesüljön.

A vallásos nevelésben tehát annak anyagánál fogva is a következő három kört kellene megkülönböztetni: a családi, mely a legkorábbi gyermekkortól az iskolába lépésig terjed, a katecumenusi, mely 7. évtől a konfirmációig megy és a konfirmáltakét, a konfirmációtól 18 éves korig. Ennek a három foknak az anyaga természetesen kell hogy alakuljon ahhoz a célhoz, amit ez a három fok tartalmaz. Az első fok célja a gyermeket a keresztyén élet elemeivel és elemi tapasztalataival megismertetni, azokat benne felkelteni. A második foké megéreztetni vele a Krisztus megváltottainak közösségét az anyaszentegyházban, a harmadiké rávezetni a ker. élet öntudatos élésére és folytatására. Módszerűleg ez úgy néz ki, hogy az első fokon az anyag a Biblia körül csoportosul, a második fokon felvezet a kátéhoz, egészen addig, míg a káté a gyermeknek nem egy tananyag lesz, hanem személyes hitvallás, a harmadik a személyes ker. élet táplálásának eszközei felé vezet fel. A legfontosabb, mert döntő pont a második, s itt valahogy azt kellene kitalálni, hogy a konfirmáció nálunk is, mint sok külföldi egyházban elhatározó és döntő pont legyen a gyermekre és ne csak a lelkész mondja nekik, hogy most öntudatosan dönteniök kell, hogy Krisztus mellé állnak-e; hanem módot adjunk nekik tényleg egy ilyen döntésre. Ezt úgy lehetne elérni, ha magát a konfirmációi előkészítést megszabadítjuk eddigi főfeladatától, a káté betanításától és csakugyan lelki előkészületé

tesszük. Ennek egy bizonyos megszabott formát is kell adnunk majd, úgy az előkészületeknek, mint a fogadástételnek és döntésnek, de mindezek mellett az mégis a lelkipásztorra hárul az eset komolyságának helyreállításában a legfőbb feladat.

A második fokon az anyag úgy dolgozandó fel, hogy benne legyen a hét évi anyagban az egész kété és oda vezessen fel az egész tanítás.

2. Egy másik kérdés most, minő új anyag veendő fel a vall. nevelés anyagába. Itt különösen az első fokon kell nagy gondot fordítani, mert ennek az anyagát teljesen újonnan kell megállapítani. Általában kétségtelen, hogy az egyháztörténeti nevelésre nagy súly helyezendő és ennek az egész anyagon keresztül kell vonulnia, épígy határozottan fel kell mutatni a ker. káttvinista hitünk alapelveit és rendszerét, sajátosságait, hogy a gyermek különböztetni tudjon a maga és más vallása között. A jelenlegi anyagbeosztást magam részéről nem tartom többé megfelelőnek és új beosztás készítését javallom. Ezért a jelenlegi tankönyvek helyett is, melyek módszerileg és elvileg is elavultak, újakat kell készíttetni, melyekben nemcsak az anyag legyen megfelelőbben válogatva, de a feldolgozásában is nem annyira az ismeretközlés, mint evvel együtt a személyes használatra való alkalmasság legyen irányadó.

3. Végül mindezekhez azonban szükségesek odaadó, mély keresztyén nevelői lelkek, akik nem unják a vallásórákat, hanem szívesen foglalkoznak a gyermekekkel, kellenek olyan lelkészek és tanítók, akik legalább már útban vannak arrafelé, ahová a gyermekeket vezetni akarják és felelősséget éreznek érte, hogy a Krisztus-kicsinyeit igazán az Övéivé tegyék. Enélkül minden vallásos nevelői reform megbukik. Annyival inkább, mert tájékozatlan és bártortalan családapákat és anyákat nekik kell belevezetni majd ebbe a munkába és irányítani őket. Az egyház belmissziói munkái szépen fogják segíteni a lelkipásztort, hogy a gyermekeket a vasárnapi iskola, a nagyobbakat a bibliakörök útján közelebb vigyék a vallásos nevelés intézményes módjaihoz és a szülőket megnyerjék e feladatnak. De bizonyos, hogy ilyen lelkipásztorok és tanítók nélkül a legjobb nevelési rendszer is megbukik.

Csak egy néhány gondolatot említettem itt, mely hasznára lehet a vallásos nevelés reformjáról gondolkozónak, nem tartva igényt arra, hogy teljesen kimerítsem a kérdéseket. De kívánatos lenne, ha lelkésztársaink gondolkoznának a dolgon és közölnék gondolataikat lapunkkal, mely szívesen ad helyet megokolt és rövid véleményeknek e fontos kérdés felől.

I. L.

Szociálizmus és keresztyénség.

— Előadás ifjúsági konferencián. —

A legújabb kor történetét két uralkodó szellemi hatalom irányítja: a szociálizmus és a keresztyénség. Kettőjük közül a keresztyénség valamikor egyeduralkodója volt az európai népek életének, a középkori katolikus egyházi uralom formájában. Hogy ez nem a tiszta evangéliumi keresztyénség uralma volt, azt az is bizonyítja, hogy a reformációban szükségessé vált magának a keresztyénségnek megtisztítása és ez az egyház addigi egységének szétválására vezetett. A megoszlott keresztyénség a protestántizmus formájában újra vezető világszellemmé lett, de egyúttal harcba is kerülvén a katolicizmussal, a keresztyénségnek ez a belső harcok általi lekötöttsége alkalmat adott a világ szellemének arra, hogy a súlyos váltságba jutott keresztyénséggel szemben a maga egyeduralmát próbálja biztosítani. A világ szelleme alatt itt azt a törekvést értjük, amelyik az emberi társadalom rendjét, jóllétét, igazságosságát és boldogulását a *vallás nélkül*, tisztán az emberi értelem erejére támaszkodva akarja és állítja megvalósíthatni s a keresztyénséget, főleg annak egyházi formáit egyenesen akadálynak bélyegzi e cél elérésében.

A világ szellemének e megnyilatkozásai közül a legerősebb és legelszántabb a *szociálizmus*, amely a legújabb kor történetében óriási térhódítással, erőteljesen szervezett propagandával és nagy tömegek megmozdításával tört egy új társadalmi rend megalkotására, át akarván alakítani az emberiség egész lelkületét, világnézetét, erkölcsi eszményeit, életberendezését, ebben a törekvésében nyíltan hadat izenve mindezek keresztyén vallásos alapjainak és felfogásának.

A szociálizmusnak ezt a hadizenetét a keresztyénség ellen az teszi veszedelmessé, hogy első pillanatra keresztyéninek látszó célt ír zászlajára, s ezzel magukat a keresztyéneket is megtéveszti. A szociálizmus egyik magyar tudósa egyenesen azt mondja, hogy a szociálizmus *keresztyénség*, és pedig *a mennyből a földre hozott keresztyénség*. Ezzel úgy tünteti föl a dolgot, mintha a keresztyénség ezt a világot mellőzve és megvetve, a maga céljait csupán egy földöntúli, mennyei ország számára tűzné ki, amely a világ gyermekei előtt nem egyéb képzelődésnél, álomképnél. Így azt akarja elhitetni, hogy a szociálizmus az *igazi keresztyénség*, amely most, itt, ezen a földön, tényleg meg akarja és megtudja valósítani a keresztyén egyház által csak a túlvilágon ígért, tehát ámitó boldogságot. Miféle alapon tartja ez a fölfogás a szociálizmust keresztyénségnek? Azon az alapon, hogy zászlajára az *emberszeretet* jelszavát írja. Azt hirdeti, hogy célja a nyomorultakon, az elnyomottakon való segítés, a kizsákmányolt és rabszolgává tett embermilliók fölszabadítása s boldoggátétele egy igazságos

társadalmi rend keretében. S tényleg, a keresztyénség az *emberszeretet* vallása, tehát úgy látszik, a szociálizmus vele egyet akar. De ha ugyanazt akarja, akkor miért van reá külön szükség? Nyilván azért, mert fölfogása szerint a keresztyénség nem jól, vagy nem őszintén akarja ugyanazt. A szociálizmusból föltétlenül következik az, hogy a keresztyénség feleslegessé vált, sőt ha nem őszinté, akkor károsná is, tehát le kell szorítani arról a vezéri helyről, melyet az emberiség életében igényel.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk azt, hogy a keresztyénség és a szociálizmus nem *egy*et akar. Itt teljesen beválik a közmondás: „*si duo faciunt idem, non est idem*”. Az emberszeretetet lehet mindkettőjük közösen vallott célja, de egy világ választja el egymástól őket a *lélek* tekintetében. A szociálizmus említett magyar képviselője azt mondja, hogy a keresztyénség a *vallás* emberszeretete, a szociálizmus pedig a *tudomány* emberszeretete. Fogadjuk el ezt a különben nem helyes megállapítást annak kimutatására, hogy mennyire más az a lélek, amely bennük él.

A tudomány emberszeretete a szociálizmus részéről azt jelenti, hogy ő a tudomány és pedig a technika, civilizáció, kultúra, társadalomtudomány *eszközével* akarja az ember életét megjavítani és boldogítani, kívülről, intézményesen. Törekvésének az *ember* a központja, a célja, az ember boldogsága és világuralma. Az emberben az embert szereti, mindenestől, összes tulajdonságaiban és képességeiben. A vallás emberszeretete a keresztyénségben mindig azt jelentette, hogy az emberben keresni kell azt, ami több benne, mint a pusztán emberi, természeti, vagyis állati, mert egyedül az *szeretetreméltó* az emberben, ami több, mint ezek. Ilyen csak a lelkeség, a szellemiség lehet. Szeretetre nem az ember testisége méltó, hanem csakis a lelke, szellemi egyénisége. Tehát nem minden tulajdonsága és képessége, nem az ember mindenestől. A lelkeségben, szellemiségben azonban olyan *értékek* jelentkeznek, amelyek *önmagukban, minden körülmények között, mindenek felett szeretetreméltók*. Igazság, jóság, szépség, szentség ezek az értékek. Ezek azonban többek az embernél magánál, mert felette állanak, kötelezők és parancsolnak vele s érettük, ha kell, testi életét is bármikor fel kell áldoznia. Ezek az értékek tehát nem is az *övéi*, hanem csak sáfárkodásra kapta őket s *felelős* érettük. Kié ezek az értékek? *Istenéi*. Bennük és általuk Isten élete lesz emberivé s az emberben azt kell védeni, szeretni, segíteni, egyedül azt, ami *isteni*. Testnek, képességeknek, tulajdonságoknak, vagyonnak, világnak csak *eszközi* értéke van, amennyiben az isteni élet szolgálatában állanak s így és ezért kell megbecsülni őket. A keresztyén emberszeretet tehát az Isten szeretetének egyik és legfőbb módja. Mi az Atyát szeretjük *gyermekében*. Hogy pedig az Atyát csak milyen gyer-

mekekben lehet szeretni, arranézve nekünk megvan a biztos mértékünk : az Atya szeretett Fia, a Jézus Krisztus, az egyedül szeretetre méltó élet örök képviselője, akihez magunkat és másokat egyaránt kell mérnünk, ha a szeretetünket gyakorolni akarjuk. Semmit sem szerethetünk sem magunkban, sem másokban, a mi ellentétes Krisztussal. Sőt a bűnt egyenesen gyűlőlnünk és kiirtanunk kell magunkból is, másokból is. Itt tehát a központ és a cél Isten s az ember nem a maga, hanem az Isten viláгурalmának eszköze. Boldogsága nem célja a szeretetnek, hanem boldoggá őt éppen és egyedül az Isten szolgálata teszi. Nem külső eszközök által lesz azzá, amivé lennie kell, hanem benső önátadása által.

Ez a gyökeréből ellentétes lélek azonban a szociálizmusnak két olyan alapfogatókosságát mutatja meg, melyekben a keresztyénség igazsága csak annál inkább kitündöklik. A szociálizmus *testvériséget* akar *Atya* nélkül. De *Atya* nélkül nincsenek testvérek. Ez az emberszeretet indokolatlan és alaptalan. A szociálizmus a mennyből a földre akarja hozni a keresztyénséget. De az a mennyország, amit ő akar, külső eszközökkel teremtett külső, fizikai jóllét. Csakhogy az embereket nem lehet boldogítani külsőleg. A keresztyénség mennyországa sem a felhők felett van, hanem a megszentelődött *szívekben*. Minden hiába, ha a rossznak gyökere *benn* a lélekben meg nem öletett.

A két emberszeretet közül bizony csak az egyiknek van alapja és gyümölcse : a keresztyénségnek.

Ez pedig abból következik, hogy a szociálizmus a maga programját az *anyag* uralmára építi és a lélek valóságát megtagadja. Világnézete, az úgynevezett *történelmi materializmus* azt tanítja, hogy az emberiség és az egyének életét minden időben az anyagi létfeltételek, a gazdasági erőviszonyok formálják és szabják meg, az úgynevezett lelkiesség pedig nem egyéb, mint ezeknek a gazdasági viszonyoknak visszatükröződései, illuziószerű gondolati tükörképei az agyban, elméletek, ideológiák. Az ember mivoltát, karakterét, minőségét, sorsát nem lelkiessége, hanem gazdasági helyzete határozzák meg és pedig a tőke és a munka harca, amely az egész emberiséget két osztályra szakítja szét és állítja egymással szembe : a tőkésék és a munkások, a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak táborába. Az emberi élet nem egyéb, mint osztályharc a gazdasági létért s „a világot megváltó“ szociálizmus ebben a harcban a tőkésék által elnyomott proletárok felszabadulásáért küzd, hogy a tőke igazságosan osztassék meg s addig is a munkának minél magasabb bére legyen. Ebben a harcban az *egyén* megsemmisül az osztályban, a tömegben, egyéniség nincs is, csak társadalom van, a halhatatlan lélek mese, örök élete csak a fajnak van, vagy az emberi nemnek, az egyes ember kívánságait ebben az életben kell kielégíteni, mert más

élete nincs, s ki is lehet elégíteni és pedig a gazdasági viszonyok külső átalakításával, mely jobb anyagi viszonyok útján boldoggá teszi az embereket s úgynevezett lelküket is megelégedetté teszi, mert a jóllétnek a megelégedés lesz az ideológiája. Minél több ember minél nagyobb boldogsága, azaz jóléte az egyetlen cél. Ehez a gazdasági „mennyországhoz” a szociálizmus azt a merész reménységet fűzi, hogy az általános jóllét megszünteti a bűnt, mert a bűn csakis a helytelen vagyonyeloszlás következménye, vagy a túlsok vagyomból következő mértéktelenség, vagy a szegénységből következő nyomoruság betegsége és átka. Eltekintve attól, hogy milyen „mennyországot” teremtett a szociálizmus végső következményeit levonó bolsevizmus, kommunizmus, ami csak illusztrálja a szociálizmus belső igazságának értékét, nézzük meg a keresztyénség álláspontját ezekben a kérdésekben.

A keresztyénségnek mindenekelőtt az az álláspontja, hogy az anyag uralmának ez az elismerése *méltatlan* az emberhez, aki nem rabja, hanem ura a testnek és az anyagnak. De nemcsak méltatlan, hanem hazug és tudománytalan is. Hiszen az anyagnak ezt az uralmát a *lélek* állapítja meg maga felett. Így a szociálista tudomány sem a független emberi értelem alkotása, hanem a gazdasági erőviszonyok kényszerű tükröződése a szociálista apostolok agyában? Ha tehát a gazdasági viszonyok megváltoznának, az ő tudományuk is megváltozna? Talán épen ellenkezővé lenne? Úgy kell lennie épen az ő elméletük szerint. De akkor önmagában nem is igaz. Mi alapon követel tehát hitelt a maga számára? Ha pedig az egész elmélet alkotás, hogy teheti önmagát a saját elmélete bilincsbevert szolgájává, lennebb becsülve önmagát azoknál a lelketlen viszonyoknál, melyeknek uralmát ő találta ki és iktatta törvénybe önmaga fölött?

A keresztyénség a lelkiség hatalmát hirdeti a világ fölött. A világ a Szellem műve. A szellem teremti a világot és nem a világ adja a lelket. A lélek pedig mindig *egyéni* lélek s az egyéni lélek végtelen értéke ad értéket mindennek a világon. Mi sem vagyunk megelégedve a világ jelenlegi állapotával s a társadalom igazságával, de ha szociálisták lennénk, örökre le kellene mondanunk arról, hogy másként is lehessen, hiszen ha a gazdasági helyzet teremtett minket, akkor mi nem is lehetünk mások és nem is változtathatjuk meg azt, amitől a változások függenek. De mi keresztyének vagyunk és azt valljuk, hogy igenis lehetséges jobb világot, igazabb társadalmat teremteni, de csak egy úton a keresztyén erkölcsi jellemek munkája által. Isten országa az egyének benső átalakulásán alapszik s attól függ. A keresztyén jellemeknek igenis van hatalma átalakítani a világot. És hogy ez megtörténhessék, el kell takarítani az útból azt az erőszakolt, mesterkéltséget és hamis elméletet, hogy az embereket *osztályok* választják el egymás-

tól s hogy az élet lényege osztályharc. Az embereket nem a Marx által konstruált osztályok választják el egymástól, mert ilyen osztályok csak akkor vannak, ha mi magunk akarjuk, hogy legyenek, hanem elválasztja őket a *lelkület*, amely tekintet nélkül anyagi helyzetükre, két táborba osztja őket: az Isten gyermekeinek és a világ fiainak táborába. Ezért a testvériség akadálya nem az osztályhelyzet, hanem az egyetlen akadály a *telhetetlenség*, amely a tőkéséknél is, a munkásoknál is *mindent* önzően csak magának akar. Sem a tőkésnek, sem a munkásnak nincs igaza, ha csak magát nézi, igaza csak a méltányos és nagylelkű embernek van itt is, ott is, mert az egyetlen társadalmi törvény a kölcsönös méltányosság és nagylelkűség szellemében van kifejezve. Nincsenek tehát időleges megoldások se, semmiféle bértáblázat vagy kollektív szerződés nem oldhatja meg a társadalmi ellentétek kiegyenlítését, mert ezt az ellentétet csakis a krisztusi szeretet szelleme oldhatja meg és mindig meg is tudja oldani, ha hűségesen követték. De sem az akadály sem a megoldás nem *külső*, hanem *belső*, lelki valóság. Ezért nem lehet igaz a szociálizmus felfogása a bűnről és annak legyőzéséről. A bűn nem a gazdasági helyzet következménye, nem a tőke és nem a szegénység átka, hanem az emberi lélek *belső* betegsége. Nem a világban van, hanem az emberi lélekben. Nem is gyógyíthatja meg a világ semmi kincse, csak belülről, lelki úton gyógyulhat meg. A felelősség súlyát nem veheti le rólunk semmi vagyonmegosztás, még magunk se, csak a Krisztus, ha beteg szívünket neki adtuk át. Minket soha sem fog mássá, jobbá tenni a földi boldogság és anyagi jólét, nem is tett jobbá soha, senkit. Minket csak az tehet jobbá, ha meghódolunk a felettünk álló isteni akaratnak s hitből fakadó megszentelt erkölcsi étellel állunk munkába a világ jobb jövőjéért. A döntő kérdés éppen ez: min fordul meg a világ jobb jövője? Jobb gazdasági viszonyokon, politikán, külső törvényeken, vagy az egyének újjászületésén? Boldogságra, vagy szentségre van szüksége a világnak?

A magyar ifjúság a lélek tagadása és az anyagimádás, vagy személyes erkölcsi jellemének ereje által vívhatja ki jövőjét?

A felelet csak az *evangélium szociálizmusának* magasabb értelmű programjában adható meg. A mi programunk a Krisztus életének világbahozatala, az egyének átadott, megszentelt lelkén keresztül. Mindent aláírunk, amit a szociálizmus a munkások emberhez méltó élete érdekében hírdet s ezt Isten nevében követeljük *mindenki* számára. Terrornak, forradalomnak, kommunista agitációnak ellenségei vagyunk s azt kérdezzük: mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkében kárt vall? A mi ifjúságunkra *munkássors* vár, de ezt a sorsot *keresztyn* szívvel kell elvállalnia.

Ez a keresztyén szív harcban szólit minket a bűn ellen, a bűnösök megmentéséért. A társadalom új életét az egyes lelkeknek a bűntől való megszabadítása által reméljük. A jellem több, mint az egész világ s a világ Isten munkatere a jellemek által. Családunk, nemzetünk, államunk, az egész emberiség az Isten életének tiszta tükréül rendeltetett. Életünk törvénye a szeretet, de az a szeretet, melynek Isten a tárgya az emberben is, a Krisztus által. Ez a szeretet az emberi társadalom egyetlen alapja.

M. S.

Tudomány és világnézet.

Az emberi élmény és az Isteni kijelentés.

— Bevezetésül egy transzcendentális theológiába. —

(Folytatás.)

4. Az új „reformátori” jellemű theológiát, — úgy látjuk — semmi más találóbb névvel nem nevezhetjük, mint „*transzcendentális*” theológiának. Meg vagyok győződve, hogy *Barth*, aki az evangéliumot és a reá vonatkozó tudományt: a theológiát minden emberiesítéstől óvja és félti s aki, még a látszatát is elutasítja annak, hogy bármely jelző által e két nagy valóság a kulturális öntudattal úgy hozassék kapcsolatba, mint annak egyik nyilatkozata, vagy funkciója, kétségtelenül a „transzcendentális” jelzőt is elutasítaná, ha nem is az ő theológiájától, de elutasítaná „a” theológiától. Kétségtelen azonban, hogy a theológiát is, mint tudományt emberek művelik, tehát az emberi öntudattól teljesen elszakítani nem lehet s bármennyig is megyünk az elhistórizált és elpsychologizált theologia purifikálásában, bizonyos distingváló és rendező principiumok és jegyek alkalmazásától és használatától teljesen el nem tekinthetünk.

A „transzcendentális” „transzcendentálizmus” fogalma a kanti filozófia sajátja és jelenti azt a módszeres filozófiai eljárást és magatartást, amelynélfogva a valóság igaz megismerését, tehát az igazság érvényét, a tapasztalatot logikailag megelőző, apriori adott, objektív tényekhez kötjük. A filozófiának tehát az a feladata, hogy azokat a feltételeket és alaptételeket kutassa, amelyeken nyugszik az egész megismerhető valóság. E törekvésnek megfelelő transzcendentális filozófia kétségtelenül nem megy túl az emberi szellemben megvalósult és megvalósuló Logos határain, de viszont annyira mentes minden szubjektív psychologizmustól, hogy az egyes emberi öntudaton keresztül az egyetemes öntudatot általában teszi a kutatás tárgyává.

Az új „reformátori” theológiában ugyanaz a tendencia valósul és él. *Schleiermacher* és a nyomdokait követő liberális

theologia a „vallásos emberben“ látja a keresztyén vallás tudományos tárgyalásának módszeres alapját és lehetőségét, tehát megáll a tapasztalatilag adott szubjektív és konkrét tények színes világánál, felolvad a pszichológia és história körében s ennek következtében a theologia épen ama sajátossága vész el, ami „theológiá“-vá teszi s amit a neve jelez és követel. *A theológiának ugyanis nem az emberről, hanem Isterről kell beszélnie.* A theológiának az a feladata, hogy Istent mutassa fel az Ő abszolút világfelettségében. De hogyan? Hogy tudhat az ember Istenhez hozzájutni, amikor isteni lényegénél fogva akkora distánca van közte és az emberi lényegiség között? *És mégis a theológiának az a feladata, hogy Istent az Ő nagy valóságában ragadja meg!* „Wir müssen die grosse Sachlichkeit wiedergewinnen, in der sich Paulus mit den Propheten, mit Plato beegnet, Gotteserkenntnis wesentlich Gottesgesichte kein blosser Bewusstseinsvorgang.“¹ *Ma világosan kell meglátnia a theológiának, hogy az abszolút Uristen és a relatív ember közti szakadékot nem hidalja át semmiféle, az ember által kezdeményezett fejlődés, semmiféle „All-Eins-Gefühl“* A vallásos embernek önmagában nincs semmiféle mondanivalója Isterről, vagy, amit a saját misztikus átélésében mond, az kétségtelenül csak „emberi“, „természeti“, mert csak saját magát viszi bele Istenbe s állítja azután Isten lényegéhez tartozónak. De ha az ember részéről nincs mód, nincs Istenhez vezető út, van Istentől az emberhez vezető út, amelyet Isten maga kezdeményez, maga ver, hogy azon keresztül szóljon mihozzánk. „Es geschicht etwas von Gott her, ein Wunder vor unsern Augen.“ kein blosser Bewusstseinsvorgang, sondern ein neues Müssen von oben her.“² És erre van lehetőség. „Bloss Gott ist nicht Gott.“ „Der Gott, der sich offenbart, ist Gott.“³ *Isten számunkra magát kijelentő Isten s egyenesen a kijelentésnél fogva válik lehetségessé a theologia, a kijelentés lehetségesíti a theologia számára, hogy tulajdonképeni tárgyáról: Isterről beszélhessen.* Kétségtelen igazságot kell szolgáltatnunk Brunner-nek, hogy a haladás, a fejlődés még arra sem képes, hogy a lét és a kell közötti szakadékot áthidalja,⁴ és tegyük hozzá, hogyan lehetne képes, hogy a teremtmény-ember és az örök teremtő-Uristen közötti szakadékot áthidalja. Az Istentől kiinduló kijelentés azonban diadalmasan áthidalja ezt a szakadékot.

„A kijelentés azonban — mondja Gogarten — csak akkor lehetséges, ha a lehetetlen megtörténhetik, hogy Isten belép a végességbe, hogy Isten határolt jelenség lesz a határolt világ-

¹ Karl Barth: Das Wort Gottes und die Theologie. München, 1925. 43 lap.

² Karl Barth: U. o.

³ Karl Barth: Ugyanaz, 169. lap.

⁴ Brunner: Philosophie und Offenbarung. 1925. Tüb. 12. lap.

ban, ha Isten (horribile dictu) ember lesz.¹ „Das zu sagen, dass Gott Mensch wird, aber als Gottes Wort, wie es eben wirklich Gottes Wort ist, das wäre unsere theologische Aufgabe.“² A teológiának, ha valóban theologia akar lenni, ha meg akarja őrizni autonómiáját, a maga sajátos tárgyául a minden igazi „kegyesség“-nek, a minden „vallás“-nak transcendentális feltételül szolgáló kijelentést kell elismerni. A teológiát az fogja ismét teológiává tenni, hogy lemond arról a panhistorizmusról és panpsychologizmusról, amely alatt mélyen eltemetődött az Isten szava, az ezekben rejlő tendenciákat át kell engednie a vallástudománynak. A teológiának meg kell látnia valóban azt, hogy az ő feladata nem merül ki a Jesaja-redaktorok, a hellenisztikus befolyások, Luther nadrággombja című kuriositások tárgyalásában,³ hanem a kijelentés transcendentális tényein kell csüggnie. Valljuk Barth-tal,⁴ hogy az „Ehrfurcht vor der Geschichte“ helyébe kell lépnie az „Ehrfurcht vor der Offenbarung.“ *Mihelyt ez a teológiai transcendentálizmus szóhoz jut, ezzel szóhoz fog jutni az ember helyett az Isten, a nagy erőfeszítésekkel megalkotott spekulatív rendszerek helyett az evangelium, az egyes Krisztust-követők helyett maga a Krisztus s lesz az evangéliumi protestantizmus ismét keresztyénség helyett és felett Krisztus-követés.*⁵ Csak ennek az új teológiai transcendentálizmusnak a segítségével fogja visszafoglalni a protestantizmus a teológiában is a reformátori pozícióját.

Seeberg a Luther reformátori tetteiben egy bizonyos vallásos transcendentálizmust, helyesebben a hit transcendentálizmusát látja megvalósulva, amelynél fogva a hit, mint *apriori* tényező magyarázza és lehetségesíti az egész vallásos magatartást.⁶ Mi azonban úgy látjuk, hogy a teológiai transcendentálizmusnál fogva a szubjektív hiten túl, a hitet lehetségesítő objektív kijelentésig kell visszamennünk s ennek a megláttatásában látjuk a Kálvin reformátori teológiájának fölényét, fejlettebb és következetesebb voltát a Lutheré fölé.

Felvetheti valaki azt a kérdést, hogy honnan ismerhetjük meg Istennek kijelentését? Vajjon nemcsak módszeresebb, de egyszersmind biztosabb kiindulás-e a vallásos ember, mint a távollevő Isten kijelentése? — Ezekre a kérdésekre egyelőre csak annyit válaszolunk, hogy *nem teszi-e a teológiát erkölcsileg lehetetlenné, ha még mi theologusok is abban a kétely-*

¹ Gogarten: Von Glauben und Offenbarung. Jena, 1923. 18. lap.

² K. Barth: U. m. 166. lap.

³ Kolfhaus: Zür Vürdigung von Karl Barth („Reformierte Kirchenzeitung“) 1925. Nr. 5. 25. lap.

⁴ Barth: Der Römerbrief, XIV. lap.

⁵ Barth: Der Römerbrief-ben különböztet a „Christus-tum“ és „Cristentum“ között, abban az értelemben, hogy az egyes szubjektív keresztyénekre épített vallás helyébe kell lépnie a Krisztuson épített életnek.

⁶ R. Seeberg: Lehrbuch der Dogmengeschichte. IV. Band (Die Lehre Luthers) Lpz. 1917. 47. lap.

ben és hitetlenségben leledzünk, hogy Istennék nincs objektív szava hozzánk? Pusztá elgondolással is oda kell jutnunk, hogy le kell mondanunk a theologia műveléséről, ha nem tudjuk az emberi szubjektív élmény fölé helyezni az objektív isteni kijelentést, mint amannak transzcendentális lehetségesítőjét és feltételét.

Bizonyos meláncholiával látjuk, hogy ezeknek a komoly és következetes gondolatoknak a végiggondolásával sok szép, nagy módszerességgel és ákribiával felépített theologumenán és elméleten kell túltennünk magunkat, de viszont a folyton növekvő és nagyobbodó igazságért háttérbe kell szorítanunk emberi érzelmeinket, kedvenc szempontjainkat s oda kell vinnünk minden szerzeményünket áldozatul az Isten, az Ő országa és a jövő tudománya dicsőségéért és diadaláért! T. S.

(Folytatjuk.)

Asszonyainknak.

Ünnepek.

Az ünnepek az Isten szentségesen kedves virágágyai a hétköznap konyhakertjében. A papné hivatása ezeket a drága virágágyakat őrizni, gondozni s a burjántól megóvni.

Mert sok burján fenyegeti az ünnepeink virágait! Ha az ünnep csak evés-ivásból, ajándékokból, sok jövés-menésből s hazug jókívánatok özönéből áll, akkor a tiszta, isteni öröm szent virágai csakhamar megfulladnak a tüskék s burján közt. Minden ünnepünk ki van téve manapság a „megfulladás” e szörnyű veszedelmének. Mi csoda hajsza a legtöbb papné számára pl. az advent drága, csodálatosan szép ideje! Mennyi lázas készülődés, mennyi szentségtelen kapkodás, mennyi ingerült idegesség ép e szent készülődés napjaiban és heteiben — „a csendes éj, szentséges éj” mennyei üzenetéből, az adventi várakozás, mélységes örömeiből semmi sem simulhat a szívünkre! Úgy siettünk, hogy egy percre sem állhatunk meg befogadni a karácsony szelíd édes beszédét! Oh, papnék — vigyázzatok az ünnepeitekre!

De hát mit csináljunk? — kérditek. A múlt évben egy öreg néninél voltam, amikór a menyé így panáskodott: „Igazán nem tudom elképzelni, hogy miképen fogok mindennel elkészülni karácsonyig. Szinte szédülök, ha elgondolom, hogy mi mindent kell még elvégeznem, megvennem, megvarnom és elintéznem két hét alatt!” Az öregasszony erélyes válasza így hangzott: „Nem sajnállak biz' én egy csöppet se! Az egész éven keresztül tudtad, hogy dec. 24-én van karácsony estéje. Ha idejekorán hozzákezdted volna a munkához, most nem kellene jajgatnod!”

Ismerek egy kedves, gondos édesanyát, akinek egy külön kis „karácsonyi notesz”-e van, amely mindig ott van a varró-

kosarában. Ebbe már áprilisban kezdi belejegyezni karácsonyi gondolatait és terveit. S van egy külön „karácsonyi fiók”-ja is, amely csak karácsony és újév között üres teljesen. Egyébkor, mint a szorgalmas méhecske a mézet, úgy hordja és gyűjti össze benne kicsi és nagy ajándékait karácsonyra. Igen nagy családja van, de e módszer mellett mindig tud mindenkinek valamit adni, (mégpedig mindig „saját gyártmányú” ajándékokat!) — s még sem hajszolja agyon magát soha, s soha sincs oka kapkodni és sietni az utolsó napokban! — Vajjon ezt a módszert nem próbálhatnók meg mi is?

Szeretném Erdély összes papnét megkérni: kössetek szövetséget egymással a *tulzás* ellen, amely minden ünnepek halálos veszedelme! „Mások is így csinálják!” ez ne tévessen és ne csaljon meg benneteket. Ne engedjétek, hogy a bolond tulzás, amely alatt titkon annyit nyögtök és sóhajtóztok, megmérgezze a ti lelketeket is s megölje a ti örömeiteket is. Ünnepeitek egyetlen törvénye ez legyen: Egyszerűen! Egészen egyszerűen!

Igaz, hogy hál Istennek, még sok olyan papi házunk van, ahol az anyagi viszonyok már önmagukban is szabályozzák s korlátozzák az esztelen tulzásokat. De hány papi család van, mégis, ahol a karácsonyfa majd összeroskad a sok dísz alatt, ahol a gyerekek matematikai bizonyossággal elrontják a gyomrukat a sok édesség özönétől s ahol egy egész kirakatnak elég-séges ajándékot halmoz össze az „angyal” a karácsonyfa alatt! S a sok cifraságtól s hiú fényüztéstől az Isteni gyermek így jár, mint ama első betlehemi éjszakán... *Nincs hely a számára a vendégfogadó „ünneplő” papi háznál!*

S husvétkor a Feltámadott nem térhet be diadalmas üzenetével a papi családokba, a sok cifra tojás, a hangos „öntözködés” miatt s születésnapokon s névnapokon annyi a „szerecsétkivánó” vendég s a boros fölköszöntő, hogy az Úr Jézus megint csak fölöslegessé válik az ünneplő házban.

Igy kell ennek lennie? Papnék, védekeztek s ne engedjétek meg, hogy azért „mert így szokás”, az Isten Fia kívül maradjon házaikban, amikor ünnepeltek! Én elhiszem, hogy nehéz az ár ellen úszni s hogy nagy bátorság és következettség kell ahhoz, hogy ünnepeitek szentségét megóvhassátok. De mégis: Próbáljátok meg ünnepeiteket csöndesebbé, mélyebbé s bensőségesebbé tenni. Ne felejtsetek el, hogy az ünnepek szépséges, virágos kertjei a papi családi élet kertjének, amelyek messze elvihetik a gyülekezet minden házába a Jézus békéjének, szeretetének, megszentelt örömeinek áldott üzenetét — de lehetnek csupán diszes üvegházi, illatnélküli növények is, amelyek sok pénzbe, nagy erőpazarlásba kerülnek, irigységet keltenek a kívülállókban, de az éhező, örökkévaló javakra vágyódó léleknek nem adnak semmit! Oh, bár végre a papi házak ünnepei is ezt hirdetnék a világnak: „Én és az én házam az Úrnak szolgálunk!”

P. M.

Református nők bibliakörének alapelvei.

Református nők bibliakörét alkotják azok az asszonyok és leányok, akik Isten előtti alázatos elszánással lelkük ügyévé teszik és állandóan gyakorolják a következőket:

1. A hetenkénti bibliórán szorgalmasan résztvesznek, a tárgyalt bibliai részt otthon újra elolvassák és arról komolyan elmélkednek s családjuk tagjaival megbeszélik. Evégből maguknak bibliát szereznek s azt az énekeskönyvvel együtt a bibliórára mindig magukkal hozzák.

2. A Szentírás olvasását és az imádkozást naponként rendszeresen gyakorolják a bibliakör vezetője által nekik ajánlott vezérfonal alapján. Olvasmányaik közé bevezetik a vallásos irodalom termékeit s a református egyházi irodalmat támogatják és terjesztik.

3. Az asszonyok gyermekeiket az étkezések alkalmával s reggel és este bevezetik az imádkozás gyakorlásába s a biblia ismeretébe, a maguk példaadása által. Olvasmányukat irányítják és ellenőrzik; őket a vasárnapi iskolába, vagy az ifj. bibliakörbe elküldik, azokban való részvételre buzdítják, egyházi énekeinket velük otthon is éneklük és tanulják. Családjukkal együttes áhitatot tartanak.

4. Rokonaik, barátaik és ismerőseik körében, a részükre esetleg kijelölt körzetben, bibliakörükről és az ott tárgyalt kérdésekről komoly beszélgetést folytatnak, a lelki épülésre alkalmas összejövetelekre őket meghívják, elviszik, viszont maguk sem mennek, másokat is lebeszélnek arról, hogy ezekkel ellenkező, a komoly keresztyén lelkiismerettel össze nem férő, arra nézve értéktelen vagy káros alkalmakat keressenek fel.

5. Ugy családjukban, mint a társaságban egyházunk hitét, szokásait, ünnepeit, életszabályait, lelki parancsait követik, védelmezik, érvényesítik, azok figyelembevételét minden adott esetben sürgetik, ellenkező esetben tiltakoznak, az egyház iránt közönyösöket megindítani igyekeznek. Az istentiszteleteket pontosan látogatják, arra másokat is hívnak és buzdítanak. Az Úrvacsorával komoly lelki készüllet után rendszeresen élnek. A vegyes házasságok és főként a reverzálisok ellen a saját családjukban és másutt is határozottan küzdenek. A református iskolák érdekében minden tőlük telhető lelki és anyagi áldozatot meghoznak. Hitünk és világnézetünk érdekében rendezett kon-

ferenciákon, ünnepélyeken, estélyeken résztvesznek s azok rendezésében segédkeznek.

6. A bibliakör által kijelölt szeretetcélokra, ha tehetik, maguk is adakoznak, de főleg gyűjtenek, az adományokat kiosztják, a segélyezetteket látogatják, a segélyezendőket javasolják. A segélyezés mértékét és módjait kellő tájékozódás után együtt állapítják meg.

Előfizetések nyugtázása. 1925. decz. 1-ig következő előfizetések érkeztek be kiadóhivatalunkba: Janka Péter Nagyrozvány 150 lei, Bartha Péter Torbószló 150 lei, Orosz Lajos Érkeserü 150 lei, Zsigmond Károly Szilágysomlyó 75 lei, Serester Tamás Bodola 150 lei, Bagoly Lajos Fotosmartonos 352 lei, Nikodemus Károly Hosszufalu 150 lei, Nagy Sándor Bukarest 150 lei, Farkas Albert Dés 75 lei, Nánássy Dávid Szentleányfalva 150 lei, Sulyok István Nagyvárad 200 lei, Szécsy Ferencz Félvincz 150 lei. ifj. Borbély Sándor Soralyóujlak 150 lei, Debreczeny István Szatmár 100 lei, Arday Aladár Gyanta 150 lei, Unitárius theologia akadémiai könyvtára Helyt. 150. lei.

Olvasóinknak áldott karácsonyi ünnepeket kívánunk!

„AZ ÉN KICSINYEIM“

5 szám.

„Engedjétek hozzám jönni
a gyermekeket!“ (Márk. 10: 14.)

Karácsony.

„Született néktek ma a Megváltó, ki az Ur Krisztus.“ „Menjünk el mind
Bethlehemig és lássuk meg a dolgot, melyet az Ur megjelentett nekünk.“
(Luk. 2: 11. 15.)

Jézus útja Egyiptomba.

„Ő pedig felkelvén, vevé a gyermeket, és annak anyját éjjel és Egyptomba távozék“ (Máté 2: 14.)

A gyufaárus leányka.

Nagyon hideg volt és a kis leány ott állott az utcasarkon. Vékony, kopott ruhája, lyukas cipője volt, s a kötényében egy csomó gyufáskatulyát tartott. Reszketve, s a hidegtől és éhségtől elgyöngülve állott ott. Hiába kínálta a gyufát, senki sem vett. Arra gondolt, hogy mennyi sok szép dolog van a kirakatokban, milyen jó meleg a szobákban.

Náluk otthon is hideg van és nem mehet haza, mert ha nem adta el a gyufát, apja bizonyosan megveri. Meghúzódott egy kapualjban, ahol nem érte úgy a szél.

Előhuzott egy szál gyufát, s a falhoz dörzsölte. Óh, hogy égett, szikrázott a láng. Meleg, barátságos lángocska volt, megmelegítette a kezét, mintha kályha mellett ült volna. De egy-

szerre csak elaludt a gyufa, elmúlt a meleg. Meggyújtott még egyet, s amint a leányka nézett, mintha egy gyönyörű szép szobában találtá volna magát. Fehér abrosz volt az asztalon, meg sok étel, alma, körte. De elaludt megint a gyufa és ő kint találta magát a hideg télben. Megint meggyújtott egy gyufát s most megin látta a szobát, de látta a szép karácsonyfát is a szobában. alatta gyönyörű játékok, az ágain ragyogtak a gyertyalángok. Elnézte volna akármeddig, de megint elaludt a láng. Amint felnézett, látta, hogyan ragyognak a csillagok, azt gondolta, olyanok, mintha a karácsonyfa lángjai mentek volna fel az égre.

Egyszerre leszaladt egy csillag. „Most meghal valaki” — mondotta, mert nagyanyjától, aki szerette őt, azt hallotta. Megint meggyújtott egy gyufát, s annak a lángjánál egyszerre nagyanyját látta előtte állani.

„Nagyanyám” — kiáltott hozzá, a kezeit kinyújtva — „jőjj és vigyél magaddal. Ne menj el, ha elalszik a gyufa, mint eltűnt az a sok szép dolog, amit eddig láttam.” S gyorsan meggyújtotta az egész csomó gyufát. Azok fellobbantak, olyan világos lett, mint nappal, s nagyanyját látta, amint megfogta a kezét, s mentek mindketten magasra, míg elértek — Istenhez.

Reggel megfagyva találták a kis leányt, mellette egy csomó gyufával. „Melegedni akart,” — mondták az emberek, de senki sem tudta, milyen gyönyörű dolgokat látott. (Andersen u.)

Jézus akarja.

Jézus akarja, hogy fényes szép napsugár legyek
Érte világítsak, s édes örömet terjesszek,
Sugára a napnak, Jézus akarja hogy legyek,
Sugára a napnak, Jézus sugára leszek.

(Hozsánna 246.)

Felhívás a vasárnapi iskolásokhoz.

Sok, sok gyermek van a világon, akik nem örvendenek karácsonykor és nem ismerik Jézust, lelki Szabadítónkat. Akarsz-e segíteni, hogy ezek a gyermekek is megismerjék Istent és a karácsonyi örömet? Ha igen, *adakozzál* a vasárnapi iskolában arra, hogy a pogány gyermekekhez ellehessen vinni Isten izenetét és *imádkozzál* a többi vasárnapi iskolásokért is, meg azokért a gyermekekért is, akik még Istent nem ismerik. A vas. iskolában *gyűjteni fogunk* erre a célra, igyekezz, hogy *minél többet* adhass.

„AZ ÚT” kiadásában eddig megjelentek és kaphatók :

- I. *A ref. presbiter kis kátéja.*
IV. bővített kiadás. Eddig
9000 példányban jelent meg.
Darabja 3 Leu.
- II. *Néprajzi feladatok Erdélyben.* Ára 5 Leu.
- III. *Maradj velem.* Imakönyv.
II. bővített kiadás kötve
Ára 60. 80 és 240 Leu.
- IV. Makkai Sándor : *Élet fejedelme.* Elbeszélések. ---
Ára 50 Leu.
- V. Makkai Sándor : *Zörgessetek és megnyitattik néktek.* Vallásos estélyekre való előadásokat, elmélkedéseket, egyházi beszédeket, temetési beszédeket és cikkeket tartalmaz. ---
Ára 180 Leu.
- VI. Ravasz László : *Az emberélet útjának felén* c. könyvünk első kiadása teljesen elfogyott ; a második kiadás most van sajtó alatt.
Előjegyzési ára : 160 Leu.
- VII. dr. Tavaszy Sándor : „Világnevezeti kérdések” 12 ivnyi terjedelemben filozófiai esszaykat, cikkeket, előadásokat tartalmaz. Ára 120 Leu.
- VIII. Reményik Sándor „Egy eszme indul” című reprezentáns nagy verskötete.
Ára 130 Leu.
- IX. Hol az igazság ? Kálvinista Kálmán és Adventista András beszélgetése. ---
Ára 5 Leu.
- X. dr. Makkai Sándor : Az erdélyi református egyházi irodalom 1850-től napjainkig.
Ára 25 Leu.
- XI. Bartók György : Kant é. műve. E mű a Kant filozófiai rendszerét s abban is főként azokat az organikus gondolatokat öleli fel, melyek a Kant filozófiáját maradandó jelentőségűvé teszik. ---
Ára 85 Leu.

XII. Ünnepnapok :

- Népies traktátusok. Egy füzet
ára 3 Leu. Egy sorozat (10 darab) ára 30 Leu.
1. Makkai Sándor : Az Eszter padja. (Elbeszélés).
 2. Vallásos költemények.
 3. Br. Hacke Károlyné : Anyák könyve.
 4. Tavaszy Sándor : Kálvin János élete.
 5. Gyallai Domokos : Mindenre sor kerül.
 6. Órhelyi I. A vasárnapi iskoláért. Gyermek-szindarab.
 7. Baksay Sándor : Egy kopott naplóból. (Elbeszélés.)
 8. Baksay Sándor : A hazugság — hazugság. Elbeszélés.
 9. Vásárhelyi János A szülők öröme. Szindarab.
 10. Derzsi Endre : A magad értelmére ne támaszkodjál. (Füzet a millenisták ellen.)
- XIII. Áhitat percei. Családok és magánosok számára utmutató a biblia naponkénti olvasásához. Darabja 3 Leu.
- XIV. *Gyermektraktátus.* Ára 50 b.
- XV. *Törzslap.* Vasárnapi iskolások számára. Ára 1 L.
- XVI. Vasárnapi iskolások részére bibliai mondással ellátott képek darabja 50 bani.
- XVII. Bibliai mondással ellátott művészi levelezőlapok. 12 darab 20 Leu.
- XVIII. A hét kollegium valamint a ref. theologia képei Kálvin János s illetve Bethlen Gábor képeivel egyesítve egy levelező lapon. Darabja 3 Leu.
- XIX. Kálvin János képe levelezőlap nagyságban. Drbja 3 L.
- XX. A kolozsvári ref. Theologia képét ábrázoló lev. lap.
Darabja 3 Leu.
- XXI. Bibliai mondások falra függeszthető kemény fára ragva művészies kivitelben 19 × 12 cm, nagyságban. darabja 35 Leu.

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

Alaptőkéje — — 25,000,000 lei.

Tartalékok cca 24,200,000 lei.

Fiókjai: Désen, D.-szentmártonban, Gyulaféheváron és M.-vásárhelyen

Affiliált intézetei: Alsófehérvármegyei Gazdasági Bank és Takarékpénztár R.-T. Nagyenyed, Tordaaranyosvármegyei Takarékpénztár R.-T.

Torda, Udvarhelymegyei Takarékpénztár R.-T. Székelyudvarhely.

Áruraktárai a vasuti állomás mellett.

Betéteket elfogad, váltókat leszámít, átutalásokat teljesít, mindenféle bankszerű üzletet előnyösen végez.

Safe deposit. — Engedélyezett devizaosztály.

Betétek után a legmagasabb kamatot fizeti a

Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ—KOLOZSVÁR

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3

Erdélyi Bank és Takarékpénztár R.-T. Cluj-Kolozsvár.

Ajánlja szolgáltatait a bank-

szakma minden ágában.

Devizaosztály.

Takarékbe-
téték.

Fiókinézetek Marosvásárhelyen, Tordán, Szászrégenben és Marósujuváron. ooo

Képes levelező laphoz való klisé készítését és a klisé alapján levelező lap nyomását jutányos ár mellett vállalja a

„MINERVA“

IRODALMI ÉS NYOMDAI
MŰINTÉZET R.-T.

Cluj - Kolozsvár

Str. Baron L. Pop Nr 5.